

Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums
Upju baseinu apsaimniekošanas un plūdu risku
pārvaldības plāni 2022.-2027. gadam

VIDES PĀRSKATS
(Projekts)

Rīgā, 2021. gada jūnijā

Materiāls tapis ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu

Satura rādītājs

Vārdnīca un saīsinājumu skaidrojums	3
Ievads	5
1. Atjaunoto Upju plānu saistība ar iepriekšējā perioda plāniem: Upju baseinu apsaimniekošanas un Plūdu risku pārvaldības plāniem 2015.-2021. gadam	9
1.1. Politikas plānošanas dokumenta īstenošanas monitorings	9
1.2. Analīze par būtiskām izmaiņām	10
2. Vides pārskata sagatavošanā iesaistītās institūcijas, sabiedrības līdzdalība un problēmas nepieciešamās informācijas iegūšanā	15
2.1. Galvenie principi un metodes	15
2.2. Vides pārskata saturs	16
2.3. Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma gaita, norādot arī problēmas nepieciešamās informācijas ieguvē	16
2.4. Sabiedrības līdzdalība	17
3. Izvērtējamā plānošanas dokumenta struktūra un saturs	18
3.1. Vispārīgā informācija	18
3.2. Esošā situācija	19
3.3. UBA slodžu izvērtējums	24
3.4. Īpaši aizsargājamās teritorijas	30
3.5. AT pazemes ūdensobjekts	39
3.6. Virszemes un pazemes dzeramā ūdens ieguves vietas	41
3.7. Prioritārie zivju ūdeņi	44
3.8. Peldvietas	48
3.9. Nitrātu jutīgās teritorijas	49
3.10. Monitoringa raksturojums un rezultāti	50
3.11. Vides kvalitātes mērķi	74
3.12. Integrācija ar citiem plānošanas dokumentiem	82
3.13. Ekonomiskā analīze	94
3.14. Plūdu riska teritorijas	109
3.15. Pasākumu programmas un to realizācija	116
4. Ar Upju plāniem saistītās ilgtspējīgas attīstības problēmas	121
4.1. Ūdeņu pārvaldība	121
4.2. Tautsaimniecības attīstība upju baseinu apgabalos	123
4.3. Demogrāfijas dinamika un tās ietekme uz komunālajiem pakalpojumiem	128
4.4. Pārrobežu riski	130
5. Upju plānu un to iespējamo alternatīvu īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi novērtējums. Īss iespējamo alternatīvu izvēles pamatojums	133
6. Vides stāvokļa iespējamās izmaiņas, ja Upju plāni netiktu īstenoti	138
7. Risinājumi, lai novērstu vai samazinātu Upju plānu neīstenošanas vai nepareizas īstenošanas riskus	139

8. Iespējamie kompensēšanas pasākumi.....	141
9. Upju plānu īstenošanas iespējamās būtiskās pārrobežu ietekmes novērtējums	142
10. Upju plānu īstenošanas monitorings	143
11. Vides pārskata īss kopsavilkums	144

Pielikumi

1. Pamata pasākumu upju baseinu apgabalos 2022.-2027. gadam ietekmes uz vidi vērtējums
2. Nacionāla mēroga papildu pasākumu upju baseinu apgabalos 2022.-2027. gadam ietekmes uz vidi vērtējums
3. Papildu pasākumu ūdensobjektu mērogā upju baseinu apgabalos 2022.-2027. gadam ietekmes uz vidi vērtējums
4. Pasākumu plūdu apdraudējuma mazināšanai upju baseinu apgabalos 2022.-2027. gadam ietekmes uz vidi vērtējums

Vārdnīca un saīsinājumu skaidrojums

AJT – aizsargājamā jūras teritorija
AT – aizsargājamā teritorija
BIOR – Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts
CE – cilvēku ekvivalents; cilvēku ekvivalenta viena vienība ir organisko vielu piesārņojuma daudzums, kas atbilst bioķīmiskajam skābekļa patēriņam 60 g O₂ dienā
CSP – Centrālā statistikas pārvalde
DAP – Dabas aizsardzības pārvalde
DRN – Dabas resursu nodoklis
EK – Eiropas Komisija
ELFLA – Eiropas lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
EMEP (*European Monitoring and Evaluation Programme*) – Eiropas monitoringa un novērtējuma programma
ERAF – Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ES – Eiropas Savienība
ĢIS – Ģeogrāfiskā informācijas sistēma
HELCOM – Helsinku komisija Baltijas jūras vides aizsardzības jeb Helsinku konvencijas mērķu īstenošanai
HES – hidroelektrostacija
IKP – Iekšzemes kopprodukts
ĪADT – īpaši aizsargājama dabas teritorija
LHEI – Latvijas Hidroekoloģijas institūts
LLU – Latvijas Lauksaimniecības universitāte
LVAF – Latvijas Vides aizsardzības fonds
LVĢMC – VSIA “Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”
MK – Ministru kabinets
MVŪO – mākslīgi veidots ūdensobjekts
NAI – notekūdeņu attīrīšanas iekārtas
NAP – Nacionālais attīstības plāns
NJT – nitrātu jutīga teritorija
N_{kop} – kopējais slāpeklis
NNPRT – nacionālas nozīmes plūdu riska teritorija
NVO – nevalstiska organizācija
P_{kop} – kopējais fosfors
PPPV – piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas
PPV – potenciāli piesārņotas vietas
PŪASE un PŪSSE
PŪASE – no pazemes ūdeņiem atkarīgās sauszemes ekosistēmas
PŪO – pazemes ūdensobjekts
PŪSSE – ar pazemes ūdeņiem saistītās saldūdens ekosistēmas
PV – piesārņotas vietas
PZŪ – prioritārie zivju ūdeņi
RVP – Reģionālā vides pārvalde
SEG – siltumnīcas efekta gāzes

SIVN – stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums

SPŪO – stipri pārveidots ūdensobjekts

UBA – upju baseinu apgabals

ŪO – ūdensobjekts

Upju plāni – Daugavas, Gaujas, Lielupes un Ventas upju baseinu apsaimniekošanas un plūdu risku pārvaldības plāni 2022.-2027. gadam kā vienots dokuments – šā SIVN vērtējuma priekšmets

ŪŅV – ūdens ņemšanas vietas

ŪSD – Ūdens Struktūrdirektīva

VARAM – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

VVD – Valsts vides dienests

ZM – Zemkopības ministrija

ZMNĪ – VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”

ZPRAP – Zemgales plānošanas reģiona Attīstības padome

Ievads

Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 23. oktobra Direktīva 2000/60/EK, kas nosaka struktūru Eiropas Kopienas rīcībai ūdeņu aizsardzības politikas jomā (turpmāk – Ūdeņu Struktūrdirektīva), izveido visaptverošu sistēmu virszemes iekšējo ūdeņu, jūras piekrastes un pārejas ūdeņu, kā arī pazemes ūdeņu aizsardzībai. Ūdeņu direktīvas galvenais mērķis ir saglabāt un uzlabot virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti. Šo mērķu sasniegšanai tā uzdod katrai Eiropas Savienības (turpmāk – ES) dalībvalstij izstrādāt specifisku plānošanas dokumentu – upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu (turpmāk – apsaimniekošanas plāns), kuru atjauno reizi sešos gados. Apsaimniekošanas plāna saturu nosaka 2009. gada 25. jūnija Ministru kabineta noteikumi Nr. 646 „Noteikumi par upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāniem un pasākumu programmām”. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/118/EK (turpmāk – Gruntsūdeņu direktīva), saukta arī par meitas direktīvu, atbilstīgi Ūdens Struktūrdirektīvas 17. panta 1. un 2. punktam nosaka īpašus pasākumus, lai novērstu un kontrolētu pazemes ūdeņu piesārņojumu. Šie pasākumi ietver, pirmkārt, kritērijus pazemes ūdeņu ķīmiskās kvalitātes jeb stāvokļa novērtēšanai (tai skaitā piesārņotāju robežvērtības), un, otrkārt, kritērijus būtisku un stabilu augšupejošu tendenču identificēšanai un maiņai. Tāpat ar šo direktīvu tiek papildināti Ūdens Struktūrdirektīvas noteikumi, kas paredz novērst vai samazināt piesārņojošo vielu ievadīšanu pazemes ūdeņos, un tiecas novērst visu pazemes ūdensobjektu (PŪO) stāvokļa pasliktināšanos. Robežvērtības dalībvalstis nosaka tām piesārņojošām vielām un rādītājiem, kuri dalībvalsts teritorijā identificēti kā tādi, kuru dēļ PŪO var nesasniegt Ūdens Struktūrdirektīvas mērķus un tikt klasificēts kā riska PŪO (RPŪO). Gruntsūdeņu direktīvas prasības ir iestrādātas Ūdens apsaimniekošanas likumā (12.09.2002.) un tam pakārtotajos Ministru kabineta noteikumos.

Saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likumu, kurā ir pārņemtas Ūdeņu direktīvas prasības, Latvijā izdalīti četri – Daugavas, Lielupes, Gaujas un Ventas – upju baseinu apgabali. Katram no tiem ir jāizstrādā savs apsaimniekošanas plāns. Pirmie apsaimniekošanas plāni upju baseinu apgabaliem¹ tika izstrādāti laika periodam no 2009. gada līdz 2015.gadam; tie apstiprināti ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2010. gada 6.maija rīkojumu Nr.143. Atjaunotie upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāni 2016.-2021. gadam tika apstiprināti ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2015. gada 17. novembra rīkojumu Nr.335 (Daugavas) un 22. decembra rīkojumu Nr.378 (pārējie).

Ūdens apsaimniekošanas likumā ir pārņemtas arī Eiropas Parlamenta un Padomes 2007.gada 23.oktobra Direktīvas 2007/60/EK par plūdu riska novērtējumu un pārvaldību (turpmāk – Plūdu direktīva) prasības. Šī direktīva uzdod dalībvalstīm veikt plūdu riska sākotnējo novērtējumu un, pamatojoties uz to, noteikt plūdu apdraudētās teritorijas katrā upju baseinu apgabalā. Šīm teritorijām uzdots sagatavot plūdu iespējamo postījumu kartes un plūdu riska kartes, kā arī plūdu riska pārvaldības plānus, kurus, līdzīgi kā apsaimniekošanas plānus, atjauno reizi sešos gados. Lai apzinātu un ar dažādiem pasākumiem mazinātu plūdu risku un to izraisītās negatīvās sekas, ir nepieciešams sistēmiski pārvaldīt plūdu risku tam pakļautajās

¹ Pēc Ūdens apsaimniekošanas likumā dotās definīcijas „upju baseins” ir sauszemes un jūras teritorija, ko veido vienas upes vai vairāku blakus esošu upju baseini, kā arī ar tiem saistītie pazemes ūdeņi un piekrastes ūdeņi.

teritorijās, ņemot vērā šajās teritorijās noteiktos mērķus laba ūdeņu stāvokļa sasniegšanai. Tāpēc apsaimniekošanas plānu un plūdu risku pārvaldības plānu izstrāde ir vairāk vai mazāk integrēts process. Ūdens apsaimniekošanas likums nosaka, ka plūdu risku pārvaldības plānu iekļauj apsaimniekošanas plānā kā tā sastāvdaļu, radot iespēju ūdeņu stāvokli un kvalitāti izvirzīt kā svarīgus priekšnosacījumus ūdens kvantitatīvo ekstrēmu (plūdu) pārvaldības pasākumu veikšanai.

Plūdu riska pārvaldība ir integrēts pasākums, ko uz dabas katastrofu un tautsaimniecības attīstības radīto risku izvērtējuma pamata veic par vides informāciju un vides pārvaldību, teritoriālo plānošanu un civilo aizsardzību atbildīgās institūcijas. Latvijā, līdzīgi kā visā pasaulē, visblīvāk apdzīvotas ir tieši jūras piekraste un upju palienes. Tajās bez iedzīvotājiem atrodas gan vēl saglabājušās dabīgās ekosistēmas, gan materiālās un kultūras vērtības, kuras klimata pārmaiņu ietekmē tiek aizvien vairāk pakļautas plūdu riskam. Sākotnējā plūdu riska novērtējumā, iespējamo plūdu postījumu vietu kartēs, plūdu riska kartēs un Plūdu riska pārvaldības plānos sniedzamās informācijas saturu un veidu nosaka MK noteikumi Nr.1354 (24.11.2009.).

Otrā cikla Sākotnējais plūdu riska novērtējums (paredzēts 2019.-2024. g. periodam) ir apstiprināts ar 2019. gada 6. marta Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas rīkojumu Nr.1-2/35 "Par Sākotnējā plūdu riska novērtējuma 2019.-2024. gadam apstiprināšanu" un publicēts LVĢMC mājaslapā.

Katra upes baseina otrā cikla Plūdu riska pārvaldības plāns (2022.-2027. g. periodam) ir izstrādāts integrēti ar trešā cikla Upes baseina apgabala apsaimniekošanas plānu un apvienots ar to vienā dokumentā, tātad kopā ir četri, nevis astoņi plāni. Šie četri Upju baseinu apsaimniekošanas un plūdu risku pārvaldības plāni 2022.-2027. gadam turpmāk tekstā saīsināti tiek saukti "Upju plāni". Savukārt saīsinājums "UBA plāni" nozīmē UBA plānus kā tādus un atkarībā no konteksta var nozīmēt arī citu periodu UBA plānus.

ES ūdens politika ir savstarpēji integrēta daudz lielākā mērā, nekā nodrošina plūdu pārvaldības un upju baseinu apsaimniekošanas pasākumu savstarpēja izvērtēšana un saskaņošana. Šajā politikā integrētas daudzas direktīvas dzeramā ūdens apgādes, komunālo notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas, pazemes ūdeņu aizsardzības, prioritāro zivju ūdeņu aizsardzības, peldūdeņu aizsardzības, dabas aizsardzības jomās. ES ūdens politika ir cieši saistīta ar Kopīgo lauksaimniecības politiku, Kopīgo Zivsaimniecības politiku, ES transporta politiku, enerģētikas un klimata pārmaiņu politiku. ES jūras ūdeņu aizsardzības politiku veido Eiropas Padomes un Parlamenta 2008. gada 17. jūnija Direktīva 2008/56/EK ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā (turpmāk – Jūras stratēģijas direktīva). Visu Eiropas upju ūdeņi ietek Eiropas piekrastes jūrās, tāpēc apsaimniekošanas plānu uzdevums ir arī ar iekšzemes ūdeņu stāvokļa uzlabošanas pasākumiem sekmēt laba jūras vides stāvokļa sasniegšanu. Lielu ietekmi Rīgas jūras līci un tālāk tās ūdeņi nonāk Baltijas jūrā. Tāpēc gan apsaimniekošanas plāna kontekstā, gan attiecībā uz Jūras stratēģijas direktīvas īstenošanu Baltijas jūras sateces baseinā, liela nozīme ir Helsinku konvencijas par Baltijas jūras vides aizsardzību dalībvalstu lēmumiem par Baltijas jūras rīcības plānā ietvertajām un dalībvalstīm saistošajām slāpekļa (N) un fosfora (P) samazināšanas kvotām.

Likums „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” paredz veikt stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu politikas plānošanas dokumentiem, kuru īstenošana var būtiski ietekmēt vidi. Šīs prasības attiecinātas arī uz vides politikas plānošanas dokumentiem, kuri jau pēc savas būtības

tiek izstrādāti ar mērķi aizsargāt vidi un bremsēt ar tautsaimniecības attīstību saistītos riskus. Izpildot likuma prasības, arī atjaunotajiem Upju plāniem tiek veikts stratēģiskais novērtējums, kura ietvaros sagatavots šis Vides pārskats. Vides pārskatā novērtēts, kā Upju baseinu apsaimniekošanas un plūdu risku pārvaldības plānos izvirzīto mērķu un paredzēto pasākumu īstenošana ietekmēs vidi. Atjaunotajos četros plānos izvirzītie mērķi – sasniegt labu ūdeņu stāvokli un samazināt ar plūdiem saistītu nelabvēlīgu ietekmi uz cilvēku veselību, vidi, kultūras mantojumu un saimniecisko darbību – atbilst Latvijas vidēja termiņa vides politikas pamatnostādņem un principiem, un kā šādi tie attiecībā uz stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu atbilstoši Ministru Kabineta 2004.gada 23.marta noteikumiem Nr.157 “Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 157) būtu vidēja termiņa reģionāla līmeņa vides politikas plānošanas dokumenti, kas aptver ūdeņu aizsardzības un apsaimniekošanas jomu. Tomēr šajā gadījumā VARAM ir izvēlējusies 2022.-2027. gada perioda Upju plāniem veikt vienotu stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu visiem kopā kā vienotai dokumentu paketei, kas nosedz visu Latvijas teritoriju un iedzīvotājus. Līdz ar to atbilstoši minēto MK noteikumu 2. punktam, kurā noteikti to plānošanas dokumentu veidi, kuriem nepieciešams stratēģiskais novērtējums, šis novērtējums pēc būtības atbilst: “2.1. nacionālā līmeņa attīstības plānošanas dokumentam”.

Atjaunotajos Upju plānos ir ietverta jaunākā informācija par virszemes un pazemes ūdeņu stāvokli un tā izmaiņām upju apgabalos kopumā un katrā atsevišķā pazemes un virszemes ūdensobjektā², cilvēka darbības ietekmes uz tiem novērtējums, definēti ūdeņu kvalitātes mērķi, paredzēti pasākumi mērķu sasniegšanai. Plānos norādīti tie pasākumi, kas netika īstenoti laikā no 2016. gada līdz 2021. gadam. Atjaunotie Upju plāni sastāv no 14 nodaļām (no kurām daļa vēl ērtības labad dalītas pa mērķa ūdeņiem un plūdu riska teritorijām):

- II. Vispārīgs apgabala raksturojums
- III. Ūdensobjektu kvalitātes vērtējums
- IV.A. Slodžu un to radītās ietekmes novērtējums uz virszemes ūdeņiem
- IV.B. Slodžu un to radītās ietekmes novērtējums uz pazemes ūdeņiem
- V. Ekonomiskā analīze
- VI. Plūdu riska teritoriju noteikšana daugavas upju baseinu apgabalā
- VI.A. Vides kvalitātes mērķi, risks un izņēmumi virszemes ūdeņiem
- VI.B. Vides kvalitātes mērķi, risks un izņēmumi pazemes ūdeņiem
- VII.A. Vides kvalitātes mērķi, risks un izņēmumi virszemes ūdeņiem
- VII.B. Vides kvalitātes mērķi, risks un izņēmumi pazemes ūdeņiem
- VII.C. Pasākumu programma plūdu riska teritorijām
- VIII.A. Pasākumu programma virszemes ūdeņiem
- VIII.B. Pasākumu programma pazemes ūdeņiem

² Pēc Ūdens apsaimniekošanas likumā dotās definīcijas “ūdensobjekts” ir nodalīts un nozīmīgs virszemes ūdens hidrogrāfiskā tīkla elements: ūdenstece (upe, strauts, kanāls vai to daļa), ūdenstilpe (ezers, dīķis, ūdenskrātuve vai to daļa), kā arī pārejas ūdeņi vai piekrastes ūdeņu posms.

VIII.C. Pasākumu programma plūdu riska teritorijām

IX. Integrācija ar citiem plānošanas dokumentiem

X. Starpvalstu sadarbība plānu izstrādes jautājumos

XI. Informācija par veiktajiem plānu sabiedriskās apspriešanas pasākumiem

XII. Informācija par kompetentajām iestādēm un papildu informācijas iegūšana

XIII. Informācija par izmaiņām, kas izdarītas 2016.-2021. gada plānos pēc to publicēšanas

XIV. Iepriekšējā plānošanas perioda pasākumu izpilde

un liela daļa atjaunotajos Upju plānos ietvertās informācijas ir apkopota to pielikumos un attēlota kartēs un diagrammās.

1. Atjaunoto Upju plānu saistība ar iepriekšējā perioda plāniem: Upju baseinu apsaimniekošanas un Plūdu risku pārvaldības plāniem 2015.-2021. gadam

1.1. Politikas plānošanas dokumenta īstenošanas monitorings

Upju plāni ir vidēja termiņa vides politikas plānošanas dokumenti ūdens jomā. Pēc būtības tie ir Eiropas Komisijas monitoringam un kontrolei pakļauti dokumenti, kuros ietilpstošo pasākumu programmu izpilde ir saistīta ar Latvijas kā ES dalībvalsts atbildību. Protams, ES vides politika ir atvērta un sabiedrības iesaistei šīs politikas plānošanā un realizācijā ir liela nozīme. Tomēr galvenie abu dokumentu monitoringa etapi neapšaubāmi saistāmi ar Eiropas Komisijai iesniedzamajiem ziņojumiem un dalībvalstu kopīgajiem ES ūdens politikas efektivitātes izvērtējumiem.

Atbilstoši Latvijas normatīvajiem aktiem ietekmes uz vidi novērtējuma jomā bez Eiropas Komisijai iesniedzamajiem ziņojumiem ir jāveic arī minēto plānošanas dokumentu īstenošanas monitorings. Tā nepieciešamību nosaka MK noteikumi Nr.157, konkrēti, šo noteikumu VIII nodaļa „Plānošanas dokumentu īstenošanas monitorings”: monitoringu veic, lai konstatētu dokumentā paredzēto rīcību tiešo vai netiešo ietekmi uz vidi un lai noteiktu, vai nepieciešams izstrādāt plānošanas dokumenta grozījumus. Minētie MK noteikumi prasa monitoringam izmantot valsts statistikas datus, informāciju, kas iegūta, veicot vides monitoringu, kā arī citu informāciju, kas pieejama plānošanas dokumenta izstrādātājam. Savukārt izstrādātājs sastāda monitoringa ziņojumu un noteiktā termiņā iesniedz to Vides pārraudzības valsts birojā (turpmāk – VPVB). Monitoringa ziņojumā apkopo pieejamo informāciju un ietver vismaz ar plānošanas dokumenta īstenošanu saistīto vides stāvokļa izmaiņu un to tendenču raksturojumu. VPVB reizi gadā apkopo iesniegtos monitoringa ziņojumus un nodod tos LVĢMC.

Izvērtējot atbilstošo ES direktīvu prasību īstenošanu, jāsecina, ka visi ar tām saistītie ziņojumi savlaicīgi iesniegti Eiropas Komisijai. Turklāt sekmīgi un aktīvi ir darbojušās upju apgabalu konsultatīvās padomes, iesaistot upju apsaimniekošanas plānu īstenošanā valsts institūciju, pašvaldību, NVO un sabiedrības pārstāvjus. Līdz ar to nākas konstatēt, ka stratēģiskā novērtējuma process un Vides pārskatu sagatavošana „fīriem” vides politikas dokumentiem šobrīd ietver daudz paralēlu darbību un prasa lielus valsts resursus.

Atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam izstrādātāja (šajā gadījumā – VARAM) monitoringa ziņojumus par upju apsaimniekošanas plānu īstenošanu noteiktā termiņā iesniedz VPVB. Pēc līdzīgu ziņojumu apkopošanas VPVB tos savukārt iesniedz LVĢMC, kas savukārt šo informāciju tālāk ietver datu bāzēs un izmanto vides pārskatos. Saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likuma 9.pantu LVĢMC koordinē pasākumu programmu īstenošanu, uztur un apkopo informāciju par veiktajiem pasākumiem un antropogēno slodzi izmaiņām, kā arī veic minēto pasākumu efektivitātes analīzi un, ja nepieciešams, izstrādā priekšlikumus pasākumu programmu precizēšanai. LVĢMC ir arī ziņojumu sagatavotājs Eiropas Komisijai un tā tīmekļa vietne ir galvenais sabiedrības informācijas avots par pirmo Lielupes apsaimniekošanas plānu. Savukārt galvenais šo plānu īstenošanas vērtētājs ir Eiropas Komisija.

Kopsavilkumi par Upju baseinu apsaimniekošanas un Plūdu risku pārvaldības plānos 2015.-2021. gadam paredzēto pasākumu īstenošanu ir iekļauti atjaunotajos Upju plānos.

1.2. Analīze par būtiskām izmaiņām

Izstrādājot trešā apsaimniekošanas cikla Upju plānus, ir pārskatīts, precizēts un ievērojami papildināts **upju un ezeru ūdensobjektu tīkls**. Izmaiņas saistītas, pirmkārt, ar to, ka liela daļa 2004. gadā izveidoto upju ūdensobjektu bija lieli (t.i., ietvēra garus upju posmus) un ne vienmēr viendabīgi slodžu ziņā, kas apgrūtināja ticama ekoloģiskās un ķīmiskās kvalitātes novērtējuma veikšanu. Ievērojams skaits iepriekš izdalīto upju ŪO tika sadalīti divās vai vairāk daļās, atbilstoši ūdensobjektā un tā sateces baseina daļā pastāvošajām slodzēm. Latvijā pirms ūdensobjektu robežu pārskatīšanas vidējais upju ūdensobjektu garums bija 40,8 km, bet pēc pārskatīšanas 25,1 km.

Otrais iemesls izmaiņu veikšanai bija tas, ka ūdensobjektu tīklā iepriekš netika iekļauti vairāki, ŪO izveides kritērijiem atbilstoši objekti (galvenokārt upes, bet atsevišķos gadījumos arī ezeri). Sagatavojot jaunus UBA plānus, tie tika iekļauti ūdensobjektu tīklā. Veikto izmaiņu rezultātā **upju ŪO skaits** Latvijā kopumā tika palielināts **par 56%**, bet **ezeru ŪO skaits – par 5%**.

Daugavas upju baseinu apgabalā upju ŪO skaits palielināts no 64 uz 166, savukārt ezeru ŪO skaits – no 184 uz 193. Gaujas upju baseinu apgabalā upju ŪO skaits palielināts no 46 uz 117, savukārt ezeru ŪO skaits – no 35 uz 38. Lielupes upju baseinu apgabalā upju ŪO skaits palielināts no 32 uz 74, savukārt ezeru ŪO skaits – no 13 uz 14. Ventas upju baseinu apgabalā upju ŪO skaits palielināts no 61 uz 135, savukārt ezeru ŪO skaits – no 30 uz 31³. Daļa jauno ŪO ir pārrobežu ūdensobjekti – to izveide bija nepieciešama tai skaitā, lai ŪO tīkls būtu saskaņots ar kaimiņvalstīm.

Gan iepriekš izveidotajiem, gan jaunajiem ūdensobjektiem veikta sateces baseina daļu **robežu precizēšana**, kas ir priekšnosacījums precīzākam izklieģto slodžu būtiskuma aprēķinam, kā arī ir pārbaudīti un nepieciešamības gadījumā precizēti **ūdensobjektu tipi**. Ir provizoriski noteikti **stipri pārveidotie un mākslīgie** ūdensobjekti, atbilstoši jaunajām ŪO robežām un ūdensobjektos pastāvošajām slodzēm.

Atbilstoši jaunākajām UBA plānu ziņošanas vadlīnijām, lai sekmētu vienotu pieeju visu dalībvalstu vidū, **ūdenskrātuves**, kas izveidotas upju aizsprostošanas rezultātā, ir jāziņo kā (stipri pārveidotie) **ezeru ūdensobjekti**, atsevišķi norādot to izcelsmi. Šāda pieeja ir saskaņā ar Ūdens Struktūrdirektīvā ietverto prasību – stipri pārveidotajiem ūdensobjektiem noteikt piederību ūdeņu tipam un veikt to stāvokļa novērtējumu, par pamatu ņemot tādu dabisko ūdeņu tipu, kuram šis stipri pārveidotais ŪO visvairāk līdzinās pēc savām fizikālajām īpašībām. Jaunajos (trešā cikla) UBA plānos ir veiktas atbilstošas izmaiņas. Daugavas upju baseinu apgabalā ir 3 šāda veida ūdenskrātuves, kuras trešā cikla UBA plānā noteiktas kā stipri pārveidotie ezeru ŪO: Rīgas ūdenskrātuve E048SP, Ķeguma HES ūdenskrātuve E060SP un Pļaviņu ūdenskrātuve E061SP. Ventas upju baseinu apgabalā ir 3 šāda veida ūdenskrātuves:

³ No ezeru ŪO saraksta izslēģts Tosmares ezers, savukārt sarakstam pievienoti divi jauni ezeru ŪO.

Alokstes ūdenskrātuve E009SP, Pakuļu HES ūdenskrātuve E017SP un Prūšu ūdenskrātuve E006SP. Gaujas un Lielupes upju baseinu apgabalos nav nevienas šāda veida ūdenskrātuves.

Ir veikti būtiski uzlabojumi upju un ezeru ŪO **kvalitātes novērtējuma metodikās**, veicot metožu uzlabošanu un interkalibrāciju bioloģiskajiem kvalitātes elementiem. Kopš 2015. gada interkalibrētas sekojošas metodes: upju un ezeru makrozoobentoss, upju makrofīti, upju fitobentoss (izņemot ļoti lielās upes), upju fitoplanktons, upju un ezeru zivis. Metožu interkalibrācija turpināsies līdz 2021./22. gadam, kad plānots pabeigt ļoti lielo upju zivju un fitobentosa metožu izstrādi. Ir izstrādāta specializēta, pret hidromorfoloģiskajiem pārveidojumiem jutīga vērtēšanas metode stipri pārveidotajiem (SPŪO) un mākslīgajiem (MVŪO) upju ūdensobjektiem un lielo HES ūdenskrātuvēm. Atbilstoša metode priekš ezeru SPŪO un MVŪO ir sagatavošanas procesā, tās izstrādes pabeigšana sagaidāma pēc 2021. gada.

Ir pārskatīta un precizēta upju un ezeru **ūdensobjektu grupēšana**, kas ļauj sniegt provizorisku kvalitātes novērtējumu arī jaunajiem ūdensobjektiem, kuros vēl nav veikts monitorings. **Ķīmiskās kvalitātes** novērtējums ir veikts atbilstoši Direktīvā 2013/39/ES ietvertajiem kvalitātes normatīviem; ir palielināts arī monitoringā ietvertu un kvalitātes novērtējumā izmantoto prioritāro un bīstamo vielu skaits.

Upju un ezeru ūdensobjektiem ir uzsākta **novērojumu staciju atrašanās vietu** precizēšana dabā, lai nodrošinātu maksimāli reprezentatīvas informācijas, sevišķi bioloģijas datu, iegūšanu valsts monitoringa ietvaros.

Saskaņā ar UBA plānu ziņošanas prasībām, ir veikta “**pseido ūdensobjektu**” izdalīšana Latvijas teritoriālajos ūdeņos, lai būtu iespējams šiem ūdeņiem veikt ķīmiskās kvalitātes novērtējumu ar piesaisti konkrētai ģeogrāfiskai lokācijai.

Ir papildinātas un uzlabotas **slodžu būtiskuma** novērtējuma metodikas upju un ezeru ūdensobjektiem attiecībā uz punktveida un izkliedētā piesārņojuma avotu, ūdeņu ieguves slodzēm, kā arī par hidromorfoloģisko pārveidojumu radītajām ietekmēm. Slodze ir noteikta par būtisku tajā gadījumā, ja ūdensobjekta stāvoklis neatbilst vismaz labai kvalitātes klasei.

Kā pielikums virszemes ūdeņu pasākumu programmai plāniem ir pievienoti Notekūdeņu apsaimniekošanas un Ūdensapgādes **investīciju plāni 2021.-2027. gadam**.

Ir veikta **pazemes ūdensobjektu (PŪO) robežu pārskatīšana** un nacionālas nozīmes riska PŪO robežu pārdalīšana, kā rezultātā kopējais PŪO skaits Latvijā palielinājies no 16 uz 25 (tajā skaitā 3 RPŪO).

Atbilstīgi Ūdens Struktūrdirektīvas prasībām, aktualizējot upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānus, nepieciešams pārskatīt sākotnēji izdalīto PŪO robežas, izmantojot jaunāko pieejamo informāciju. Latvijas PŪO pirmo reizi tika izdalīti 2004. gadā, un to robežas un skaits kopš tā laika bija palicis nemainīgs. Izmaiņas galvenokārt bija nepieciešamas, jo sākotnēji izdalītie 16 PŪO bija pārāk lieli⁴ un neviendabīgi (ūdens sastāva un dominējošo slodžu ziņā), kas ierobežoja ticamu ķīmiskā un kvantitatīvā stāvokļa novērtēšanu. Galvenokārt izmaiņas ir ietekmējušas tieši vertikālo PŪO sadalījumu – PŪO pamatā izdalīti pa ūdens nesējslāņu kompleksiem Famenas-Perma (D₃fm-P), Pļaviņu-Amulas (D₃pl-aml) un Arukilas-Amatas (D₂₋₃ar-am), lai iespēju robežās novērstu ūdeņu ar dažādu sastāvu un sateces baseinu

⁴ Otrā apsaimniekošanas cikla ietvaros Latvija ierindojās pēdējā vietā ar lielāko mediāno PŪO izmēru. WISE Water Framework Directive (data viewer) (20.07.2018) <https://www.eea.europa.eu/data-andmaps/dashboards/wise-wfd>

apvienošanu vienā objektā (tā bija iepriekš). Izmaiņu rezultātā PŪO robežas joprojām nesaskan ar UBA robežām, jo īpaši tajos PŪO, kas raksturo dziļākos ūdens nesējslāņus. Lai atvieglotu UBA plānu ziņošanu, katrs PŪO tiek pieskaitīts tikai vienam UBA, tam, kurā ietilpst lielākā daļa PŪO teritorijas. Jāatzīmē, ka viss turpmākais pazemes ūdeņu novērtējums tiek īstenots PŪO līmenī, tādēļ teritorijas, kas ietvertas konkrētā UBA novērtējumā, var būt arī ārpus attiecīgā UBA robežām.

2018. gadā norisinājās LVAf finansēts projekts ar mērķi **padziļināti novērtēt** piecas teritorijas, kurās identificētas dažādas slodzes un potenciāli pastāv riski nesasnīgt labu stāvokli visā PŪO, kurā ietilpst aplūkota teritorija. Projektā pētītās teritorijas bija: (1) Ventspils apkārtnē, kur ir ierobežoti saldūdens resursi, (2) Daugavpils pilsētas apkārtnē, kur ir sarežģīti hidroģeoloģiskie apstākļi, (3) Rīgas apkārtnē, kur vēsturiski veidojusies Latvijas mērogā lielākā depresijas piltuve intensīvas ūdens ieguves dēļ un pastāv vēl citas slodzes, kas mijiedarbojas (jūras un sāļo ūdeņu intrūzija, punktveida piesārņojuma migrācija), (4) Latvijas-Lietuvas pārrobežu zona, kur vēsturiski identificēta lauksaimniecības radīta slodze, un (5) Baltezers ūdensgūtņu apkārtnē, kur notiek mākslīgā gruntsūdeņu papildināšana ar Mazā Baltezers ūdeņiem, kas nelabvēlīgi ietekmē pazemes ūdeņu kvalitāti lokālos punktos. Projekta rezultātā netika izdalīti jauni RPŪO, bet notika jau esošo riska PŪO robežu un robežvērtību precizēšana (Baltezers, Rīgas apkārtnē), kā arī tika apzināts nākamajā apsaimniekošanas ciklā prioritāri iegūstamo monitoringa datu apjoms un realizējamie pētnieciskie darbi.

Ir pārskatītas riska PŪO Q2 “Ūdensgūtne “Baltezers” un “Baltezers II” līdz Mazajam Baltezeram” robežas, kur tiek veikta pazemes ūdeņu mākslīgā papildināšana ar Mazā Baltezers ūdeņiem. Šajā teritorijā notiek pazemes ūdeņu ieguve Rīgas centralizētās ūdensapgādes vajadzībām, un ūdens tiek piegādāts lietotājiem galvenokārt Daugavas labajā krastā. Pazemes ūdeņu kvalitāti negatīvi ietekmē mākslīgā papildināšana ar virszemes ūdeņiem, kuriem raksturīga periodiski paaugstināta mineralizācija un nātrija-hlorīdu ūdens tips. Paaugstināts hlorīdjonu saturs veidojas, ūdeņiem no Rīgas līča periodiski ieplūstot Mazajā Baltezerā caur virszemes ūdeņu savstarpēji savienoto sistēmu (Daugava – Ķīšezers – Juglas ezers – Lielais Baltezers – Mazais Baltezers). Daugavas UBA atbilstoši jaunajam iedalījumam pieder 8 PŪO (t.sk. 1 riska PŪO Q2), Gaujas – 5 PŪO (t.sk. 1 RPŪO A11), Ventas – 8 PŪO (t.sk. 1 RPŪO F5), Lielupes – 4 PŪO (neviens RPŪO). Kopējais PŪO skaits salīdzinājumā ar iepriekšējo, otro apsaimniekošanas ciklu, nav mainījies, tomēr izmaiņas PŪO robežās ir notikušas.

Ir izdalītas riska PŪO A11 “Inčukalna sērskābā gudrona dīķi” robežas Gaujas UBA, kur laika posmā no 20.gs 50.80. gadiem ievērojamos apjomos izgāzts sērskābais gudrons (jēlnaftas pārstrādes produkts), kas piesārņojis apkārtnes gruntsūdeņus, artēziskos ūdeņus un lēnām pārvietojas Gaujas virzienā. Sanācijas darbi Ziemeļu dīķī tika pabeigti 2020. gadā, bet Dienvidu dīķī – 2021. gadā. Jaunākie pētnieciskā monitoringa rezultāti uzrāda gruntsūdeņu un spiedienūdeņu piesārņojumu sērskābā gudrona dīķu tiešā apkaimē.

Ventas UBA **ir izdalīts riska PŪO F5** “Liepāja un pilsētas DA apkārtnē līdz ūdensgūtnei “Otaņķi””, kura teritorijā kopš pagājušā gadsimta sākuma sasāļošanās ir negatīvi ietekmējusi ūdensapgādē dominējošo ūdens nesējslāņu kvalitāti, savukārt atjaunošanās process norisinās ļoti lēni. Pārlietu intensīvas ūdens ieguves un jūras intrūzijas procesam labvēlīgu hidroģeoloģisko apstākļu mijiedarbībā Liepājas pilsētas apkārtnē ir attīstījusies Latvijas mērogā lielākā jūras ūdeņu intrūzija. RPŪO tika izdalīts atsevišķi, lai veicinātu korektu stāvokļa novērtējumu un uzlabotu ziņošanas ticamību, kā arī atvieglotu pētījumu, monitoringa

un ūdens apsaimniekošanas pasākumu plānošanu. Iepriekš RPŪO F5 bija daļa no PŪO F1, kas mākslīgi radīja priekšstatu, ka Ventas upju baseina apgabalā jūras ūdeņu intrūzija nav būtiska.

Sadarbībā ar kaimiņvalstīm ir **noteikti pārrobežu PŪO ar Lietuvu un Igauniju**. Kopumā 11 no 25 Latvijas PŪO ir pārrobežu (7 ar Lietuvu un 4 ar Igauniju). Viens no Daugavas upju baseinu apgabalam piederošajiem PŪO (A7) ir noteikts kā pārrobežu ar saistīto Lietuvas PŪO, savukārt PŪO A8 ir pārrobežu ar saistīto Igaunijas PŪO. Trīs no pieciem Gaujas upju baseinu apgabalam piederošajiem PŪO (D6, A10 un P) ir noteikti kā pārrobežu ar saistīto Igaunijas PŪO. Visi četri Lielupes upju baseinu apgabalam piederošie PŪO (F3, D11, A5 un A6) ir noteikti kā pārrobežu ar saistītajiem Lietuvas PŪO. Divi no astoņiem Ventas upju baseinu apgabalam piederošajiem PŪO (F1 un F2) ir noteikti kā pārrobežu ar saistītajiem Lietuvas PŪO.

Atbilstīgi Ūdens Struktūrdirektīvas prasībām pārrobežu PŪO uzraudzība (monitorings), stāvokļa novērtējums un apsaimniekošana (pasākumu programmas) ir jāplāno un jāveic kopīgi pēc vienotiem principiem. Sākot ar 2016. gadu, ir **uzsākts pārrobežu pazemes ūdeņu kvalitātes monitorings** sadarbībā ar Lietuvas ģeoloģijas dienestu, kā rezultātā notiek apmaiņa ar monitoringa rezultātiem un tiek uzkrāti nepieciešamie dati pārrobežu PŪO stāvokļa novērtēšanai.

Ievērojami **uzlabota metodika punktveida un izkliedētā piesārņojuma slodžu būtiskuma novērtēšanai PŪO līmenī**. Slodze ir noteikta par būtisku PŪO līmenī, ja kaut viens no analizētajiem slodžu veidiem atzīts par ļoti nozīmīgu saskaņā ar izstrādātajiem kritērijiem (“viens ārā – visi ārā” princips). Tāpat ir **uzlabota metodika ūdens ieguves slodžu būtiskuma novērtējumam**. Analīzē, papildus ūdens ieguvei pazemes ūdeņu atradnēs, iekļauta arī ūdens ieguve no individuālajiem urbumiem (no kuriem diennaktī iegūst no 10 līdz 100 m³) un veikta apjomīga šo datu validācija. Kā būtiska ūdens ieguves slodze PŪO līmenī tika novērtēta gadījumā, ja vairāk nekā 20% no PŪO platības aizņem teritorijas, kurās novērtēta ļoti nozīmīga slodze.

Ir **uzlabotas PŪO kvantitatīvā un ķīmiskā stāvokļa novērtēšanas metodikas**. Ķīmiskā stāvokļa novērtēšanas metodikā samazināta nepieciešamība pēc eksperta vērtējuma, iekļauti būtisku izkliedēto un punktveida piesārņojošo slodžu kritēriji, kā arī jūras ūdeņu un citu paaugstinātas mineralizācijas ūdeņu intrūzijas testi. Ir **noteiktas fona vērtības un robežvērtības visiem Latvijas PŪO**, kas turpmāk izmantotas PŪO ķīmiskā stāvokļa novērtēšanā. Savukārt PŪO kvantitatīvā stāvokļa metodika papildināta ar būtisku ūdens ieguves slodžu kritēriju, pazemes ūdens līmeņu analīzi pazemes ūdeņu atradnēs un tendenču analīzi reprezentatīvos monitoringa tīkla urbumos, un visbeidzot eksperta vērtējumā balstītu saistīto testu (jūras un citu paaugstinātas mineralizācijas ūdeņu intrūzijas, virszemes-pazemes ūdeņu sasaiste, no pazemes ūdeņiem atkarīgās ekosistēmas, ūdens balance) izpildi gadījumos, ja PŪO atzīts par riska.

Projekta GroundEco ietvaros tika **izstrādāta metodika no pazemes ūdeņiem atkarīgo sauszemes ekosistēmu identificēšanai un novērtēšanai** Gaujas/Koivas pārrobežu upju baseinā. Savukārt WaterAct projekta ietvaros norisinās darbs pie metodikas izstrādes ar pazemes ūdeņiem saistīto virszemes ūdens ekosistēmu identificēšanai un novērtēšanai Gaujas/Koivas un Salacas/Salatsi pārrobežu upju baseinos (projekts noslēgsies 2022. gadā). Laika posmā no 2021./2022. gadam metodikas tiks pielietotas visā Latvijas teritorijā, un ļaus identificēt atkarīgās ekosistēmas, kuras ir degradētas tieši sliktā PŪO stāvokļa dēļ.

Trešā cikla upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni ir izstrādāti **integrēti** ar otrā cikla **Plūdu riska pārvaldības plāniem** un apvienoti ar tiem vienā dokumentā, tādējādi nodrošinot saskaņotu pieeju ūdens resursu pārvaldībai šo plānošanas dokumentu ietvaros. Plūdu riska pārvaldības plāni aplūko cita mēroga objektus – *plūdu riska teritorijas*, kas nav tiešā veidā apvienojamas ar UBA plānu ūdens apsaimniekošanas vienībām – ūdensobjektiem.

2. Vides pārskata sagatavošanā iesaistītās institūcijas, sabiedrības līdzdalība un problēmas nepieciešamās informācijas iegūšanā

Vides pārskats par atjaunotajiem Upju plāniem un tajos integrētajiem Plūdu plāniem ir sagatavots atbilstoši likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 4. panta trešajai daļai un MK noteikumiem Nr.157. Tomēr par starpinstitucionālo sadarbību un sabiedrības informēšanu un iesaistīšanu ūdeņu politikas plānošanā un īstenošanā nevar runāt tikai ietekmes uz vidi normatīvo aktu un procesu kontekstā. Pieredze interešu grupu un sabiedrības iesaistē ūdeņu politikas izstrādē un ieviešanā tālu pārsniedz ietekmes uz vidi novērtējuma procesa formālās prasības. Bez tam to nevar atraut no ES normatīvo aktu prasībām un to īstenošanai izstrādāto vadlīniju norādījumiem, kā arī ES mērogā regulāri notiekošajiem sabiedriskās apspriešanas pasākumiem.

Savukārt tālākajās diskusijās pamatnostādņu stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procesa ietvaros sabiedrība vairs aktīvi neiesaistījās, kas norāda uz zināmu pārsātinājumu. To varētu novērst, samazinot paralēlas diskusijas par to pašu tēmu, respektīvi – stratēģiskā novērtējuma process vides politikas jautājumos būtu jāintegrē diskusijās par šīs politikas jomām, nevis mākslīgi jādublē. Citādi tas ir diskusijās par nozaru vai teritoriju attīstības plāniem un programmām. Piemēram, būvniecības ieceres laikā vides jautājumi ne vienmēr tiek pietiekami izvērtēti, tādēļ atsevišķa diskusija par tiem stratēģiskā novērtējuma procesā dod pievienoto vērtību projektam kopumā.

2.1. Galvenie principi un metodes

Ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums ir process, kura mērķis ir uzlabot nozares politikas, politikas plāna, rīcības programmas, kā arī citu nacionālo, reģionālo un vietējo stratēģisko plānošanas dokumentu un normatīvo aktu kvalitāti, vērtējot šo dokumentu iespējamo ietekmi uz vidi⁵ un savlaicīgi novēršot vai mazinot to īstenošanas negatīvo ietekmi. Šis process organizēts, lai izvērtētu, kādas tiešas vai netiešas būtiskas pārmaiņas vidē var rasties politikas plānošanas dokumentu īstenošanas rezultātā, lai prognozētu, kā tās ietekmēs dabas resursus un ekosistēmu pakalpojumus. Stratēģiskais novērtējums ir veicams plānu un programmu sagatavošanās posmā un tā izstrādes nepieciešamību un procesu nosaka starptautiskā un nacionālā likumdošana. Diemžēl Latvijas normatīvajos aktos joprojām nav nošķirti vides aizsardzības plānošanas dokumenti, kuriem drīzāk būtu jāizvērtē to ietekme uz ekonomiku un sociālajiem jautājumiem, no nozaru un teritoriju attīstības plāniem, kuriem tiešām jānovērš vai vismaz jāsamazina negatīvā ietekme uz vidi. Tāpēc formāli nākas atkārtoti novērtēt vides aizsardzības pasākumu ietekmi uz vidi.

Stratēģiskā novērtējuma izstrādes nepieciešamību nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 27. jūnija Direktīva 2001/42/EK par noteiktu plānu un programmu

⁵ Ar ietekmi uz vidi saprot plānošanas dokumenta izraisītas tiešas vai netiešas pārmaiņas vidē, kuras ietekmē vai var ietekmēt cilvēku, viņa veselību un drošību, kā arī bioloģisko daudzveidību, augsni, gaisu, ūdeni, klimatu, ainavu, materiālās vērtības, kultūras un dabas mantojumu, kā arī visu minēto jomu mijiedarbību.

ietekmes uz vidi novērtējumu, kas plašāk pazīstama kā Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma direktīva. Tās mērķis ir noteikt kārtību, kādā izvērtē plānošanas dokumentu īstenošanas iespējamo ietekmi uz vidi, kā arī iesaistīt sabiedrību dokumenta apspriešanā un lēmumu pieņemšanā, kā arī izstrādāt priekšlikumus, lai novērstu vai samazinātu iespējamo negatīvo ietekmi un vidi. Tāpēc kopš 2004. gada 21. jūlija visām ES dalībvalstīm, tai skaitā Latvijai, stratēģiskais novērtējums ir obligāti jāveic visiem attīstības plānošanas dokumentiem, kuru ieviešana var būtiski ietekmēt vidi un cilvēku veselību. Diemžēl arī direktīva skaidri nenoskaidro vides aizsardzības plānus no attīstības plāniem. Minētās direktīvas prasības Latvijā ir iestrādātas likumā „Par ietekmes uz vidi novērtējumu”, kā arī iekļautas MK noteikumos Nr.157. Likumdošanas prasības paredz stratēģiskā novērtējuma izstrādes laikā sagatavot vides pārskatu, kurā raksturota plānošanas dokumenta būtiskā ietekme uz vidi.

2.2. Vides pārskata saturs

Vides pārskata saturs atbilst MK noteikumu Nr.157 prasībām. Vides pārskatā ir ietverta šāda informācija:

- 1) plānošanas dokumenta galvenie mērķi un īss satura izklāsts, saistība ar citiem plānošanas dokumentiem;
- 2) vides pārskata sagatavošanas procedūra un iesaistītās institūcijas, sabiedrības līdzdalība un rezultāti;
- 3) esošā vides stāvokļa apraksts un iespējamās izmaiņas, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots;
- 4) ar plānošanas dokumentu saistītās vides problēmas;
- 5) starptautiskie un nacionālie vides aizsardzības mērķi;
- 6) plānošanas dokumenta un tā iespējamo alternatīvu īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi novērtējums;
- 7) īss iespējamo alternatīvu izvēles pamatojums, stratēģiskā novērtējuma veikšanas apraksts, norādot arī problēmas nepieciešamās informācijas ieguvē;
- 8) plānošanas dokumenta īstenošanas iespējamās būtiskās pārrobežu ietekmes novērtējums;
- 9) paredzētie pasākumi plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringa nodrošināšanai;
- 10) vides pārskatā minētās informācijas kopsavilkums.

2.3. Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma gaita, norādot arī problēmas nepieciešamās informācijas ieguvē

Vides pārskatā iekļauj informāciju, ko izstrādātājs var nodrošināt, ņemot vērā pašreizējo zināšanu līmeni un novērtēšanas metodes, plānošanas dokumenta saturu, tā vietu plānošanas dokumentu hierarhijā. Tāpat ņem vērā arī izstrādes un detalizācijas pakāpi, līdz kādai ir lietderīgi vērtēt ietekmi uz vidi attiecīgajā plānošanas stadijā, lai novērstu novērtējuma

dublēšanos. Tiek izmantota publiski pieejama informācija – dati un indikatori, dažādu politikas plānošanas dokumentu analītiskā daļa.

Faktiski visa informācija par vērtējuma priekšmetu – upju baseinu apsaimniekošanas un plūdu risku pārvaldības plāniem 2022.-2027. gadam – ir iegūta no pašiem šiem plāniem, kuri ir ļoti apjomīgi, detalizēti, ar precīzām atsaucēm uz visiem tajos sniegtajiem faktiem, tāpēc citi informācijas avoti par plānos apkopoto informāciju nav vajadzīgi. SIVN gaitā nav pārbaudīts, vai Upju plānos apkopotā informācija ar atsaucēm ir patiesa, paļaujoties, ka tāda tā ir. Būtībā vienīgā problēma informācijas ieguvē bija tā, ka vērtējamie Upju plāni paralēli veicamajam SIVN vēl bija izstrādes procesā un ne visa tajos ietveramā informācija jau bija ietverta, daļa nodaļu vēl bija nepabeigtas un pielikumi nepievienoti, tomēr šai problēmai bija pārejošs raksturs.

2.4. Sabiedrības līdzdalība

Sabiedrības līdzdalība atjaunoto Upju plānu projektu un šā vides pārskata izstrādē tiek nodrošināta saskaņā ar MK noteikumu Nr.157 (23.03.2004.) prasībām, ievieojot VARAM un LVĢMC tīmekļa vietnē paziņojumu par sabiedrības iespējām iepazīties ar Upju plāniem un Vides pārskata projektu. Upju baseinu apgabalu konsultatīvās padomes, kas pārstāv nevalstiskās organizācijas, ministrijas vai to padotības iestādes un Rīgas, Latgales, Zemgales un Vidzemes plānošanas reģionu attīstības padomes, ir iepazīstinātas ar projektu. Ar projektu iepazīstināta arī Vides konsultatīvā padome.

Upju plānu sabiedriskās apspriešanas periodi 2021.gadā:

- Daugava: 08.04.-10.10.
- Gauja: 19.04.-21.10.
- Lielupe: 15.03.-19.09.
- Venta: 26.03.-26.09.

Atjaunoto UBA plānu projekti ir pieejami LVĢMC tīmekļa vietnē <https://videscentrs.lvģmc.lv/lapas/udens-apsaimniekosana-un-pludu-parvaldiba> no 2021.gada marta-aprīļa septembrim-oktobrim, kad norisinās to sabiedriskā apspriešana, kuras ietvaros norisinās arī šā SIVN Vides pārskata projekta sabiedriskā apspriešana. Atbilstoši saņemtajiem priekšlikumiem tiks pilnveidoti un precizēti gan paši Upju plāni, gan Vides pārskats. Komentāru apkopojums būs pieejams arī LVĢMC mājas lapā.

Atbilstoši MK noteikumu Nr.157 (23.03.2004.) prasībām SIVN Vides pārskata projektam tiks rīkota arī sabiedriskās apspriešanas sapulce, kuras laikā interesenti netiks ierobežoti uzdot jebkādas jautājumus un sniegt jebkādas priekšlikumus arī par pašiem Upju plāniem.

3. Izvērtējamā plānošanas dokumenta struktūra un saturs

3.1. Vispārīgā informācija

Plānošanas dokumenta nosaukums:	Upju (Daugavas, Gaujas, Lielupes, Ventas) baseinu apsaimniekošanas un Plūdu risku pārvaldības plāni 2022.-2027. gadam (Upju plāni)
Upju plānu izstrādātāja nosaukums, adrese, tālruņa numurs un mājas lapas adrese internetā:	Valsts SIA Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas Centrs (LVĢMC) Rīgā, Maskavas ielā 165 Tālrunis: 67032600, www.meteo.lv
Joma, uz kuru attiecas plānošanas dokuments:	Vides politika, ūdeņu aizsardzība un apsaimniekošana
Plānošanas dokumenta izstrādes termiņš un ilgums:	Izstrāde uzsākta 2018.gada 28.maijā, plānotais apstiprināšanas datums – 2021.gada 12.decembris
Darbības periods:	2022.-2027. gads
Darbības teritorija:	Visa Latvijas Republika
Stratēģiskā novērtējuma izstrādātāja nosaukums, adrese, tālruņa numurs un mājas lapas adrese internetā	SIA “Enviroprojekts” Mazā Nometņu iela 31, LV-1002 Rīga Tālrunis 29277744 e-pasts: info@enviro.lv www.enviro.lv Pasūtītājs: VARAM, Peldu iela 25, LV-1494 Rīga Tālrunis: 67026515 e-pasts: pasts@varam.gov.lv www.varam.gov.lv

Atjaunotie Upju plāni sastāv no 14 nodaļām (no kurām daļa vēl ērtības labad dalītas pa mērķa ūdeņiem un plūdu riska teritorijām):

- I. Ievads
- II. Vispārīgs apgabala raksturojums
- III. Ūdensobjektu kvalitātes vērtējums
- IV.A. Slodžu un to radītās ietekmes novērtējums uz virszemes ūdeņiem

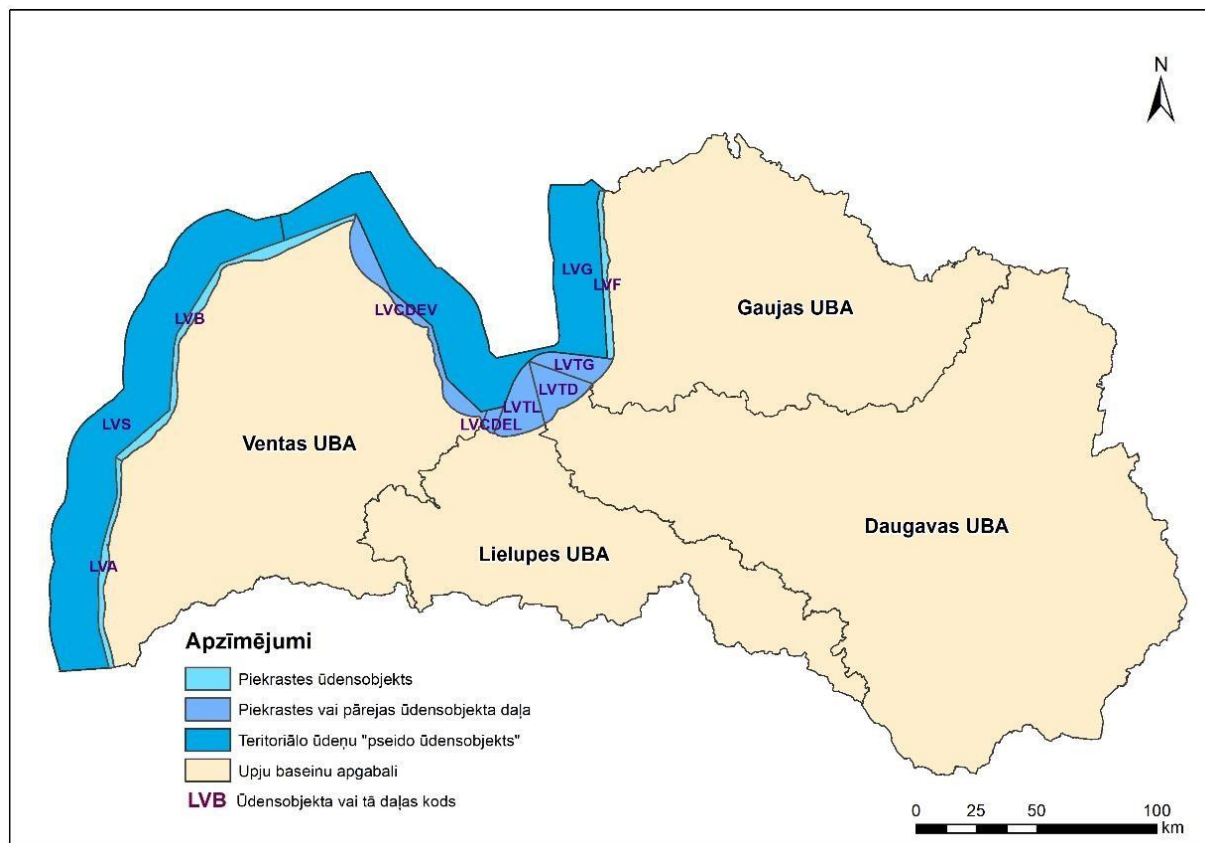
- IV.B. Slodžu un to radītās ietekmes novērtējums uz pazemes ūdeņiem
 - V. Ekonomiskā analīze
 - VI. Plūdu riska teritoriju noteikšana upju baseinu apgabalā
 - VI.A. Vides kvalitātes mērķi, risks un izņēmumi virszemes ūdeņiem
 - VI.B. Vides kvalitātes mērķi, risks un izņēmumi pazemes ūdeņiem
 - VII.A. Vides kvalitātes mērķi, risks un izņēmumi virszemes ūdeņiem
 - VII.B. Vides kvalitātes mērķi, risks un izņēmumi pazemes ūdeņiem
 - VII.C. Pasākumu programma plūdu riska teritorijām
 - VIII.A. Pasākumu programma virszemes ūdeņiem
 - VIII.B. Pasākumu programma pazemes ūdeņiem
 - VIII.C. Pasākumu programma plūdu riska teritorijām
 - IX. Integrācija ar citiem plānošanas dokumentiem
 - X. Starpvalstu sadarbība plānu izstrādes jautājumos
 - XI. Informācija par veiktajiem plānu sabiedriskās apspriešanas pasākumiem
 - XII. Informācija par kompetentajām iestādēm un papildu informācijas iegūšana
 - XIII. Informācija par izmaiņām, kas izdarītas 2016.-2021. gada plānos pēc to publicēšanas
 - XIV. Iepriekšējā plānošanas perioda pasākumu izpilde
- un liela daļa atjaunotajos Upju plānos ietvertās informācijas ir apkopota to pielikumos un attēlota kartēs un diagrammās.

3.2. Esošā situācija

Latvija ir starp virszemes un pazemes ūdens resursiem bagātākajām valstīm pasaulē: uz vienu iedzīvotāju pieejamie ūdens resursi daudzkārt pārsniedz tā patēriņu, sausuma vai ūdens trūkuma problēmas mums nav aktuālas. Vienlaikus vairāk nekā 50% no upju noteces veidojas ārpus Latvijas, un pārrobežu piesārņojums ietekmē upju kvalitāti un tālāk Baltijas jūru. Tie ir vieni no augstākajiem pārrobežu riskiem ne tikai Baltijas jūras reģionā, bet visā ES. Baltijas jūrai kā ļoti noslēgtai jūrai ir raksturīga lēna sāļā ūdens apmaiņa ar Ziemeļjūru, turklāt pēdējās desmitgadēs tā samazinās, iespējams, klimata pārmaiņu ietekmē. Ūdens apmaiņas intensitāti starp Rīgas līci un Baltijas jūras centrālo daļu ietekmē Rīgas līča saldūdens budžets, kā arī straumes jūras šaurumos. Savukārt lielā biogēno elementu pieplūde no upēm būtiski sekmē eitrofikāciju. Tāpēc nozīmīgākie pasākumi Baltijas jūras aizsardzībai veicami tieši upju baseinu līmenī, samazinot barības vielu noteci uz jūru.

Upju baseinu apgabalu klimata iezīmes saistītas ar tā ģeogrāfisko novietojumu. Tajās apgabalu daļās, kas atrodas tuvāk jūrai, ziemas ir siltākas, bet vasaras vēsākas, savukārt tālāk no jūras – vasaras karstākas un ziemas aukstākas. Ventas apgabals atšķiras no pārējiem trim ar ievērojami izteiktāku piejūras klimatu.

Upju baseinu apgabalu un tiem piederīgo piekrastes un pārejas ūdensobjektu un teritoriālo “pseido ūdensobjektu” novietojums Latvijā un tās piekrastē parādīts 3.2.1. attēlā.

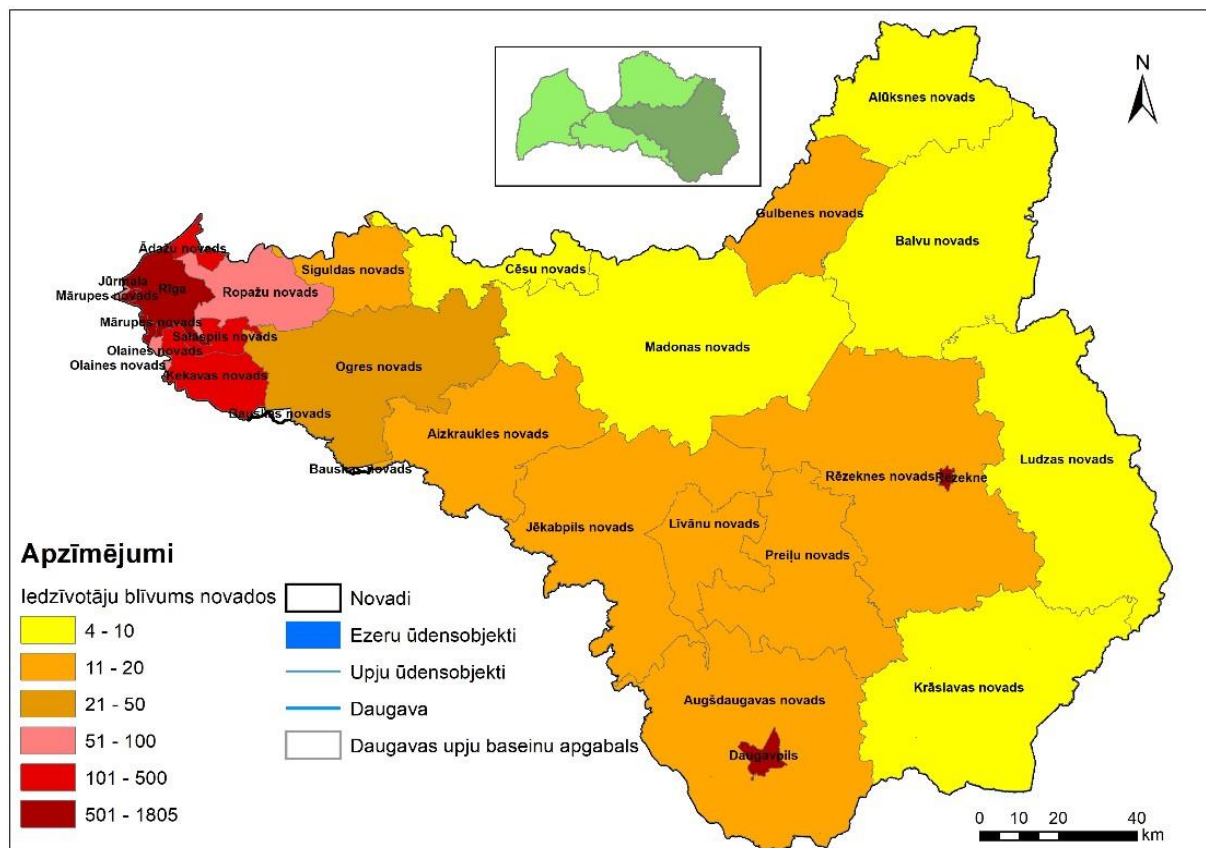

3.2.1.attēls. Upju baseinu apgabalu un tiem piederīgo piekrastes un pārejas ūdensobjektu un teritoriālo “pseido ūdensobjektu” novietojums Latvijā.

Daugavas UBA ir platības ziņā vislielākais: 27 057 km² jeb 42%. Tajā ir 8 par 100 km garākas upes un 6 par 10 km² lielāki ezeri. Daugavas UBA ir izdalīti 166 upju un 193 ezeru ŪO (34% upju un 70% ezeru ŪO Latvijā): 17 upju ŪO un 5 ezeru ŪO ir stipri pārveidoti (SP), savukārt 5 upju ūdensobjekti ir mākslīgi veidoti (MV) ŪO. Daugavas UBA ietilpst arī viens pārejas ŪO un astoņi pazemes ŪO. Lašveidīgo zivju ūdeņi ietilpst 15, karpveidīgo – 44 upju ŪO. 3 upju ŪO ir gan lašveidīgo, gan karpveidīgo zivju ūdeņi. Prioritārajiem lašveidīgo zivju ūdeņiem atbilst 24, karpveidīgo – 14 ezeru ŪO. Kopumā 16 oficiālās peldvietas izvietotas 5 upju ŪO, 5 ezeru ŪO un 1 pārejas ŪO. Pazemes ūdensobjektos ir 146 ūdeņu atradnes. Virszemes ūdens ieguves vieta (vienīgā Latvijā) atrodas ūdensobjektā E048SP: Rīgas HES ūdenskrātuvē. Daugavas UBA pilnībā vai daļēji ietilpst 26 Latvijas administratīvās vienības – 22 novadi un 4 valstspilsētas: Rīga, Daugavpils, Rēzekne, Jūrmala (skat. 3.2.2. attēlu).

Gaujas UBA Latvijas teritorijā ir 13 000 km² jeb 20,1 %. Tikai Gauja ir garāka par 100 km un Burtnieku ezers lielāks par 10 km². Gaujas UBA ir izdalīti 117 upju un 38 ezeru ŪO, kas ir ~24% no upju ūdensobjektu un 14% no ezeru ŪO kopskaita Latvijā. No tiem 5 upju ŪO ir noteikti kā stipri pārveidoti (SP) ŪO. Gaujas UBA ietilpst arī viens pārejas ŪO, viens piekrastes ŪO un pieci pazemes ŪO. Prioritārie lašveidīgo zivju ūdeņi ietilpst 35, bet karpveidīgo – 17 (no tiem 1 ezeru) ŪO. 4 upju ŪO sastopami abi. Kopumā 8 oficiālās peldvietas izvietotas 1 upju, 1 ezeru un 1 piekrastes ŪO. Pazemes ūdensobjektos ir 19 pazemes ūdeņu

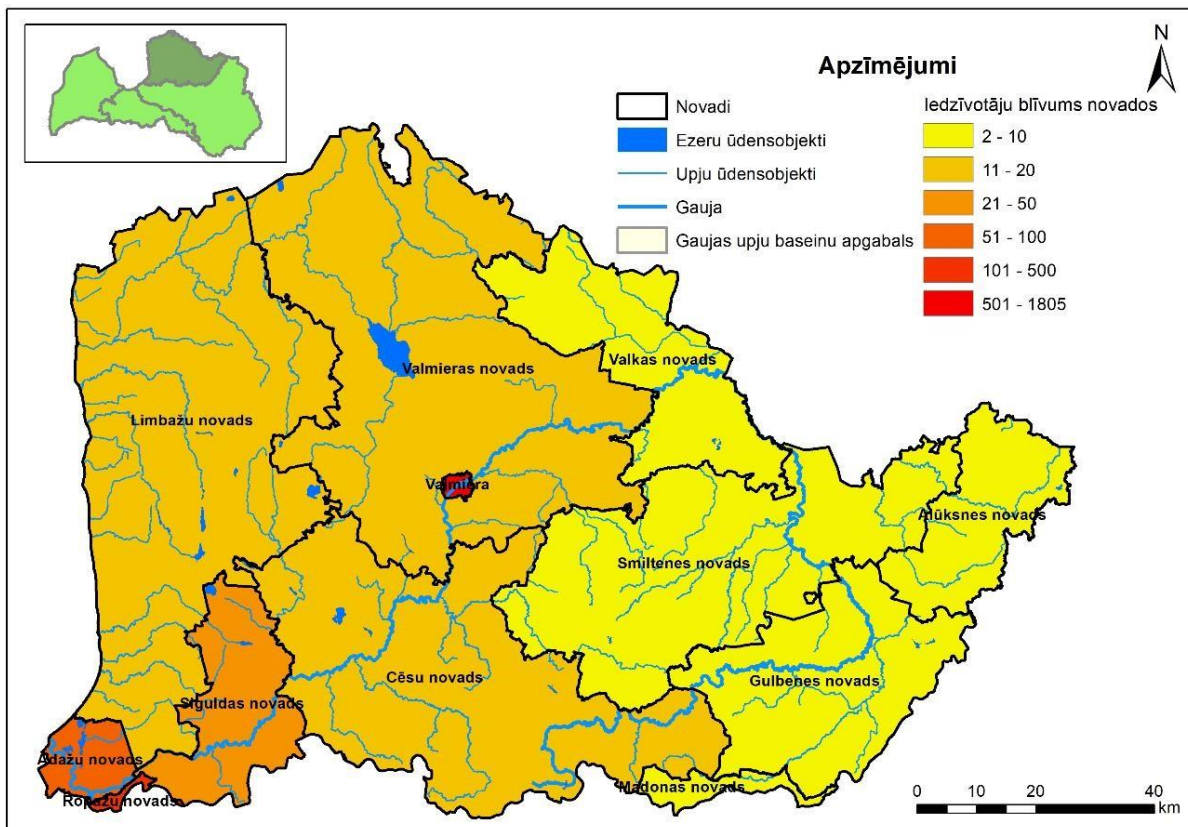
atradnes. Gaujas UBA pilnībā vai daļēji ietilpst 11 Latvijas administratīvās vienības – novadi (skat. 3.2.3.attēlu).

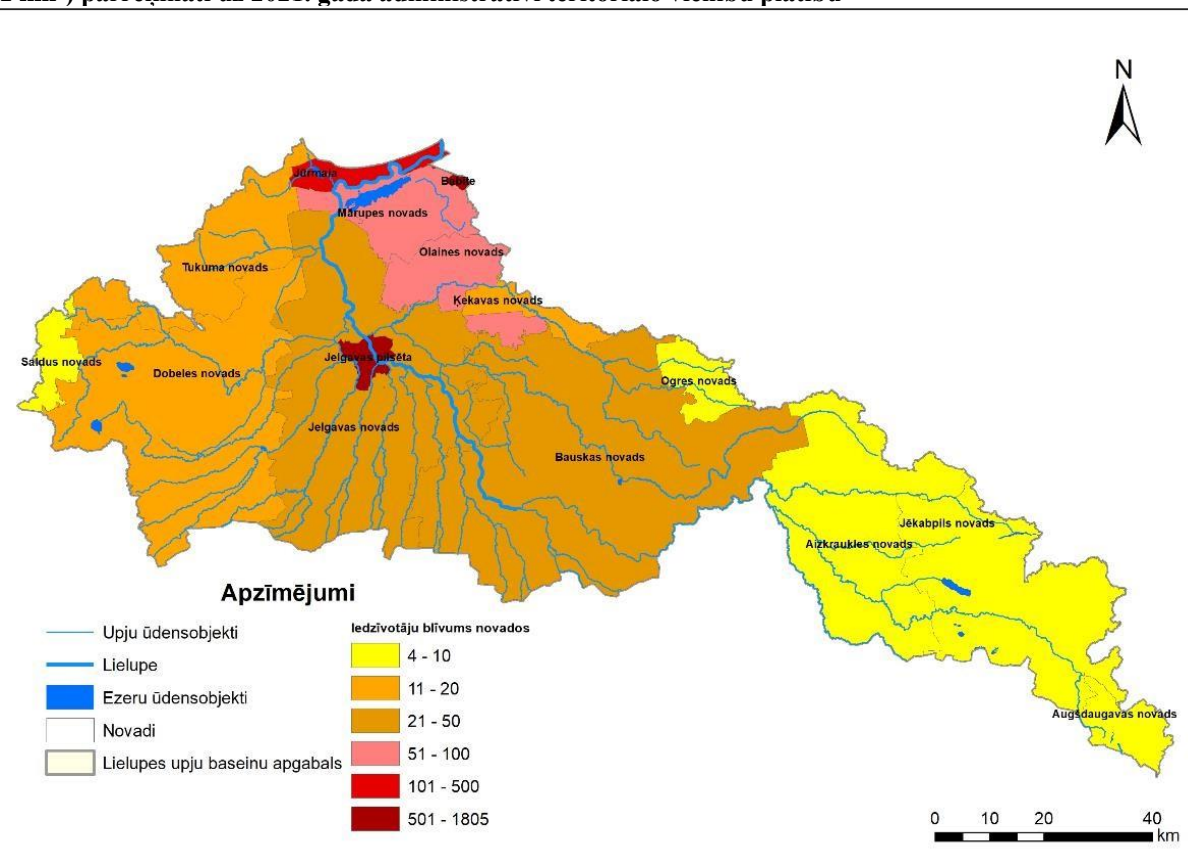
3.2.2.attēls. Iedzīvotāju izvietojums Daugavas upju baseinu apgabalā. 2018. g. dati (iedzīvotāju blīvums uz 1 km²) pārreķināti uz 2021. gada administratīvi teritoriālo vienību platību

Lielupes UBA Latvijas teritorijā ir 8 875 km² jeb 13,7%. Tikai Lielupe ir garāka par 100 km. Lielupes UBA ir izdalīti 74 upju un 14 ezeru ŪO (t.sk. 13 stipri pārveidoti vai mākslīgi veidoti), 4 pazemes ūdensobjekti, kā arī tajā daļēji ietilpst 1 piekrastes un 1 pārejas ŪO Rīgas jūras līcī. 11 upes vai to posmi un 2 ezeri ir prioritārie karpveidīgo zivju ūdeņi, lašveidīgo ūdeņu nav. Kopumā 15 oficiālas peldvietas un 51 pazemes ūdeņu atradne. Lielupes UBA pilnībā vai daļēji ietilpst 14 Latvijas administratīvās vienības – novadi un republikas pilsētas (skat. 3.2.4.attēlu).

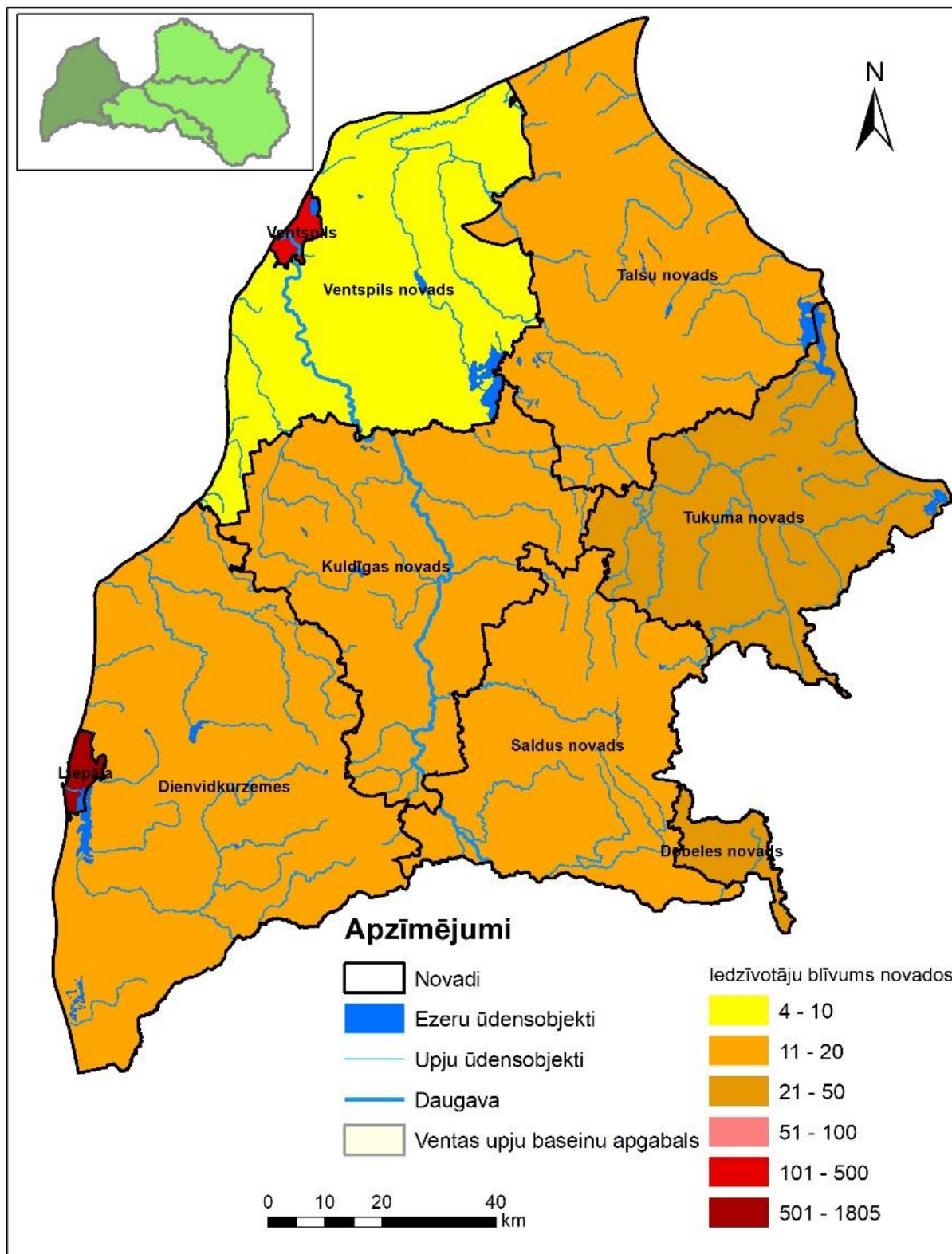
Ventas UBA platība Latvijas teritorijā ir 15 621 km² jeb 24,2%. Par 100 km garākas ir Venta un Abava, par 10 km² lielāks – Usmas ezers. Klimatiskajā ziņā Ventas UBA ievērojami atšķiras ar jūras ietekmi: vasarās ir vēsākas un ziemas siltākas nekā pārējās UBA. Ventas UBA ir izdalīti 135 upju un 31 ezeru ŪO, no tiem 8 upju ŪO un 4 ezeru ŪO ir noteikti kā stipri pārveidoti (SP) ŪO. Ventas UBA ietilpst arī 3 piekrastes ŪO un 8 pazemes ŪO; nav neviena mākslīgi veidota ūdensobjekta. Prioritārie lašveidīgo zivju ūdeņi ietilpst 31 ŪO, bet karpveidīgo – 17 ŪO. 4 upju ŪO ir sastopami gan karpveidīgo, gan lašveidīgo zivju ūdeņi. Kopumā 18 oficiālās peldvietas izvietotas 5 upju ŪO vai to sateces baseinos un 3 piekrastes ŪO. Pazemes ūdensobjektos ir 45 pazemes ūdeņu atradnes. Ventas UBA pilnībā vai daļēji ietilpst 9 Latvijas administratīvās vienības – 7 novadi un 2 valstspilsētas: Liepāja un Ventspils (skat. 3.2.5.attēlu).

3.2.3.attēls. Iedzīvotāju izvietojums Gaujas upju baseinu apgabalā. 2018. g. dati (iedzīvotāju blīvums uz 1 km²) pārrēķināti uz 2021. gada administratīvi teritoriālo vienību platību

3.2.4.attēls. Iedzīvotāju izvietojums Lielupes upju baseinu apgabalā. 2018. g. dati (iedzīvotāju blīvums uz 1 km²) pārrēķināti uz 2020. gada administratīvi teritoriālo vienību platību

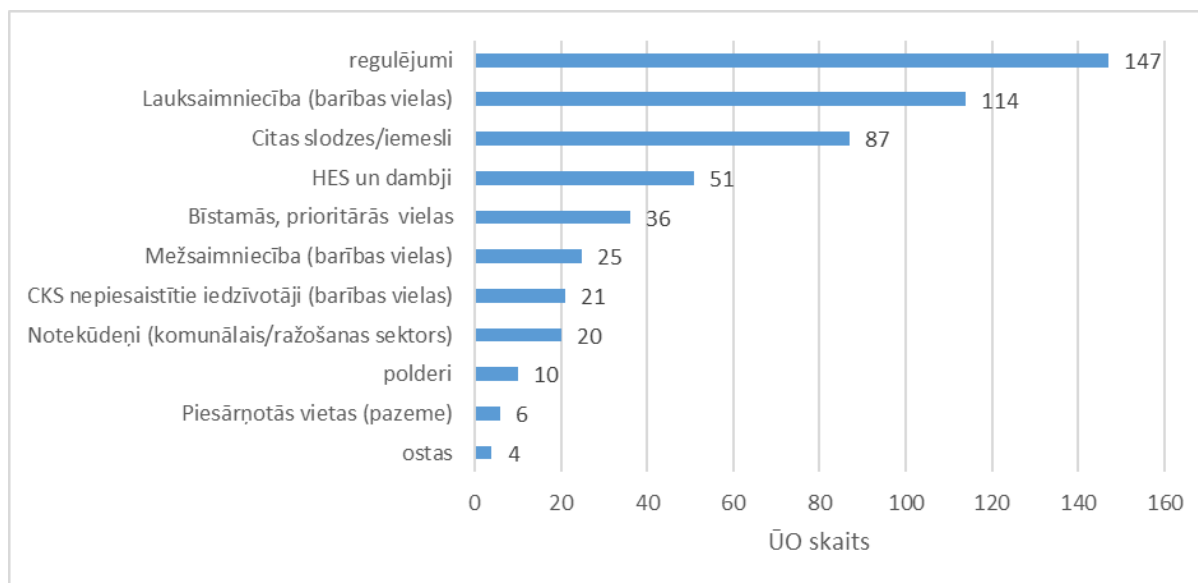
3.2.5.attēls. Iedzīvotāju izvietojums Ventas upju baseinu apgabalā. 2018. g. dati (iedzīvotāju blīvums uz 1 km²) pārrēķināti uz 2021. gada administratīvi teritoriālo vienību platību

3.3. UBA slodžu izvērtējums

Ar būtiskiem ūdenssaimniecības jautājumiem Direktīvas 2000/60/EK izpratnē saprot būtiskās slodzes (cilvēku darbības tiešas sekas, kas izpaužas kā nelabvēlīgas izmaiņas vidē), kuru ietekme atsevišķi vai, savstarpēji kombinējoties, pasliktina ūdeņu stāvokli. Būtiskiem ūdenssaimniecības jautājumiem jāpievērš īpaša uzmanība, izstrādājot upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānos iekļaujamus pasākumus laba ūdeņu stāvokļa sasniegšanai.

Līdzīgi iepriekšējiem plānošanas periodiem visos UBA pastāv līdzīgas **virszemes ūdeni** slodzes, tomēr atšķiras to aktualitāte: ir upes un ezeri, kur nav būtisks neviens no šiem aspektiem, bet citus ŪO būtiski ietekmē dažādas slodzes.

3.3.1. attēlā redzamas slodzes, kādas pastāv Daugavas UBA un ūdensobjektu skaits, kurās tās ir novērtētas kā būtiskas. Slodžu analīzes rezultāti parāda, ka lielā daļā Daugavas UBA ūdensobjektu kā būtiska slodze ir novērtēti regulējumi (ūdensteces gultnes taisnošana) – 147 ūdensobjektos no kopumā 359 ūdensobjektiem, kam seko lauksaimniecība, kas kā būtiska slodze novērtēta 114 ūdensobjektos un citas slodzes – 87 ūdensobjektos. Lielākajā daļā ŪO par būtiskām uzskatāmas vairākas slodzes.

3.3.1. attēls. Ūdensobjektu skaits Daugavas UBA, kuros slodzes novērtētas kā būtiskas

Ar “regulējumiem” saprotama upes gultnes pārrakšana/taisnošana, kas mazina upes dabīgo apstākļu saglabāšanos, piemēram, ūdens plūsmu un sedimentu nogulsnešanos, un nav piemērota dažādu un daudzveidīgu sugu attīstībai. Šī slodze kā būtisks ūdeņu apsaimniekošanas jautājums tikusi aktualizēta jau kopš 2007. gada, kad pirmo reizi veidots pārskats par būtiskiem ūdeņu apsaimniekošanas jautājumiem Latvijā.

Galvenie punktveida piesārņojumu radošie avoti ir sadzīves un rūpnieciskie notekūdeņi, notekūdeņu attīrīšanas iekārtās radušās dūņas, DUS/NB, fermas un sadzīves atkritumu izgāztuves. Tos ir vieglāk identificēt, uzraudzīt un ierobežot, nekā izkliedēto piesārņojumu (spilgtākais piemērs: Inčukalna sērskābā gudrona dīķi), toties tiem raksturīgākas daudzkārt augstākas, videi un cilvēku veselībai bīstamas vai pat nāvējošās koncentrācijas. Vislielākos

draudus pazemes ūdeņiem tie rada hidroģeoloģiskie mazaizsargātos apgabalos, kur dominē smilšaini vai plaisaini nogulumi (jo īpaši karsta apgabali). Tāpat bīstamas ir situācijas, kad piesārņojošais objekts atrodas intensīvas ūdens ieguves vietas tuvumā.

“Citas slodzes” nav viennozīmīgi definējamas. Pārrobežu ietekme (pārrobežu izkliedētais piesārņojums, HES ietekme) kā būtiska slodze novērtēta 10 ŪO.

Daugavas UBA ir tikai viena slodze, kuras īpatsvars pārsniedz tās īpatsvaru pārējos baseinu apgabalos: centralizētajām kanalizācijas sistēmām nepieslēgtie iedzīvotāji (skat. 3.3.2. attēlu).

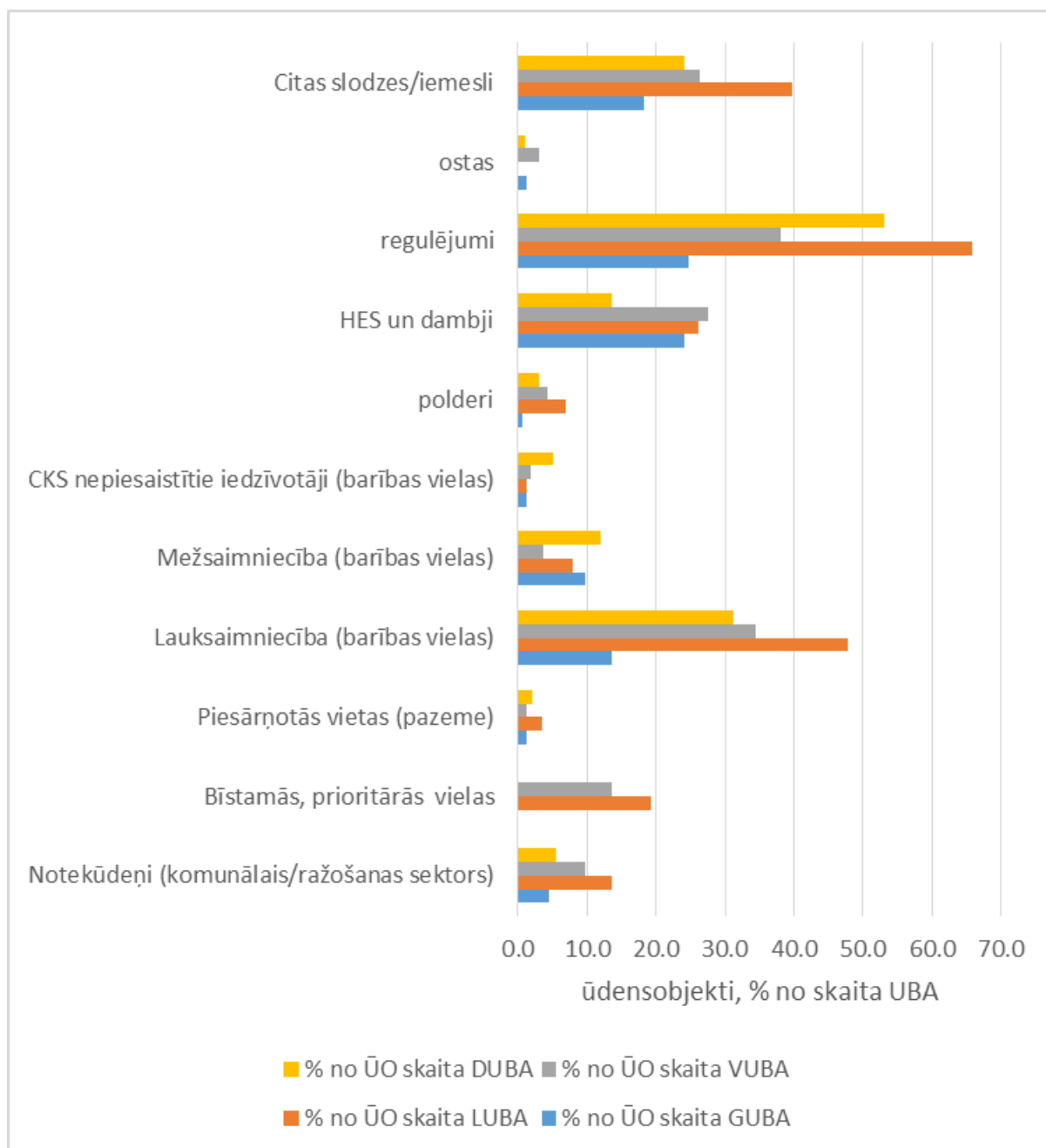
Daugavas UBA ir liels lauksaimniecības zemju īpatsvars ar attiecīgi aktuālu radīto slodzi. Arī šīs slodzes mazināšana kā būtisks ūdeņu apsaimniekošanas jautājums ir aktualizēts kopš 2007. gada, kad pirmo reizi veidots minētais pārskats par būtiskiem ūdeņu apsaimniekošanas jautājumiem Latvijā. Neliela daļa Daugavas UBA ir arī nitrātu jutīgā teritorija.

Pēc “2-Ūdens” datiem Daugavas UBA notekūdeņi tiek novadīti 130 upju un 50 ezeru ŪO: to ietekme kā būtiska novērtēta 15 upju un 5 ezeru ŪO. 20 gadu laikā gan kopējais novadītais notekūdeņu un novadīto vielu apjoms vidē ir samazinājies, ko izraisījusi notekūdeņu attīrīšanas sistēmas uzlabošanās un vides politika (normatīvi notekūdeņu attīrīšanai, atļaujas piesārņojošo darbību veikšanai, VVD uzraudzība, dabas resursu nodokļi). Pozitīva ietekme ir iepriekšējā plānošanas perioda (2016.-2021.) pasākumu izpildei centralizēto notekūdeņu savākšanas sistēmu pilnveidošanā, nodrošinot faktisko pieslēgumu izveidi un veicot tīklu paplašināšanu aglomerācijās ar CE >2000: no 33 apdzīvotajām vietām, kurās tika noteikts šāds pasākums, 14 apdzīvotās vietās projekti ūdenssaimniecības attīstībai ir veikti vai tos ir plānots pabeigt līdz 2023. gadam.

Pazemes ūdeņu objektos Daugavas UBA būtiskas slodzes ir lauksaimniecība jeb izkliedētais piesārņojums, punktveida piesārņojums, kur pārliecinoši dominē DUS/NB (PŪO Q1, A7 un A8), kā arī intensīva pazemes ūdeņu ieguve (PŪO Q1, Q2 un A7) (skat. 3.3.3. attēlu). Piesārņojums konstatēts tikai gruntsūdeņos un tā sastāvs ir atkarīgs no piesārņojuma veida, tomēr dominē piesārņojums ar naftas produktiem un smagajiem metāliem.

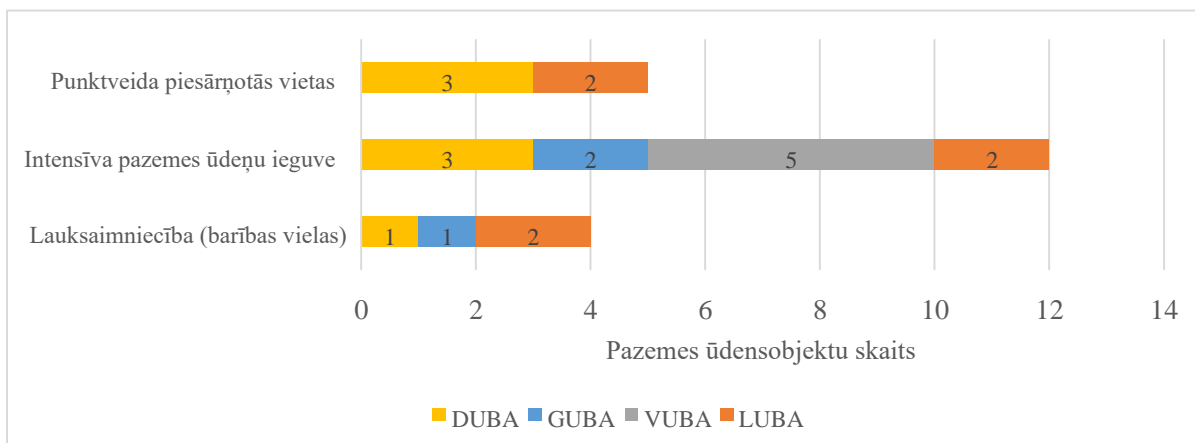
Daugavas UBA atrodas viena vēsturiski piesārņotā vieta – Sarkandaugavas kanāls, kur daļēji veikti attīrīšanas darbi: jaunākie monitoringa rezultāti joprojām uzrāda smago metālu un naftas produktu klātbūtni nogulumos.

Būtiska punktveida slodze ir novērtēta trijos PŪO – Q1, A7 un A8, kuru kopplatība ietekmē lielāko daļu Daugavas upju baseina apgabala. PŪO Q1 identificēts gruntsūdeņu piesārņojums un slodzi pārsvarā rada piesārņojošās vietas, kas koncentrējas objekta A daļā, galvaspilsētas Rīgas apkārtnē. Slodze atzīta par būtisku pēc piesardzības principa, jo tuvumā atrodas RPŪO Q2, kas nodrošina daļu centralizētās ūdensapgādes Rīgā. PŪO A7 punktveida piesārņotās vietas koncentrējas Daugavpils pilsētas teritorijā, kur identificēts gruntsūdeņu piesārņojums ar naftas produktiem un smagajiem metāliem. Arī šajā objektā slodze atzīta par būtisku pēc piesardzības principa – ņemot vērā vietas hidroģeoloģiskos apstākļus, kas ir labvēlīgi piesārņojuma migrācijai dziļākos ūdens nesējslāņos, un iespējamo negatīvo ietekmi uz pilsētas ūdensapgādes vietām. Līdzīgi kā divos iepriekšējos objektos, arī PŪO A8 piesārņojums konstatēts tikai gruntsūdeņos un dominē piesārņojums ar naftas produktiem un smagajiem metāliem. Tāpat arī PŪO A8 slodzes novērtētas kā būtiskas pēc piesardzības principa.

3.3.2. attēls. Slodžu īpatsvars upju baseinu apgabalos

Paaugstināts nitrātu saturs gruntsūdeņos ir dominējošais difūzās lauksaimniecības slodzes indikators. Jaunākie pētījumi rāda, ka Latvijā nitrātu robežvērtība (50 mg/l) ir pārsniegta tikai gruntsūdeņos līdz piecu metru dziļumam, bet nitrātu saturs virs fona vērtībām sastopams maksimāli līdz 15 metru dziļumam. To sekmē dabisks un intensīvs denitrifikācijas process, kā rezultātā bezskābekļa vidē nitrāti tiek pārvērsti par molekulāro slāpekli (N₂) un nonāk atpakaļ atmosfērā. Lauksaimniecības izkliedētā piesārņojuma riskam pakļauti spiedienūdeņi, kuri atrodas zemas dabiskās aizsargātības zonās (dominē smilšaini nogulumu) vai intensīva karsta procesu izplatības apgabalos (nogulumos sastopamas plaisas). To apstiprina arī pētījumi (Kazu lejas piemērs un valsts monitoringa avoti: augstāks nitrātu saturs ir avotos, kas izplūst no plaisainiem ūdens nesējslāņiem).

3.3.3. attēls. Pazemes ūdensobjektu skaits UBA, kuros slodžu ietekmes novērtētas kā būtiskas pazemes objekta līmenī

Kā būtiska izkliedētā lauksaimniecības slodze novērtēta vienā Daugavas UBA piederošā PŪO: Q1. Atbilstīgi izkliedēto slodžu novērtēšanas metodikai, būtisku slodzi rada fakts, ka 79% PŪO platības aizņem nitrātjutīgā teritorija. Tomēr Q1 objekta izmērs ir neliels (324 km²) un ietekmētā platība ir niecīga attiecībā pret Daugavas upju baseina apgabala izmēriem.

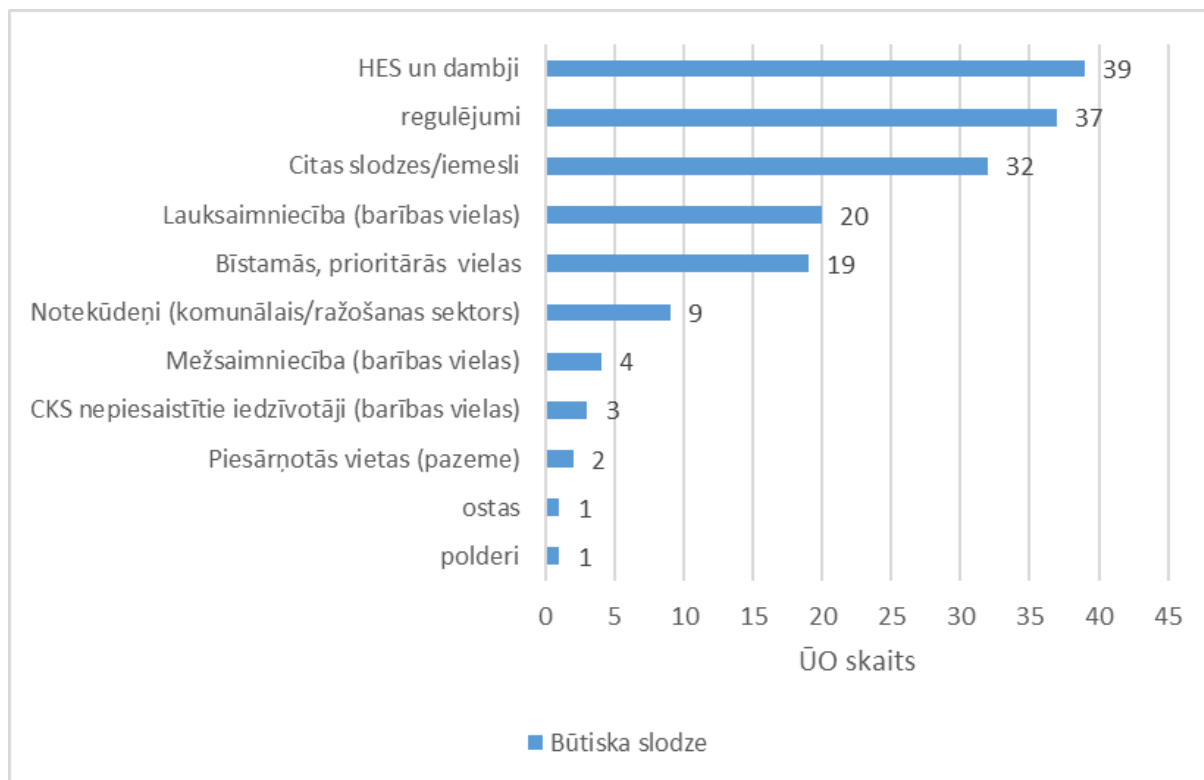
Intensīvas pazemes ūdeņu ieguves rezultātā tiek pazemināts dabiskais ūdens līmenis ekspluatētajā un reizēm arī saistītajā ūdens nesējslānī, kā rezultātā notiek pieejamo ūdens resursu izsmelšana, kas izpaužas kā ūdens trūkums spicēs, akās, avotos un urbumos. Tāpat dabiskā līmeņa izmaiņas var veicināt dažāda sastāva ūdeņu sajaukšanos un nelabvēlīgi ietekmēt ekspluatējamā nesējslāņa ūdens kvalitāti. Lokālā mērogā pazemināti ūdens līmeņi var ietekmēt arī saistītās ekosistēmas, piemēram, avoksnājus vai ezerus, kā rezultātā var tikt degradēti aizsargājami biotopi, jo vairs nesaņem to pastāvēšanai nepieciešamo ūdens apjomu. Pazemes ūdeņu ieguves slodze Daugavas UBA ir 3 no 8 PŪO: Q1, Q2 (RPŪO) un A7, no kuriem pirmajos divos, kas nodrošina daļu Rīga centralizētās ūdensapgādes, tā ir būtiskākā Latvijas mērogā. Ūdens ieguve no individuālajiem urbumiem nevienā UBA būtisku slodzi nerada.

3.3.4. attēlā parādītas slodzes, kādas pastāv Gaujas UBA, un ŪO skaits, kurās tās ir novērtētas kā būtiskas: HES un dambji – 39 no 155 ŪO, regulējumi – 37, citas slodzes – 32. Lielākajā daļā ŪO par būtiskām uzskatāmas vairākas slodzes.

Gaujas UBA nav tādu slodžu, kuru īpatsvars pārsniedz to īpatsvaru pārējos UBA (skat. 3.3.2. attēlu).

Gaujas UBA ir mazāks lauksaimniecības zemju īpatsvars un to radītā slodze, tāpat arī mazāka nitrātu jutīgā teritorija.

Pēc “2-Ūdens” datiem Gaujas UBA notekūdeņi tiek novadīti 81 upju un 10 ezeru ŪO: to ietekme ir būtiska 7 upju un 1 ezeru ŪO. Tomēr šī ietekme samazinās jau Daugavas UBA minēto iemeslu dēļ: no 15 apdzīvotajām vietām 11 apdzīvotajās vietās projekti ūdenssaimniecības attīstībai ir veikti vai tos ir plānots pabeigt līdz 2022. gadam.

3.3.4. attēls. Ūdensobjektu skaits Gaujas ŪBA, kuros slodzes novērtētas kā būtiskas vai ļoti būtiskas

Gaujas ŪBA nav būtiskas pārrobežu ietekmes.

Pazemes ūdeņu objektos Gaujas ŪBA būtiskas slodzes ir lauksaimniecība jeb izkliedētais piesārņojums (PŪO A9), punktveida piesārņojums no Inčukalna sērskābā gudrona dīķiem, kā arī intensīva pazemes ūdeņu ieguve (PŪO A9).

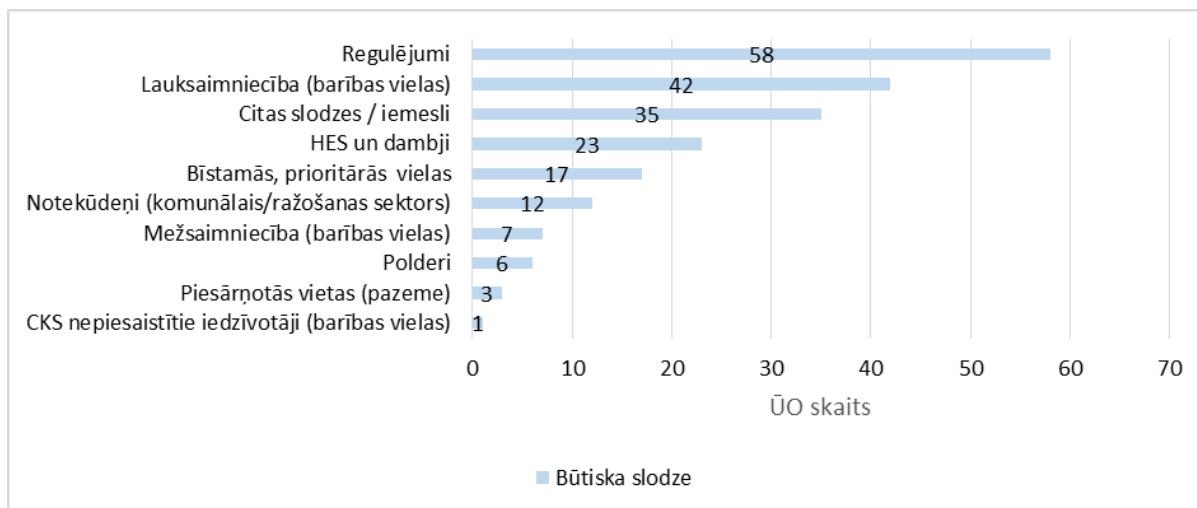
Gaujas ŪBA ir vismazākais punktveida piesārņoto vietu skaits un veids salīdzinājumā ar pārējiem upju baseiniem. Būtiska punktveida slodze novērtēta tikai RPŪO A11, kur atrodas Dienvidu un Ziemeļu gudrona dīķi, un sērskābā gudrona sadalīšanās blakusprodukti nonākuši gruntsūdeņos un spiedienūdeņos, un lēnām pārvietojas Gaujas virzienā. Teritorijā esošā pazemes ūdeņu piesārņojumu seklajos gruntsūdeņos un spiedienūdeņos veido, galvenokārt, sintētiskās virsmaktīvās vielas (SVAV), konstatēti arī trihloretilēna (TCE) un BTEX (benzola, toluola, etilbenzola un ksilolu summa) un smago metālu pārsniegumi. Daļēji veikto sanācijas darbu rezultātā, dīķu akvatorijai tuvāk esošajos urbumos konstatēts piesārņojuma samazinājums, tomēr vēsturiskā piesārņojuma areāls ir plašs, un pētnieciskā monitoringa rezultāti apliecina, ka piesārņojums joprojām pārvietojas Gaujas upes virzienā. Izkliedētā lauksaimniecības slodze ir būtiska 1 PŪO: A9.

3.3.5. attēlā redzamas slodzes, kādas pastāv Lielupes ŪBA, un ŪO skaits, kuros tās ir novērtētas kā būtiskas: regulējumi – 58 no 88 ŪO, lauksaimniecība – 42, citas slodzes – 35 (no tiem 17 ŪO būtiska ir pārrobežu slodze). Lielākajā daļā ŪO par būtiskām uzskatāmas vairākas slodzes.

Lielai daļai slodžu veidu Lielupes ŪBA ir lielākais īpatsvars (skat. 3.3.2. attēlu), kaut vismazākais ŪO skaits.

Lielupes UBA ir lielākais lauksaimniecības zemju īpatsvars, un tā lielākā daļa ir arī nitrātu jutīgā teritorija.

20 gadu laikā novadītais notekūdeņu un vielu apjoms vidē Lielupes UBA ir samazinājies: no 12 apdzīvotajām vietām, kurās tika noteikts šāds pasākums, 9 projekti ūdenssaimniecības attīstībai ir veikti vai tos ir plānots pabeigt līdz 2023. gadam.

3.3.5. attēls. Ūdensobjektu skaits Lielupes UBA, kuros slodžu ietekmes novērtētas kā būtiskas

Pazemes ūdeņu objektos Lielupes UBA būtiskas slodzes ir lauksaimniecība jeb izkliedētais piesārņojums (PŪO F3 un D11), punktveida piesārņojums, kur pārliecinoši dominē DUS/NB (PŪO D11 un A5), kā arī intensīva pazemes ūdeņu ieguve (PŪO A5 un A6) (skat. 3.3.3. attēlu). Kaut arī visi četri Lielupes UBA piederošie PŪO robežojas ar Lietuvu, būtiskas pārrobežu slodzes nav identificētas.

Lielupes UBA ir augstākais lielo fermu (vairāk par 1000 dzīvnieku vienībām) un vēsturiski piesārņoto vietu skaits, un kā būtiska izkliedētā lauksaimniecības slodze novērtēta visā Lielupes UBA teritorijā, kas to izceļ starp citiem UBA.

Ventas UBA slodzes, kuru īpatsvars pārsniedz to īpatsvaru pārējos UBA, ir HES un dambji, kā arī ostas (skat. 3.3.2. attēlu).

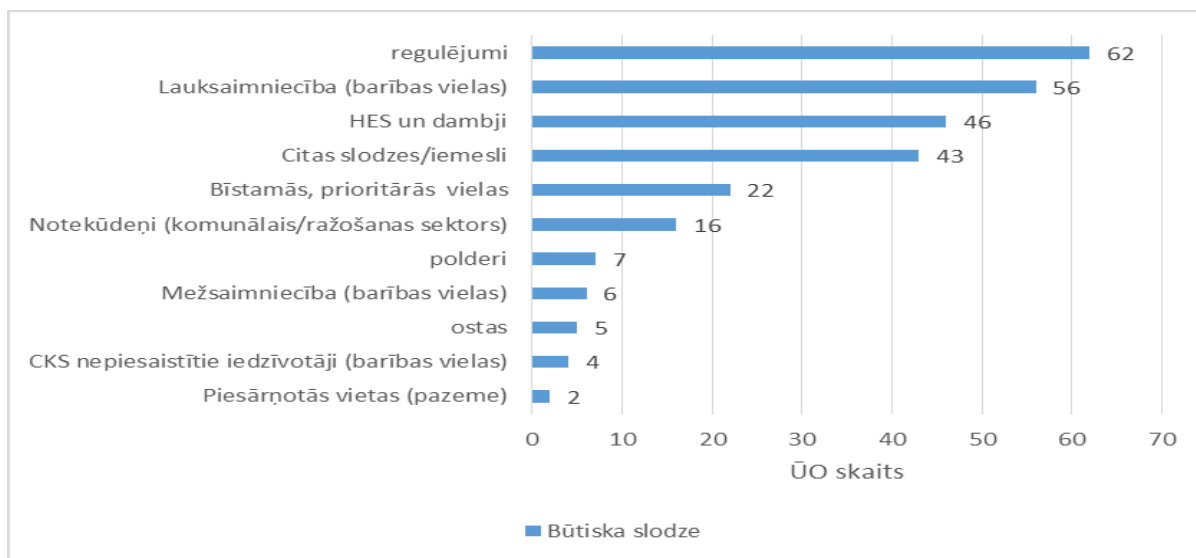
3.3.6. attēlā redzamas slodzes, kādas pastāv Ventas UBA un ŪO, kurās tās ir novērtētas kā būtiskas: regulējumi – 62 no 163 ŪO, lauksaimniecība – 56, HES un dambji – 46, citas slodzes – 43 (no tiem 16 ŪO būtisku ietekmi rada ūdensobjekti augštecē). Lielākajā daļā ŪO par būtiskām uzskatāmas vairākas slodzes.

Pēc “2-Ūdens” datiem Ventas UBA notekūdeņi tiek novadīti 83 upju un 9 ezeru ŪO: notekūdeņu ietekme būtiska ir 14 upju un 2 ezeru ŪO. 20 gadu laikā gan kopējais novadītais notekūdeņu un vielu apjoms vidē ir samazinājies: no 16 apdzīvotajām vietām, kurās tika noteikts šāds pasākums, 12 projekti ūdenssaimniecības attīstībai ir veikti vai tos ir plānots pabeigt līdz 2022. gadam.

Pazemes ūdeņu objektos Ventas UBA 5 no 8 (F1, F2, F5, A3 un A4) ir būtiskas slodzes intensīvas pazemes ūdeņu ieguves dēļ (skat. 3.3.3. attēlu). Būtisku slodzi rada centralizētā ūdensapgāde un konkrētāk – ieguve pazemes ūdeņu atradnēs: vietās, kur iegūst vairāk par 100 m³ ūdens dienā. Lauksaimniecība un punktveida piesārņojums Ventas UBA PŪO nav

būtiskas. Divi PŪO (F1 un F2) robežojas ar Lietuvu, tomēr būtiskas pārrobežu slodzes nav identificētas. PŪO F1 atrodas viena vēsturiski piesārņotā vieta: Liepājas Karostas kanāls, kurā veikta apjomīga attīrīšana. Lauksaimniecības slodze nav būtiska nevienā Ventas UBA PŪO.

Intensīvas pazemes ūdeņu ieguves rezultātā tiek pazemināts dabiskais ūdens līmenis, kas izpaužas kā ūdens trūkums spicēs, akās, avotos un urbumos. Ventas UBA atrodas Latvijas mērogā nozīmīgākā šāda vieta: Liepājas pilsēta un tās apkārtnē (RPŪO F5), un vēl 4 no kopumā 8 PŪO: F1, F2, A3 un A4, kas aizņem lielāko daļu upes baseina teritorijas. Tas augstākais skaits starp UBA.

3.3.6. attēls. Ūdensobjektu skaits Ventas UBA, kuros slodzes novērtētas kā būtiskas vai ļoti būtiskas

3.4. Īpaši aizsargājamās teritorijas

UBA plānošanas kontekstā apskatāmajām teritorijām ir:

1. Jāatrodas jau esošo *Natura 2000* teritoriju sastāvā (neatkarīgi no to izveidošanas mērķa), vai arī ārpus *Natura 2000* teritorijām – jāpieder pie zivju faunas saglabāšanai prioritāri nozīmīgajām upēm;
2. Jāatbilst Eiropas Savienības aizsargājamo saldūdeņu biotopu kritērijiem.

Latvijas teritorijā ir sastopami sekojoši ES aizsargājamie saldūdeņu biotopi:

- 3130 Ezeri ar oligotrofām līdz mezotrofām augu sabiedrībām;
- 3140 Ezeri ar mieturaļģu augāju;
- 3150 Eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju;
- 3160 Distrofi ezeri;
- 3190* Karsta kriteses;
- 3260 Upju straujtecēs un dabiski upju posmi;
- 3270 Dūņaini upju krasti ar slāpekli mīlošu viengadīgu pioniersugu augāju.

2021. gada sākumā no Dabas aizsardzības pārvaldes ir saņemta kartogrāfiskā informācija par ES aizsargājamo saldūdens biotopu robežām, kas izstrādāta, 2017.-2020. gadā veicot ūdeņu apsekojumus projekta “Dabas skaitīšana” ietvaros, kā arī no projekta lauka darbu anketām apkopotā informācija par biotopu kvalitātes vērtējumu.

Informācijas analīze, nosakot, kādos ūdensobjektos un cik lielā platībā ir sastopami aizsargājami saldūdeņu biotopi, ir plānota 2021. gada pavasarī / vasarā, kad būs pieejami projekta “Latvijas upju ierindošana prioritārā secībā pēc to esošās un potenciālās nozīmes zivju faunas saglabāšanā” rezultāti. Balstoties uz šiem rezultātiem, tiks sastādīts pilns saraksts ar UBA plānošanas kontekstā apskatāmajām aizsargājamo saldūdeņu biotopu platībām.

Pie aizsargājamām teritorijām piekrastes un pārejas ūdensobjektos pieder peldvietu ūdeņi, kā arī īpaši aizsargājamas dabas teritoriju (ĪADT) speciālā kategorija – aizsargājamas jūras teritorijas, kas daļēji ietilpst piekrastes vai pārejas ūdeņos un sniedzas tālāk teritoriālajos ūdeņos.

Daugavas upju baseinu apgabalā atrodas 3 oficiālās **peldvietas**, kas izvietotas pārejas ūdensobjektā LVTD (Vakarbuļļi, Daugavgrīva un Vecāķi).

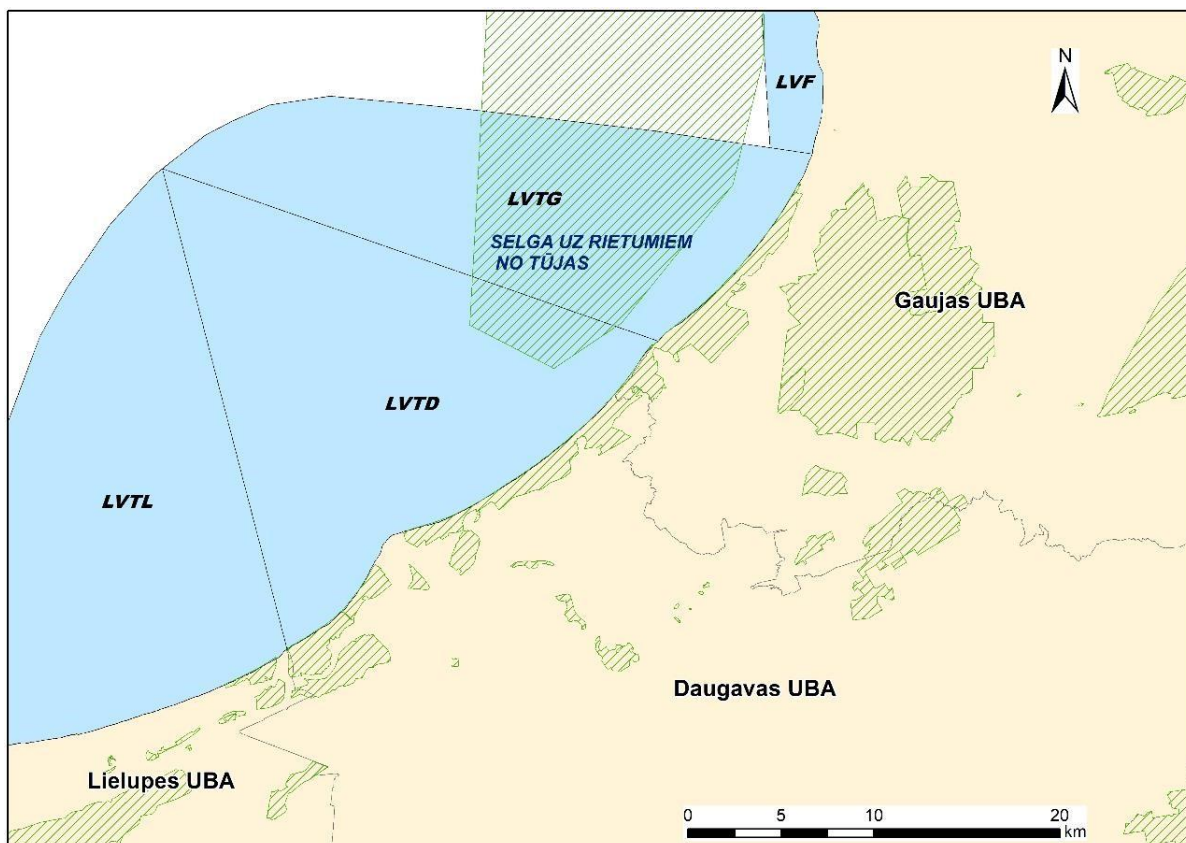
Nelielā platībā Daugavas upju baseinu apgabalā pārejas ūdensobjektā LVTD ietilpst **aizsargājamā jūras teritorija** “Selga uz rietumiem no Tūjas” (skat. 3.4.1.attēlu). Tā ir *Natura 2000* teritorija, kas dibināta 2010. gadā ar mērķi aizsargāt putnu sugas, kuru populācijas lielumi aizsargājamā jūras teritorijā sasniedz starptautiski nozīmīgas vietas kritēriju. Teritorijas kopējā platība ir 58 600 ha, no kuras Daugavas upju baseinu apgabala pārejas ūdeņos ietilpst ~3.3%. Putnu sugas, kuru populācijas lielumi AJT “Selga uz rietumiem no Tūjas” sasniedz starptautiski nozīmīgas vietas kritēriju, ir brūnkakla gārgale *Gavia stellata*, melnkakla gārgale *Gavia arctica* un mazais ķīris *Larus minutus*. Abām gārgaļu sugām vieta nozīmīga gan ziemošanas, gan rudens un pavasara migrāciju laikā (maksimālais reģistrētais skaits ap 2500 īpatņiem). Mazais ķīris teritoriju vislielākā skaitā izmanto pavasarī (virs 9000 īpatņiem). Teritorijas dienvidu daļu regulāri izmanto arī lielie alki *Alca torda*.

Gaujas upju baseinu apgabalā atrodas 6 oficiālās **peldvietas**, kas izvietotas piekrastes ūdensobjektā LVF (Ainaži; Salacgrīva; Tūja, peldvieta “Jūrasdzeņi”; peldvieta “Vārzas”; Saulkrasti, centrs; Saulkrasti, “Rūķīši”).

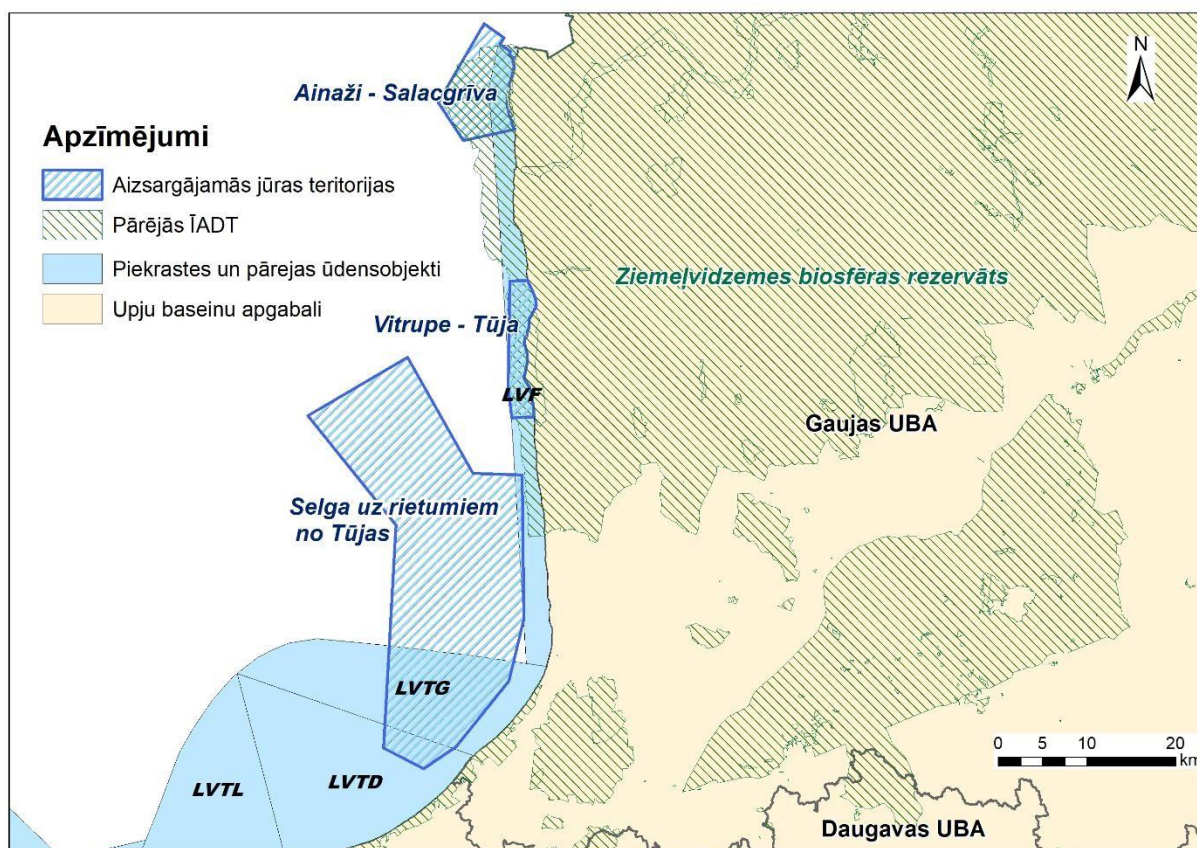
Gaujas UBA atrodas trīs **aizsargājamās jūras teritorijas**, kā arī tā piekrastes ūdeņos iestiepjas četras ĪADT, kurām ir noteikta gan sauszemes, gan jūras teritorija. Vēl viena ĪADT “Vidzemes akmeņainā jūrmala” robežojas ar Rīgas līci, tomēr neietver tā akvatoriju.

Aizsargājamā jūras teritorija “**Selga uz rietumiem no Tūjas**” ir *Natura 2000* teritorija, kas dibināta 2010. gadā ar mērķi aizsargāt putnu sugas, kuru populācijas lielumi šajā AJT sasniedz starptautiski nozīmīgas vietas kritēriju. Teritorijas kopējā platība ir 58 600 ha, no kuras Gaujas UBA pārejas ūdensobjektā LVTG ietilpst ~19.8%, bet piekrastes ŪO LVF tikai ~1.1% (skat. 3.4.2.attēlu).

AJT “**Vitrupe – Tūja**” ir *Natura 2000* teritorija, kas dibināta 2010. gadā zemūdens rifu un dzīvotņu aizsardzībai. Tā ietilpst Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta teritorijā. Teritorijas platība ir 3577 ha, ~97% tās platības atrodas piekrastes ūdensobjektā LVF (skat. 3.4.2. attēlu).

3.4.1.attēls. Aizsargājamas jūras teritorijas Daugavas upju baseinu apgabalā

3.4.2.attēls. Aizsargājamās jūras teritorijas Gaujas upju baseinu apgabalā

AJT "Vitrupe – Tūja" teritorijā sastopami sekojoši rifu un dzīvotņu veidi, kas atbilst Biotopu direktīvā iekļautajam biotopu tipam *1170 Rifi*:

- atklātai (viļņu) iedarbībai daļēji pakļauto cieta iežu rifi ar brūnaļģes *Fucus vesiculosus* veģetāciju;
- atklātai iedarbībai daļēji pakļauto cieta iežu rifi ar sārtāļģes *Furcellaria lumbricalis* veģetāciju;
- atklātai iedarbībai daļēji pakļauto cieta iežu rifi ar divvāku gliemeņu un sprogkājvēžu *Balanus improvisus* apaugumiem;
- atklātai iedarbībai daļēji pakļauto cieta iežu rifi bez specifiskas veģetācijas vai apaugumiem, <20 m.

Bioloģiski augstvērtīgi rifi ir sastopami šaurā 2-5 m seklūdēns joslā. 5-20 m dziļumā atrodami īpaši unikāli ģeoloģiskas izcelsmes rifi – smilšakmens atsegumi, kurus kūstošais ledājs pārklājis ar laukakmeņu slāni. Viļņu darbības rezultātā laukakmeņi iegrimuši mīkstajā smilšakmens substrātā, veidojot smalkas, trauslas smilšakmens struktūras, kas sniedz patvērumu daudzām zemūdens bezmugurkaulnieku sugām. Šāda veida substrāts citās Rīgas līča daļās nav sastopams.

Rifi aizņem 2888 ha lielu platību jeb aptuveni 80% no kopējās Vitrupe – Tūja teritorijas.

AJT "**Ainaži – Salacgrīva**" ir *Natura 2000* teritorija, kas dibināta 2010. gadā zemūdens rifu un dzīvotņu aizsardzībai. Tā ietilpst Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta teritorijā. Teritorijas platība ir 7113 ha, ~28.5% tās platības atrodas piekrastes ūdensobjektā LVF (skat. 3.4.2. attēlu).

Teritorijā, 5118 ha lielā platībā (~70% no AJT kopplatības) sastopami tie paši rifu un dzīvotņu veidi, kas ir atrodami AJT "Vitrupe – Tūja". Rifi teritorijā "Ainaži – Salacgrīva" raksturīgi kā bagātīgs akmeņu un grants substrāts, uz kura aptuveni līdz 6.5 m dziļumam, atsevišķās vietās līdz pat 11.7 m dziļumam ir sastopama zemūdens veģetācija. Bioloģiski augstvērtīgākie rifi ir sastopami salīdzinoši plašā 2-7 m seklūdēns joslā. Brūnaļģes *F. vesiculosus* audzes ir nārsta vieta Rīgas līča reņģei *Clupea harengus membras* un citām zivju sugām, kuru nārstam nepieciešams akmeņains substrāts un bagāta zemūdens veģetācija. Teritorijā atrodas vienīgā parastā akmeņgrauža *Cobitis taenia* atradne Latvijas piekrastē, kā arī teritorija ir viens no būtiskiem upes nēģa *Lampetra fluviatilis* barošanās rajoniem.

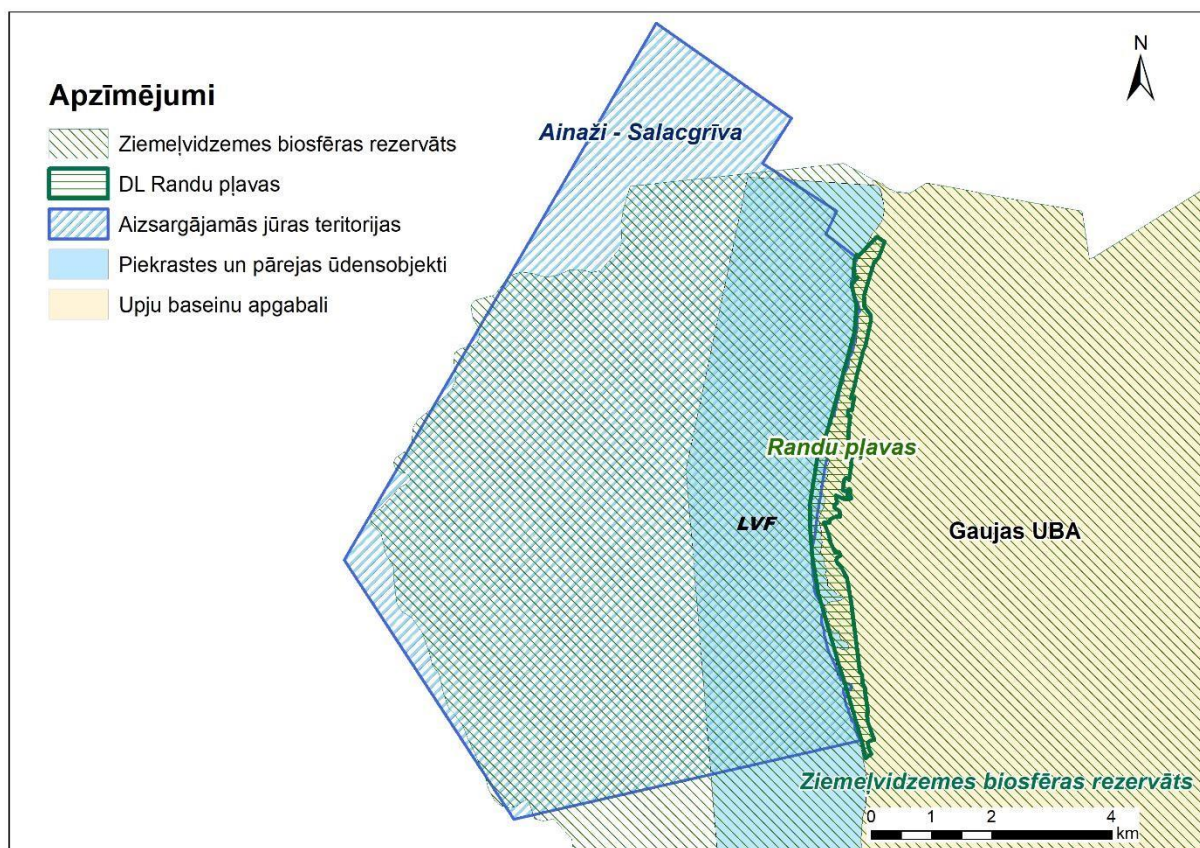
Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts (ZBR) ir dibināts 1997. gadā ar mērķi sasniegt līdzsvaru dabas daudzveidības aizsardzībā, ekonomiskās attīstības veicināšanā un kultūras vērtību saglabāšanā. Biosfēras rezervāts pārstāv starptautiski atzītas mērenajai mežu joslai raksturīgas sauszemes un Baltijas jūras piekrastes ekosistēmas. Tā platība ir 475 514 ha (457 708 ha sauszemes un 17 806 ha jūras akvatorijas), ~2.3% tā kopplatības atrodas piekrastes ūdensobjektā LVF (skat. 3.4.2. attēlu).

Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātā ietilpst 25 dabas liegumi, viens dabas parks un gandrīz pilnībā ietilpst divas, vēlāk izveidotās AJT "Ainaži – Salacgrīva" un "Vitrupe – Tūja".

Biosfēras rezervāta ainavu ekoloģiskajā plānā (izstrādāts 2007. gadā) Rīgas līča akvatorija ir noteikta kā biocentrs ("starptautiskās nozīmes Rīgas līča biocentrs"), savukārt reņģu nārstu vietas kā biocentra kodolzonas. Tas nozīmē, ka minētajām teritorijām ir noteiktas prasības to izmantošanai, bet ainavu pasē aprakstītās prasības neierobežo piekrastes zveju un Salacgrīvas un Ainažu ostu darbību. Detalizētākas aizsardzības prasības bioloģiski

vērtīgākajām Rīgas līča piekrastes ūdeņu daļām ir noteiktas dažus gadus vēlāk, izveidojot iepriekš minētās AJT.

Dabas liegums “Randu pļavas” ir dibināts 1962. gadā piejūras pļavu, retu augu sugu un sabiedrību aizsardzībai. Nozīmīga ligzdojošo bridējputnu un ūdensputnu vieta. Tam ir noteikts *Natura 2000* teritorijas statuss. Liegums ietilpst Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta teritorijā. DL platība ir 290.5 ha, ~23.5% platības atrodas piekrastes ūdensobjektā LVF (skat. 3.4.3. attēlu).

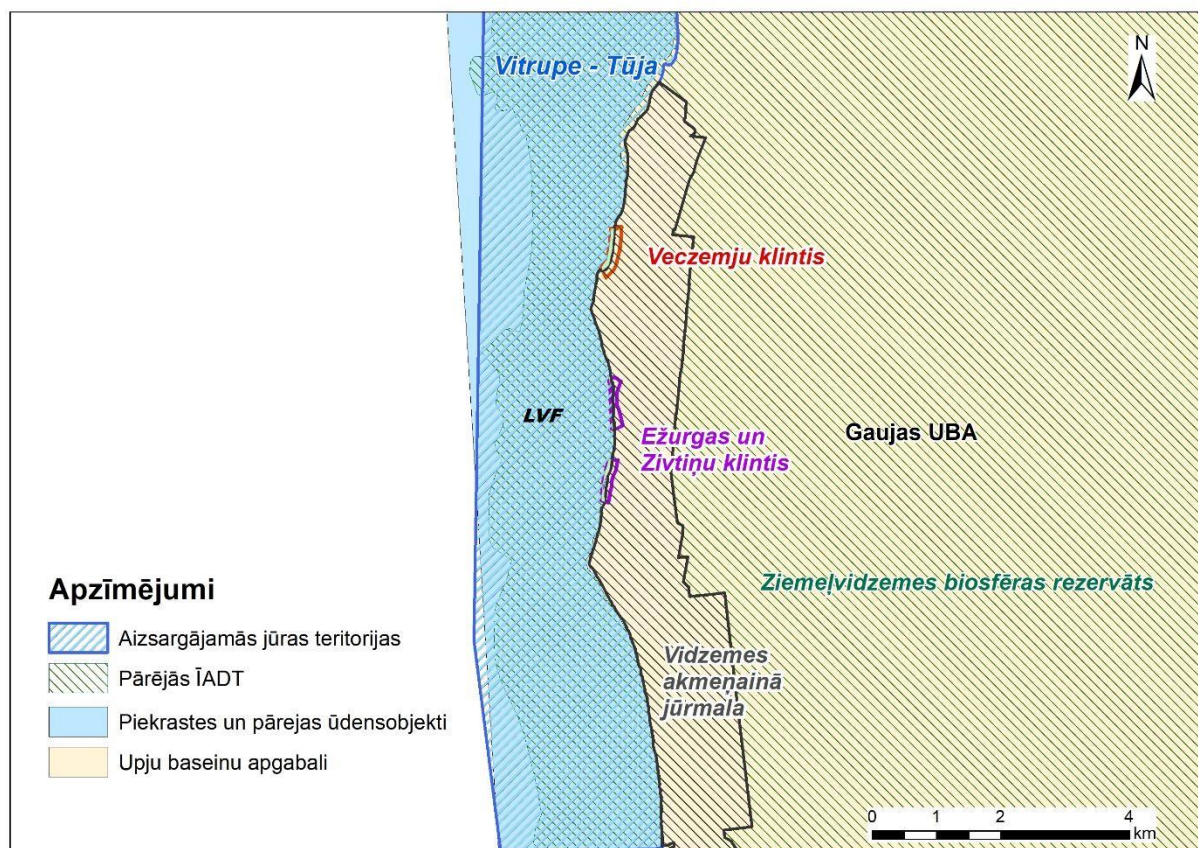
3.4.3.attēls. Dabas lieguma “Randu pļavas” novietojums

Lieguma pamatvērtība ir mitras jūrmalas pļavas un lagūnas. No sugu aizsardzības viedokļa kā galvenās prioritātes Randu pļavās ir izvirzīti putni (īpašu uzmanību pievēršot Šinca šņībīša un jūras zīriņa populāciju atjaunošanai un saglabāšanai), kā arī vairākas aizsargājamo augu sugas, smilšu krupis un dažas bezmugurkaulnieku sugas (piemēram, ugunsspāre).

Randu pļavas ir pakļautas intensīviem krasta dinamiskajiem procesiem, ko rada viļņu darbība, zemūdens straumes un sanešu plūsmas gar jūras krastu. Šo procesu iedarbībā mainās krasta līnija, veidojas jaunas smilšu sēres un lagūnas, pļavām uzvirzās smilšu kāpas, utt. Vētru laikā jūras ūdens tiek ieskalots dziļi iekšzemē, tādējādi pasālinot augsnes un ietekmējot veģetāciju.

Dabas liegums “Vidzemes akmeņainā jūrmala” ir dibināts 1957. gadā retu un aizsargājamo biotopu aizsardzībai. Tam ir noteikts *Natura 2000* teritorijas statuss. Liegums ietilpst Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta teritorijā. Tajā konstatēti 11 ES Biotopu direktīvas biotopi, no kuriem seši ir jūrmalai raksturīgie biotopi. Teritorija ir īpaši nozīmīga Eiropā un Latvijā ļoti reti sastopamu biotopu – *daudzgadīgi augāji akmeņainās pludmalēs* un

smilšakmens atsegumi jūras krastā aizsardzībai. Tās platība ir 1517 ha, tomēr dabas liegums neietver piekrastes ūdeņu teritoriju (skat. 3.4.4.attēlu).

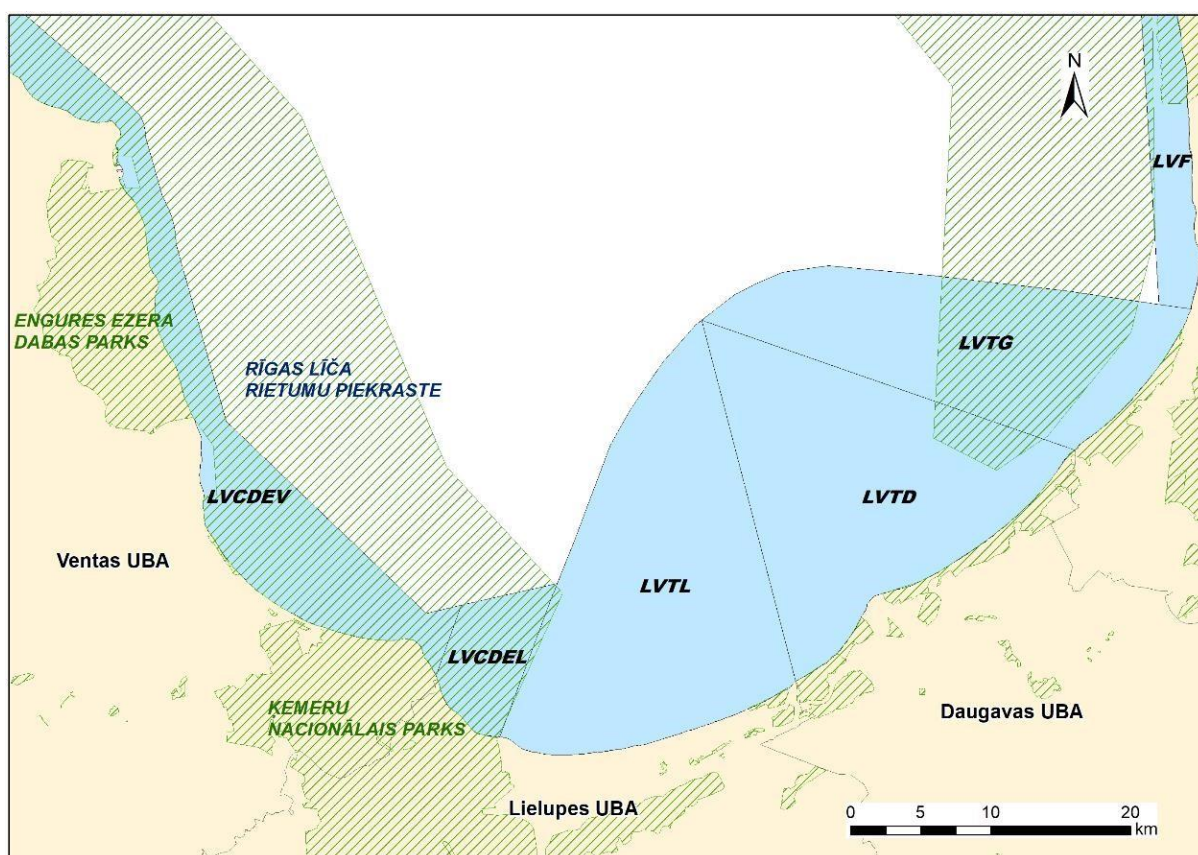
3.4.4.attēls. DL “Vidzemes akmeņainā jūrmala”; DPie “Veczemju klintis”; DPie “Ežurgas un Zivtiņu klintis”

Veczemju klintis ir aizsargājams ģeoloģisks un ģeomorfoloģisks dabas piemineklis, kas atrodas dabas liegumā un *Natura 2000* teritorijā “Vidzemes akmeņainā jūrmala” (skat. 3.4.4. attēlu). Dabas pieminekli veido atsegumu josla jūras stāvkrastā. Krasta kraujā atsedzas vidējā devona Živetas stāva Burtnieku svītas smilšakmeņi, retāk māli un aleirolīti. Devona iežu atsegumu joslas kopējais garums ir 580 m, bet klinšu dienvidu daļā 130 m garumā atsedzas morēnas nogulumi, tādējādi atsegumu joslas kopējais garums ir 710 m. Dabas pieminekļa teritorijā atrodas Eiropas Savienības aizsargājams biotops – *1230 Jūras stāvkrasti*. Teritorijas platība ir 12.4 ha, no tiem ~29% atrodas piekrastes ŪO LVF.

Ežurgas klintis un Zivtiņu klintis – aizsargājams ģeoloģisks un ģeomorfoloģisks dabas piemineklis, kas atrodas dabas liegumā un *Natura 2000* teritorijā “Vidzemes akmeņainā jūrmala” (skat. 3.4.4. attēlu). Dabas pieminekli veido jūras erozijas stāvkrasts, kurā atsedzas vidējā devona Burtnieku svītas smilšakmeņi un mālainie nogulumi. Jūras stāvkrasts ar devona smilšakmens atsegumiem ir unikāls ne tikai Latvijas, bet arī Baltijas valstu teritorijai kopumā. Atsegumu posmi ir ainaviski izcilākās vietas visā Latvijas piekrastē. Atsegumu joslas kopējais garums ir vairāk nekā 2.6 km. Teritorijā atrodas ES nozīmes aizsargājami piekrastes biotopi – *1230 Jūras stāvkrasti*; *2110 Embrionālās kāpas*; *2130* Ar lakstaugiem klātas pelēkās kāpas*; *2180 Mežainas piejūras kāpas*. Teritorijas platība ir 19 ha, no tiem ~13.7% atrodas piekrastes ūdensobjektā LVF.

Lielupes upju baseinu apgabalā atrodas 10 oficiālās **peldvietas**, kas izvietotas pārejas ūdensobjektā LVTL (Asari, Bulduri, Dubulti, Dzintari, Kauguri, Lielupe, Majori, Melluži, Pumpuri un Vaivari), kā arī viena peldvieta, kas izvietota piekrastes ūdensobjektā LVCDEL (Jaunķemeri).

Salīdzinoši nelielā teritorijā Lielupes upju baseinu apgabalā, piekrastes ūdensobjektā LVCDEL un pārejas ūdensobjektā LVTL, ietilpst **aizsargājamā jūras teritorija** “Rīgas līča rietumu piekraste” (skat. 3.4.5. attēlu). Tā ir *Natura 2000* teritorija, kas dibināta 2010. gadā ar mērķi aizsargāt zemūdens rifus un dzīvotnes, kā arī ūdensputnus. Teritorijas kopējā platība ir 132 171 ha, no kuras Lielupes upju baseinu apgabala pārejas un piekrastes ūdeņos ietilpst ~ 4.2%.

3.4.5.attēls. Aizsargājamās jūras teritorijas Lielupes upju baseinu apgabalā

Teritorijas galvenā dabas aizsardzības vērtība ir tajā sastopamie Eiropas nozīmes rifu biotopi. Tie ir iedalāmi trīs atšķirīgos tipos, kur var dominēt pūšļu fuka apaugums, divvāku gliemeņu un/vai sprogkājvēžu apaugums. Teritorija ir arī nozīmīga ziemojošo ūdensputnu uzturēšanās vieta. Ziemas laikā tajā ir uzskaitītas vairāk nekā 30 jūras putnu sugas; no tām piecu sugu – brūnkakla gārgale *Gavia stellata*, melnkakla gārgale *Gavia arctica*, tumšā pīle *Melanitta fusca*, kākulis *Clangula hyemalis* un mazais ķīris *Larus minutus* populācijām ir starptautiska aizsardzības nozīme.

Ūdensobjektā LVCDEL salīdzinoši nelielā platībā ietilpst AJT “Rīgas līča rietumu piekraste” dabas lieguma zona un arī neitrālā zona. Ūdensobjektā LVTL ietilpstošā šīs AJT dabas lieguma zonas platība ir maznozīmīga – tā aizņem mazāk par 1 km².

Ventas upju baseinu apgabalā atrodas 3 oficiālās **peldvietas**, kas izvietotas piekrastes ūdensobjektā LVA (Pape; Liepājas dienvidrietumu pludmale; Liepājas pludmale pie stadiona), 3 peldvietas piekrastes ūdensobjektā LVB (Pāvilosta; Ventspils pilsētas pludmale; Staldzenes pludmale), kā arī 7 peldvietas piekrastes ūdensobjektā LVCDEV (Kolka; Roja; Mērsrags; Abragciems; Ķesterciems; Klāpkalnciems; Ragaciems).

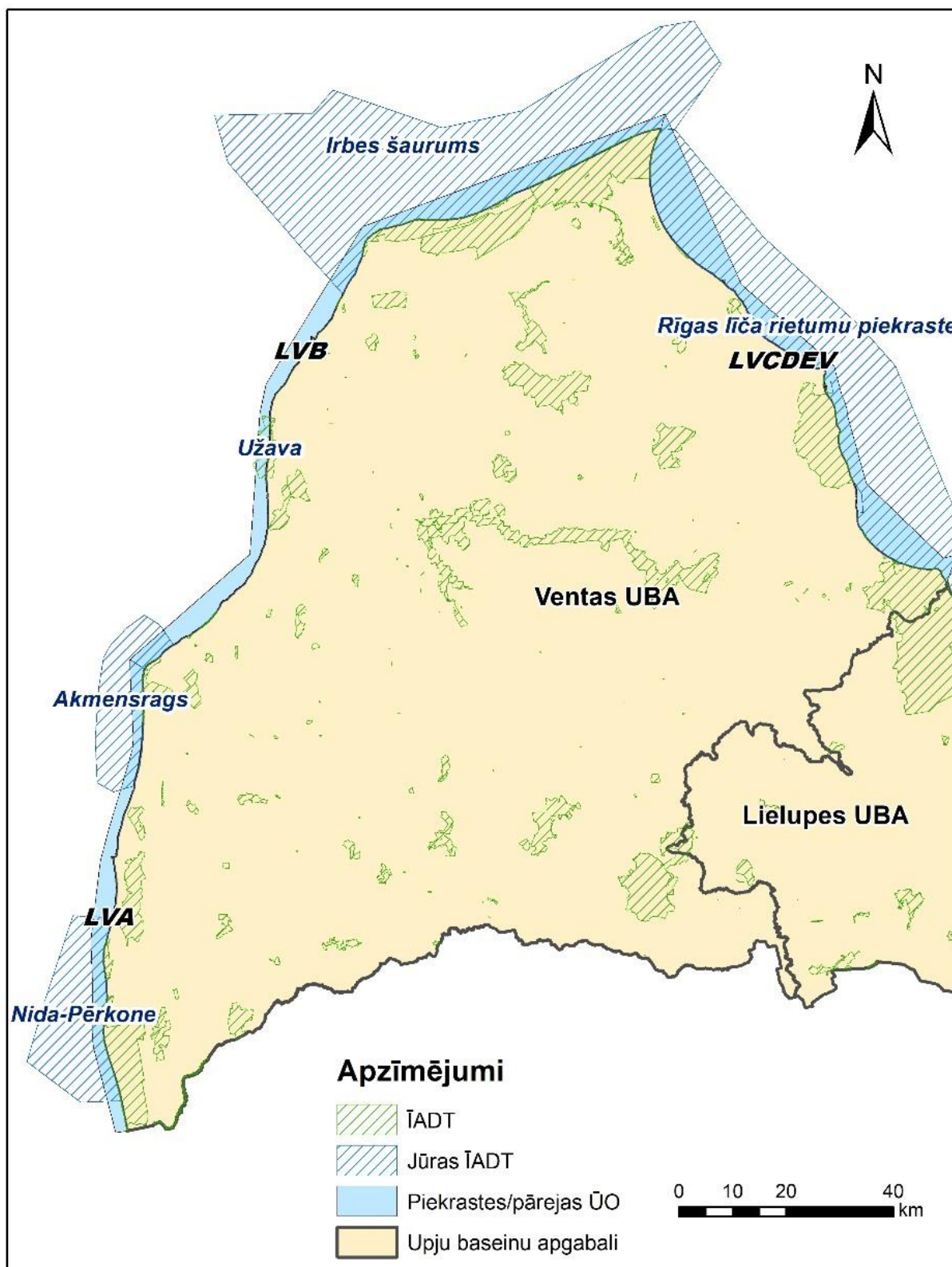
Ventas UBA piekrastes ūdensobjektos ietilpst **ĪADT (AJT)**.

AJT “Nida-Pērkone” ir *Natura 2000* teritorija, kas dibināta 2010. gadā ar mērķi aizsargāt zemūdens rifus un dzīvotnes, kā arī ūdensputnus. Teritorijas kopējā platība ir 36 703 ha, no kuras piekrastes ŪO LVA ietilpst ~23% (skat. 3.4.6. attēlu). Teritorijas raksturīgā īpatnība ir tā, ka 80% tās platības klāj zemūdens rīfi (cieto iežu rīfi ar *Furcellaria lumbricalis*, *Balanus improvisus* vai *Mytilus trossulus*), bet pārējo teritorijas daļu pie krasta līnijas veido dzīvotnes uz mīkstām gruntīm (kopā 4 dzīvotņu veidi). Teritorija atrodas Baltijas – Baltās jūras migrāciju ceļā, un gada cikla laikā tur ir sastopamas vairums Latvijā sastopamo migrējošo putnu sugu. AJT tieši izmanto ap 30 ūdensputnu un jūras putnu sugu. Putnu sugas, kuru populācijas lielumi AJT sasniedz starptautiski nozīmīgas vietas kritēriju, ir lielā gaura *Mergus merganser* un mazais ķīris *Larus minutus*.

AJT “Akmensrags” ir *Natura 2000* teritorija, kas dibināta 2010. gadā ar mērķi aizsargāt zemūdens rifus un dzīvotnes, kā arī ūdensputnus. Teritorijas kopējā platība ir 25 829 ha, no kuras piekrastes ŪO LVA ietilpst ~17% un piekrastes ŪO LVB ietilpst ~9% (skat. 3.4.6. attēlu).

Akmensrags ir zemesrags Baltijas jūras piekrastē, ko aizsargā akmeņu josla, kas iesniedzas jūrā. Lai gan uz teritorijas izveides brīdi nebija pieejami precīzie izpētes dati, substrāts ir piemērots sārtalģu *Furcellaria lumbricalis* audzēm, ar kurām varētu būt klāti līdz pat 40% no akmeņu joslas. Rīfi, kas teritorijā „Akmensrags” sākas litorāles zonā (0,5–1 m dziļumā), pēc modeļa veidotiem datiem iestiepjas jūrā līdz aptuveni 15 m dziļumam. Šāda veida biotops ir piemērots Baltijas reņģes *Clupea harengus membras* un brētliņas *Sprattus sprattus* nārsta un mazuļu uzturēšanās vietai, un ir nozīmīgs arī kā Eiropas zuša *Anguilla anguilla* dzīvotne. Putnu sugas, kuru populācijas lielumi AJT sasniedz starptautiski nozīmīgas vietas kritēriju, ir brūnkakla gārgale *Gavia stellata*, melnkakla gārgale *Gavia arctica* un mazais ķīris *Larus minutus*.

AJT “Irbes šaurums” ir *Natura 2000* teritorija, kas dibināta 2010. gadā. Teritorijas platība ir 172 412 ha, no kuras piekrastes ŪO LVB ietilpst ~12% un piekrastes ŪO LVCDE ietilpst < 1% (skat. 3.4.6. attēlu). Saskaņā ar ģeoloģiskās izpētes datiem, Irbes šauruma sēkļu (Vinkova un Petropavlovskā) vidējais dziļums ir attiecīgi 18 m un 11 m. Lai gan teritorijas izveides brīdi nebija pieejami precīzi bioloģiskās izpētes dati, augstākminētie sēkļi, kas atrodas Latvijas Ekskluzīvajā Ekonomiskajā zonā, ir potenciāls rīfu biotops, kuru dziļums un substrāts ir piemērots sārtalģu *Furcellaria lumbricalis* audzēm.

3.4.6.attēls. Aizsargājamas jūras teritorijas un DL “Užava” Ventas upju baseinu apgabalā

Irbes šaurums ir pārrobežu putniem nozīmīga vieta: svarīga ziemošanas vieta, atpūtas vieta ceļošanas laikā un ir tā saucamā migrāciju „pudeles kakla vieta”. Nozīmīgākās ūdensputnu sugas, kurām nepieciešama aizsardzība, ir brūnkakla gārgale *Gavia stellata* un melnkakla gārgale *Gavia arctica*, tumšā pīle *Melanitta fusca*, melnā pīle *Melanitta nigra*, kākaulis *Clangula hyemalis*, mazais ķīris *Larus minutus* un melnais alks *Cephus grylle*.

AJT “Rīgas līča rietumu piekraste” ir *Natura 2000* teritorija, kas dibināta 2010. gadā ar mērķi aizsargāt zemūdens rifus un dzīvotnes, kā arī ūdensputnus. Teritorijas kopējā platība ir 132 171 ha, no kuras piekrastes ūdensobjektā LVCDEV ietilpst ~35% (skat. 3.4.6. attēlu).

Teritorijas galvenā dabas aizsardzības vērtība ir tajā sastopamie Eiropas nozīmes rifu biotopi. Tie ir iedalāmi trīs atšķirīgos tipos, kur var dominēt pūšļu fuka *Fucus vesiculosus* apaugums, divvāku gliemeņu un/vai sprogkājvēžu *Balanus improvisus* apaugums. Teritorija ir arī nozīmīga ziemojošo ūdensputnu uzturēšanās vieta. Ziemas laikā tajā ir uzskaitītas vairāk nekā 30 jūras putnu sugas; no tām piecu sugu – brūnkakla gārgale *Gavia stellata*, melnkakla gārgale *Gavia arctica*, tumšā pīle *Melanitta fusca*, kākaulis *Clangula hyemalis* un mazais ķīris *Larus minutus* populācijām ir starptautiska aizsardzības nozīme.

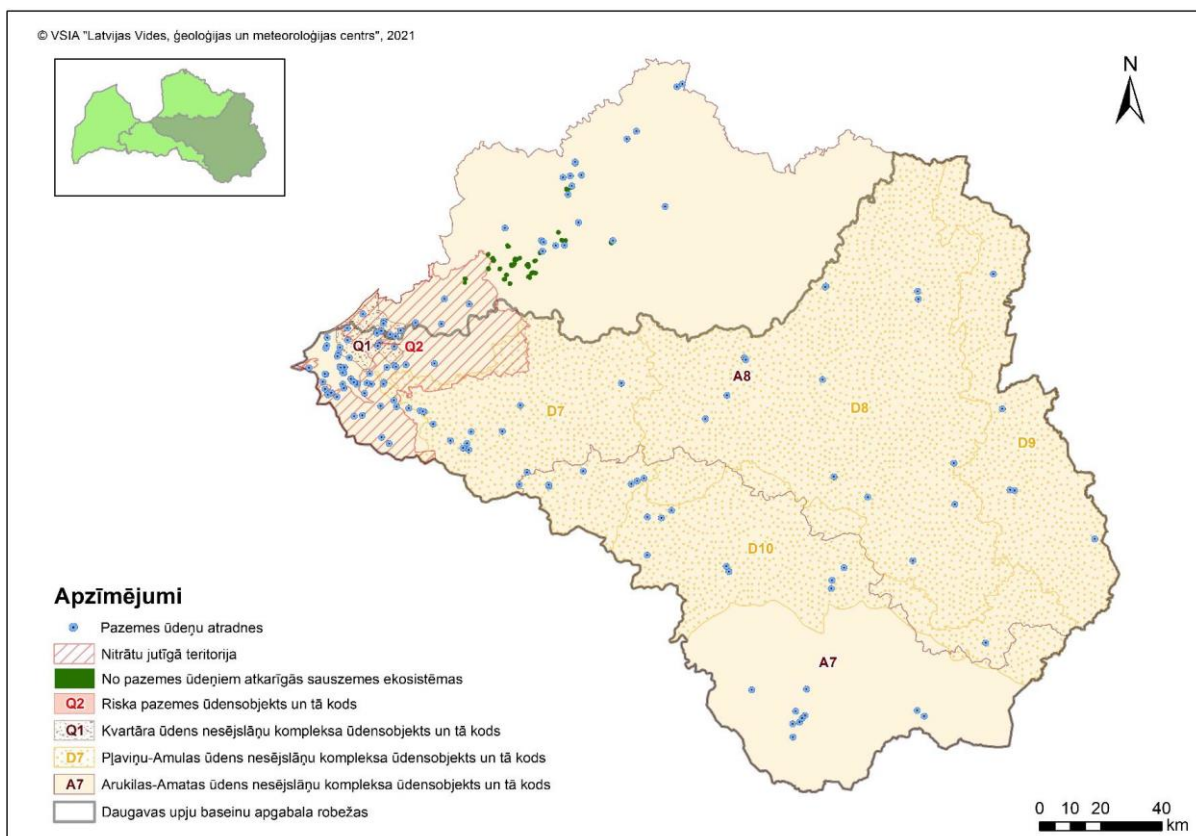
Dabas liegums “Užava” ir izveidots 1999. gadā un 2005. gadā iekļauts *Natura 2000* teritoriju sarakstā. Tas atrodas Baltijas jūras krastā (skat. 3.4.6. attēlu) un ietver daudzveidīgus piejūras biotopus. DL “Užava” ir īpaši nozīmīga pelēko kāpu aizsardzības vieta. Tajā konstatētas divas ES Biotopu direktīvas vaskulāro augu sugas: Lēzeļa vīrcle *Linaria loeselii* un smiltāja neļķe *Dianthus arenarius subsp. arenarius*, kā arī tajā atrodas viena no nedaudzām jūrmalas zilpodzes *Eryngium maritimum* atradnēm Latvijā. Teritorijas kopējā platība ir 3012 ha, no kuras piekrastes ūdensobjektā LVB ietilpst ~56% (jūras robeža noteikta pa 10 m izobātu). Tomēr DL “Užava” aizsardzības kontekstā jūras biotopi un jūras putnu sugas nav aplūkotas.

3.5. AT pazemes ūdensobjektos

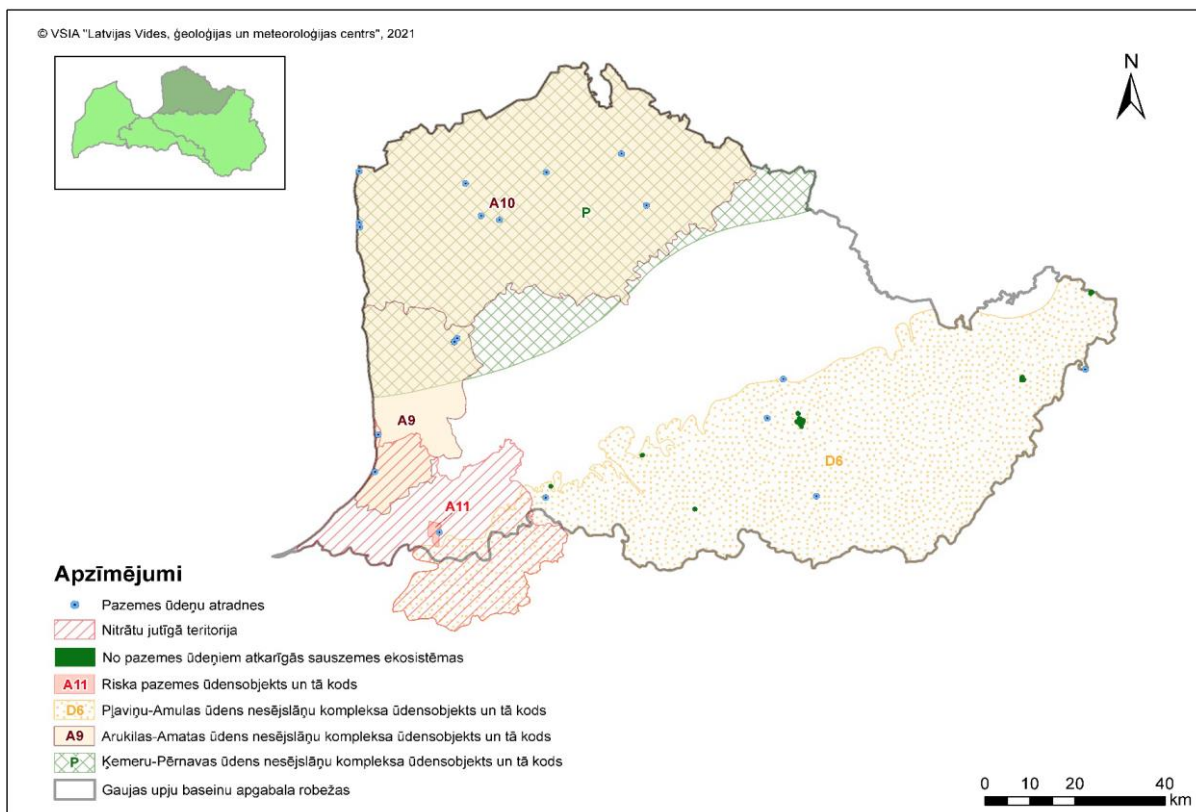
Aizsargājamo teritoriju veidi pazemes ūdensobjektos atbilstīgi Ūdens Struktūrdirektīvas IV pielikumam ir:

- teritorijas, ko izmanto tāda ūdens ieguvei, kas paredzēts patēriņam cilvēku uzturā, un kas nodrošina vidēji vairāk nekā 10 m³ ūdens dienā, vai apgādā vairāk nekā 50 personas un/vai teritorijas, kuras paredzētas šādam izmantojumam nākotnē. Turpmāk tekstā – **pazemes ūdeņu atradnes** (vieta, kurās iegūst > 100 m³ dienā) un **pazemes ūdens ieguves vietas** (vietas, kurās iegūst 10 – 100 m³ dienā);
- teritorijas, kas ir jutīgas no augu barības vielu viedokļa, īpaši tās teritorijas, kuras noteiktas kā jutīgas teritorijas saskaņā ar Direktīvām 91/676/EEK un 91/271/EEK. Turpmāk tekstā – **nitratu jutīgas teritorijas (NJT)**;
- teritorijas, kas noteiktas dzīvotņu vai sugu aizsardzībai, ja ūdens resursu stāvokļa saglabāšana vai uzlabošana ir svarīgs to aizsardzības faktors, tostarp attiecīgas *Natura 2000* teritorijas, kas noteiktas saskaņā ar Direktīvām 92/43/EEK un 79/409/EEK. Turpmāk tekstā – **no pazemes ūdeņiem atkarīgas sauszemes ekosistēmas (PŪASE)** un ar **pazemes ūdeņiem saistītās saldūdens ekosistēmas (PŪSSE)**.

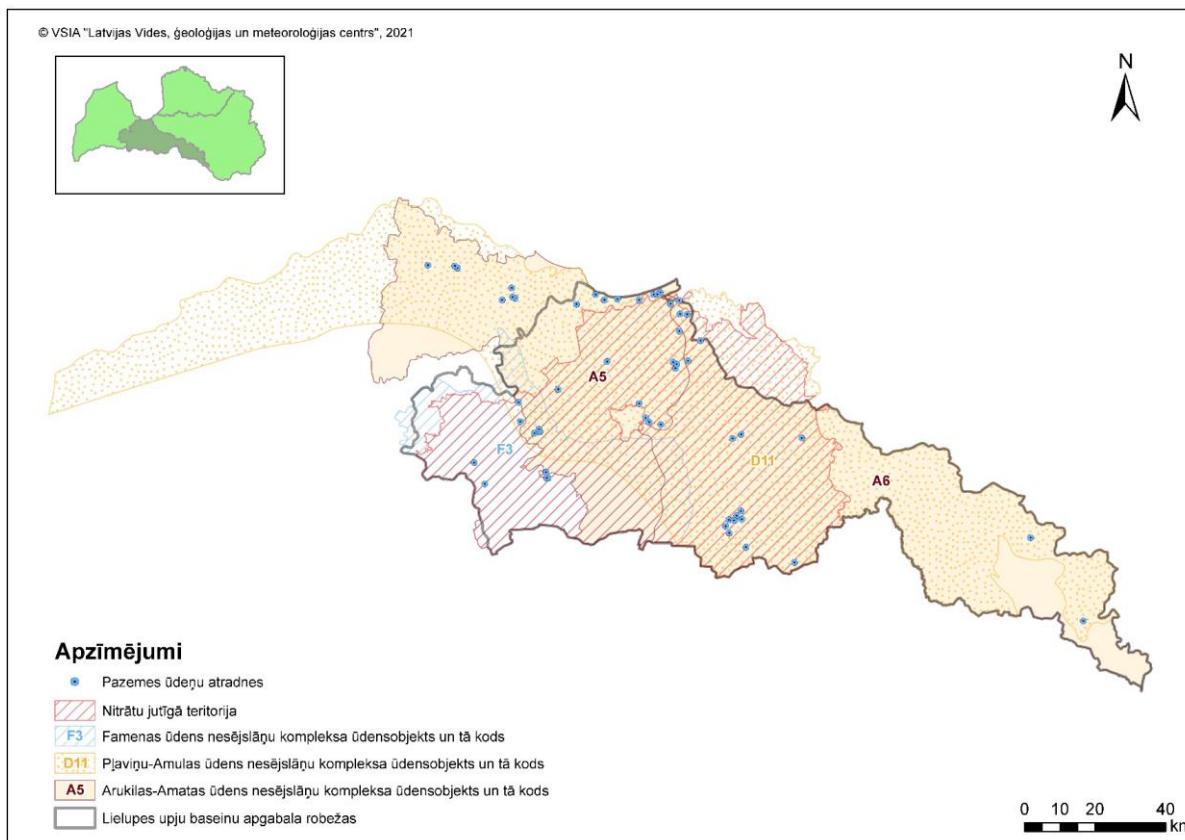
Aizsargājamās teritorijas upju baseinu apgabalu pazemes ūdensobjektos ir attēlotas 3.5.1.-3.5.4. attēlā.

3.5.1.attēls. Aizsargājāmās teritorijas pazemes ūdensobjektos Daugavas upju baseinu apgabalā

3.5.2.attēls. Aizsargājāmās teritorijas pazemes ūdensobjektos Gaujas upju baseinu apgabalā

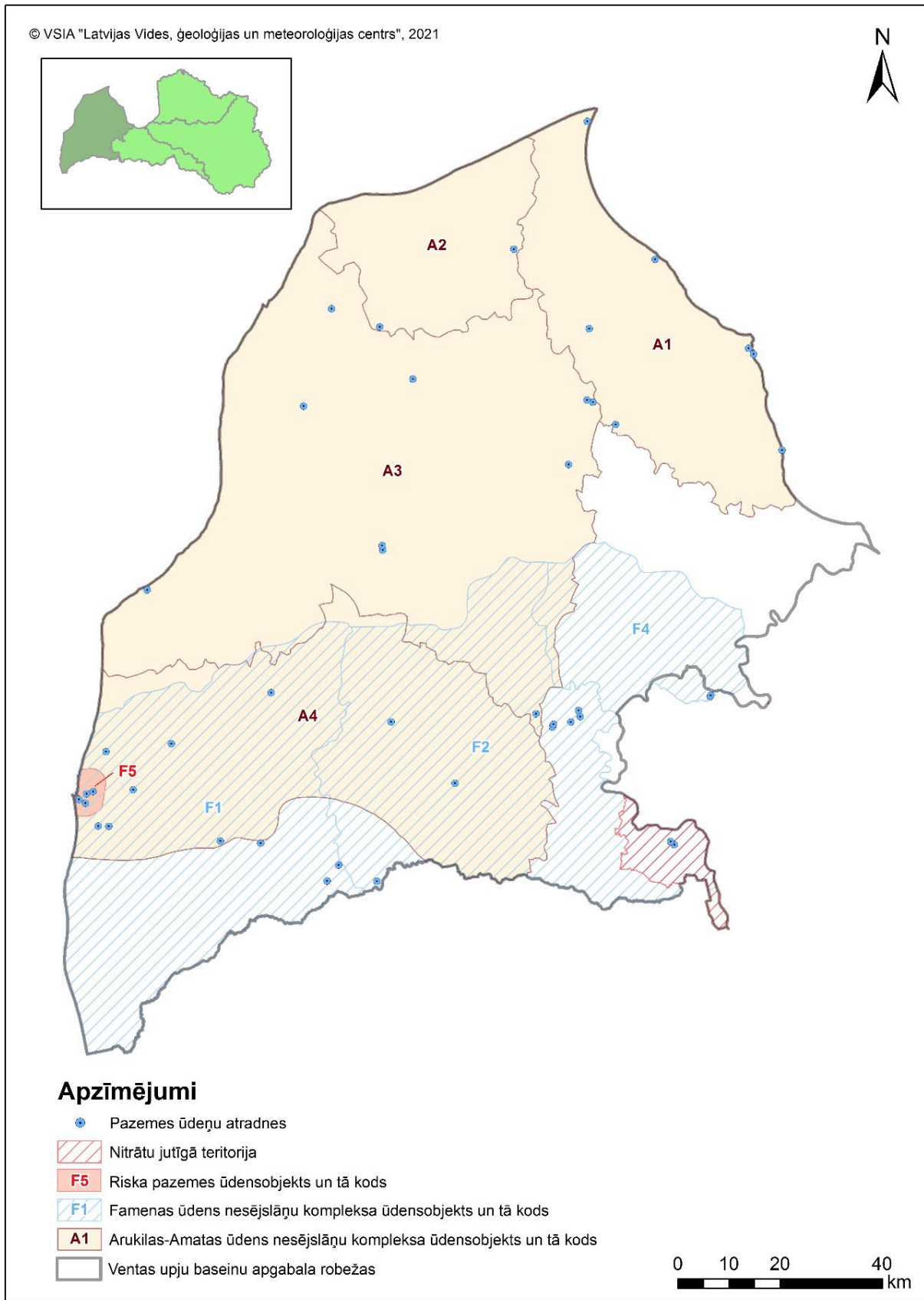
3.5.3.attēls. Aizsargājamās teritorijas pazemes ūdensobjektos Lielupes upju baseinu apgabalā

Saskaņā ar Ūdens Struktūrdirektīvas 6. pantu, dalībvalstīm ir jāizveido aizsargājamo teritoriju reģistrs un jānodrošina tā uzturēšana. Reģistrā ietver upju baseinu apgabalā ietilpstošās aizsargājamās teritorijas un norāda to piederību konkrētiem pazemes ūdensobjektiem. Pašlaik noris darbs pie Latvijas aizsargājamo teritoriju reģistra aktuālās versijas, kurā 2021. gada laikā tiks iekļauta informācija par Latvijas pazemes ūdensobjektos identificētajām PŪASE un PŪSSE.

3.6. Virszemes un pazemes dzeramā ūdens ieguves vietas

Virszemes dzeramā ūdens ieguves vietas un prasības to ūdens kvalitātei ir noteiktas MK noteikumos Nr.118 „Noteikumi par virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti” (12.03.2002.). Saskaņā ar šiem noteikumiem Latvijā ir tikai divas virszemes dzeramā ūdens ieguvei ņemšanas vietas, abas atrodas Daugavas upju baseina apgabalā. Lielupes apgabala ūdensobjekti netiek izmantoti dzeramā ūdens ieguvei.

Pazemes ūdeņu atradnes upju baseinu apgabalos ir parādītas 3.5.1.-3.5.4. attēlā.

3.5.4.attēls. Aizsargājamās teritorijas pazemes ūdensobjektos Ventas upju baseinu apgabalā

Aizsargājamo teritoriju reģistrā iekļautas tādas pazemes ūdeņu ņemšanas vietas, kas atbilst šādiem kritērijiem:

- vietu izmanto centralizētai un decentralizētajai ūdensapgādei;
- vietai ir akceptēti vai apstiprināti pazemes ūdeņu krājumi, noteiktas aizsargjoslas un izsniegta pazemes ūdeņu atradnes pase (ūdens ieguves apjoms pārsniedz 100 m³/diennaktī);
- šai vietā iegūst saldūdeņus, sulfātu saldūdeņus un hlorīdu saldūdeņus.

Trešā apsaimniekošanas cikla ietvaros izstrādātā PŪO izdalīšanas metodika jau ietver nosacījumu, ka PŪO tiek iekļauti tādi ūdens nesējslāņi, kuri tiek vai nākotnē potenciāli var tikt izmantoti dzeramā ūdens ieguvei. Attiecīgi Ūdens Struktūrdirektīvas izpratnē ūdens nesējslānis, kas iekļaujams PŪO, atbilst vienam vai vairākiem no sekojošiem kritērijiem: (1) ūdens kvalitāte kopumā atbilst dzeramā ūdens kvalitātes prasībām (pamatā saldūdeņi), (2) virs tiem, tuvāk zemes virspusei, nav izplatīti ūdens nesējslāņi ar tādu pašu vai labāku ūdens kvalitāti un resursu nodrošinājumu, (3) nesējslānis tiek izmantots ūdensapgādē un (4) ir identificētas PŪASE un PŪSSE. Jāsecina, ka Ūdens Struktūrdirektīvas izpratnē visi Latvijas PŪO ir uzskatāmi par dzeramā ūdens ieguves vietām, tajā skaitā arī astoņi Daugavas upju baseinam piederošie PŪO – Q1, Q2 (RPŪO), D7, D8, D9, D10, A7 un A8, pieci Gaujas upju baseinam piederošie PŪO – D6, A9, A10, A11 (RPŪO) un P, četri Lielupes upju baseinam piederošie PŪO – F3, D11, A5 un A6, un astoņi Ventas upju baseinam piederošie PŪO – F1, F2, F4, F5, A1, A2, A3 un A4.

Latvijā pazemes ūdeņu apsaimniekošanas kārtību nosaka Ūdens apsaimniekošanas likums (12.09.2002.) un likums “Par zemes dzīlēm” (02.05.1996.), kā arī citi uz šo likumu pamata izdotie tiesību akti. Pazemes ūdeņu lietotājam nepieciešams saņemt ūdens resursu lietošanas atļauju, ja diennaktī tiek iegūti 10 m³ vai vairāk virszemes vai pazemes ūdeņu, kā arī gadījumos, kad ar ūdensapgādes pakalpojumiem tiek nodrošinātas vairāk nekā 50 fiziskās personas. Tāpat ūdens lietotājam, kas saņēmuši ūdens resursu lietošanas atļauju, katru gadu par iepriekšējo kalendāro gadu līdz attiecīgā gada 1.martam nepieciešams atskaitīties par patērēto ūdens daudzumu elektroniski aizpildot Valsts statistikas pārskata veidlapu “Nr.2-Ūdens. Pārskats par ūdens resursu lietošanu” (turpmāk – 2Ūdens), kas kalpo par vienīgo oficiālo informācijas avotu par pazemes ūdeņu patēriņu valstī, jo esošie tiesību akti neparedz ūdens ieguves uzskaitīšanu, ja tā nepārsniedz minētos 10 m³ dienā. Ja pazemes ūdens ieguve pārsniedz 100 m³ dienā, pazemes ūdeņu ieguvējam nepieciešama pazemes ūdeņu atradnes pase. Lai iegūtu pazemes ūdeņu atradnes pasi, sākotnēji ir jāveic vietas hidroģeoloģiskā izpēte (t.sk. jānosaka aizsargjoslas, kā arī jāaprēķina pazemes ūdeņu krājumi). Pamatojoties uz izpētes rezultātiem tiek apstiprināti krājumi (operatora pieprasītais ūdens ieguves apjoms diennaktī, kas apstiprināts kā tāds, kas neapdraud pieejamo ūdens resursu izsīkšanu vai nerada riskus kvalitātes pasliktināšanai turpmāko 25 gadu laikā; tas nav maksimāli pieejamais ūdens apjoms, bet gan droši ekspluatējamais) un tiek noteikta ikgadējā kvantitātes un kvalitātes monitoringa kārtība, bet monitoringa rezultāti reizi gadā jāiesniedz LVĢMC. Tālāk, pamatojoties uz likuma “Par zemes dzīlēm” 5. pantu, LVĢMC sagatavo pazemes ūdeņu krājumu bilanci (turpmāk – *balance*), kurā apkopo datus par iegūto ūdens apjomu pazemes ūdeņu atradnēs, kā arī kvalitātes un kvantitātes izmaiņu tendencēm. Pazemes ūdeņi bilancē tiek strukturēti pēc izmantošanas veida un ūdens sastāva.

Daugavas upju baseina apgabala PŪO laika posmā no 2015.- 2019. gadam vidēji ir **146 pazemes ūdeņu atradnes** (PŪO Q1 – 6, Q2 – 2, D7 – 5, D8 – 11, D9 – 5, D10 – 5, A7 – 21, A8 – 97). Atradņu skaits var mainīties, jo tiek atvērtas jaunas atradnes, tiek aizvērtas vecās vai arī atradne netiek lietota kādu laika periodu. Ap tām aprēķina ķīmisko aizsargjoslu, lai ūdens ņemšanas vietas ekspluatācijas laikā nebūtu iespējama nesējslāņa ķīmiska piesārņošana, un ūdens kvalitāte atbilstu dzeramā ūdens ieguvei izmantojamo pazemes ūdeņu ūdens kvalitātes normatīviem.

Gaujas upju baseina apgabala PŪO laika posmā no 2015.- 2019. gadam vidēji ir **19 pazemes ūdeņu atradnes** (PŪO D6 – 5, A9 – 4, A10 – 4, A11 – 1, P – 5). Atradņu skaits var mainīties, jo tiek atvērtas jaunas atradnes, tiek aizvērtas vecās vai arī atradne netiek lietota kādu laika periodu.

Lielupes upju baseina apgabala PŪO laika posmā no 2015.- 2019.gadam vidēji ir **58 pazemes ūdeņu atradnes** (PŪO F3 – 11, D11 – 4, A5 – 28 un A6 – 17). Atradņu skaits var mainīties, jo tiek atvērtas jaunas atradnes, tiek aizvērtas vecās vai arī atradne netiek lietota kādu laika periodu.

Ventas upju baseina apgabala PŪO laika posmā no 2015.- 2019.gadam vidēji ir **45 pazemes ūdeņu atradnes** (PŪO F1 – 8, F2 – 11, F4 – 2, F5 – 1, A1 – 7, A2 – 2, A3 – 9, A4 – 7). Atradņu skaits var mainīties, jo tiek atvērtas jaunas atradnes, tiek aizvērtas vecās vai arī atradne netiek lietota kādu laika periodu

3.7. Prioritārie zivju ūdeņi

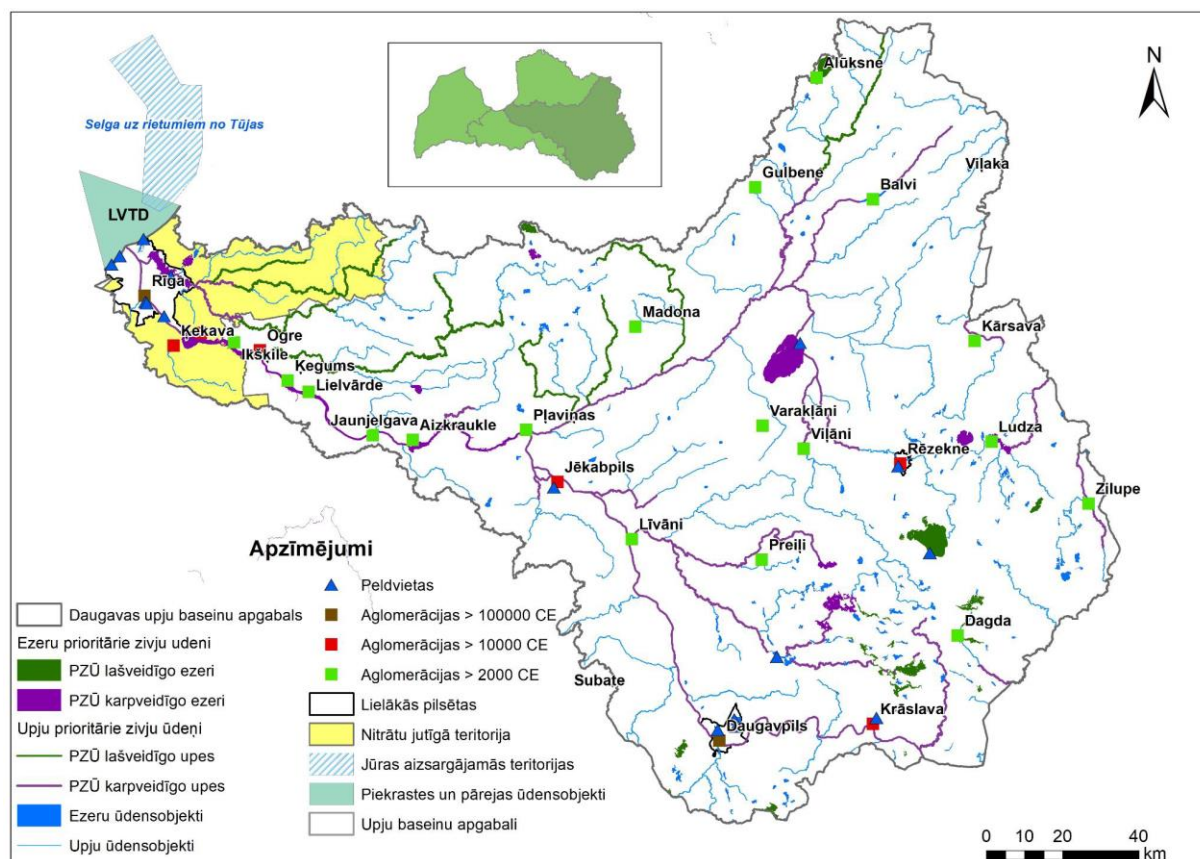
Prioritārie zivju ūdeņi ir saldūdeņi, kuros nepieciešams veikt ūdens aizsardzības vai ūdens kvalitātes uzlabošanas pasākumus, lai nodrošinātu zivju populācijai labvēlīgus dzīves apstākļus. Prioritāro zivju ūdeņu (upju posmu un ezeru) saraksts, kā arī to ūdens kvalitātes normatīvi, ir noteikti MK noteikumu Nr.118 (12.03.2002.) 2. un 3.pielikumā. Pavisam Latvijā ir 123 upes un upju posmi un 45 ezeri, kas ir noteikti par prioritārajiem zivju ūdeņiem.

Prioritāros zivju ūdeņus iedala lašveidīgo zivju ūdeņos, kuros dzīvo vai kuros iespējams nodrošināt lašu (*Salmo salar*), taimiņu un strauta foreļu (*Salmo trutta*), alatu (*Thymallus thymallus*) un sīgu (*Coregonus*) eksistenci, un karpveidīgo zivju ūdeņos, kuros dzīvo vai kuros iespējams nodrošināt karpu dzimtas (*Cyprinidae*) zivju, kā arī līdaku (*Esox lucius*), asaru (*Perca fluviatilis*) un zušu (*Anguilla anguilla*) eksistenci.

Prioritāro zivju ūdeņu upju posmu robežas ne vienmēr sakrīt ar upju ūdensobjektu robežām. Atsevišķos gadījumos viena upju ūdensobjekta robežās pilnīgi vai daļēji ietilpst vairāki prioritāro zivju ūdeņu upju posmi, vai arī otrādi – upes posms, kas noteikts par prioritārajiem zivju ūdeņiem, iestiepjas vairākos upju ūdensobjektos.

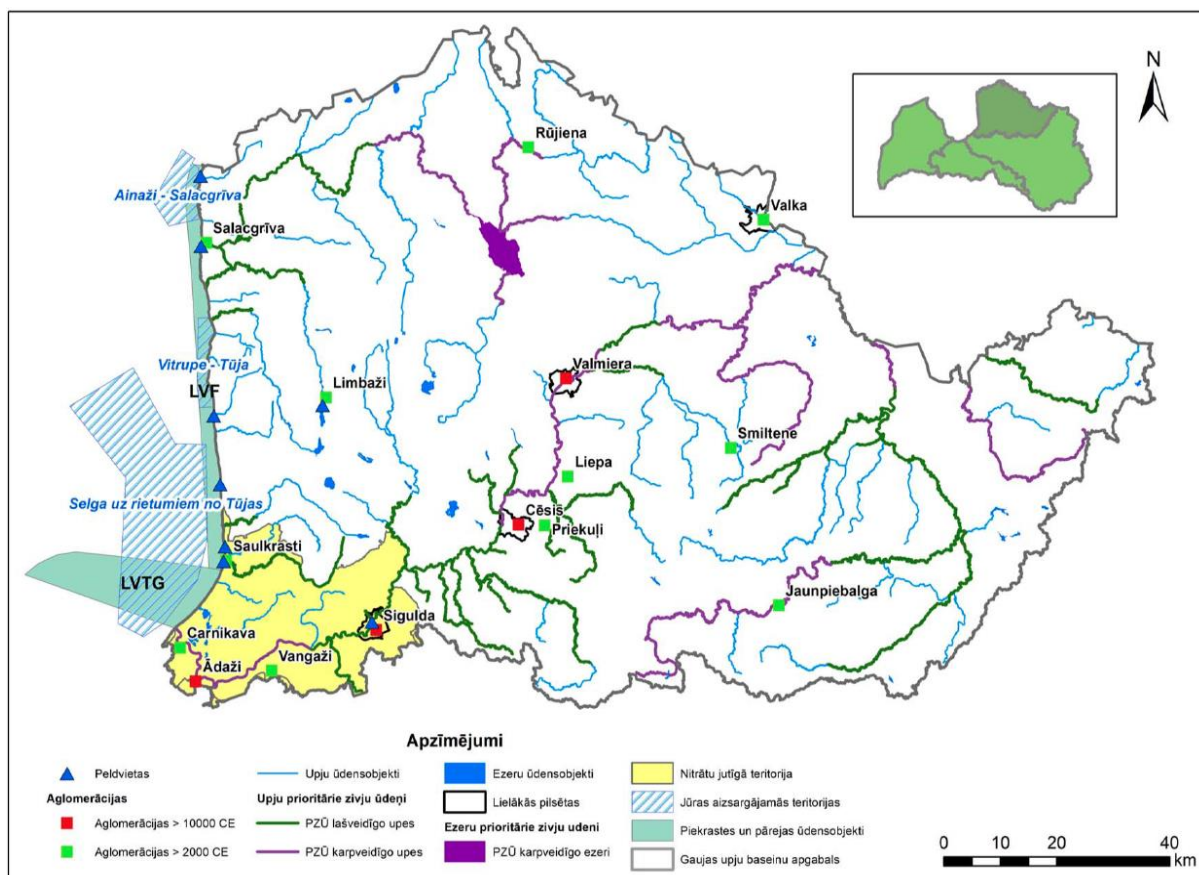
Kā prioritārie zivju ūdeņi Daugavas UBA ir noteikti 32 upes vai to posmi un 35 ezeri, kas ietilpst 62 upju un 38 ezeru (35 ezeri un 3 Daugavas ūdenskrātuves) ūdensobjektos. Daugavas upju baseinā ir sastopami gan prioritārie lašveidīgo, gan karpveidīgo zivju ūdeņi. Prioritārie lašveidīgo zivju ūdeņi ietilpst 15 upju ūdensobjektos, bet karpveidīgo – 44 upju ūdensobjektos. Trīs upju ūdensobjektos ir sastopami gan lašveidīgo, gan karpveidīgo zivju

ūdeņi. Daugavas UBA prioritārajiem lašveidīgo zivju ūdeņiem atbilst 24 ezeru ūdensobjekti, bet karpveidīgo 14 ezeru ūdensobjekti, no kuriem trīs ir Daugavas ūdenskrātuves. Salīdzinot ar iepriekšējiem upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāniem, gandrīz divas reizes pieaudzis upju ūdensobjektu skaits, kuros ietilpst prioritārie zivju ūdeņi (no 32 uz 62), kas saistīts ar vairāku upju, piemēram, Aiviekstes un Dubnas, sadalīšanu vairākos mazākos ūdensobjektos. Monitorings tiek veikts 37 upju un 38 ezeru ūdensobjektos, kam atbilst attiecīgi 42 un 39 monitoringa stacijas. Prioritāro zivju ūdeņu tīkls Daugavas UBA ir parādīts 3.7.1. attēlā.

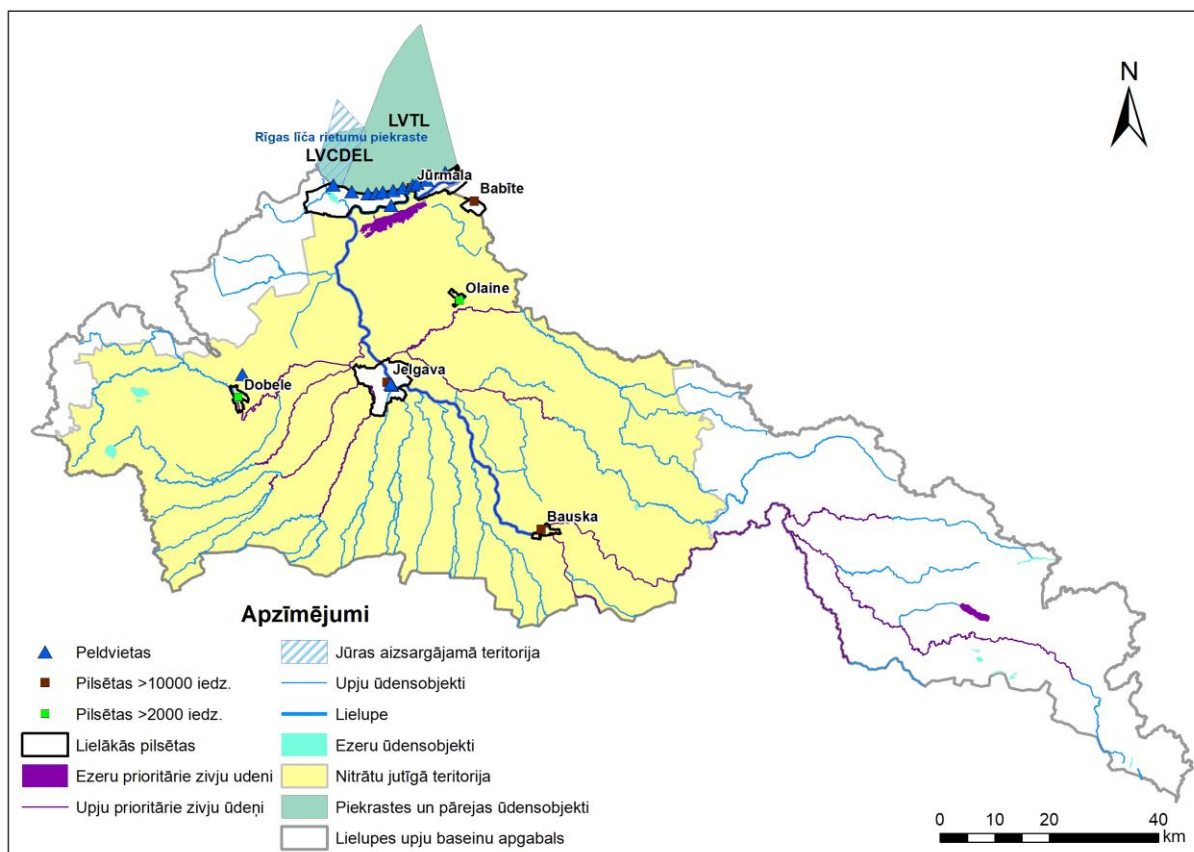

3.7.1.attēls. Prioritāro zivju ūdeņu tīkls Daugavas UBA

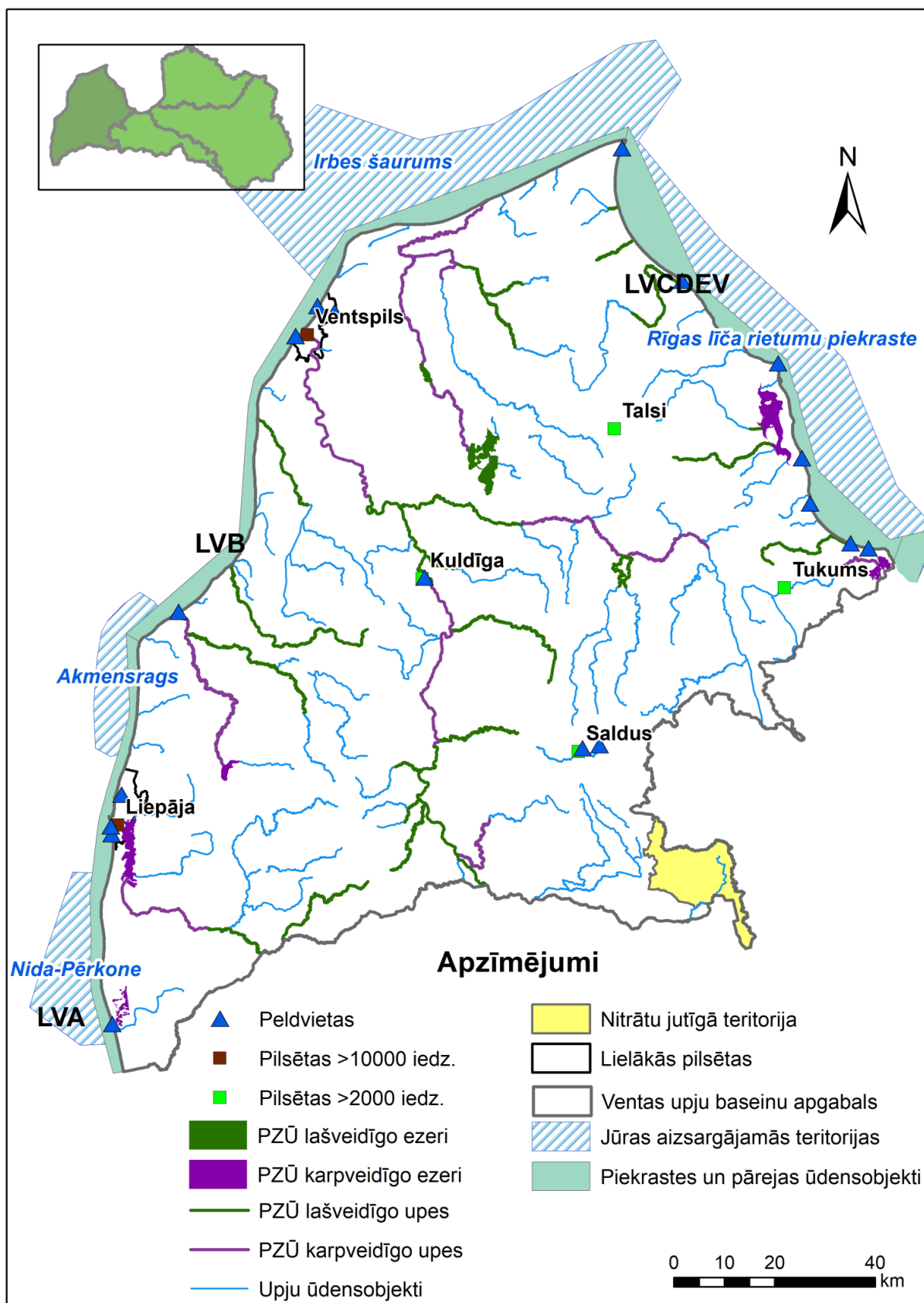
Kā prioritārie zivju ūdeņi Gaujas UBA ir noteikti 42 upes vai to posmi un viens ezers, kas ietilpst 56 upju un vienā ezeru ūdensobjektā. Gaujas upju baseinu apgabalā ir sastopami gan prioritārie lašveidīgo, gan karpveidīgo zivju ūdeņi. Prioritārie lašveidīgo zivju ūdeņi ietilpst 35 upju ūdensobjektos, bet karpveidīgo – 17 upju ūdensobjektos. Četros upju ūdensobjektos ir sastopami gan lašveidīgo, gan karpveidīgo zivju ūdeņi. Viens ezers Gaujas UBA atbilst prioritārajiem karpveidīgajiem zivju ūdeņiem. Salīdzinot ar iepriekšējiem upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāniem, gandrīz divas reizes pieaudzis upju ūdensobjektu skaits, kuros ietilpst prioritārie zivju ūdeņi (no 41 uz 56), kas pārsvarā saistīts ar jauno ūdensobjektu, sevišķi mazo Gaujas pieteku, izdalīšanu. Monitorings tiek veikts 41 upju un vienā ezeru ūdensobjektā, kam atbilst attiecīgi 42 un divas monitoringa stacijas. Prioritāro zivju ūdeņu tīkls Gaujas UBA ir parādīts 3.7.2. attēlā.

3.7.2.attēls. Prioritāro zivju ūdeņu tīkls Gaujas UBA

3.7.3.attēls. Prioritāro zivju ūdeņu tīkls Lielupes UBA

3.7.4.attēls. Prioritāro zivju ūdeņu tīkls Ventas UBA

Lielupes upju baseinu apgabalā nav upju vai ezeru, kas būtu noteikti kā prioritārie lašveidīgo zivju ūdeņi. Kā prioritārie karpveidīgo zivju ūdeņi ir noteikti 11 upes vai to posmi un 2 ezeri, kas attiecīgi ietilpst 30 upju ūdensobjektu un 2 ezeru ūdensobjektu robežās. Salīdzinot ar iepriekšējiem upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāniem, upju ūdensobjektu skaits ar karpveidīgo zivju PZŪ posmiem pieaudzis par 14, kas pārsvarā saistīts ar Iecavas, Mēmeles, Dienvidsusējas un Misas upju sadalīšanu vairākos mazākos ūdensobjektos. Prioritāro zivju ūdeņu tīkls Lielupes UBA ir parādīts 3.7.3. attēlā.

Kā prioritārie zivju ūdeņi Ventas UBA ir noteikti 38 upes vai to posmi, kas ietilpst 52 upju ūdensobjektos. Ventas upju baseinu apgabalā ir sastopami gan prioritārie lašveidīgo, gan karpveidīgo zivju ūdeņi. Prioritārie lašveidīgo zivju ūdeņi ietilpst 31 ūdensobjektā, bet karpveidīgo – 17 ūdensobjektos. Četros upju ūdensobjektos (Bārta_2, Venta_3, Venta_4 un Abava_7) ir sastopami gan karpveidīgo, gan lašveidīgo zivju ūdeņi. Ventas UBA kā prioritārie lašveidīgo zivju ūdeņi noteikti 2 ezeri un kā karpveidīgo zivju ūdeņi 5 ezeri, kas atbilst arī attiecīgajam ūdensobjektu skaitam. Salīdzinot ar iepriekšējiem upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāniem, pieaudzis upju ūdensobjektu skaits, kuros ietilpst prioritārie zivju ūdeņi (no 40 uz 52), kas saistīts ar vairāku upju, piemēram, Abavas, sadalīšanu vairākos mazākos ūdensobjektos. Prioritāro zivju ūdeņu tīkls Ventas UBA ir parādīts 3.7.4. attēlā.

3.8. Peldvietas

Peldvietu izvietojums visos četros UBA ir parādīts 3.7.1.-3.7.4. attēlā iepriekšējā nodaļā.

Direktīvas (Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2006/7/EK (2006. gada 15. februāris) par peldvietu ūdens kvalitātes pārvaldību un Direktīvas 76/160/EEK atcelšanu) mērķis ir nodrošināt peldvietu ūdens kvalitātes monitoringu, uzlabotu pārvaldības pasākumu ieviešanu, sabiedrības informēšanu. Direktīva nosaka, ka ES valstis katru gadu identificē visus peldvietu ūdeņus to teritorijā un nosaka peldsezonas garumu. Tās veic monitoringu vietā, kuru visvairāk apmeklē peldētāji vai kur pastāv visaugstākais piesārņojuma risks.

ES valstīm jāziņo par veiktā monitoringa rezultātiem Eiropas Komisijai, sniedzot aprakstu par ūdens kvalitātes pārvaldības pasākumiem. Direktīvas prasības ir iestrādātas MK noteikumos Nr.692 (28.11.2017). Saskaņā ar šo noteikumu 1. un 2. pielikumā ietvertajiem sarakstiem, Daugavas upju baseinu apgabalā atrodas 16 oficiālās peldvietas, kas ietilpst 5 upju ūdensobjektos vai to sateces baseinos (Bābelīte; Daugava, Lucavsālas peldvieta; Daugava, peldvieta “Lucavsālas līcis”; Daugava, peldvieta “Rumbula”; Jēkabpils peldvieta “Radžu ūdenskrātuve”; Kovšu ezers), 5 ezeru ūdensobjektos (Lielais Stropu ezers; Lielais Stropu ezers, peldvieta “Stropu vilnis”; Lubānas ezers; Luknas ezers; Rāznes ezers, peldvieta Lipuškos; Šūņu ezers; Zirga ezers) un 1 pārejas ūdensobjektā LVTD (Daugavgrīva, Vakarbulļi, Vecāķi) (skat. 3.7.1. attēlu). Gaujas upju baseinu apgabalā atrodas 8 oficiālās peldvietas, kas ietilpst 1 upju ūdensobjektā (Gaujas upe, Siguldas pilsētas peldvieta), 1 ezera ūdensobjektā (Limbažu Lielezera peldvieta) un 1 piekrastes ūdensobjektā LVF (Ainaži; Salacgrīva; Tūja, peldvieta “Jūrasdzeņi”; peldvieta “Vārzas”; Saulkrasti, centrs; Saulkrasti, “Rūķīši”) (skat. 3.7.2. attēlu).

Lielupes upju baseinu apgabalā atrodas 15 oficiālās peldvietas, kas ietilpst 3 upju ūdensobjektos vai to sateces baseinos (Jūrmala, Lielupes peldvieta „Ezeru ielas peldvieta”; Jelgava, Lielupes labā krasta peldvieta; Jelgava, Lielupes kreisā krasta peldvieta “Pasta salas peldvieta”; Gaurata ezers) un pārejas ūdensobjektā LVTL (Asari, Bulduri, Dubulti, Dzintari, Kauguri, Lielupe, Majori, Melluži, Pumpuri un Vaivari) (skat. 3.7.3. attēlu). Ļoti nelielā platībā Lielupes upju baseinu apgabalā ietilpst daļa no piekrastes ūdensobjekta LVCDEL (Rīgas jūras līča rietumu piekraste (L)), kurā atrodas peldvieta „Jaunķemeri”. Ventas upju baseinu apgabalā atrodas 18 oficiālās peldvietas, kas ietilpst 5 upju ūdensobjektos vai to sateces baseinos (karjers “Beberliņi”; Būšnieku ezers; Cieceres ezers; Saldus ezers; Ventas upe, Kuldīgas peldvieta “Mārtiņsala”) un 3 piekrastes ūdensobjektos (Liepājas dienvidrietumu pludmale, Liepājas pludmale pie stadiona, Pape, Ventspils pilsētas pludmale, Staldzenes pludmale, Pāvilosta, Mērsrags, Abragciems, Kolka, Roja, Klapkalnciems, Ķesteriems, Ragaciems) (skat. 3.7.4. attēlu).

Oficiālo peldvietu ūdeņu monitoringu par valsts budžeta līdzekļiem veic Veselības inspekcija saskaņā ar MK noteikumu Nr.692 prasībām. Vienu ūdens paraugu ņem pirms katras peldsezonas sākuma. Katrā peldsezonā analizē ne mazāk kā četrus ūdens paraugus. Starp paraugu ņemšanas laikiem nosaka vienmērīgus intervālus visā peldsezonas laikā. Minētais intervāls nepārsniedz vienu mēnesi.

Oficiālā peldsezona Latvijā sākas 15. maijā, beidzas 15. septembrī. Sīkāka informācija par peldvietu ūdens monitoringu ir atrodama Veselības inspekcijas mājaslapā.

3.9. Nitrātu jutīgās teritorijas

Nitrātu jutīgo teritoriju izvietojums visos četros UBA ir parādīts gan 3.5.1.-3.5.4. attēlā 3.5. nodaļā, gan 3.7.1.-3.7.4. attēlā 3.7. nodaļā.

Eiropas Padomes direktīvas 91/676/EEK (Nitrātu direktīva) mērķis ir samazināt un novērst ūdens piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskās izcelsmes nitrāti. Nitrātu direktīva uzskatāma par integrālu Ūdens Struktūrdirektīvas daļu un ir viens no galvenajiem instrumentiem ūdeņu aizsardzībai pret lauksaimnieciskās darbības radītajām slodzēm. Viena no rīcībām, ko nosaka Nitrātu direktīva ir nitrātjutīgo teritoriju identificēšana. Kritēriji teritorijas atzīšanai par NJT ir sekojoši:

- virszemes saldūdeņos, īpaši tajos, kurus izmanto vai kurus paredzēts izmantot dzeramā ūdens ieguvei, nitrātu koncentrācija ir 50 mg/l un lielāka;
- pazemes ūdeņos nitrātu koncentrācija ir 50 mg/l un lielāka;
- dabiskas izcelsmes iekšzemes ūdeņi un jūras piekrastes ūdeņi ir kļuvuši eitrofiski;
- informācija, kas iegūta nitrātu monitoringa laikā virszemes un pazemes ūdeņos, liecina, ka attiecīgās teritorijas atbilst vai var atbilst iepriekš minētajiem kritērijiem, ja netiks īstenota speciāla apsaimniekošanas kārtība.

Daugavas upju baseinu apgabalā nitrātu jutīgajā teritorijā **ietilpst četri no astoņiem PŪO**. Nitrātjutīgā teritorija aizņem 79% PŪO Q1 platības un visu RPŪO Q2. Jāatzīmē, ka šie

ir vieni no mazākajiem Latvijas PŪO, tādēļ reprezentē nelielu UBA daļu. Nitrātjutīgās teritorijas aizņem arī nelielu daļu PŪO D7 un A8, attiecīgi 7% un 2%.

Gaujas upes baseina apgabalā nitrātu jutīgajā teritorijā **ietilpst trīs no pieciem PŪO**. Nitrātu jutīgā teritorija aizņem 13% PŪO D6 un 22% PŪO A9 platības, kā arī visu RPŪO A11. Jāatzīmē, ka RPŪO A11 ir viens no mazākajiem Latvijas PŪO.

Lielupes upju baseinu apgabalā nitrātu jutīgajā teritorijā ietilpst trīs no četriem PŪO. PŪO F3 nitrātjutīgā teritorija aizņem lielāko daļu jeb 87% platības, bet PŪO D11 – 43 % platības. Nitrātjutīgā teritorija attiecināma uz PŪO daļu, kas atsedzas zemes virspusē, tādēļ nitrātjutīgā teritorija aizņem vien 2% PŪO A5 platības, un nav attiecināta nemaz uz PŪO A6.

Ventas upes baseina apgabalā nitrātu jutīgajā teritorijā **ietilpst viens no astoņiem PŪO**. Nitrātu jutīgā teritorija aizņem vien 6% PŪO F2 platības objekta dienvidaustrumu daļā.

3.10. Monitoringa raksturojums un rezultāti

Ūdeņu monitorings ir ilgstoši, sistemātiski, regulāri un mērķtiecīgi ūdeņu stāvokļa novērojumi, mērījumi un analīzes, kas ļauj spriest par ūdeņu stāvokli. Ūdeņu monitoringa mērķis ir iegūt visaptverošu informāciju par ūdeņu stāvokli ūdensobjektos un tā izmaiņām ilgākā laika periodā.

Pēc Ūdens Struktūrdirektīvas noteiktajiem principiem organizēts monitoringa tīkls Latvijā ir izveidots 2006. gadā. Pirmais monitoringa cikls ilga trīs gadus (2006.-2008. g.), lai pirmajos UBA plānos (2010.2015. gadam) būtu iespējams raksturot visus ūdensobjektus. Otrais monitoringa cikls ir 6 gadus ilgs (2009.-2014. g.), kā to pieprasa ŪSD.

Izstrādājot upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānus 2022.-2027. gadam, ūdeņu kvalitātes novērtējums pamatā ir veikts, balstoties uz Ūdeņu monitoringa programmas 2015.-2020. g. ietvaros iegūtajiem datiem. Savukārt UBA plānu darbības laikā tiks īstenota monitoringa programma 2021.2026. gadam.

Ūdeņu monitoringa programma ir sastādīta atbilstoši Ūdens apsaimniekošanas likuma un Vides aizsardzības likuma prasībām. Ūdeņu monitoringa programmu savas kompetences ietvaros īsteno vairākas institūcijas: LVĢMC, LHEI, LLU, Veselības inspekcija, Dabas aizsardzības pārvalde.

Ūdeņu monitoringa programmas īstenošanas rezultātā tiek noteikts:

- virszemes ūdeņu stāvoklis,
- pazemes ūdeņu stāvoklis,
- jūras ūdeņu stāvoklis,
- lauksaimnieciskās darbības un ar to saistīto piesārņojuma avotu slodzes ietekme uz virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti.

Ūdeņu monitoringa programmu 2015.-2020. g. upju un ezeru ūdensobjektos īstenoja LVĢMC. Tās rezultātus papildina institūta “BIOR” sniegtā informācija par zivju apsekojumu rezultātiem upju ūdensobjektos.

Monitoringa programmas īstenošanas ietvaros LVGMC iegūst datus par virszemes ŪO ekoloģisko un ķīmisko stāvokli un hidroloģisko režīmu, kā arī par radioaktivitātes līmeni Latvijas lielākajās upēs, ezeros un atsevišķās dzeramā ūdens ieguves vietās.

Virszemes ūdeņu monitoringa mērķis ir nodrošināt informāciju par virszemes ŪO ekoloģisko un ķīmisko kvalitāti un mākslīgu vai stipri pārveidotu ŪO ekoloģisko potenciālu un ķīmisko kvalitāti. Iegūtos datus izmanto ŪO stāvokļa novērtēšanai, kvalitātes ilgtermiņa izmaiņu analīzei, kā arī, izstrādājot nepieciešamos pasākumus, lai sasniegtu labu virszemes ūdeņu stāvokli visos Latvijas ŪO un novērstu ŪO stāvokļa pasliktināšanos.

Atbilstoši MK noteikumiem Nr. 92 "Prasības virszemes ūdeņu, pazemes ūdeņu un aizsargājamo teritoriju monitoringam un monitoringa programmu izstrādei" (17.02.2004.), virszemes ūdeņu stāvokļa monitoringu iedala šādos veidos:

- uzraudzības monitorings;
- operatīvais monitorings;
- pētniecības monitorings.

Monitoringa veids, kurš nosaka izpildāmo uzdevumu un ar to saistīto novērojumu biežumu gadā, katrā monitoringa stacijā noteikts, ņemot vērā riska pakāpi nesasniegt ūdens apsaimniekošanas likumā izvirzītos kvalitātes mērķus un apkopojot iepriekšējo gadu virszemes ūdeņu monitoringa programmā iegūtos datus par ūdeņu kvalitāti.

Uzraudzības monitorings nodrošina informāciju, lai novērtētu ŪO kvalitāti, izvērtētu slodzes, optimizētu turpmākās monitoringa programmas, novērtētu gan dabisko, gan cilvēku darbības radītās ilgtermiņa izmaiņas. Monitoringa programmā tiek īstenots arī **intensīvs uzraudzības monitorings** (katru gadu 12 reizes gadā) – robežu ŪO, pārrobežu slodzes uz Latvijas upēm, slodzes uz Baltijas jūru vai Rīgas jūras līci un dzeramā ūdens ņemšanas/pazemes ūdeņu papildināšanas vietu uzraudzībai, kā arī atsevišķos references ūdensobjektos. Pārējās uzraudzības monitoringa stacijas tiek apsekotas pēc iespējas 1 gadu 6 gadu periodā. Uzraudzības monitoringā nosaka visus bioloģiskās kvalitātes elementus, hidromorfoloģiskos rādītājus, vispārējos fizikāli-ķīmiskos parametrus, kā arī prioritārās un bīstamās vielas, ja iespējama šo vielu klātbūtne.

Operatīvajā monitoringā atbilstoši ŪO ekoloģiskā stāvokļa vērtējumam tiek monitorēti pret risku izraisošajiem faktoriem jutīgie kvalitātes elementi. Operatīvais monitorings tiek piemērots visām monitoringa stacijām, kur kvalitātes vērtējums ir zemāks par labu. Vairumā gadījumu paralēli operatīvajam monitoringam tiek veikts arī uzraudzības monitorings.

Pētniecības monitorings 2015.-2020. gada ciklā netika īstenots, taču 2021-2026. gadā tas paredzēts 7 Daugavas UBA ūdensobjektos (D408; D534; D536; D552; E085SP; E137 un E256), un tas daļēji tiks īstenots LIFE GOODWATER IP (LIFE18 IPE/LV/000014) projekta ietvaros.

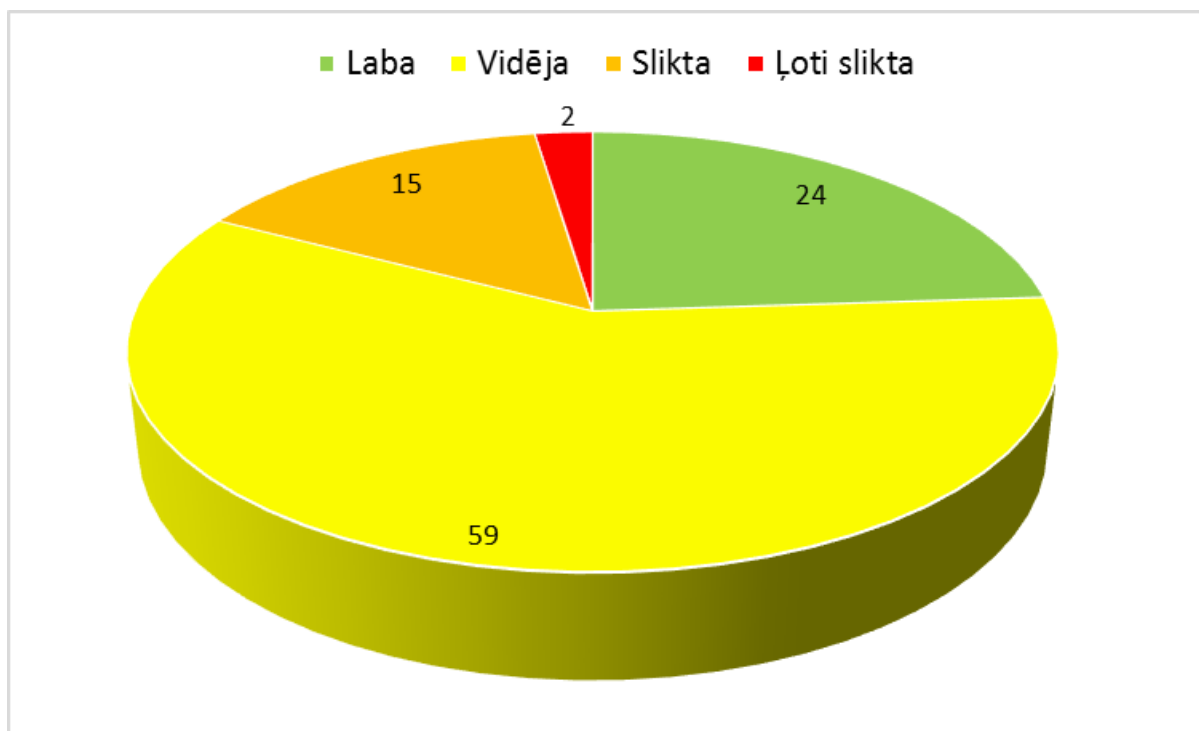
Oficiālo peldvietu ūdeņu monitoringu par valsts budžeta līdzekļiem veic Veselības inspekcija. Monitorings tiek veikts atbilstoši MK 2017. gada 28. novembra noteikumiem Nr. 692 "Peldvietas izveidošanas, uzturēšanas un ūdens kvalitātes pārvaldības kārtība". Vienu ūdens paraugu ņem pirms katras peldsezonas sākuma. Ņemot vērā attiecīgajā ūdens paraugā iegūtos kvalitātes rādītājus, katrā peldsezonā analizē ne mazāk kā četrus ūdens paraugus. Starp paraugu ņemšanas laikiem nosaka vienmērīgus intervālus visā peldsezonas laikā. Minētais

intervāls nepārsniedz vienu mēnesi. Oficiālā peldsezona Latvijā sākas 15. maijā, beidzas 15. septembrī. Sīkāku informāciju par peldvietu ūdens monitoringu var iegūt Veselības inspekcijas mājaslapā:

Notekūdeņu īpaši jutīgajā teritorijā vidē novadīto notekūdeņu monitoringu un notekūdeņu sastāva atbilstību normatīviem veic operatori pašmonitoringa ietvaros, atbilstoši Valsts Vides dienesta norādījumiem.

ĪADT – Natura 2000 monitorings tiek veikts Valsts vides monitoringa programmas bioloģiskās daudzveidības monitoringa ietvaros. Iekšzemes Natura 2000 teritorijās monitoringu organizē Dabas aizsardzības pārvalde. Pēc 6 gadu monitoringa cikla, tiek sagatavots ziņojums Eiropas Komisijai par Biotopu direktīvas 92/43/EEK pielikumos ietvertu aizsargājamo sugu un biotopu, t.sk. ūdens un mitrainu biotopu stāvokli.

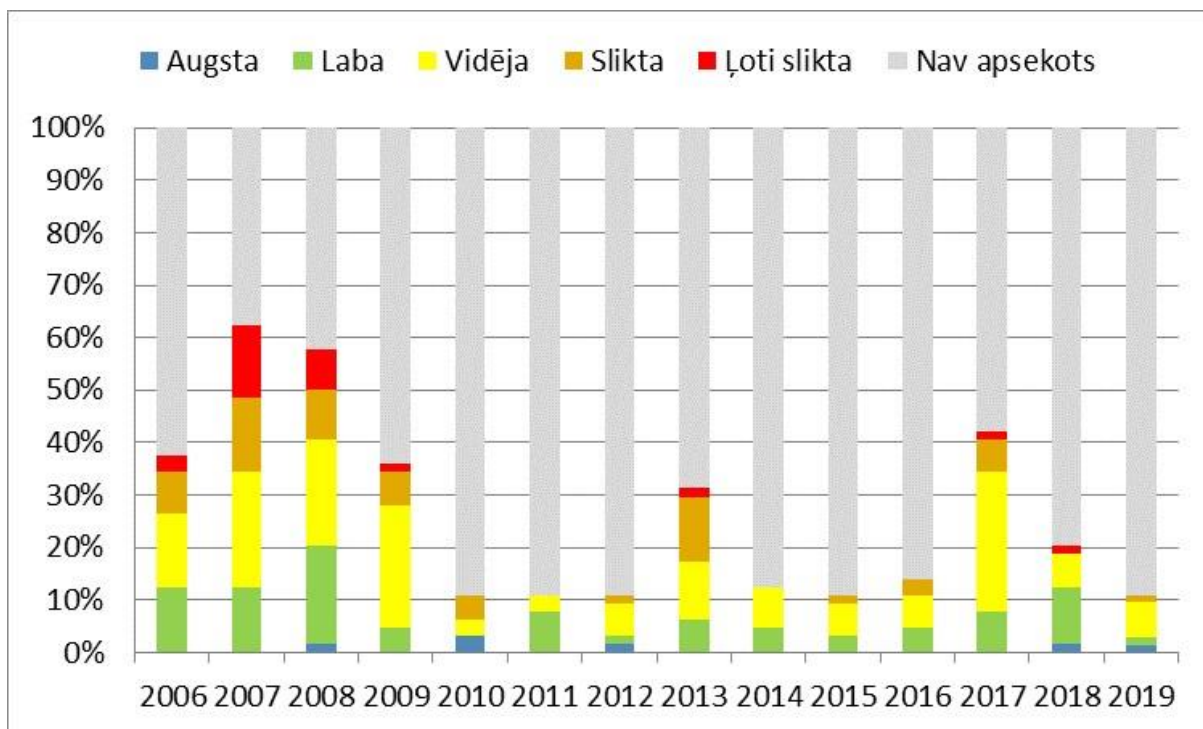
Lielākā daļa (59%) Daugavas UBA upju ūdensobjektu pieder pie vidējas ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla klases (skat. 3.10.1. attēlu). 41 ūdensobjektam jeb 24 % no visiem upju ūdensobjektiem ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls ir labs, 15% (25 ŪO) slikts un 2% (4 ŪO) ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls ir ļoti slikts. Salīdzinot ar abiem iepriekšējiem monitoringa cikliem, Daugavas UBA vairs nav sastopami augstas ekoloģiskās kvalitātes upju ūdensobjekti. Kopumā Daugavas UBA vislabākā upju ūdensobjektu kvalitāte ir Juglas baseinā un pierobežas upēs. Vissliktākā kvalitāte/potenciāls ir Mārupītē un Aiviekstes/Lubāna baseina upēs un kanālos.

3.10.1.attēls. Ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls Daugavas UBA upju ŪO 2015.-2019. g. (iekļauti visi ūdensobjekti)

3.10.2. attēlā redzams, kā pa gadiem mainījusies ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls monitorētajos Daugavas UBA upju ūdensobjektos 2006.-2019. gadā. Analīzē atsevišķi nav izdalīti dabiskie un stipri pārveidotie ūdensobjekti. Jāņem vērā, ka četras stacijas Daugavas upju baseinu apgabalā ir intensīvā monitoringa stacijas, kas tiek apsektas katru gadu.

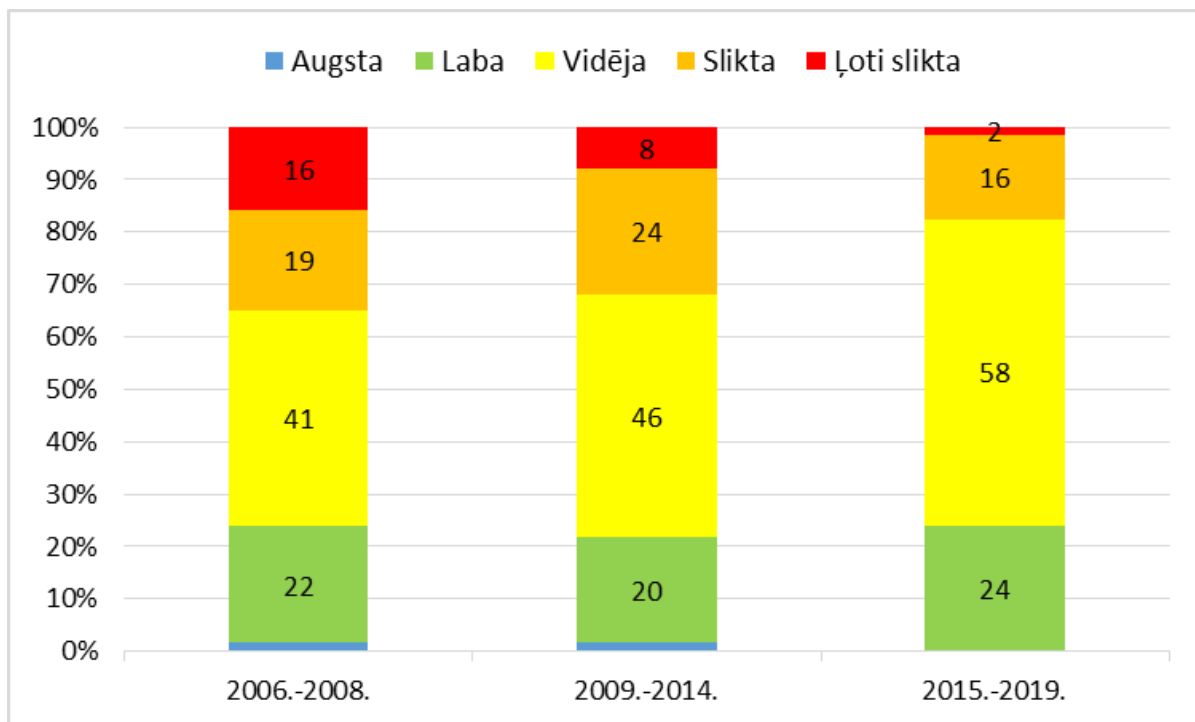
Daugavas UBA nevar novērot ekoloģiskās kvalitātes uzlabošanās vai pasliktināšanās tendences, lai gan pēdējos gados nedaudz samazinājies sliktas un ļoti sliktas kvalitātes upju ūdensobjektu skaits.

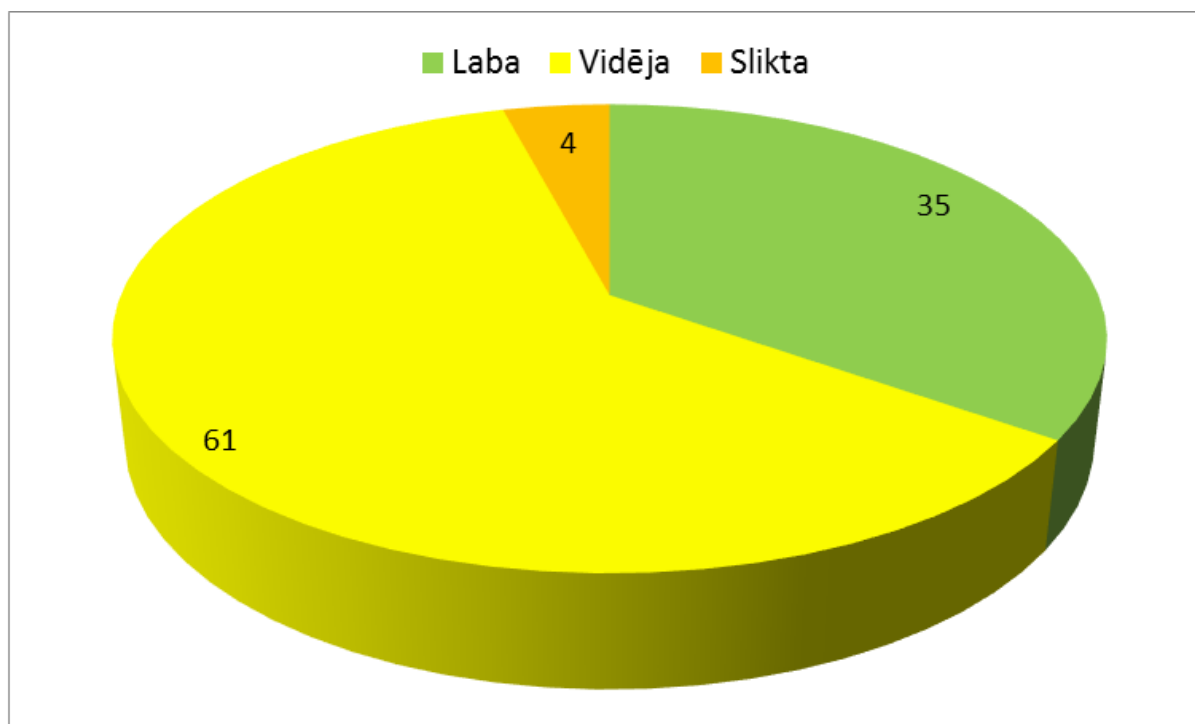
3.10.2.attēls. Upju ūdensobjektu procentuālais sadalījums pa ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla klasēm monitorētajos Daugavas UBA 2006.-2019. g.

3.10.3. attēlā redzamas ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla izmaiņas pa vairākiem monitoringa cikliem. Šīs izmaiņas ir analizētas tikai tiem 63 upju ūdensobjektiem, kas bija izdalīti jau pirmajos Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānos. Ekoloģiskā potenciāla izmaiņas netika analizētas bijušajā ŪO D427SP, kurš tagad ietilpst E061SP (Pļaviņu ūdenskrātuve). Kā redzams, kopumā Daugavas UBA labas/augstas kvalitātes/potenciāla upju ūdensobjektu procentuālais daudzums nav būtiski mainījies un tas konstanti turas pie 24%. Trešajā monitoringa periodā vairs nav sastopami augstas kvalitātes ŪO, kas iepriekš veidoja 2% (*Asūnīca* D506). Toties būtiski samazinājies sliktas un ļoti sliktas kvalitātes/potenciāla ūdensobjektu daudzums. Salīdzinot ar 2009.-2014. gadu, ļoti sliktas kvalitātes/potenciāla ūdensobjektu skaits samazinājies par 6%, bet sliktas kvalitātes ūdensobjektu skaits samazinājies par 8%. 53% ūdensobjektos ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls nav mainījies. Kopumā ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla kvalitātes izmaiņas pārsvarā ir saistītas ar izmaiņām novērtējuma metodikā un hidromorfoloģisko tipu precizēšanā.

Lielākā daļa (61%) Daugavas UBA ezeru ūdensobjektu pieder pie vidējas ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla klases (skat. 3.10.4. attēlu). Labā ekoloģiskās kvalitātes klasē esošie ezeri veido 35% no Daugavas UBA ezeru ūdensobjektu skaita, savukārt sliktā kvalitātes klasē esošie – 4%. Daugavas UBA stipri pārveidotie ezeru ūdensobjekti veido 3% no kopējā ūdensobjektu skaita, tāpēc tie analizē nav izdalīti atsevišķi.

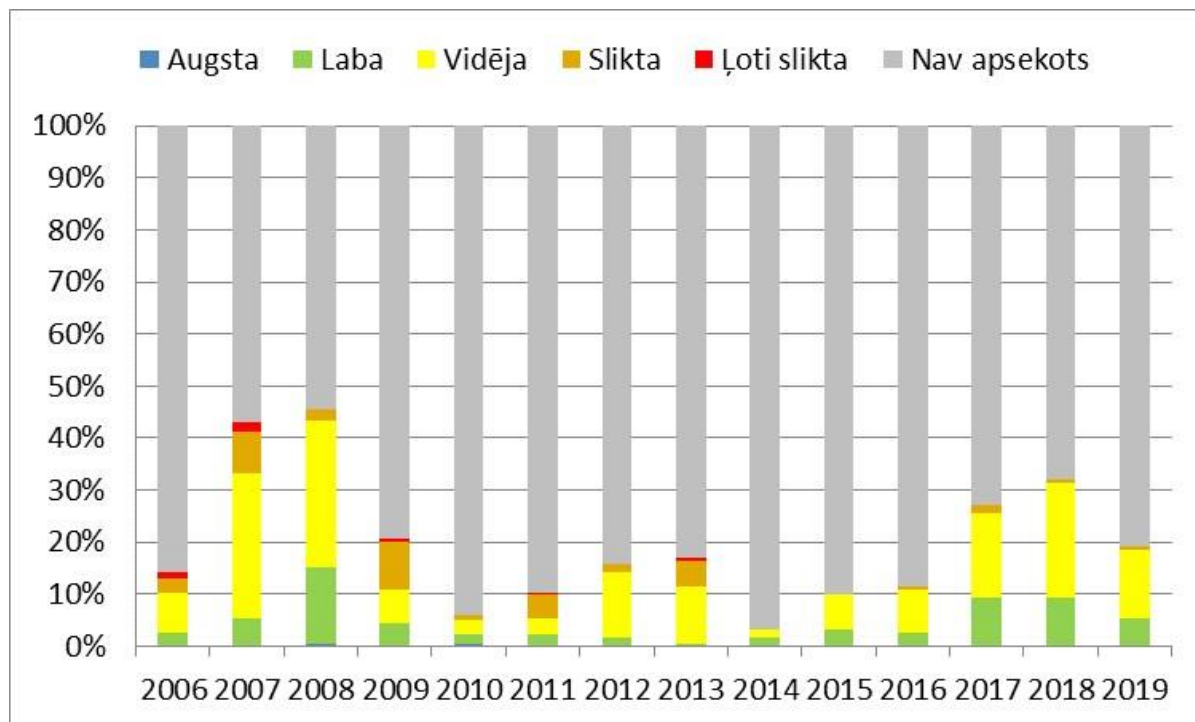
3.10.3.attēls. Upju ūdensobjektu sadalījums pa ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla klasēm Daugavas UBA dažādos monitoringa periodos (iekļauti tikai ūdensobjekti ar monitoringa stacijām)

3.10.4.attēls. Ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls Daugavas UBA ezeru ūdensobjektos 2015.-2019. g. (iekļauti visi ūdensobjekti)

Kā redzams 3.10.5. attēlā, Daugavas UBA nav neviena ezera ar augstu ekoloģiskās kvalitātes klasi. Iespējams, ka nepieciešams precizēt jaunā 11. ezera tipa biogēnu kvalitātes klašu robežas, jo pat šajos distrofajos ezeros purvu vidū bez slodžu avotiem nav iespējams sasniegt augstu ekoloģiskās kvalitātes klasi. Labu ekoloģisko kvalitāti kopumā sasnieguši 67

ezeri, kas veido 35% no kopējā ezeru ŪO skaita. Daugavas UBA sliktā ekoloģiskā kvalitāte ir astoņiem ezeriem, kas veido 4% no ezeru ŪO skaita: *Mezīša ezers* (E070), *Kalnis* (E079), *Adamovas ezers* (E095), *Bižas ezers (Griškānu pag.)* (E097), *Križutu ezers* (E099), *Ļubasts* (E156), *Dūnākļa ezers* (E237) un *Lielais Ludzas ezers* (E248). Augstas kvalitātes ezeri bijuši tikai 2008. un 2010. gadā, bet šajos ezeros novērtējums veikts tikai pēc fizikāli – ķīmiskajiem rādītājiem. Kopš 2014. gada vairs neparādās ezeri ar ļoti sliktu ekoloģiskās kvalitātes klasi.

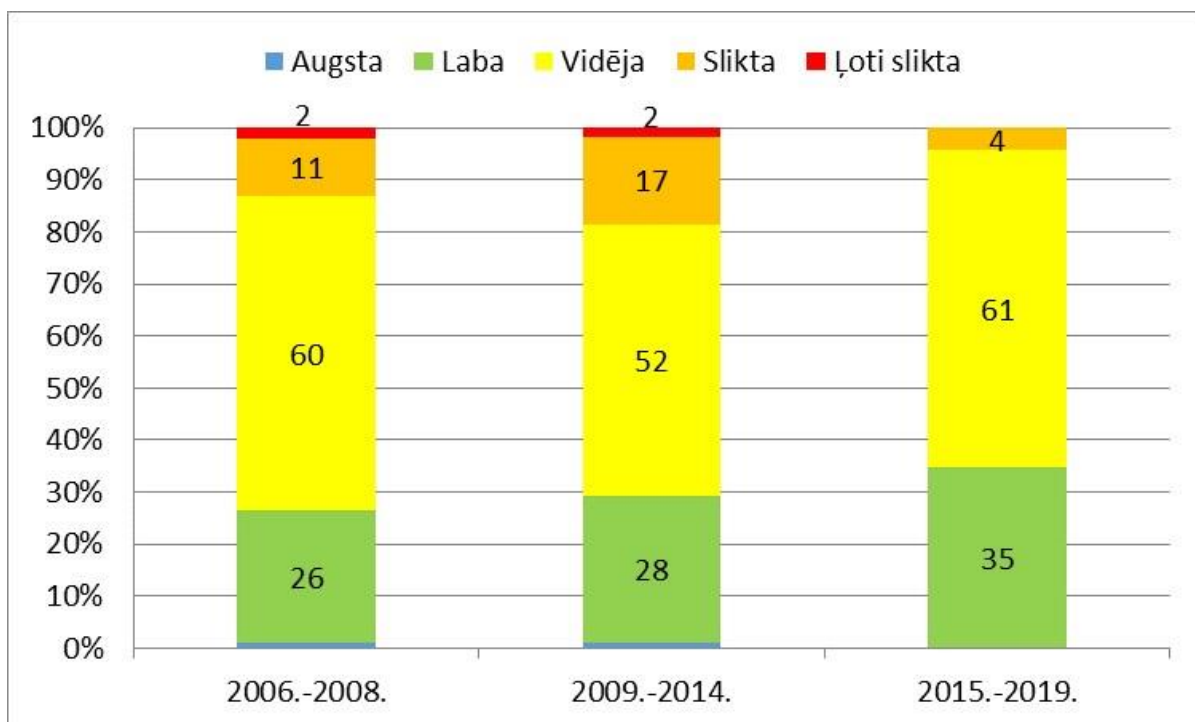
3.10.5.attēls. Monitorēto ezeru ūdensobjektu procentuālais sadalījums pa ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla klasēm Daugavas UBA 2006.-2019. g.

Salīdzinot ar iepriekšējo monitoringa ciklu 2009.-2014. g., 2015.-2019. gadā Daugavas UBA ezeru ekoloģiskā kvalitāte/ potenciāls ir uzlabojies (skat. 3.10.6. attēlu). Labas kvalitātes ezeru skaits ir pieaudzis par 7%: 18 ezeriem ekoloģiskā kvalitāte uzlabojusies no vidējas uz labu un 8 ezeriem no sliktas uz labu. Sliktas/ļoti sliktas kvalitātes ezeru skaits ir samazinājies par 15%. Daugavas UBA vairs nav neviena ļoti sliktas kvalitātes ezera, kas saistīts nevis ar ezeru kvalitātes uzlabošanu, bet ar bioloģijas metožu un monitoringa attīstību.

Daugavas UBA ūdeņos 2015.-2019. gadā konstatēti šādi GVK vai MPK VKN pārsniegumi šādām prioritārajām vielām:

- Benz(a)pirēns – GVK VKN pārsniegumi konstatēti visās 22 monitoringa stacijās, kur tas mērīts;
- Benz(g,h,i)perilēns – GVK VKN pārsniegumi konstatēti 2 no 22 monitoringa stacijām (*Daugava, Piedruja, Latvijas – Baltkrievijas robeža (D500)* un *Lielais Ludzas ezers, vidusdaļa (E248)*);
- Dzīvsudrabs – MPK VKN pārsniegumi konstatēti 8 no 26 monitoringa stacijām;

- Heptahloris – MPK un/vai GVK VKN pārsniegumi konstatēti 7 no 23 monitoringa stacijām;
- Heptahlorā epoksīds – MPK un/vai GVK VKN pārsniegumi konstatēti 9 no 23 monitoringa stacijām;
- Fluorantēns – GVK VKN pārsniegumi konstatēti 1 no 22 monitoringa stacijām (*Šņezers, vidusdaļa (E001)*).
- Perfluoroktānsulfokābe un tās atvasinājumi – GVK VKN pārsniegumi konstatēti 1 no 18 monitoringa stacijām (*Pļaviņu ūdenskrātuve, 1.0 km augšpus Aizkraukles (E061SP)*).

3.10.6.attēls. Ezeru ūdensobjektu procentuālais sadalījums pa ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla klasēm Daugavas UBA dažādos monitoringa periodos (iekļauti tikai ūdensobjekti ar monitoringa stacijām un Daugavas ūdenskrātuves)

Kopumā, vērtējot **pēc direktīvas 2008/105/EK vielām** ūdenī, **ķīmiskā kvalitāte** Daugavas UBA bijusi **slikta** 41 ūdensobjektos no 43, kuros mērītas šīs vielas.

Zivīs 2015.-2019. gadā konstatēti MPK VKN pārsniegumi šādām vielām:

- BDE summa (visās 30 monitoringa stacijām);
- Dzīvsudrabs (21 no 31 monitoringa stacijas).

Kopā, vērtējot **pēc direktīvas 2008/105/EK vielām, ķīmiskā kvalitāte** Daugavas UBA bijusi **slikta** 27 ūdensobjektos no 28, kuros zivīs mērītas šīs vielas. Visi pārsniegumi bijuši visur esošo noturīgo, bioakumulatīvo un toksisko (PBTs) vielu dēļ (vielām ar numuru direktīvā 2013/39/EK Nr. 5 – BDE summa un Nr. 21 – dzīvsudrabs), kas norāda, ka to ierobežošanai ir nepieciešami reģionāli vai internacionāli pasākumi.

Gliemjos nevienā no 25 monitorētajiem ŪO 2016.-2019. g. Daugavas UBA **nebija** VKN pārsniegumu.

Sedimentos Daugavas UBA būtiskākās piesārņojošās vielu grupas ir smagie metāli, poliaromātiskie ogleņūdeņraži (PAO), fluorantēns un tributilalvas katjons, kuri atsevišķos gadījumos pārsniedz grunts kvalitātes robežlielumus, kas norāda uz paaugstinātu piesārņojuma līmeni.

Veicot bīstamo vielu monitoringa datu novērtējumu, GVK-VKN pārsniegumi Daugavas upju baseinu apgabalā 2015.-2019. gadā konstatēti fenolu indeksam 2 ūdensobjektos (D416, D476).

Kopējā ķīmiskā kvalitāte pārejas ūdensobjektam LVT, kā arī teritoriālo ūdeņu pseido ūdensobjektam LVG ir vērtējama kā slikta. Pārejas ūdensobjektā to nosaka Hg un PBDE koncentrāciju normatīvu pārsniegumi zivju audos, savukārt teritoriālajā pseido ŪO – PBDE koncentrāciju pārsniegumi zivju audos.

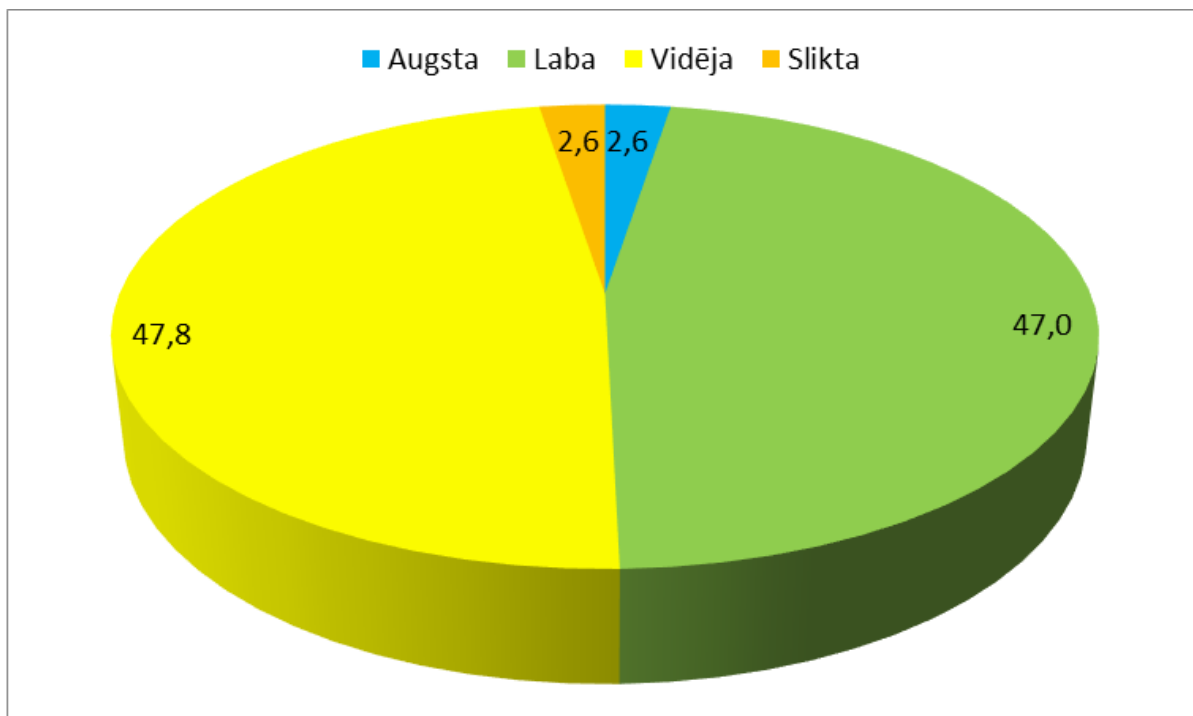
Kopumā prioritāro zivju ūdeņu kvalitātes normatīvi ir pārsniegti 12 ūdensobjektos, kas veido 18% no kopējā monitorēto šo ūdeņu ūdensobjektu skaita Daugavas UBA. Daugavas upju baseinu apgabalā prioritārajos zivju ūdeņos apskatītajā laika periodā **normatīvo aktu prasībām visbiežāk neatbilst izšķīdušais skābeklis** (piecos ūdensobjektos), **nejonizētais amonjaks** (trīs ūdensobjektos), **pH** un **fenoli** (divos ūdensobjektos). Tika pārsniegti arī **amonija jonu** robežlielumi. Cinka, vara un naftas ogleņūdeņražu robežlielumi netika pārsniegti. Pārsvārā kvalitātes prasībām neatbilst lašveidīgo zivju ūdeņu ezeri, kuriem ir augstākas prasības pret ūdens kvalitāti un karpveidīgo zivju ūdeņu upes.

Kopumā Daugavas upju baseinu apgabala peldvietu ūdens kvalitātei pēc mikrobioloģiskajiem parametriem periodā no 2016.–2019. gadam vērojama peldvietu ar labu kvalitāti skaita palielināšanās; nevienā no peldvietām kvalitāte nav zemāka par labu.

Pēdējā nitrātu ziņojumā (2016.-2019. g.) nitrātu robežlieluma pārsniegumi gada vidējai koncentrācijai nav konstatēti. Nitrātu robežlieluma pārsniegumi ziemas vidējai nitrātu koncentrācijai, kā arī maksimālajai nitrātu koncentrācijai Daugavas UBA nitrātu jutīgajā teritorijā nav konstatēti.

Detalizēta ES aizsargājamo biotopu stāvokļa analīze ūdensobjektu līmenī Daugavas upju baseinu apgabalā ir plānota 2021. gada pavasarī / vasarā, kad būs pieejami projekta “Latvijas upju ierindošana prioritārā secībā pēc to esošās un potenciālās nozīmes zivju faunas saglabāšanā” rezultāti. Balstoties uz šiem rezultātiem, tiks sastādīts pilns saraksts ar UBA plānošanas kontekstā apskatāmajām aizsargājamo saldūdeņu biotopu platībām.

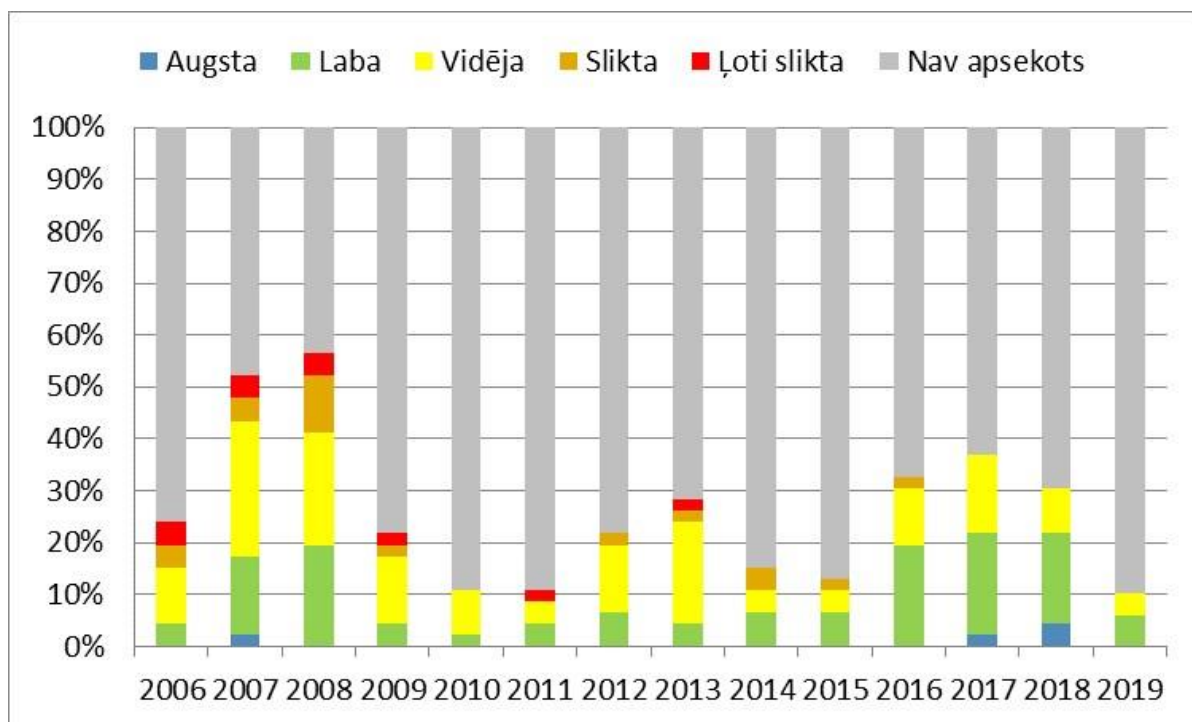
Gaujas UBA ir gandrīz vienāds labas un vidējas kvalitātes/potenciāla ūdensobjektu daudzums. Labai ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla klasei pieder 55 upju ūdensobjekti jeb 47% no ŪO skaita, bet vidējai kvalitātes/potenciāla klasei pieder 56 upju ūdensobjekti jeb 47,8% (skat. 3.10.7.attēlu). Augsta ekoloģiskā kvalitāte ir 3 ūdensobjektiem (2,6%). **Augstas kvalitātes ūdensobjekti** Gaujas UBA ir: *Līgatne* (G202), *Raunis* (G219) un *Acupīte_1* (G319). Slikta ekoloģiskā kvalitāte ir trijos ūdensobjektos: *Gauja_15* (G209), *Viza_2* (G242) un *Ķīšupe* (G263), kas veido 2,6% no Gaujas UBA upju ūdensobjektu kopskaita.

3.10.7.attēls. Ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls Gaujas UBA upju ūdensobjektos 2015.-2019. g. (iekļauti visi ūdensobjekti)

3.10.8. attēlā redzams, kā pa gadiem mainījusies ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls monitorētajos upju ūdensobjektos 2006.-2019. g. Analīzē atsevišķi nav izdalīti dabiskie un stipri pārveidotie ūdensobjekti, jo Gaujas UBA stipri pārveidotie ūdensobjekti veido tikai 2% no upju ūdensobjektu kopskaita. Jāņem vērā, ka trīs upju stacijas Gaujas upju baseinu apgabalā ir intensīvā monitoringa stacijas, kas tiek apsekotas katru gadu. Kopumā var novērot nelielu kvalitātes uzlabošanās tendenci, sevišķi pēc 2016. gada, kas saistīts ar jauno bioloģiskās kvalitātes novērtēšanas metožu interkalibrāciju.

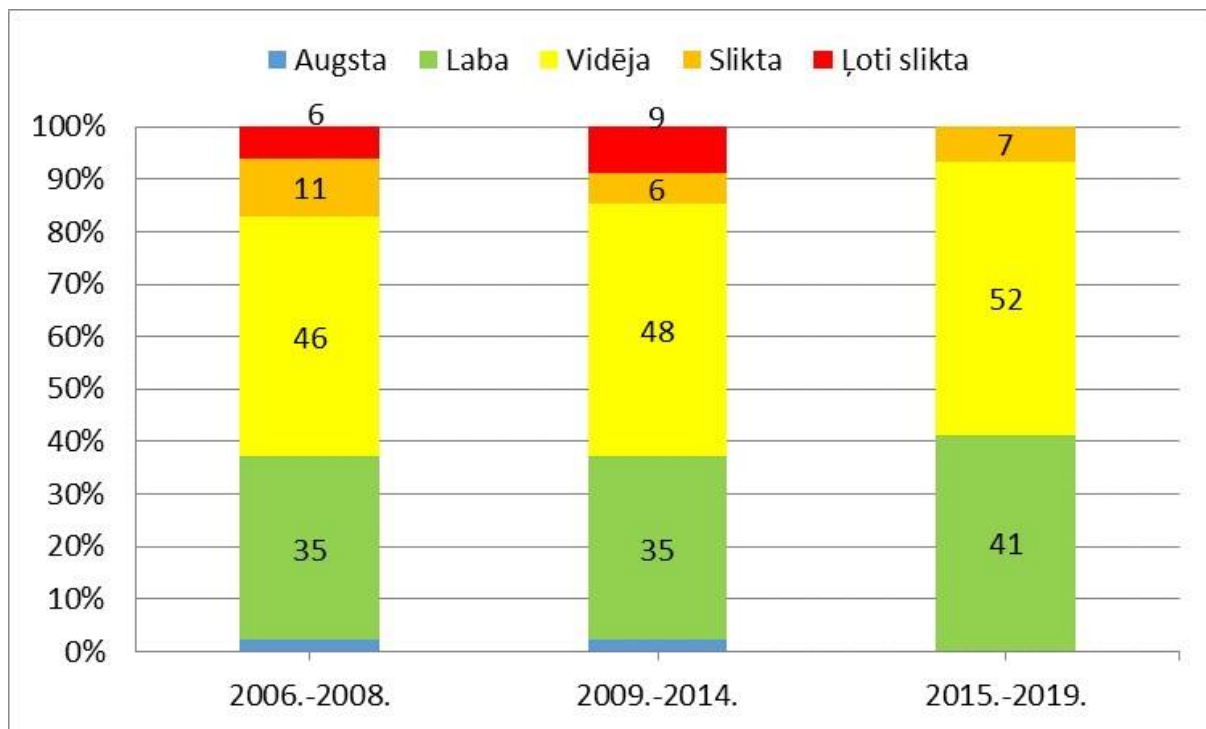
3.10.9. attēlā redzamas Gaujas UBA ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla izmaiņas pa vairākiem monitoringa cikliem. Šīs izmaiņas ir analizētas tikai tiem 46 upju ūdensobjektiem, kas bija izdalīti jau pirmajos upju baseinu apgabalā apsaimniekošanas plānos, bet nav iekļauti jaunie ūdensobjekti, kas monitorēti 2020.g. Kā redzams, tad kopumā nav novērojamas atšķirības starp ekoloģiskās kvalitātes izmaiņām pirmajos divos monitoringa ciklos un galvenās izmaiņas notikušas 3. monitoringa ciklā, kad būtiski papildinājās gan interkalibrēto metožu skaits, gan monitorētie bioloģiskie kvalitātes elementi. Lai gan Gaujas UBA vairs nav sastopami augstas kvalitātes klases ūdensobjekti (jaunie ūdensobjekti nav iekļauti analīzē), labas kvalitātes upju ūdensobjektu skaits palielinājies līdz 41%. Sliktas ekoloģiskās kvalitātes ūdensobjektu skaits samazinājies līdz 7% (3 ūdensobjekti) un neviens no upju ūdensobjektiem vairs nav ļoti sliktā ekoloģiskajā kvalitātē. Kopumā 30 ūdensobjektos (65% no analīzē iekļautajiem ūdensobjektiem) ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls nav mainījies. 11 ūdensobjektos (24%) ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls ir uzlabojies un 5 ūdensobjektos (11%) ekoloģiskā kvalitāte ir pasliktinājusies. Jāpiebilst, ka arī kopumā ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla izmaiņas pārsvarā ir saistītas ar izmaiņām novērtējuma metodikā.

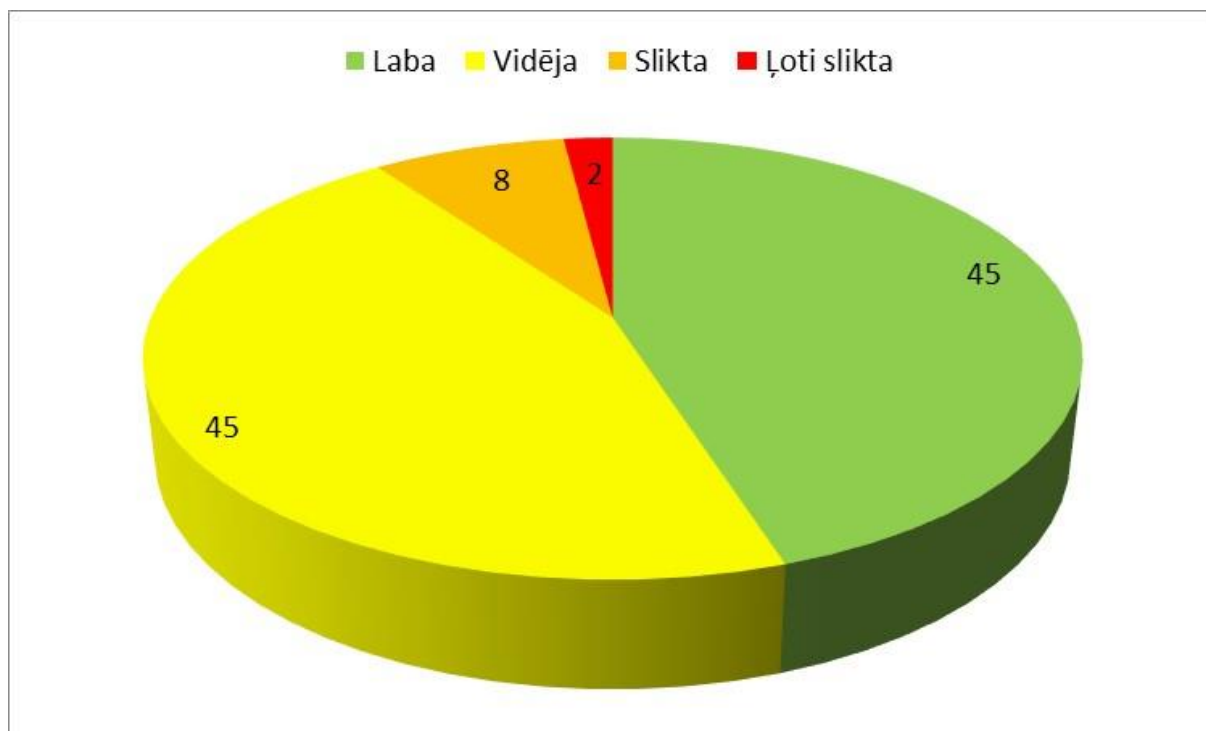
3.10.8.attēls. Upju ūdensobjektu procentuālais sadalījums pa ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla klasēm monitorētajos Gaujas UBA 2006.-2019. g.

Gaujas UBA ir vienāds labas un vidējas kvalitātes ezeru ūdensobjektu skaits un tie veido 45% (17 ūdensobjekti) no kopējā ūdensobjektu skaita. Sliktai ekoloģiskajai kvalitātei atbilst 3 ūdensobjekti jeb 8% un ļoti sliktai kvalitātei viens ūdensobjekts jeb 2% (skat. 3.10.10. attēlu). Augstā ekoloģiskajā kvalitātē vairs nav novērtēti distrofie ezeri (*Ramatas Lielezers* (E223) un *Sokas ezers* (E229)), kuros 2017. tika veikts ekoloģiskās kvalitātes monitorings, kas apstiprināja to piederību labai ekoloģiskās kvalitātes klasei. Ļoti slikta ekoloģiskā kvalitāte ir tikai vienam ezeru ūdensobjektam: *Dūņezeram* (Limbažu nov.) (E222).

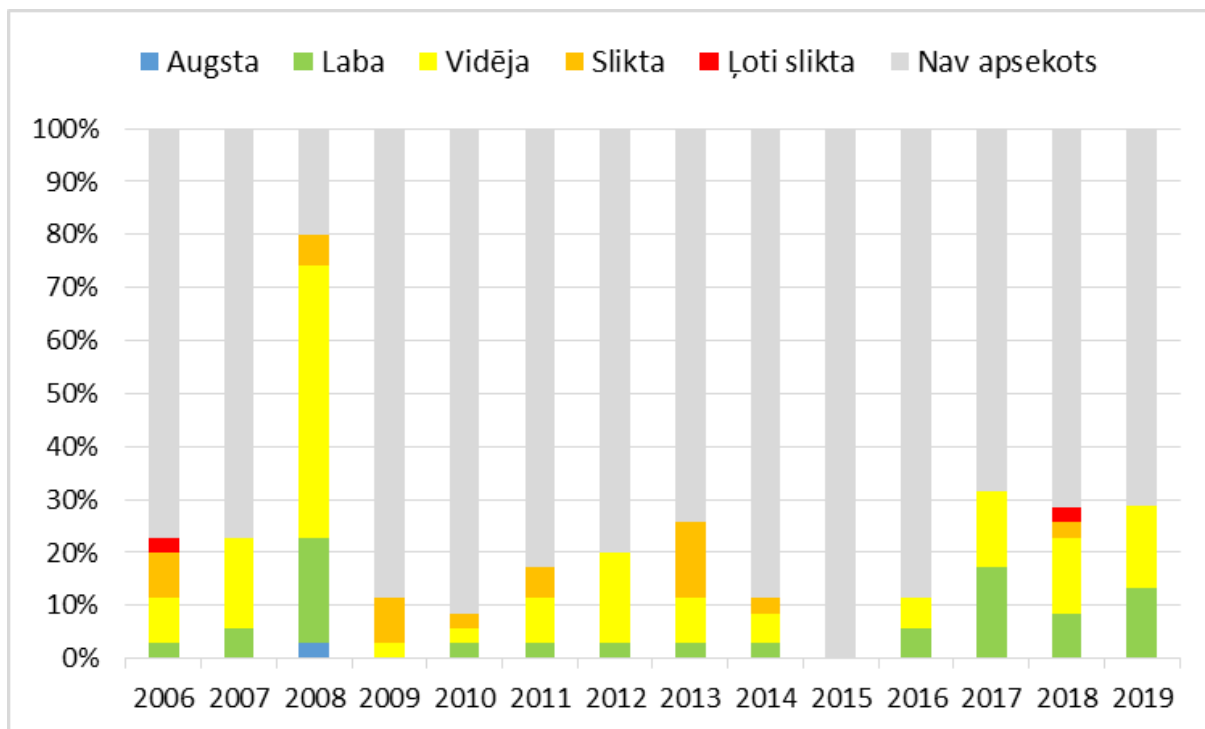
Salīdzinot ar iepriekšējo monitoringa ciklu 2009.-2014. g., 2015.-2019. gadā Gaujas UBA ezeru ekoloģiskā kvalitāte ir vidēji uzskatāma par uzlabojušos (skat. 3.10.11. attēlu), lai gan tas nav pilnīgi viennozīmīgi, jo diemžēl otrajā apsaimniekošanas ciklā ir pilnībā pazudis kvalitātes vērtējums “augsta” (skat. 3.10.12. attēlu).

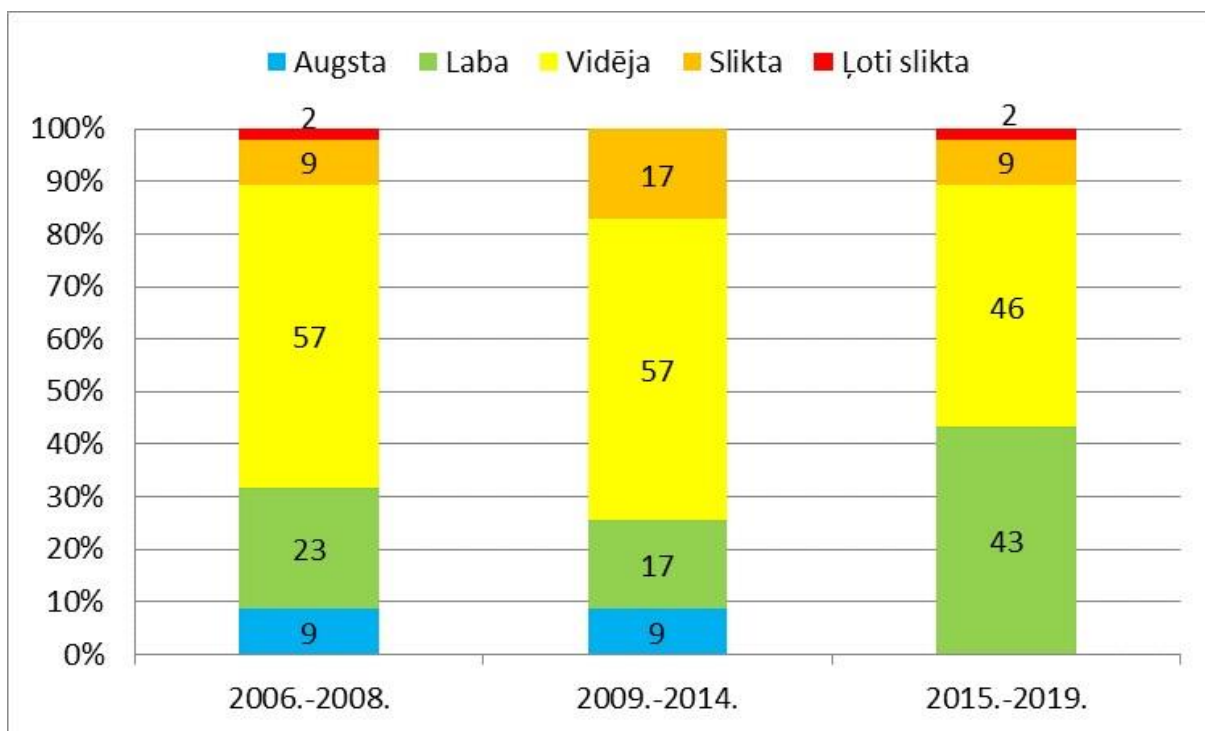
3.10.9.attēls. Upju ūdensobjektu sadalījums pa ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla klasēm Gaujas UBA dažādos monitoringa periodos (iekļauti tikai ūdensobjekti ar monitoringa stacijām)

3.10.10.attēls. Ekoloģiskā kvalitāte Gaujas UBA ezeru ūdensobjektos 2015.-2019. g. (iekļauti visi ūdensobjekti)

3.10.11.attēls. Monitorēto ezeru ūdensobjektu procentuālais sadalījums pa ekoloģiskās kvalitātes klasēm Gaujas UBA 2006.-2019. g.

3.10.12.attēls. Ezeru ūdensobjektu procentuālais sadalījums pa ekoloģiskās kvalitātes klasēm Gaujas UBA dažādos monitoringa periodos (iekļauti tikai ūdensobjekti ar monitoringa stacijām)

Gaujas UBA ūdeņos 2015.-2019. gadā konstatēti šādi GVK vai MPK VKN pārsniegumi šādām vielām:

- Benz(a)pirēns – GVK VKN pārsniegumi konstatēti visās 11 monitoringa stacijās, kur tas mērīts;
- Dzīvsudrabs – MPK VKN pārsniegumi konstatēti 8 no 17 monitoringa stacijām;
- Heptahlori – MPK un/vai GVK VKN pārsniegumi konstatēti 8 no 12 monitoringa stacijām;
- Heptahlorā epoksīds – MPK un/vai GVK VKN pārsniegumi konstatēti 3 no 12 monitoringa stacijām;
- Fluorantēns – GVK VKN pārsniegumi konstatēti 2 no 11 monitoringa stacijām (*Dūņezers (Limbažu nov.), vidusdaļa (E222), Burtnieka ezers, pie Salacas iztekas (E225)*).
- Perfluoroktānsulfoskābe un tās atvasinājumi – GVK VKN pārsniegumi konstatēti 1 no 10 monitoringa stacijām (*Gauja, 2.0 km leņpus Carnikavas, grīva (G201)*).

Kopumā, vērtējot **pēc direktīvas 2008/105/EK vielām** ūdenī, **ķīmiskā kvalitāte** Gaujas UBA bijusi **slikta** 15 ūdensobjektos no 18, kuros mērītas šīs vielas.

Zivīs 2015.-2019. gadā konstatēti MPK VKN pārsniegumi šādām vielām:

- BDE summa (visās 9 monitoringa stacijās);
- Dzīvsudrabs (visās 10 monitoringa stacijās).

Kopā, vērtējot **pēc direktīvas 2008/105/EK vielām, ķīmiskā kvalitāte** Gaujas UBA bijusi **slikta** visos 10 ūdensobjektos, kuros zivīs mērītas šīs vielas. Visi pārsniegumi bijuši visur esošo noturīgo, bioakumulatīvo un toksisko (PBTs) vielu dēļ (vielām ar numuru direktīvā 2013/39/EK Nr. 5 – BDE summa un Nr. 21 – dzīvsudrabs), kas norāda, ka to ierobežošanai ir nepieciešami reģionāli vai internacionāli pasākumi.

Gliemjos nevienā no 11 monitorētajiem Gaujas UBA ūdensobjektiem pēc monitorēto prioritāro vielu koncentrācijām gliemjos 2016.-2019. g. **nebija VKN pārsniegumu**.

Sedimentos Gaujas UBA būtiskākās piesārņojošās vielu grupas ir smagie metāli, poliaromātiskie ogleņūdeņraži (PAO), fluorantēns un tributilalvas katjons, kuri atsevišķos gadījumos pārsniedz grunts kvalitātes robežlielumus, kas norāda uz paaugstinātu piesārņojuma līmeni.

Veicot bīstamo vielu monitoringa datu novērtējumu, GVK-VKN pārsniegumi Gaujas upju baseinu apgabalā 2015.-2019. gadā nav konstatēti.

Kopējā ķīmiskā kvalitāte pārejas ūdensobjektam LVT, piekrastes ūdensobjektam LVF, kā arī teritoriālo ūdeņu pseido ūdensobjektam LVG ir vērtējama kā slikta. Piekrastes un pārejas ūdensobjektos to nosaka Hg un PBDE koncentrāciju normatīvu pārsniegumi zivju audos, savukārt teritoriālajā pseido ŪO – PBDE koncentrāciju pārsniegumi zivju audos.

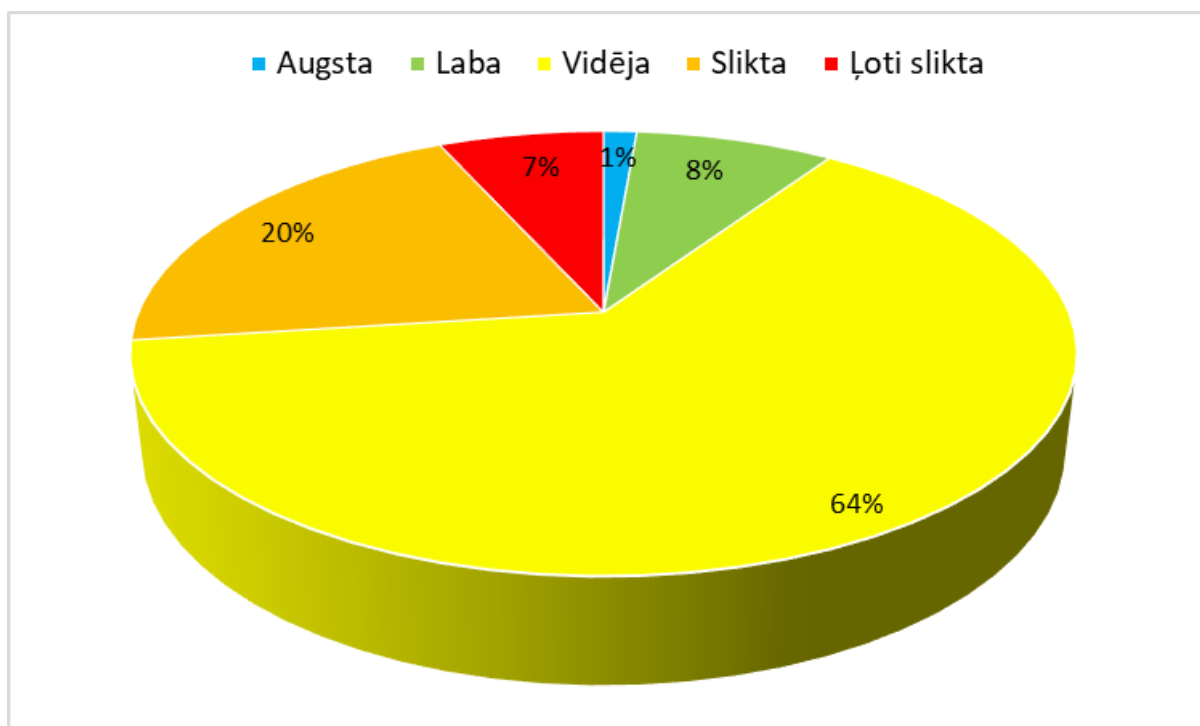
Kopumā prioritāro zivju ūdeņu kvalitātes normatīvi ir pārsniegti 3 ūdensobjektos, kas veido 7% no kopējā monitorēto šo ūdeņu ūdensobjektu skaita Gaujas UBA. Gaujas upju baseinu apgabalā prioritārajos zivju ūdeņos apskatītajā laika periodā **normatīvo aktu prasībām neatbilst izšķīdušais skābeklis** (vienā ūdensobjektā), **nejonizētais amonjaks** (vienā ūdensobjektā) un **amonija joni** (vienā ūdensobjektā).

Kopumā Gaujas upju baseinu apgabala peldvietu ūdens kvalitātei pēc mikrobioloģiskajiem parametriem par periodu 2016.–2019. gadam vērojama peldvietu ar izcilu kvalitāti skaita samazināšanās tendence; nevienā no peldvietām kvalitāte nav zemāka par labu.

Pēdējā nitrātu ziņojumā (2016.-2019. g.) nitrātu robežlieluma pārsniegumi gada vidējai koncentrācijai nav konstatēti. Nitrātu robežlieluma pārsniegumi ziemas vidējai nitrātu koncentrācijai, kā arī maksimālajai nitrātu koncentrācijai Gaujas UBA nitrātu jutīgajā teritorijā nav konstatēti.

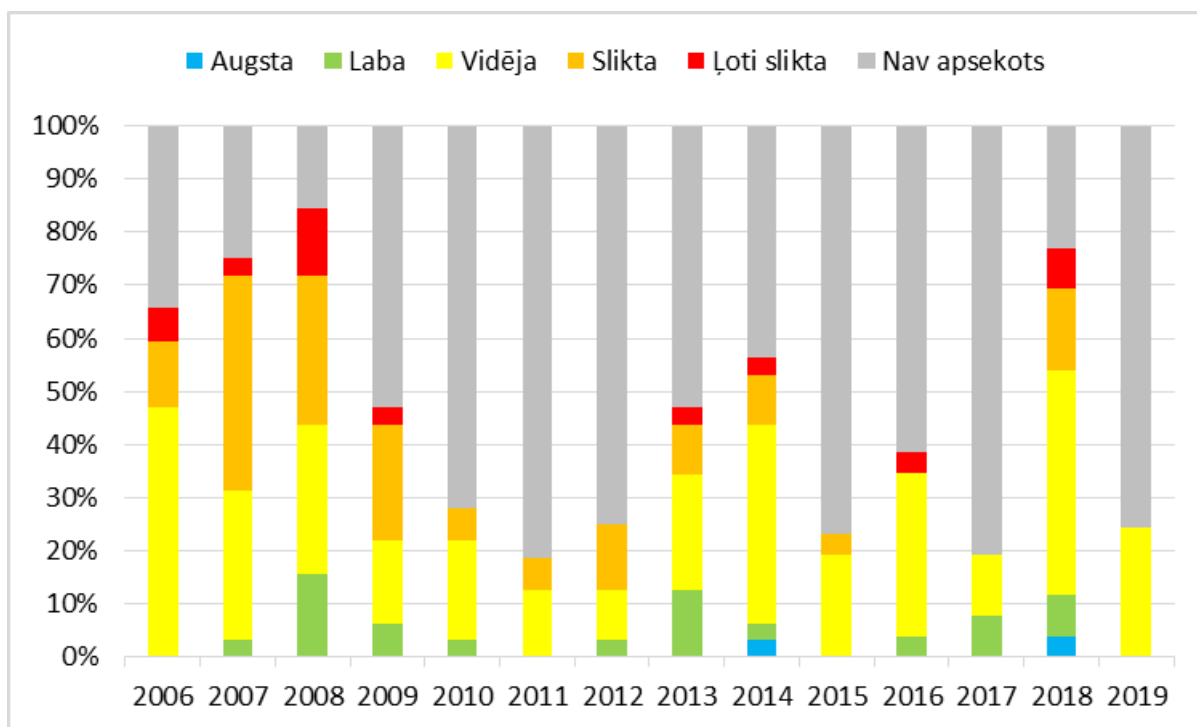
Detalizēta ES aizsargājamo biotopu stāvokļa analīze ūdensobjektu līmenī Gaujas upju baseinu apgabalā ir plānota 2021. gada pavasarī / vasarā, kad būs pieejami projekta “Latvijas upju ierindošana prioritārā secībā pēc to esošās un potenciālās nozīmes zivju faunas saglabāšanā” rezultāti. Balstoties uz šiem rezultātiem, tiks sastādīts pilns saraksts ar UBA plānošanas kontekstā apskatāmajām aizsargājamo saldūdeņu biotopu platībām.

Lielākā daļa (64%) Lielupes UBA upju ūdensobjektu pieder pie vidējas ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla klases (skat. 3.10.13. attēlu). Kopumā Lielupes UBA ir 7 augsta un labas kvalitātes upju ūdensobjekti, kas veido 9% no ūdensobjektu kopskaita. Ļoti slikta ekoloģiskā kvalitāte ir 3 ūdensobjektos un ļoti slikts ekoloģiskais potenciāls ir 2 mākslīgi veidotos ūdensobjektos, kas kopā veido 7% no ūdensobjektu skaita.

3.10.13.attēls. Ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls Lielupes UBA upju ūdensobjektos 2015.-2019. g. (iekļauti visi ūdensobjekti)

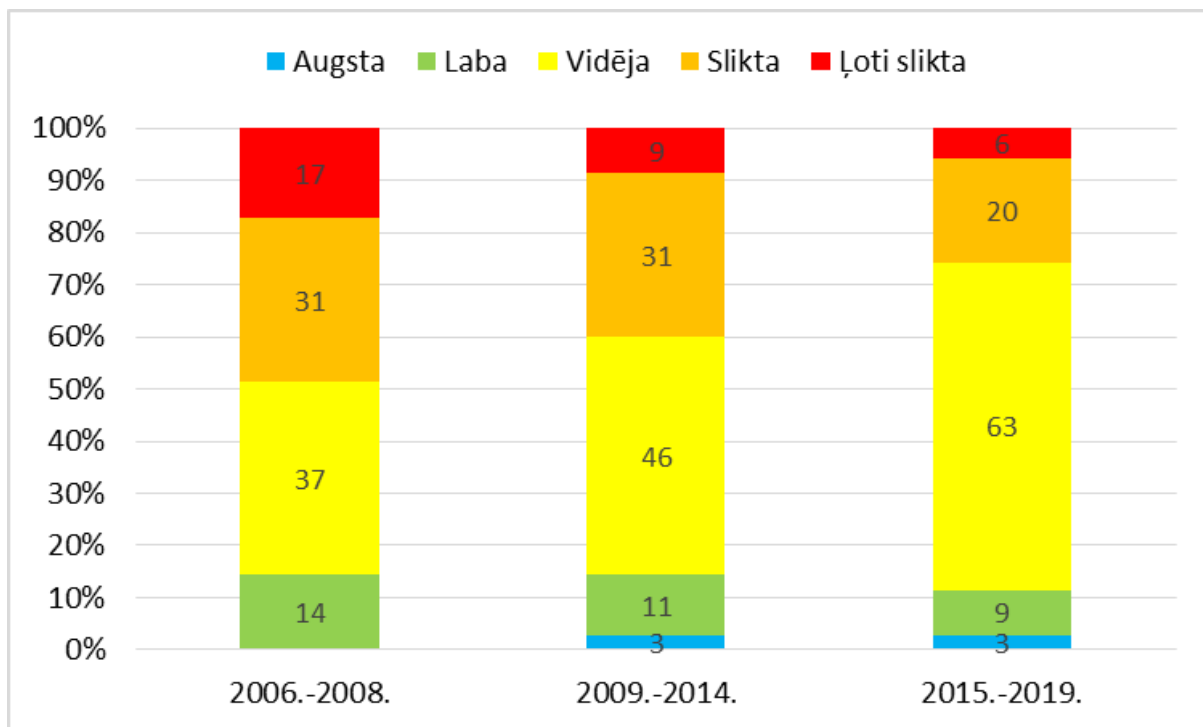
3.10.14. attēlā redzams, kā pa gadiem mainījusies ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls monitorētajos upju ūdensobjektos 2006.-2019. g. Analīzē atsevišķi nav izdalīti dabiskie, mākslīgie un stipri pārveidotie ūdensobjekti.

3.10.14.attēls. Upju ūdensobjektu procentuālais sadalījums pa ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla klasēm Lielupes UBA 2006.-2019. g.

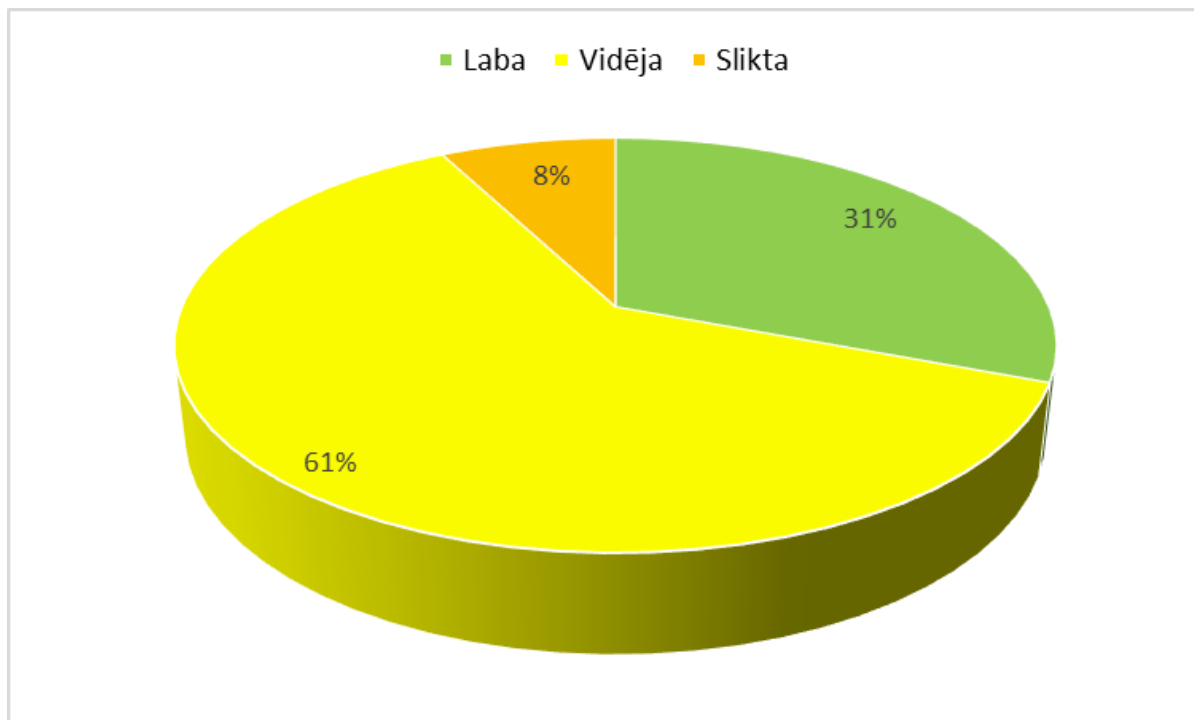
Jāņem vērā, ka četras stacijas Lielupes upju baseinu apgabalā ir intensīvā monitoringa stacijas, kas tiek apsekotas katru gadu. Kopumā nav novērojamas kvalitātes uzlabošanās vai pasliktināšanās tendences. Uzlabojot bioloģiskās kvalitātes novērtējuma metodes un monitorējot vairāk bioloģiskos kvalitātes elementus, pēc 2013. g. samazinājies sliktas un ļoti sliktas kvalitātes/potenciāla ūdensobjektu skaits, bet palielinājies vidējas kvalitātes/potenciāla ūdensobjektu skaits.

Kā redzams 3.10.15. attēlā, pēdējos divos monitoringa ciklos Lielupes UBA upju ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla novērtējumā notikušas būtiskas izmaiņas. Par vienu ūdensobjektu ir pieaudzis augstas un labas kvalitātes ūdensobjektu skaits. Samazinājies sliktas un ļoti sliktas kvalitātes ūdensobjektu procentuālais sadalījums: to daudzums krities no 40% uz 26% no kopējā monitorēto ūdensobjektu skaita. Salīdzinot ar iepriekšējo Lielupes UBA apsaimniekošanas plānu, ekoloģiskā kvalitāte mainījās no sliktas uz vidēju 8 ūdensobjektos. Ūdensobjektā *Viesīte_1* (L162) ekoloģiskā kvalitāte uzlabojusies no vidējas uz augstu. Trim upju ūdensobjektiem ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls pasliktinājies no vidējas uz sliktu ekoloģiskās kvalitātes klasi: *Svēte_3* (L108SP), *Bērze_5* (L110MV) un *Tērvete_2* (L120). Jāpiebilst, ka ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla kvalitātes izmaiņas pārsvarā ir saistītas ar izmaiņām novērtējuma metodikā.

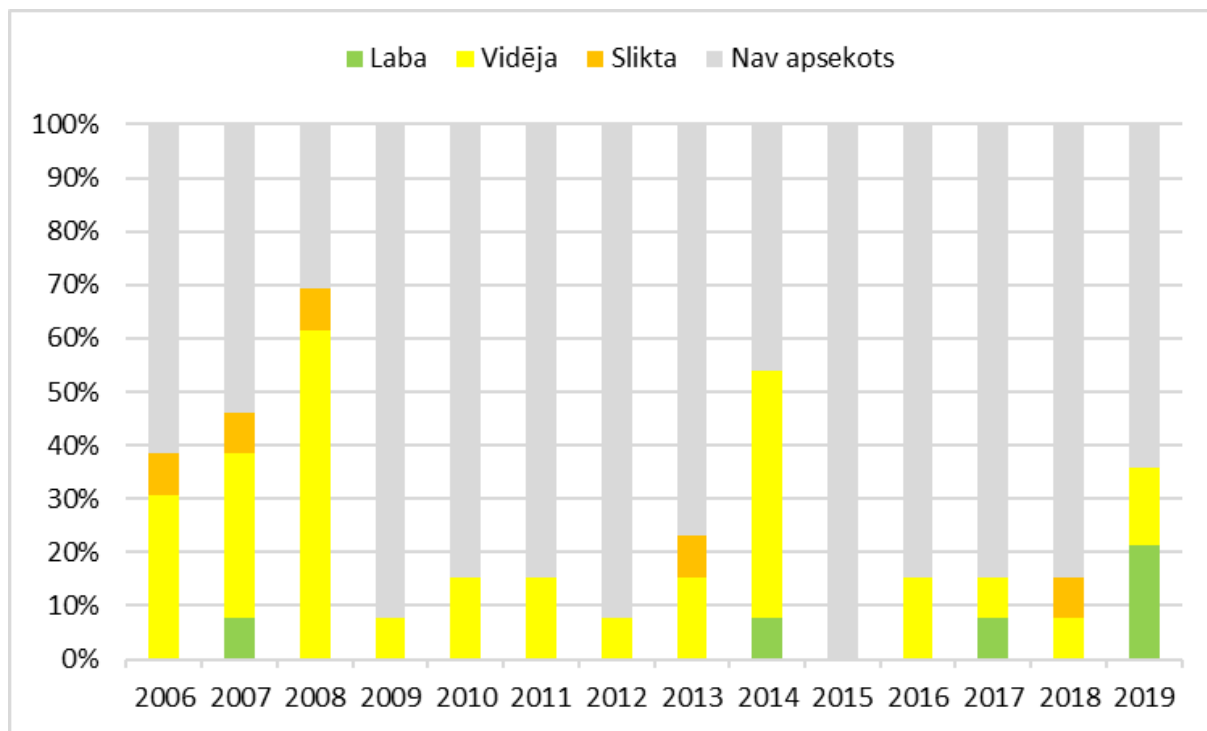
3.10.15.attēls. Upju ūdensobjektu sadalījums pa ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla klasēm Lielupes UBA dažādos monitoringa periodos (iekļauti tikai ūdensobjekti ar monitoringa stacijām)

Lielākā daļa (61%) Lielupes UBA ezeru ūdensobjektu pieder pie vidējas ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla klases (skat. 3.10.16. attēlu). Labā ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla klasē esošie ezeri veido 31% no Lielupes UBA ezeru ūdensobjektu skaita, savukārt sliktā kvalitātes klasē esošie – 8%.

3.10.16.attēls. Ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls Lielupes UBA ezeru ūdensobjektos 2015.-2019. g. (iekļauti visi ūdensobjekti)

Kā redzams arī 3.10.17. attēlā, Lielupes UBA nav neviena ezera ar augstu ekoloģiskās kvalitātes klasi. Laba ekoloģiskā kvalitāte un potenciāls ir četros ezeros: *Pitka ezers (Ozolaines dīķis) (E037MV)*, *Svētes ezers (E034)*, *Lielauces ezers (E036)* un *Aizdumbles ezers (E080)*. Slikta ekoloģiskā kvalitāte ir tikai ŪO *Krīganu ezers (E078)*, kura ekoloģiskā kvalitāte sešu gadu laikā ir pasliktinājusies no vidējas uz sliktu kvalitātes klasi.

3.10.17.attēls. Monitorēto ezeru ūdensobjektu procentuālais sadalījums pa ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla klasēm Lielupes UBA 2006.-2019. g.

Salīdzinot ar iepriekšējo monitoringa ciklu 2009.-2014. g., 2015.-2019. gadā Lielupes UBA ezeru ekoloģiskā kvalitāte/ potenciāls nav mainījies (skat. 3.10.18. attēlu).

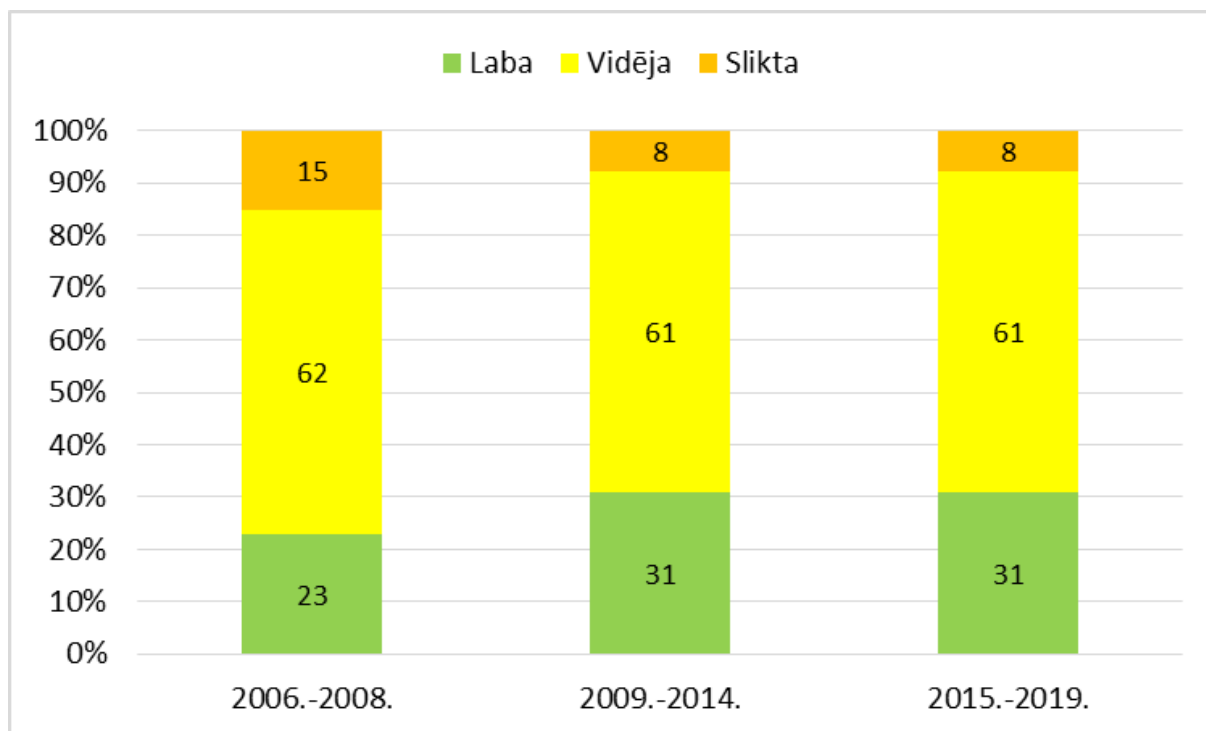
Lielupes UBA ūdeņos 2015.-2019. gadā konstatēti šādi GVK vai MPK VKN pārsniegumi šādām vielām:

- Benz(a)pirēns – GVK VKN pārsniegumi konstatēti 10 no 16 monitoringa stacijām;
- Benz(b)fluorantēns – MPK VKN pārsniegumi konstatēti 1 no 16 monitoringa stacijām (*Tērvetē, augšpus Tērvetes ciema (L119)*);
- Benz(g,h,i)perilēns – GVK VKN pārsniegumi konstatēti 1 no 16 monitoringa stacijām (*Tērvetē, augšpus Tērvetes ciema (L119)*);
- Dzīvsudrabs – MPK VKN pārsniegumi konstatēti 13 no 21 monitoringa stacijām;
- Heptahlori – MPK un/vai GVK VKN pārsniegumi konstatēti 11 no 16 monitoringa stacijām;
- Heptahlorā epoksīds – MPK un/vai GVK VKN pārsniegumi konstatēti 5 no 16 monitoringa stacijām;
- Fluorantēns – GVK VKN pārsniegumi konstatēti 1 no 35 monitoringa stacijām (*Lielupe, Majori (L100SP)*).

Kopumā, vērtējot pēc direktīvas 2008/105/EK vielām ūdenī, ķīmiskā kvalitāte Lielupes UBA bijusi **slikta** 18 ūdensobjektos no 22, kuros mērītas šīs vielas.

Zivīs 2015.-2019. gadā konstatēti MPK VKN pārsniegumi šādām vielām:

- BDE summa (visās 17 monitoringa stacijām);
- Dzīvsudrabs (visās 17 monitoringa stacijās).

3.10.18.attēls. Ezeru ūdensobjektu procentuālais sadalījums pa ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla klasēm Lielupes UBA dažādos monitoringa periodos (iekļauti tikai ūdensobjekti ar monitoringa stacijām)

Kopā, vērtējot pēc direktīvas 2008/105/EK vielām, ķīmiskā kvalitāte Lielupes UBA bijusi **slikta** 17 ūdensobjektos no 17, kuros zivīs mērītas šīs vielas.

Gliemjos nevienā no 17 monitorētajiem ūdensobjektiem pēc monitorēto prioritāro vielu koncentrācijām 2016.-2019. g. **nebija VKN pārsniegumu.**

Sedimentos Lielupes UBA būtiskākās piesārņojošās vielu grupas ir smagie metāli, poliaromātiskie ogļūdeņraži (PAO), fluorantēns un tributilalvas katjons, kuri atsevišķos gadījumos pārsniedz grunts kvalitātes robežlielumus, kas norāda uz paaugstinātu piesārņojuma līmeni.

Veicot bīstamo vielu monitoringa datu novērtējumu, GVK-VKN pārsniegumi Lielupes upju baseinu apgalā 2015.-2019. gadā nav konstatēti.

Piekrastes ūdensobjekts LVCDE tikai nelielā platībā ietilpst Lielupes upju baseinu apgalā. Ūdensobjekta LVCDE **kopējā ekoloģiskā kvalitāte** 2015.-2019. gadā ir vidēja.

Kopējā ķīmiskā kvalitāte Rīgas līča piekrastes un pārejas ūdensobjektiem, kā arī teritoriālo ūdeņu pseido ūdensobjektam LVG ir vērtējama kā sliktā.

Lielupes upju baseinu apgabala karpveidīgo zivju ūdeņos apskatītajā laika periodā normatīvo aktu prasībām visbiežāk neatbilst amonija jonu vērtības (pārsniegumi konstatēti trīs monitoringa stacijās) un izšķīdušā skābekļa koncentrācijas (trīs monitoringa stacijās). Tika pārsniegti arī nejonizētā amonjaka un ūdens pH robežlielumi.

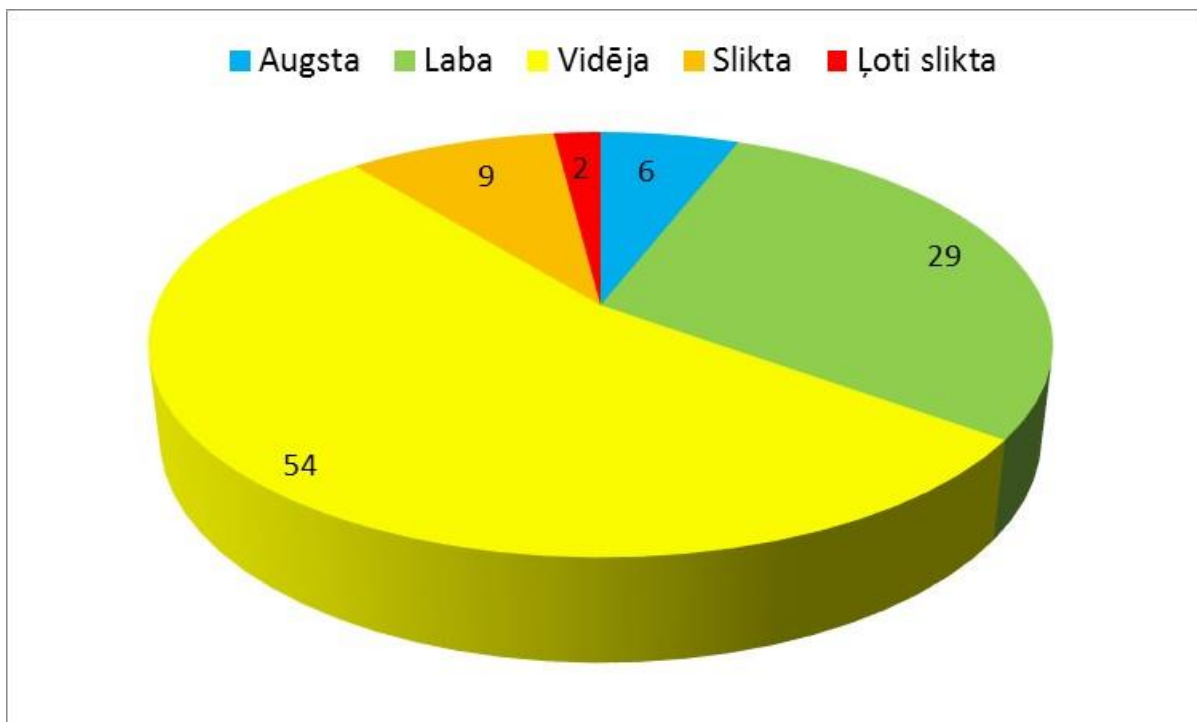
Kopumā Lielupes upju baseinu apgabala peldvietu ūdens kvalitātei pēc mikrobioloģiskajiem parametriem periodā no 2016.–2019. gadam vērojama peldvietu ar izcili kvalitāti skaita samazināšanās tendence; nevienā no peldvietām kvalitāte nav zemāka par labu.

Pēdējā nitrātu ziņojumā (2016.–2019. g.) nitrātu robežlieluma pārsniegumi gada vidējai koncentrācijai nav konstatēti. Nitrātu robežlieluma pārsniegumi ziemas vidējai nitrātu koncentrācijai bijuši trīs Lielupes UBA upju monitoringa stacijās: *Īslīce, grīva* (LVL1530100), *Sesava, grīva* (LVL1480100) un *Svitene, grīva* (LVL1490100). Nitrātu jutīgajā teritorijā 13 monitoringa stacijās jeb 24 % no NJT esošām monitoringa stacijām maksimālā nitrātu koncentrācija pagājušajā pārskata periodā pārsniedza Nitrātu direktīvā noteikto robežvērtību. Visas šīs stacijas atrodas Lielupes UBA. Jāatzīmē, ka arī monitoringa stacijā *Lielupe, Majori* (LVL1000100) individuālās mērījumu koncentrācijas ir pārsniegušas 50 mg NO₃/L jeb 11,3 mg N-NO₃/L. Lai gan šī novērojumu stacija atrodas ārpus NJT, tomēr notece no NJT ietekmē tās rādītājus.

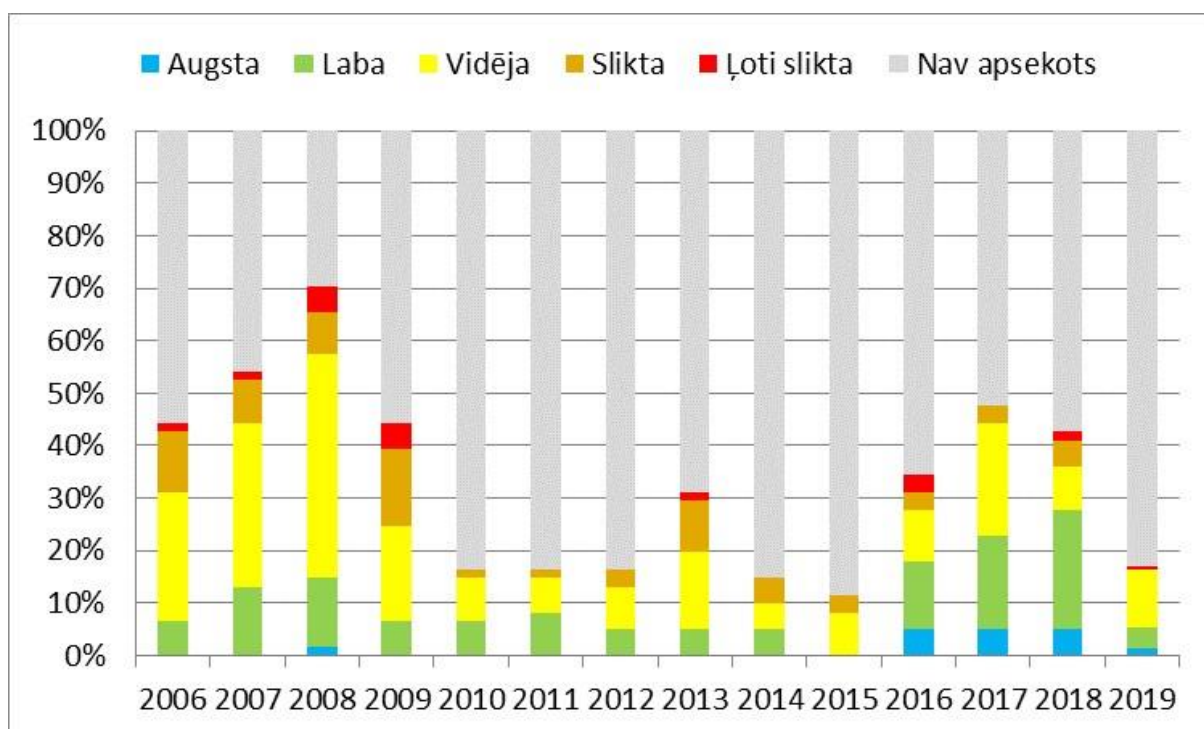
Detalizēta ES aizsargājamo biotopu stāvokļa analīze ūdensobjektu līmenī Lielupes upju baseinu apgabalā ir plānota 2021. gada pavasarī / vasarā, kad būs pieejami projekta “Latvijas upju ierindošana prioritārā secībā pēc to esošās un potenciālās nozīmes zivju faunas saglabāšanā” rezultāti. Balstoties uz šiem rezultātiem, tiks sastādīts pilns saraksts ar UBA plānošanas kontekstā apskatāmajām aizsargājamo saldūdeņu biotopu platībām.

Lielākā daļa (54%) Ventas UBA upju ūdensobjektu pieder pie vidējas ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla klases (skat. 3.10.19. attēlu). 40 ūdensobjektiem jeb 29 % visu ūdensobjektu ekoloģiskā kvalitāte ir laba un 6% jeb 8 ūdensobjektiem tā ir augsta. **Augstas kvalitātes ūdensobjekti Ventas UBA** ir: *Imula_3* (V034), *Vanka* (V039), *Ēda_2* (V046), *Lējējupe* (V050), *Ezere_1* (V061), *Druve* (V073), *Koja* (V102) un *Teitupīte* (V126). Ļoti slikta ekoloģiskā kvalitāte ir divos ūdensobjektos (*Liepājas Tirdzniecības kanāls* V003SP un *Slocene_4* V091), kas veido 2% no Ventas UBA upju ūdensobjektu kopskaita.

3.10.20. attēlā redzams, kā pa gadiem mainījusies ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls monitorētajos upju ūdensobjektos 2006.-2019. g. Analīzē atsevišķi nav izdalīti dabiskie un stipri pārveidotie ūdensobjekti, jo Ventas UBA stipri pārveidotie ūdensobjekti veido tikai 6% no upju ūdensobjektu kopskaita. Jāņem vērā, ka astoņas stacijas Ventas upju baseinu apgabalā ir intensīvā monitoringa stacijas, kas tiek apsektas katru gadu. Kopumā var novērot nelielu kvalitātes uzlabošanās tendenci, sevišķi pēc 2016. gada, kas saistīts ar jauno bioloģiskās kvalitātes novērtēšanas metožu interkalibrāciju.

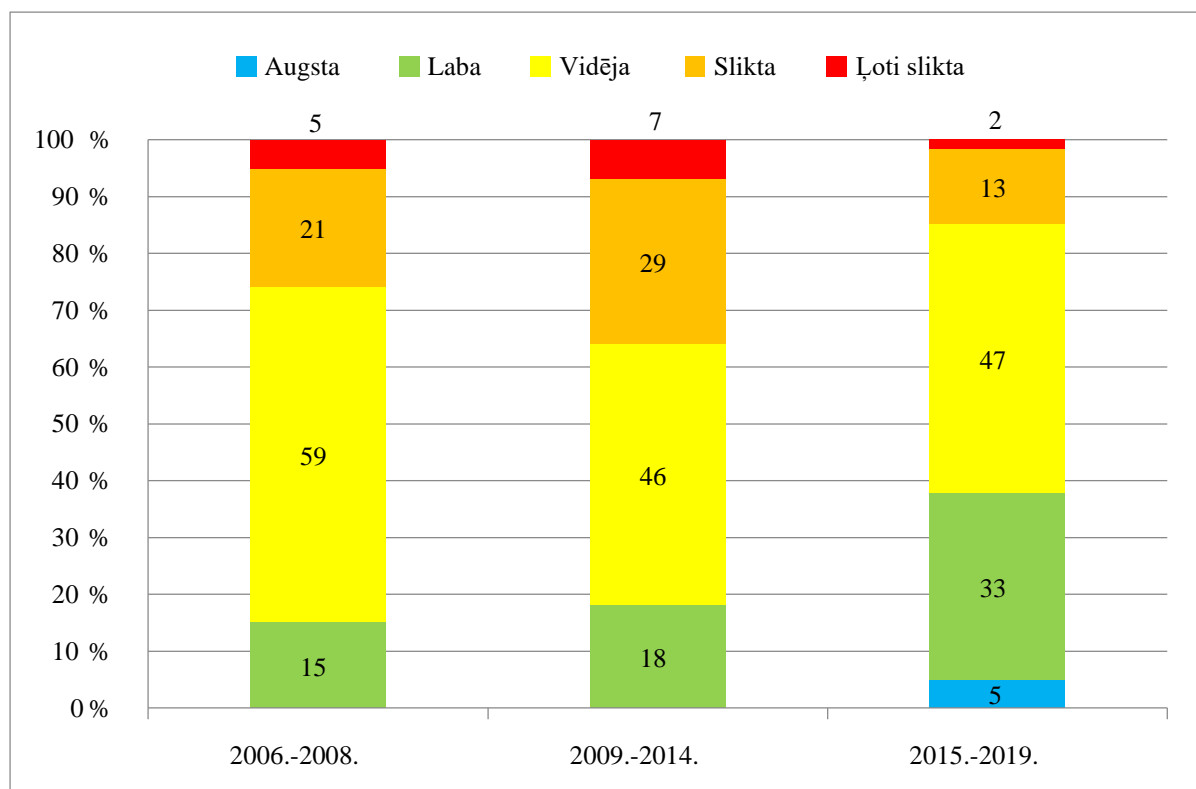

3.10.19.attēls. Ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls Ventas UBA upju ūdensobjektos 2015.-2019. g. (iekļauti visi ūdensobjekti)

3.10.20.attēls. Upju ūdensobjektu procentuālais sadalījums pa ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla klasēm monitorētajos Ventas UBA 2006.-2019. g.

3.10.21. attēlā redzamas upju ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla izmaiņas pa vairākiem monitoringa cikliem. Šīs izmaiņas ir analizētas tikai tiem 61 upju ūdensobjektiem, kas bija izdalīti jau pirmajos upju baseinu apgabalū apsaimniekošanas plānos. Kā redzams, tad pēdējos divos monitoringa ciklos Ventas UBA ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla novērtējumā notikušas būtiskas izmaiņas. Labas kvalitātes ūdensobjektu procentuālais daudzums palielinājies no 18% līdz 33%. Savukārt trijos ūdensobjektos ekoloģiskā kvalitāte no labas/vidējas ir paaugstinājusies uz augstu kvalitātes klasi (*Imula_3* (V034), *Ēda_2* (V046) un *Lējējupe* (V050)).

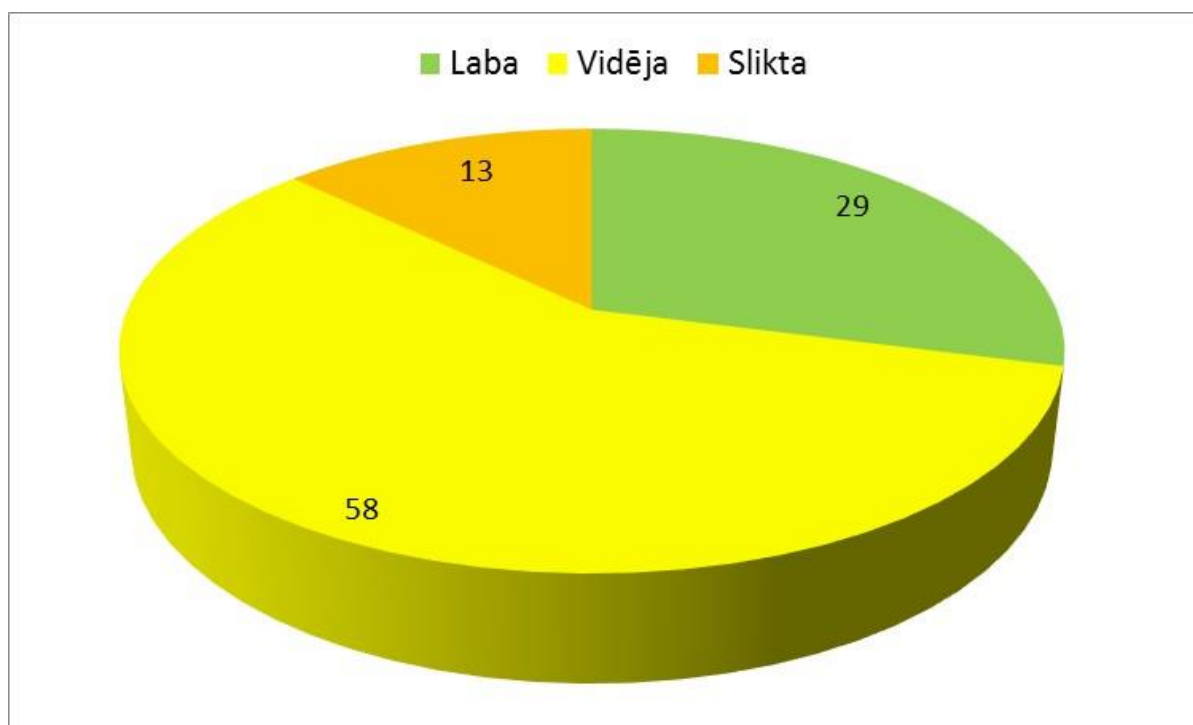

3.10.21.attēls. Upju ūdensobjektu sadalījums pa ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla klasēm Ventas UBA dažādos monitoringa periodos (iekļauti tikai ūdensobjekti ar monitoringa stacijām)

Lielākā daļa (58%) Ventas UBA ezeru ūdensobjektu pieder pie vidējas ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla klases (skat. 3.10.22. attēlu). Labā ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla klasē esošie ezeri veido 29% no Ventas UBA ezeru ūdensobjektu skaita, savukārt sliktā kvalitātes klasē esošie – 13%.

Ļoti sliktai un sliktai ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla klasei tagad pieder tikai 15% no iepriekšējos baseinu apsaimniekošanas plānos iekļautajiem ūdensobjektiem, kas ir gandrīz divas reizes mazāk nekā iepriekšējos monitoringa ciklos. 22 ūdensobjektos ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls nav mainījies. Lai gan kopumā ir novērojama ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla paaugstināšanās tendence, 8 ūdensobjektos ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls ir samazinājies, kas vairumā gadījumu ir saistīts ar plašāku, uz galvenajām slodzēm orientētu bioloģisko monitoringu. Jāpiebilst, ka arī kopumā ūdensobjektu

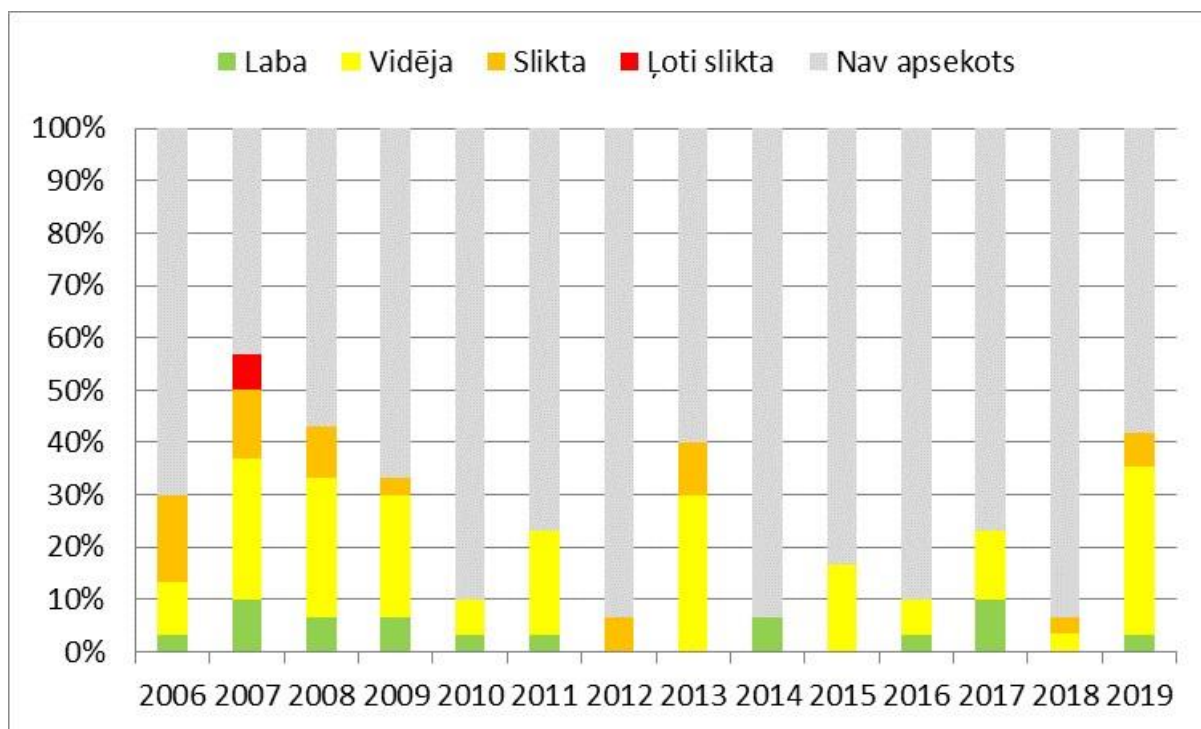
ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla kvalitātes izmaiņas pārsvarā ir saistītas ar izmaiņām novērtējuma metodikā.

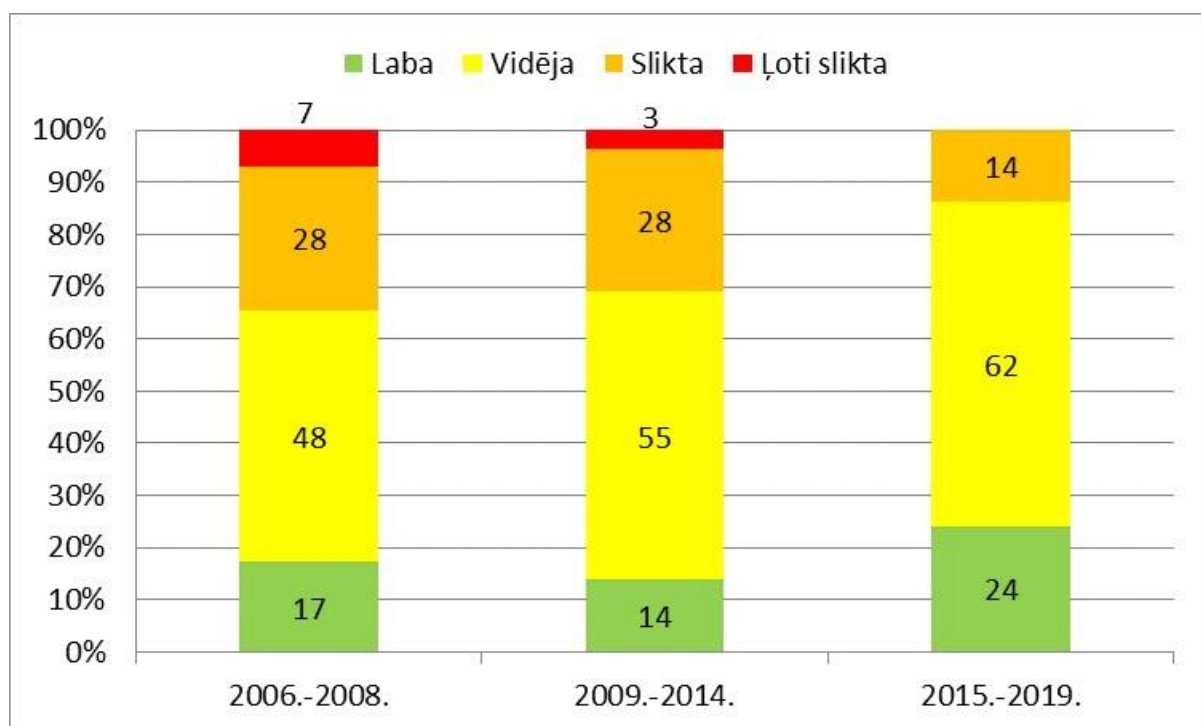
3.10.22.attēls. Ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls Ventas UBA ezeru ūdensobjektos 2015.-2019. g. (iekļauti visi ūdensobjekti)

Kā redzams 3.10.23. attēlā, Ventas UBA nav neviena ezera ar augstu ekoloģiskās kvalitātes klasi. Ņemot vērā, ka pašlaik ekoloģiskā potenciāla novērtēšanas metode ir izstrādāta tikai Daugavas lielo HES ūdenskrātuvēm, analizē atsevišķi nav izdalīti dabiskie, mākslīgie un stipri pārveidotie ūdensobjekti. **Laba ekoloģiskā kvalitāte** ir deviņos ezeros: *Zvirgzdu ezers* (E011), *Klāņezers* (E012), *Slujas ezers* (E015), *Gulbju ezers* (E020), *Mordangas Kāņu ezers* (E022), *Būšnieku ezers* (E025), *Engures ezers* (E029), provizoriski arī *Ķerkliņu ezers* (E267) un *Sēmes ezers* (E268). Ventas UBA sliktā ekoloģiskā kvalitāte ir četros ezeros: *Durbes ezers* (E008), *Lielais Nabas ezers* (E013), *Remtes ezers* (E016) un *Valguma ezers* (E031).

Salīdzinot ar iepriekšējo monitoringa ciklu 2009.-2014. g., 2015.-2019. gadā Ventas UBA ezeru ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls ir uzlabojies (skat. arī 3.10.24. attēlu). Ļoti sliktai un sliktai ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla klasei tagad pieder tikai 15% no iepriekšējos baseinu apsaimniekošanas plānos iekļautajiem ūdensobjektiem, kas ir gandrīz divas reizes mazāk nekā iepriekšējos monitoringa ciklos. 22 ūdensobjektos ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls nav mainījies. Lai gan kopumā ir novērojama ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla paaugstināšanās tendence, 8 ūdensobjektos ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls ir samazinājies, kas vairumā gadījumu ir saistīts ar plašāku, uz galvenajām slodzēm orientētu bioloģisko monitoringu. Jāpiebilst, ka arī kopumā ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla kvalitātes izmaiņas pārsvarā ir saistītas ar izmaiņām novērtējuma metodikā.

3.10.23.attēls. Monitorēto ezeru ūdensobjektu procentuālais sadalījums pa ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla klasēm Ventas ŪBA 2006.-2019. g.

3.10.24.attēls. Ezeru ūdensobjektu procentuālais sadalījums pa ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla klasēm Ventas ŪBA dažādos monitoringa periodos (iekļauti tikai ŪO ar monitoringa stacijām, bez Tosmares ezera)

Ventas ŪBA ūdeņos 2015.-2019. gadā konstatēti šādi GVK vai MPK VKN pārsniegumi šādām vielām:

- Benz(a)pirēns – GVK VKN pārsniegumi konstatēti 12 no 13 monitoringa stacijām;
- Benz(g,h,i)perilēns – GVK VKN pārsniegumi konstatēti 2 no 13 monitoringa stacijām (*Papes ezerā, vidusdaļa (E002); Liepājas ezers, Tirdzniecības kanāls (V003SP)*);
- Dzīvsudrabs – MPK VKN pārsniegumi konstatēti 13 no 19 monitoringa stacijām;
- Heptahlori – MPK un/vai GVK VKN pārsniegumi konstatēti 13 no 17 monitoringa stacijām;
- Heptahlorā epoksīds – MPK un/vai GVK VKN pārsniegumi konstatēti 11 no 17 monitoringa stacijām;
- Fluorantēns – GVK VKN pārsniegumi konstatēti 1 no 13 monitoringa stacijām (*Liepājas ezers, Tirdzniecības kanāls (V003SP)*).
- Tributilalvas katjons – GVK VKN pārsniegumi konstatēti 1 no 13 monitoringa stacijām (*Liepājas ezers, Tirdzniecības kanāls (V003SP)*).

Kopumā, vērtējot **pēc direktīvas 2008/105/EK vielām** ūdenī, **ķīmiskā kvalitāte** bijusi **slikta** 18 ūdensobjektos no 20, kuros mērītas šīs vielas.

Zivīs 2015.-2019. gadā konstatēti MPK VKN pārsniegumi šādām vielām:

- BDE summa (visās 15 monitoringa stacijām);
- Dzīvsudrabs (14 no 15 monitoringa stacijām).

Kopā, vērtējot **pēc direktīvas 2008/105/EK vielām, ķīmiskā kvalitāte** Ventas UBA bijusi **slikta** 15 ūdensobjektos no 15, kuros zivīs mērītas šīs vielas.

Gliemjos nevienā no 15 monitorētajiem ūdensobjektiem pēc monitorēto prioritāro vielu koncentrācijām 2016.-2019. g. **nebija VKN pārsniegumu.**

Sedimentos Ventas upju baseinu apgabalā būtiskākās piesārņojošās vielu grupas ir smagie metāli, poliaromātiskie ogleņūdeņraži (PAO), antracēns, fluorantēns un tributilalvas katjons, kuri atsevišķos gadījumos pārsniedz grunts kvalitātes robežlielumus, kas norāda uz paaugstinātu piesārņojuma līmeni.

Veicot bīstamo vielu monitoringa datu novērtējumu, GVK-VKN pārsniegumi Ventas upju baseinu apgabalā 2015.-2019. gadā konstatēti **fenolu indeksam 2** monitoringa stacijās *Bārta, 0.2 km augšpus Dūkupjiem, hidroprofils (V008) un Venta, 1.0 km lejpus Kuldīgas (V043*

Piekrastes ūdensobjekts LVCDE ir nosacīti iedalāms divas daļās: LVCDEV, kas atrodas Ventas sateces baseinā, un LVCDEL, kas ietilpst Lielupes upju baseinu apgabalā. Ūdensobjekta daļa, kas ir piekritīga Lielupes sateces baseinam, ir neliela un netiek apskatīta atsevišķi, t.i., vides stāvoklis un ietekmes uz to ir tādas pašas kā Ventas baseinam piekritīgajam posmam. Piekrastes ūdensobjekta LVCDE **ekoloģiskās kvalitātes kopvērtējums** ir vidēja kvalitāte.

Kopējā ķīmiskā kvalitāte piekrastes ūdensobjektiem LVA, LVB un LVCDE, kā arī teritoriālo ūdeņu pseido ūdensobjektiem LVS un LVG ir vērtējama kā sliktā.

Kopumā prioritāro zivju ūdeņu kvalitātes normatīvi Ventas UBA ir pārsniegti 15 ūdensobjektos, kas veido 33% no kopējā šo ūdeņu ūdensobjektu skaita Ventas UBA. Ventas upju baseinu apgabala prioritāro zivju ūdeņos apskatītajā laika periodā normatīvo aktu prasībām visbiežāk neatbilst pH vērtības (pārsniegumi konstatēti 7 monitoringa stacijās),

izšķīdušais skābeklis (četrās monitoringa stacijās) un amonija joni (divās stacijās). Tika pārsniegti arī nejonizētā amonjaka un fenolu indeksa robežlielumi. Cinka, vara un naftas ogļūdeņražu robežlielumi netika pārsniegti. Pārsvārā kvalitātes prasībām neatbilst lašveidīgo zivju ūdeņi, kuriem ir augstākas prasības pret ūdens kvalitāti.

Kopumā Ventas upju baseinu apgabala peldvietu ūdens kvalitātei pēc mikrobioloģiskajiem parametriem periodā no 2012.gada vērojama stabila tendence, kad peldvietas ar izcilu kvalitāti ir apmēram 90 % no kopējā peldvietu skaita; nevienā no peldvietām kvalitāte nav zemāka par labu.

Par ūdens kvalitāti nitrātu jutīgajās teritorijās Ventas upju baseinu apgabalā nav informācijas, jo ūdensobjekti V108 *Abava_I* un V065 *Vadakste_I* tikai daļēji ietilpst NJT un monitoringa stacijas atrodas ārpus NJT robežām.

Detalizēta ES aizsargājamo biotopu stāvokļa analīze ūdensobjektu līmenī Ventas upju baseinu apgabalā ir plānota 2021. gada pavasarī / vasarā, kad būs pieejami projekta “Latvijas upju ierindošana prioritārā secībā pēc to esošās un potenciālās nozīmes zivju faunas saglabāšanā” rezultāti. Balstoties uz šiem rezultātiem, tiks sastādīts pilns saraksts ar UBA plānošanas kontekstā apskatāmajām aizsargājamo saldūdeņu biotopu platībām.

3.11. Vides kvalitātes mērķi

Saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likuma 11. pantu, kas balstās uz Ūdens Struktūrdirektīvā ietvertajām prasībām, virszemes ūdensobjektiem UBA plānos nosakāmi šādi **vides kvalitātes mērķi**:

- novērst visu virszemes ūdensobjektu stāvokļa pasliktināšanos un aizsargāt tos, uzlabojot ūdens kvalitāti un, ja nepieciešams, veicot sanācību, — lai visos virszemes ūdensobjektos sasniegtu labu virszemes ūdeņu stāvokli;
- aizsargāt un uzlabot ūdens kvalitāti visos stipri pārveidotajos ūdensobjektos un mākslīgajos ūdensobjektos, lai sasniegtu labu virszemes ūdeņu ekoloģisko potenciālu un ķīmisko kvalitāti;
- pakāpeniski samazināt prioritāro vielu radīto piesārņojumu un pārtraukt vai pakāpeniski novērst ūdens videi īpaši bīstamu vielu emisiju un noplūdi;
- ievērot nosacījumus un mērķus, kas UBA plānos noteikti aizsargājamām teritorijām (ŪSD izpratnē).

“Vispārīgie” vides kvalitātes mērķi (environmental objectives), kas ir noteikti ŪSD un ŪAL, būtībā nozīmē: sasniegt vismaz labas ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla klases zemāko robežu visos ŪO/SPŪO; nodrošināt, ka netiek pārsniegti VKN prioritārajām vielām; nodrošināt atbilstību tiem normatīviem, kas ir noteikti aizsargājamām teritorijām.

Atbilstoši jaunākajām UBA plānu ziņošanas vadlīnijām, dalībvalstīm ir jāziņo, vai ūdensobjektiem ir izvirzīti t.s. **apsaimniekošanas mērķi** (management objectives) attiecībā uz biogēnu slodzes samazinājumu, ŪO nepārtrauktības nodrošināšanu un ekoloģiskā caurplūduma nodrošināšanu, un vai šie mērķi ir kvantitatīvi – t.i., skaitliski izmērāmi.

Nepieciešamie **slāpekļa un fosfora** samazinājumi jeb **ekoloģiskie mērķi** (*environmental objectives*), lai varētu sasniegt labu kvalitāti un/ saglabāt labu vai augstu ekoloģiskās kvalitātes klasi ŪO, kur tāda jau sasniegta, ir aprēķināti ūdensobjekta mērogā uz monitoringa staciju, neņemot vērā augšteces ŪO veiktos samazinājumus (t.i., ja augštecē tiek veikts pasākums, tad lejtecē var samazināt mazāk), kā arī neņemot vērā vielu aizturēšanos ūdensobjektos (*retention*). Šie aprēķini nosaka maksimālo nepieciešamo slāpekļa un fosfora samazinājuma apjomu mērķa sasniegšanai, tomēr pasākumu plānošanā un īstenošanā nav racionāli ieguldīt finanšu līdzekļus to piesārņojuma slodžu samazināšanā, kas ir radītas ārpus Latvijas teritorijas vai ir dabiskā (fona) slodze. Tādēļ attiecībā uz slāpekļa un fosfora samazināšanu tiek aprēķināti **apsaimniekošanas mērķi**. Apsaimniekošanas mērķis ir starpība starp ekoloģisko mērķi un dabisko jeb fona slodzi un pārrobežu slodzi.

Hidromorfoloģiskās kvalitātes mērķi tika izvirzīti katram upju ŪO individuāli, balstoties uz slodžu analīzi un citiem pētījumiem/projektiem. Tie ir iedalīti: 1) laterālās nepārtrauktības mērķos, t.i., upes gultnes sasaiste ar piekrastes/palienes joslu, 2) gareniskās nepārtrauktības mērķos, t.i., upes brīvā tecējuma atjaunošana un 3) ekoloģiskā caurplūduma mērķos. Ir ņemti vērā sekojošie faktori:

- Bioloģisko kvalitātes elementu saistība ar hidromorfoloģisko kvalitāti un slodzēm;
- Potenciāli pieejamie biotopi;
- PZŪ lašveidīgo zivju ūdeņu esamība ūdensobjekta (tad zivju ceļš tika noteikts par obligātu gareniskās nepārtrauktības mērķi);
- HES vai citu dambju esamība lejteces ŪO, jo tā ietekmē iespēju augštecē sasniegt mērķi (nodrošināt zivju u.c. organismu migrāciju);
- Šķēršļa/taisnotā posma atrašanās vieta (ja tā ir pašā augštecē, tad mērķa sasniegšanai nepieciešamo pasākumu ieviešana nebūs augstākajā prioritātē, jo sagaidāmā ietekme uz bioloģiskajiem kvalitātes elementiem ir pārāk maza);
- Taisnošanas darbu veikšanas laiks: ja taisnošana veikta pirms > 30 gadiem, tad mērķis tiek izvirzīts mazāk stingrs, jo upei potenciāla pašatjaunošanās (ko parāda arī monitoringa dati); – ĪADT un aizsargājamo/īpašo sugu esamība ūdensobjektā.

Arī **ezeriem hidromorfoloģiskās kvalitātes mērķi** tika izvirzīti individuāli katram ūdensobjektam, jo tikai tā iespējams ņemt vērā gan tipoloģiskās atšķirības (dziļums u.c.), gan ietekmes augšteces/lejteces upju ūdensobjektos, kam atsevišķos gadījumos ir būtiska ietekme uz ezeru hidromorfoloģisko kvalitāti. Kopumā tika izvirzīti trīs ezeru hidromorfoloģijas mērķi: **gareniskā nepārtrauktība, laterālā vienotība un ekoloģiskā caurplūduma nodrošināšana**.

Ezeru gareniskās nepārtrauktības mērķis tika izvirzīts ezeru ūdensobjektiem, kuri paši ietilpst prioritārajos zivju ūdeņos vai arī no ezera iztek prioritārajos zivju ūdeņos ietilpstošs upju ūdensobjekts. Šī mērķa uzdevums ir nodrošināt zivju migrācijas atjaunošanu.

Ezeru laterālās nepārtrauktības mērķis ir saistīts ar ezeru ūdens līmeņa atjaunošanu, biotopu atjaunošanu (ja ir iedambēts vai noraksts krasts) un hidrotehnisko būvju uzturēšanu tādā kārtībā, lai nebūtu pieļaujamas ūdens līmeņa svārstības.

Ezeru ekoloģiskā caurplūduma mērķis tika izvirzīts tikai stipri pārveidotajām ūdenskrātuvēm, kuras ir saistītas ar HES darbību. Šis mērķis gan vairāk ir saistīts ar ekoloģiskās kvalitātes uzlabošanu lejteces upju ūdensobjektā.

Trešā cikla UBA plānos ir pieļaujami gadījumi, kad konkrētais ūdensobjekts drīkst nesasniegt labu ūdens kvalitāti līdz 2027. gadam. Šādos gadījumos tiek piemērots kāds no **kvalitātes mērķa sasniegšanas izņēmuma** veidiem atbilstoši ŪSD 4.4. – 4.7. pantam:

- kvalitātes mērķa sasniegšanas termiņa pagarinājums (4.4. pants);
- zemāka ūdens kvalitātes mērķa piemērošana (4.5. pants);
- īslaicīga un pārejoša ūdens kvalitātes pasliktināšanās neparedzētu dabas apstākļu dēļ (4.6. pants);
- kvalitātes pasliktināšanās jaunu virszemes ūdenstilpes fizisko īpašību izmaiņu vai gruntsūdens tilpju līmeņa izmaiņu dēļ, vai gadījumos, kad nav iespējams izvairīties no kvalitātes pasliktināšanās (no augstas uz labu) jaunu, sabiedrības ilgtspējīgai attīstības nepieciešamo darbību rezultātā (4.7. pants).

Katrs no minētajiem ŪSD pantiem ietver virkni nosacījumu, kuriem jābūt izpildītiem, lai būtu iespējams piemērot attiecīgo izņēmumu. Izņēmumu pamatojuma aprēķins ŪO līmenī tiek veikts 2021. gadā.

Izvērtējot virszemes ūdensobjektu atbilstību **aizsargājamo teritoriju** kvalitātes prasībām Upju baseinu apgabalos, tiem ir noteikti sekojoši kvalitātes mērķi:

- prioritārajiem zivju ūdeņiem mērķis ir kvalitātes nepasliktināšanās;
- peldvietu ūdeņiem mērķis ir kvalitātes nepasliktināšanās;
- nitrātu jutīgajai teritorijai par pamatmērķi uzskatāma kvalitātes nepasliktināšanās, ņemot vērā, ka arvien biežāku silto ziemu ietekmē ievērojami palielinās slāpekļa savienojumu izskalošanās apjomi no augsnēm. Tomēr jāatzīmē, ka, īstenojot ekoloģiskās kvalitātes mērķus attiecībā uz kopējo slāpekli, vienlaikus tiks realizēti arī Nitrātu direktīvas mērķi;
- notekūdeņu īpaši jutīgajai teritorijai mērķis ir prasību izpilde komunālo notekūdeņu attīrīšanai;
- īpaši aizsargājamām dabas teritorijām mērķis ir ES nozīmes aizsargājamo saldūdens biotopu kvalitātes nepasliktināšanās.

Saskaņā ar Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likuma 10. pantu, Latvijas Hidroekoloģijas institūts, pamatojoties uz jūras vides stāvokļa novērtējumu, izstrādā un Baltijas jūras reģionā saskaņo, bet vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs apstiprina **jūras vides mērķus**, kas ir jūras ekosistēmas komponentu, kā arī slodžu un ietekmju uz jūru vēlamā stāvokļa kvalitatīvs vai kvantitatīvs raksturojums, un ar šiem mērķiem saistītu rādītāju kopumu.

Jūras vides mērķi 2016.-2020. g. periodam ir ietverti Ministru kabineta rīkojuma Nr.393 (13.06.2016.) "Par plānu "Pasākumu programma laba jūras vides stāvokļa panākšanai 2016.-2020. gadā"" 2.3. punktā.

Pastāv zināma pārklāšanās starp Ūdens Struktūrdirektīvu (2000/60/EK), kas nosaka prasības upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu izstrādei, un Jūras stratēģijas Pamatdirektīvu (2008/56/EK), kas regulē jūras vides novērtējuma un pasākumu programmas izstrādi. Pirmkārt, telpiskā ziņā ŪSD aptver jūras ūdeņus 1 jūras jūdzi no krasta līnijas (piekrastes ūdeņi). Otrkārt, ŪSD ekoloģiskās un ķīmiskās kvalitātes rādītāji daļēji pārklājas / ietilpst tādu Jūras stratēģijas Pamatdirektīvas noteikto deskriptoru sastāvā kā D1 *Bioloģiskā*

daudzveidība, D5 Eitrofikācija, D7 Izmaiņas hidrogrāfiskajos apstākļos, D8 Piesārņojošo vielu koncentrācijas jūras vidē, D9 Piesārņojošo vielu koncentrācijas zivīs un citās jūras veltēs. Līdz ar to, vienas direktīvas pamatmērķu sasniegšana sekmē arī otras direktīvas mērķu sasniegšanu, neskatoties uz to, ka Jūras stratēģijas Pamatdirektīva (JSPD) jūras ūdeņos darbojas plašākā mērogā un tās pieeja jūras vides stāvokļa vērtēšanai ir vairāk holistiska.

Fizikāli ķīmiskie un hidromorfoloģiskie kvalitātes elementi veido ūdens organismu dzīves telpu un tādējādi, tiešā veidā vai pastarpināti, ietekmē bioloģisko kvalitātes elementu stāvokli.

Ievērojama biogēnu slodze pārejas ūdeņos nonāk ar upju nestajiem ūdeņiem, mazāka – ar tiešajām punktveida izplūdēm. Atbilstoši LHEI ekspertu vērtējumam, no visiem sektoriem, kas rada biogēnu ienesi jūrā, lielākais slodzes relatīvais nozīmīgums ir lauksaimniecībai. Savukārt viens no būtiskākajiem pasākumiem jūras vides mērķa JVM3 “Eitrofikācija nerada negatīvu ietekmi uz jūras ekosistēmu” sasniegšanai ir pasākums JVM3 P1b *UBAP iekļauto pasākumu eitrofikācijas mazināšanai īstenošana*, kā arī vairāki izpētes pasākumi.

Bez Ūdens Struktūrdirektīvas un Jūras stratēģijas Pamatdirektīvas, nozīmīgs stratēģiskais dokuments attiecībā uz Baltijas jūras ūdeņiem ir HELCOM Baltijas jūras rīcības plāns. Tajā noteiktais galvenais mērķis ir sasniegt labu vides stāvokli visā Baltijas jūrā. Tas ir iedalīts vairākos apakšmērķos, viens no kuriem ir “No eitrofikācijas brīva Baltijas jūra” (eitrofikācijas segments).

Specifiskie mērķi **aizsargājamām jūras teritorijām** (AJT) tiks noteikti vienotā AJT dabas aizsardzības plāna izstrādes ietvaros, ko līdz 2025. gada 31. augustam veic Dabas aizsardzības pārvalde, īstenojot LIFE REEF projektu. Provizoriskais mērķis aizsargājamai jūras teritorijai “Tūja uz rietumiem no Selgas”, ko iespējams noteikt trešā cikla UBA plānu izstrādes procesā, ir esošā stāvokļa nepasliktināšanās. Aizsargājamām teritorijām izņēmumi nav noteikti.

Kopējais nepieciešamais slāpekļa slodzes samazinājums visos Daugavas UBA ūdensobjektos, lai sasniegtu labu ekoloģisko stāvokli, ir 607 tonnas/gadā, un kopējais nepieciešamais fosfora slodzes samazinājums ir 31 tonna/gadā. Reāli sasniedzamais slodzes samazinājums jeb apsaimniekošanas mērķis biogēniem ir zemāks; tā aprēķins tiek precizēts 2021. gadā. Nepārtrauktības un/vai ekoloģiskā caurplūduma mērķi ir izvirzīti 160 ūdensobjektiem, savukārt ķīmiskās kvalitātes mērķi – 17 upju ŪO un 19 ezeru ŪO. Aizsargājamajām teritorijām noteiktais mērķis pamatā ir kvalitātes nepasliktināšanās. Upju un ezeru ūdensobjektiem izvirzītie slāpekļa un fosfora slodžu samazinājuma mērķi ir uzskatāmi arī par apsaimniekošanas mērķi, lai uzlabotu piekrastes un pārejas ūdensobjektu eitrofikācijas stāvokli.

Visi ūdensobjekti, kur uz trešo UBA plānu izstrādes brīdi nav sasniegta laba ekoloģiskā un/vai ķīmiskā kvalitāte, ir nosakāmi par **riska ūdensobjektiem**. Daugavas UBA plānā 2022.-2027. gadam identificēti 132 riska upju ŪO un 124 riska ezeru ŪO. Riska ūdensobjektu skaits ir lielāks, nekā otrā cikla Daugavas UBA plānā, galvenokārt precizētā ŪO skaita dēļ un uzlaboto slodžu novērtējuma metodiku rezultātā. Biežākie cēloņi riska identificēšanai nesasniedz labu kvalitāti ir hidromorfoloģiskie pārveidojumi un biogēnu slodze. Kā riska objekts ir identificēts arī apgabalā ietilpstošais pārejas ŪO.

Bez Ūdens Struktūrdirektīvas un Jūras stratēģijas Pamatlīdzības, nozīmīgs stratēģiskais dokuments attiecībā uz Baltijas jūras ūdeņiem ir HELCOM Baltijas jūras rīcības plāns. Tajā noteiktais galvenais mērķis ir sasniegt labu vides stāvokli visā Baltijas jūrā. Tas ir iedalīts vairākos apakšmērķos, viens no kuriem ir “No eitrofikācijas brīva Baltijas jūra” (eitrofikācijas segments).

Atjaunotajā HELCOM Baltijas jūras rīcības programmā²⁹³, ko plānots apstiprināt 2021. gada oktobrī, provizoriski paredzēts, ka maksimāli pieļaujamā slodze (*nutrient input ceilings*) uz Rīgas līci no Latvijas teritorijas ir 44 669 tonnas N_{kop} un 1 095 tonnas P_{kop} gadā. Nevienai no Gaujas UBA upēm nav noteiktas atsevišķas maksimāli pieļaujamās slodzes uz Baltijas jūru, jo šajā UBA nav upju ar nozīmīgu pārrobežu piesārņojuma ietekmi. Ja no Latvijai paredzētās maksimāli pieļaujamās slodzes uz Rīgas līci atņem pārrobežu upju daļu (Daugavas un Lielupes slodzes), tad no pārējā sateces baseina maksimālā pieļaujamā slodze ir 12 222 tonnas N_{kop} un 499 tonnas P_{kop} . Daļu no šīs slodzes var radīt Gaujas UBA upes. Salīdzinājumam, 2018. gadā ar Gaujas un Salacas ūdeņiem Rīgas līcī nonāca 1300 tonnas N_{kop} un 142 tonnas P_{kop} ; no tiem, vairāk nekā 90% slodzes radušies Latvijas teritorijā. Jāņem vērā, ka maksimāli pieļaujamajām slodzēm no pārrobežu upju sateces baseiniem ir rekomendējošs raksturs un dalībvalstis var izvēlēties, kur ieviest slodžu samazināšanas pasākumus.

Atbilstoši HELCOM ACTION projekta darba paketes WP4.2 atskaitē²⁹⁴ (melnraksts; iesniegts uz *HELCOM PRESSURE 13-2020* sanākumi) ietvertai informācijai, labas kvalitātes mērķi, kas izstrādāti upēm ŪSD kontekstā, nav pietiekami, lai nodrošinātu HELCOM mērķu sasniegšanu. Analīze veikta deviņām Baltijas jūras baseina valstīm, tostarp arī Latvijai. Autori vērš uzmanību, ka Ūdens Struktūrdirektīva aprakstītā (upju) ekoloģiskās kvalitātes klasifikācijas shēma ir izstrādāta, lai noteiktu ekoloģisko kvalitāti tieši upēs, tādēļ ne visas valstis piekopt šādu pieeju, ka labas kvalitātes definīcija upēm ietver arī vēlamā stāvokļa sasniegšanu jūras ūdeņiem. Minētā pieeja būtu rekomendējama, tomēr to īstenot ir sarežģīti, it sevišķi – atklātos piekrastes ūdeņos (t.i., ne līčos).

Jāņem vērā, ka piekrastes un pārejas ūdeņu stāvokli ietekmē arī jūrā vēsturiski uzkrātā (iekšējā) slodze, kuras apjomu var būt sarežģīti kvantificēt. (Pēc LHEI speciālistu sniegtās informācijas, kopējās iekšējās slodzes aprēķini Latvijā līdz šim nav veikti.) Tas nozīmē, ka slodžu samazinājums iekšzemes teritorijā var nedot tūlītēju N un P koncentrāciju samazinājumu piekrastes un pārejas ūdeņos. Tas ir atzīmēts arī Pasākumu programmā laba jūras vides stāvokļa panākšanai (2016.-2020. gadam), uzsverot, ka Baltijas jūras iekšējo procesu īpatnību dēļ ar ļoti augstu ticamību var prognozēt – arī ieviešot visus (attiecinājamā laika periodam) paredzētos pasākumus, labs vides stāvoklis līdz 2020. gadam jūrā netiks sasniegts²⁹⁵.

Sliktu **ķīmisko kvalitāti** pārejas ūdensobjektā LVTG un piekrastes ūdensobjektā LVF nosaka Hg un PBDE koncentrācijas biotā. Abas vielas pieder pie visuresošajām noturīgajām, bioakumulatīvajām un toksiskajām vielām (PBTs). Atbilstoši ŪSD ieviešanas darba grupas „Ķīmiskās vielas” (*WG Chemicals*) sniegtajai informācijai, Hg un bromdifenilēteru pārsniegumi zivīs konstatēti ES mērogā. Visuresošo vielu slodžu samazināšanās, lai būtu iespējams sasniegt mērķa koncentrācijas (tādas, kas nepārsniedz VKN), lielā mērā ir atkarīga no reģionāliem un starptautiskiem pasākumiem, turklāt koncentrāciju samazinājums plēsīgo zivju audos ir atkarīgs no koncentrāciju samazinājuma zemākos barības ķēdes posmos. Atbilstības panākšana vides kvalitātes normatīvu prasībām līdz ar to prasa ievērojamu laiku.

Oficiālo **peldvietu** ūdeņiem ir noteikti kvalitātes mērķi. Specifiskie mērķi **aizsargājamām jūras teritorijām** (AJT) tiks noteikti vienotā AJT dabas aizsardzības plāna izstrādes ietvaros, ko līdz 2025. gada 31. augustam veic Dabas aizsardzības pārvalde, īstenojot LIFE REEF projektu. Provizoriskais mērķis aizsargājamām jūras teritorijām “Selga uz rietumiem no Tūjas”, “Vitrupe – Tūja” un “Ainaži – Salacgrīva”, ko iespējams noteikt trešā cikla UBA plānu izstrādes procesā, ir esošā stāvokļa nepasliktināšanās. Tāds pats mērķis ir nosakāms arī piekrastes ūdeņiem, kas ietilpst pārējo ĪADT teritorijā. Aizsargājamām teritorijām izņēmumi nav noteikti.

Pēc 2015.-2019. g. virszemes ūdeņu monitoringa un ūdensobjektu grupēšanas rezultātiem, Daugavas upju baseinu apgabalā labai ekoloģiskai kvalitātei / potenciālam attiecībā uz kopējā slāpekļa koncentrācijām neatbilst 15 dabiskas izcelsmes upju ūdensobjekti, 38 dabiskas izcelsmes ezeru ūdensobjekti un 4 stipri pārveidoti ezeru ūdensobjekti, bet attiecībā uz kopējā fosfora koncentrācijām – 35 dabiskas izcelsmes upju ūdensobjekti, 2 upju SPŪO un 2 upju MVŪO, 27 dabiskas izcelsmes ezeru ūdensobjekti un 3 stipri pārveidots ezeru ūdensobjekti. Atbilstoši veiktajam ekoloģisko mērķu aprēķinam, kopējais nepieciešamais **slāpekļa** slodzes samazinājums visos Daugavas UBA ūdensobjektos, lai sasniegtu labu ekoloģisko stāvokli, ir 607 tonnas/gadā, un kopējais nepieciešamais **fosfora** slodzes samazinājums ir 31 tonna/gadā. Piemēram, nodrošinot slāpekļa emisijas samazinājumu no notekūdeņu attīrīšanas iekārtas (NAI) par 1 tonnu/gadā, līdzvērtīgs samazinājums notiks arī nākamajā gadā un turpmākajos gados. Papildus citā sektorā ieviešot emisiju samazinošus pasākumus, tas palīdz vēl panākt kopējo nepieciešamo emisiju samazinājumu. Šo kopējo samazinājumu attiecina pret references vērtību, t.i., izsaka kā slodzes samazinājumu par N tonnām gadā salīdzinājumā ar references laika periodu (pirms pasākumu ieviešanas). Novērtēts, ka pārrobežu slodzes apjoms slāpeklim Daugavas upes grīvā ir 50% un fosforam – 68%. Aprēķini apsaimniekošanas mērķa noteikšanai ūdensobjektu līmenī tiek precizēti 2021. gadā.

Ķīmiskā kvalitāte ir slihta 95% monitorēto ūdensobjektu Daugavas UBA, vērtējot pēc direktīvas 2008/15/EK vielām. To galvenokārt nosaka visur esošās noturīgās, bioakumulatīvās un toksiskās (PBTs) vielas, kuru nozīmīgs avots ir atmosfēras depozicija. Ņemot vērā ierobežotas iespējas tiešā veidā ietekmēt šo vielu koncentrācijas vidē, **ķīmiskās kvalitātes mērķis** ir vielu skaita ar VKN pārsniegumiem nepalielināšanās, pēc iespējas novēršot augšupejošas koncentrāciju tendences.

Daugavas upju baseinu apgabalā ir identificēti 132 riska upju ūdensobjekti un 124 riska ezeru ūdensobjekti, kuriem pastāv risks nerasniegt labu kvalitāti, un dažādu slodžu samazināšanai būtu nepieciešams veikt vienu vai vairākus papildu pasākumus. Galvenokārt risks nerasniegt labu kvalitāti pastāv ietekmētu biotopu (dažādu hidromorfoloģisko izmaiņu rezultātā) un biogēnu dēļ – attiecīgi 160 un 96 ūdensobjektos (59 ūdensobjektos risks pastāv šo abu ietekmju dēļ). Riska ūdensobjektu ir vairāk, nekā bija identificēts 2.cikla UBA plānā, galvenokārt precizētā ūdensobjektu skaita dēļ un uzlaboto slodžu novērtējuma metodiku rezultātā. Līdz ar to ir nepieciešami grozījumi MK noteikumu Nr.418 (31.05.2011.) 1. un 2. pielikumā, kur, ņemot vērā arī iepriekšējo – mazāko ūdensobjektu skaitu, kā riska ūdensobjekti bija iekļauti 35 upju un 48 ezeru ūdensobjekti.

Pēc 2015.-2019. g. virszemes ūdeņu monitoringa un ūdensobjektu grupēšanas rezultātiem, Gaujas upju baseinu apgabalā labai ekoloģiskai kvalitātei / potenciālam attiecībā

uz kopējā slāpekļa koncentrācijām neatbilst 4 dabiskas izcelsmes upju ūdensobjekti un 1 stipri pārveidots upju ūdensobjekts, kā arī 9 dabiskas izcelsmes ezeru ūdensobjekti, bet attiecībā uz kopējā fosfora koncentrācijām – 12 dabiskas izcelsmes upju ūdensobjekti un 2 upju SPŪO, kā arī 4 dabiskas izcelsmes ezeru ūdensobjekti.

Atbilstoši veiktajam ekoloģisko mērķu aprēķinam, kopējais nepieciešamais **slāpekļa** slodzes samazinājums visos Gaujas UBA ūdensobjektos, lai sasniegtu labu ekoloģisko stāvokli, ir 95 tonnas/gadā, un kopējais nepieciešamais **fosfora** slodzes samazinājums ir 13 tonnas/gadā. Piemēram, nodrošinot slāpekļa emisijas samazinājumu no notekūdeņu attīrīšanas iekārtas (NAI) par 1 tonnu/gadā, līdzvērtīgs samazinājums notiks arī nākamajā gadā un turpmākajos gados. Papildus citā sektorā ieviešot emisiju samazinošus pasākumus, tas palīdz vēl panākt kopējo nepieciešamo emisiju samazinājumu. Šo kopējo samazinājumu attiecina pret references vērtību, t.i., izsaka kā slodzes samazinājumu par N tonnām gadā salīdzinājumā ar references laika periodu (pirms pasākumu ieviešanas). Novērtēts, ka aptuvenais pārrobežu slodzes apjoms slāpeklim Gaujas upes grīvā ir 7% un fosforam – 5%, bet Salacā – kopējam slāpeklim ir 5% un fosforam – aptuveni 4%. Aprēķini apsaimniekošanas mērķa noteikšanai ūdensobjektu līmenī tiek precizēti 2021. gadā.

Ķīmiskā kvalitāte ir slikta 86% monitorēto ūdensobjektu Gaujas UBA, vērtējot pēc direktīvas 2008/15/EK vielām. To galvenokārt nosaka visur esošās noturīgās, bioakumulatīvās un toksiskās (PBTs) vielas, kuru nozīmīgs avots ir atmosfēras depozicija. Ņemot vērā ierobežotas iespējas tiešā veidā ietekmēt šo vielu koncentrācijas vidē, **ķīmiskās kvalitātes mērķis** ir vielu skaita ar VKN pārsniegumiem nepalielināšanās, pēc iespējas novēršot augšupejošas koncentrāciju tendences.

Gaujas upju baseinu apgabalā ir identificēti 63 riska upju ūdensobjekti un 23 riska ezeru ūdensobjekti, kuriem pastāv risks nerasniegt labu kvalitāti, un dažādu slodžu samazināšanai būtu nepieciešams veikt vienu vai vairākus papildu pasākumus. Galvenokārt risks nerasniegt labu kvalitāti pastāv ietekmētu biotopu (dažādu hidromorfoloģisko izmaiņu rezultātā) un biogēnu dēļ – attiecīgi 60 un 27 ūdensobjektos (19 ūdensobjektos risks pastāv šo abu ietekmju dēļ), kā arī 25 ūdensobjektos risks ir citu iemeslu dēļ. Riska ūdensobjektu ir vairāk, nekā bija identificēts 2.cikla UBA plānā, galvenokārt precizētā ūdensobjektu skaita dēļ un uzlaboto slodžu novērtējuma metodiku rezultātā. Līdz ar to ir nepieciešami grozījumi MK noteikumu Nr. 418 (31.05.2011.) 1. un 2. pielikumā, kur, ņemot vērā arī iepriekšējo – mazāko ūdensobjektu skaitu, kā riska ūdensobjekti bija iekļauti 11 upju un 10 ezeru ūdensobjekti.

Pēc 2015.-2019. g. virszemes ūdeņu monitoringa un ūdensobjektu grupēšanas rezultātiem, Lielupes upju baseinu apgabalā labai ekoloģiskai kvalitātei / potenciālam attiecībā uz kopējā slāpekļa koncentrācijām neatbilst 42 dabiskas izcelsmes upju ūdensobjekti, 4 upju SPŪO, 2 upju MVŪO, 4 dabiskas izcelsmes ezeru ūdensobjekti un 1 stipri pārveidots ezeru ūdensobjekts, bet attiecībā uz kopējā fosfora koncentrācijām – 9 dabiskas izcelsmes upju ūdensobjekti, 1 upju SPŪO, 2 dabiskas izcelsmes ezeru ūdensobjekti un 1 stipri pārveidots ezeru ūdensobjekts.

Atbilstoši veiktajam ekoloģisko mērķu aprēķinam, kopējais nepieciešamais **slāpekļa** slodzes samazinājums visos Lielupes UBA ūdensobjektos, lai sasniegtu labu ekoloģisko stāvokli, ir 3869.3 tonnas/gadā, un kopējais nepieciešamais **fosfora** slodzes samazinājums ir 84.4 tonnas/gadā. Piemēram, nodrošinot slāpekļa emisijas samazinājumu no notekūdeņu attīrīšanas iekārtas (NAI) par 1 tonnu/gadā, līdzvērtīgs samazinājums notiks arī nākamajā gadā

un turpmākajos gados. Papildus citā sektorā ieviešot emisiju samazinošus pasākumus, tas palīdz vēl panākt kopējo nepieciešamo emisiju samazinājumu. Šo kopējo samazinājumu attiecina pret references vērtību, t.i., izsaka kā slodzes samazinājumu par N tonnām gadā salīdzinājumā ar references laika periodu (pirms pasākumu ieviešanas). Atbilstoši HELCOM metodikai aprēķinātais pārrobežu slodzes apjoms slāpeklim Lielupes upes grīvā ir 39% un fosforam – 23%. Aprēķini apsaimniekošanas mērķa noteikšanai ūdensobjektu līmenī tiek precizēti 2021. gadā.

Ķīmiskā kvalitāte ir slikta 82% monitorēto ūdensobjektu Lielupes UBA. To galvenokārt nosaka visur esošās noturīgās, bioakumulatīvās un toksiskās (PBTs) vielas, kuru nozīmīgs avots ir atmosfēras depozicija. Ņemot vērā ierobežotas iespējas tiešā veidā ietekmēt šo vielu koncentrācijas vidē, **ķīmiskās kvalitātes mērķis** ir vielu skaita ar VKN pārsniegumiem nepalielināšanās, pēc iespējas novēršot augšupejošas koncentrāciju tendences.

Lielupes upju baseinu apgabalā ir identificēti 67 riska upju ūdensobjekti un 10 riska ezeru ūdensobjekti, kuriem pastāv risks nerasniegt labu kvalitāti, un dažādu slodžu samazināšanai būtu nepieciešams veikt vienu vai vairākus papildu pasākumus. Galvenokārt risks nerasniegt labu kvalitāti pastāv ietekmētu biotopu (dažādu hidromorfoloģisko izmaiņu rezultātā) un biogēnu dēļ – attiecīgi 61 un 53 ūdensobjektos (44 ūdensobjektos risks pastāv šo abu ietekmju dēļ). Riska ūdensobjektu ir vairāk, nekā bija identificēts 2.cikla UBA plānā, galvenokārt precizētā ūdensobjektu skaita dēļ un uzlaboto slodžu novērtējuma metodiku rezultātā. Līdz ar to ir nepieciešami grozījumi MK noteikumu Nr.418 (31.05.2011.) 1. un 2. pielikumā, kur, ņemot vērā arī iepriekšējo – mazāko ūdensobjektu skaitu, kā riska ūdensobjekti bija iekļauti 23 upju un 5 ezeru ūdensobjekti.

Pēc 2015.-2019. g. virszemes ūdeņu monitoringa un ūdensobjektu grupēšanas rezultātiem, Ventas upju baseinu apgabalā labai ekoloģiskai kvalitātei / potenciālam attiecībā uz kopējā slāpekļa koncentrācijām neatbilst 41 dabiskas izcelsmes upju ūdensobjekti, 1 upju SPŪO, , 10 dabiskas izcelsmes ezeru ūdensobjekti un 4 stipri pārveidots ezeru ūdensobjekts, bet attiecībā uz kopējā fosfora koncentrācijām – 13 dabiskas izcelsmes upju ūdensobjekti, 1 upju SPŪO, 8 dabiskas izcelsmes ezeru ūdensobjekti un 4 stipri pārveidots ezeru ūdensobjekts.

Atbilstoši veiktajam ekoloģisko mērķu aprēķinam, kopējais nepieciešamais **slāpekļa** slodzes samazinājums visos Ventas UBA ūdensobjektos, lai sasniegtu labu ekoloģisko stāvokli, ir 1717 tonnas/gadā, un kopējais nepieciešamais **fosfora** slodzes samazinājums ir 33 tonnas/gadā. Piemēram, nodrošinot slāpekļa emisijas samazinājumu no notekūdeņu attīrīšanas iekārtas (NAI) par 1 tonnu/gadā, līdzvērtīgs samazinājums notiks arī nākamajā gadā un turpmākajos gados. Papildus citā sektorā ieviešot emisiju samazinošus pasākumus, tas palīdz vēl panākt kopējo nepieciešamo emisiju samazinājumu. Šo kopējo samazinājumu attiecina pret references vērtību, t.i., izsaka kā slodzes samazinājumu par N tonnām gadā salīdzinājumā ar references laika periodu (pirms pasākumu ieviešanas). Novērtēts, ka pārrobežu slodzes apjoms slāpeklim Ventas upes grīvā ir 34% un fosforam – 16%. Bārta ir otra nozīmīga pārrobežu upe Ventas UBA. Tur aptuveni 24% no grīvā aprēķinātās N slodzes un 15% no P slodzes veido pārrobežu piesārņojums no Lietuvas. Aprēķini apsaimniekošanas mērķa noteikšanai ūdensobjektu līmenī tiek precizēti 2021. gadā.

Ķīmiskā kvalitāte ir slikta 90% monitorēto ūdensobjektu Ventas UBA, vērtējot pēc direktīvas 2008/15/EK vielām. To galvenokārt nosaka visur esošās noturīgās, bioakumulatīvās un toksiskās (PBTs) vielas, kuru nozīmīgs avots ir atmosfēras depozicija. Ņemot vērā

ierobežotas iespējas tiešā veidā ietekmēt šo vielu koncentrācijas vidē, **ķīmiskās kvalitātes mērķis** ir vielu skaita ar VKN pārsniegumiem nepalielināšanās, pēc iespējas novēršot augšupejošas koncentrāciju tendences.

Ventas upju baseinu apgabalā ir identificēti 95 riska upju ūdensobjekti un 24 riska ezeru ūdensobjekti, kuriem pastāv risks nesasniegt labu kvalitāti, un dažādu slodžu samazināšanai būtu nepieciešams veikt vienu vai vairākus papildu pasākumus. Galvenokārt risks nesasniet labu kvalitāti pastāv ietekmētu biotopu (dažādu hidromorfoloģisko izmaiņu rezultātā) un biogēnu dēļ – attiecīgi 83 un 56 ūdensobjektos (44 ūdensobjektos risks pastāv šo abu ietekmju dēļ). Riska ūdensobjektu ir vairāk, nekā bija identificēts 2.cikla UBA plānā, galvenokārt precizētā ūdensobjektu skaita dēļ un uzlaboto slodžu novērtējuma metodiku rezultātā. Līdz ar to ir nepieciešami grozījumi MK noteikumu Nr. 418 (31.05.2011.) 1. un 2. pielikumā, kur, ņemot vērā arī iepriekšējo – mazāko ūdensobjektu skaitu, kā riska ūdensobjekti bija iekļauti 20 upju un 16 ezeru ūdensobjekti.

3.12. Integrācija ar citiem plānošanas dokumentiem

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/56/EK „Jūras Stratēģijas pamatDirektīva” izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā, kas paredz dalībvalstu atbildību par laba jūras vides stāvokļa panākšanu līdz 2020. gadam. Direktīvas prasības ir iestrādātas Latvijas tiesību aktos ar „Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likumu” (28.10.2010.) un tam pakārtotajiem Ministru kabineta noteikumiem, tostarp MK noteikumiem Nr.1071 (23.11.2010.) “Prasības jūras vides stāvokļa novērtējumam, laba jūras vides stāvokļa noteikšanai un jūras vides mērķu izstrādei”.

Atbilstoši Direktīvas un likuma prasībām, Latvijai jāizstrādā un jāīsteno „jūras stratēģija” saviem jūras ūdeņiem, ietverot jūras ūdeņu vides novērtējumu, laba jūras ūdeņu vides stāvokļa noteikšanu, vides kvalitātes mērķu un rādītāju noteikšanu, jūras ūdeņu monitoringa programmas izstrādi un pasākumu programmas izstrādi un īstenošanu.

Jūras vides stāvokļa sākotnējais novērtējums Latvijā ir veikts 2012. gadā. Atjaunotais novērtējums ir sagatavots 2018. gadā, balstoties uz Jūras vides monitoringa programmas 2014.-2020. gadam ietvaros iegūtajiem datiem. Atjaunotais novērtējums sevī ietver jūras vides stāvokļa raksturojumu atbilstoši Jūras Stratēģijas pamatDirektīvā noteiktajiem kritērijiem un aktuāliem slodžu veidiem, kā arī jūras ūdeņu izmantošanas ekonomisko un sociālo analīzi, tostarp esošo politiku pasākumu ieviešanas situācijas novērtējumu. Pasākumu programmas sagatavošana jūras ūdeņiem plānota 2022. gadā.

Piekrastes un pārejas ūdensobjekti ir teritorijas, uz kurām attiecas gan Ūdens Struktūrdirektīvas, gan Jūras Stratēģijas pamatDirektīvas prasības. Sagatavojot upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānus, vislielākā uzmanība pievērsta Jūras vides stāvokļa novērtējumā (2018) ietvertajam jūras ūdeņu eitrofikācijas stāvokļa vērtējumam, jo tieši eitrofikācijas jomā slodžu samazināšanas pasākumi uz sauszemes (upju sateces baseinos) ir būtiski jūras ūdeņu stāvokļa uzlabošanai.

UBA apsaimniekošanas plānu Pasākumu programmās paredzētie pasākumi ir obligātie pasākumi Jūras Stratēģijas pamatDirektīvas kontekstā, līdz ar to tie pilnā mērā attiecināmi arī uz Baltijas jūras ūdeņu apsaimniekošanu.

Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likuma (28.10.2010.) un Ministru kabineta noteikumu Nr. 1071 (23.11.2010.) "Prasības jūras vides stāvokļa novērtējumam, laba jūras vides stāvokļa noteikšanai un jūras vides mērķu izstrādei" prasības attiecībā uz plūdu risku ir īstenotas Plūdu riska pārvaldības plāna pasākumu programmā un izvirzot mērķus aizsardzībai pret plūdiem. Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likuma 13. pants nosaka, ka pasākumu programmā jāiekļauj pasākumi, kas tiks veikti, lai izpildītu Eiropas Savienības un Latvijas tiesību aktu vai starptautisko līgumu prasības par plūdu riska novērtēšanu un pārvaldību, kā arī Ministru kabineta noteikumi Nr. 1071 nosaka piekrastes nostiprināšanas nepieciešamību un pretplūdu aizsardzību.

Lai novērstu krasta eroziju, samazinātu applūšanas risku iedzīvotājiem, infrastruktūrai, piesārņotām vietām un citiem objektiem, ir nepieciešami krasta stiprināšanas pasākumi. Viens no Plūdu riska pārvaldības plānā izvirzītajiem specifiskajiem mērķiem ir samazināt jūras un upju krastu erozijas, kā arī plūdu izraisīto apdraudējumu blīvi apdzīvotām vietām, mazinot risku iespējami lielākam iedzīvotāju skaitam un publiskās infrastruktūras objektiem.

Plūdu riska pārvaldības plāna pasākumu programmas preventīvie, gatavības un aizsardzības pasākumi nacionālās nozīmes plūdu riska teritorijās paredz arī preterozijas pasākumus.

Dabas aizsardzība ir bioloģiskās un ainavu daudzveidības un atsevišķu dabas objektu aizsardzība un ilgtspējīga izmantošana. Ar Eiropas Padomes 1992. gada 21. maija Direktīvu 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (Biotopu Direktīva) un Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 30. novembra Direktīvu 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību (Putnu Direktīva) ES mērogā ir izveidota sistēma nozīmīgo biotopu un sugu aizsardzībai.

Sugu un biotopu aizsardzības likums (16.03.2000.) paredz, ka viens no vides pārvaldības instrumentiem ir **Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju** (ĪADT) izveidošana un šo teritoriju aizsardzības plānošana.

Par aizsargājamām teritorijām Ūdens Struktūrdirektīvas izpratnē tiek uzskatītas tādas ĪADT, kur ūdens resursu stāvokļa saglabāšana vai uzlabošana ir svarīgs to aizsardzības faktors. Ņemot vērā šo aspektu, upju baseinu apgabalu plānošanas kontekstā apskatāmās teritorijas ir ĪADT sastāvā ietilpstošie ES nozīmes aizsargājamo saldūdeņu biotopi. UBA plānu izstrādes ietvaros tiks analizēta informācija, kas iegūta īstenojot projektu "Dabas skaitīšana", izvērtējot projekta datus par apskatāmo aizsargājamo saldūdens biotopu aizsardzības stāvokli un apdraudējumiem, lai atbilstoši jaunākajai pieejamajai informācijai plānotu nepieciešamos apsaimniekošanas pasākumus. Analīzē plānots ietvert arī daļu no aizsargājamiem saldūdeņu biotopiem ārpus ĪADT robežām, pēc projekta "Latvijas upju ierindošana prioritārā secībā pēc to esošās un potenciālās nozīmes zivju faunas saglabāšanā" rezultātiem.

Eiropas Savienības **Biodaudzveidības stratēģija 2030. gadam** kā vienu no mērķiem izvirza upju tīkla nepārtrauktības atjaunošanu ES mērogā vismaz 25 000 km garumā. UBA plānu pasākumu programmās 2022.-2027. gadam ir paredzēti pasākumi gareniskās un laterālās nepārtrauktības atjaunošanai vairākos upju ūdensobjektos, kur šādu pasākumu veikšana ir

vērtējama ar visaugstāko prioritāti. Vidējas un zemas prioritātes ūdensobjektiem nepārtrauktības atjaunošanas pasākumu īstenošana paredzēta turpmākajos apsaimniekošanas ciklos.

Nākotnē var būt nepieciešama UBA plānu izstrādes brīdī noteikto prioritāšu pārskatīšana, ņemot vērā LVAF projekta Nr. 1 08/43/2020 “Latvijas upju ierindošana prioritārā secībā pēc to esošās un potenciālās nozīmes zivju faunas saglabāšanā” rezultātiem, kas sagaidāmi 2021. gadā. Projektu īsteno Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskā institūta “BIOR” speciālisti. Atbilstoši projekta rezultātiem var tikt precizēts arī **prioritāro zivju ūdeņu** saraksts Latvijā.

Lai plūdu riska pārvaldības plānā noteiktu pasākumu īstenošanas prioritātes, tika izmantoti vairāki kritēriji, kam ir būtiska ietekme un kas savstarpējā kombinācijā spēj raksturot plūdu nozīmīgumu. Viens no kritērijiem ir īpaši aizsargājamo dabas teritoriju platība plūdu riskam pakļautajās teritorijās. Kritērijs attiecas tikai uz vidējas un mazas varbūtības plūdiem (ar atkārtotās periodu reizi 100 vai 200 gados), jo ilgstoši atrodies zem ūdens, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas var pārpurvoties. Savukārt lielas varbūtības plūdi (ar atkārtotās periodu reizi 10 gados) dabisko mitrāju teritorijās saglabā dabiskos biotopus un šādas teritorijas nav pieskaitāmas pie plūdu risku teritorijām.

Putnu Direktīvas 4. pants nosaka sugas, kurām piemērojami īpaši dzīvotņu aizsardzības pasākumi, lai nodrošinātu to izdzīvošanu un vairošanos savā izplatības areālā. 4. panta 2. punkts nosaka dalībvalstīm veltīt īpašu uzmanību mitrāju un pirmām kārtām starptautiski nozīmīgu mitrāju aizsardzībai. Saskaņā ar Ramsāres konvencijas 1. pantu, mitrāji ir palienes, zāļu un kūdras purvi vai ūdeņu platības – dabiskas vai mākslīgas, pastāvīgas vai pārplūstošas, kurās ir stāvošs vai tekošs ūdens, saldūdens, iesāļš vai sāļš ūdens, t.sk. jūras akvatorijas. Mitrāji ir dzīvesvieta neskaitāmām augu un dzīvnieku sugām, tie regulē ūdens režīmu, palīdz samazināt plūdus un veic ūdeņu attīrīšanu. Biotopu Direktīva nosaka nozīmīgu dabisko dzīvotņu veidus, kuru aizsardzībai jānosaka īpaši aizsargājamas dabas teritorijas. Piemēram, klinšu dzīvotnes, kurām nepieciešamas applūdušas vai daļēji applūdušas jūras piekrastes alas, kā arī pusdabiskas mitras augsto lakstaugu pļavas.

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas atsevišķās vietās Latvijā pilnībā vai daļēji atrodas plūdu draudiem pakļautās teritorijās. Lielākā daļa no šīm teritorijām ir iekļautas Eiropas nozīmes aizsargājamo teritoriju Natura 2000 tīklā. Daļa īpaši aizsargājamo dabas teritoriju ir pakļautas regulārai applūšanai un tieši applūšanas režīms nosaka attiecīgās dabas teritorijas aizsardzības stāvokli, un ir viens no priekšnosacījumiem bioloģiskās daudzveidības eksistencei. Tādas ir, piemēram, dabas parks “Daugavas loki”, dabas parks “Dvietes paliene”, Rāznas nacionālais parks, dabas parks “Daugavas ieleja”, dabas liegums “Lielā Baltezera salas”, dabas liegums “Jaunciems”, dabas liegums “Vecdaugava” u.c.

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas atsevišķās vietās Latvijā pilnībā vai daļēji atrodas plūdu draudiem pakļautās teritorijās. Lielākā daļa no šīm teritorijām ir iekļautas Eiropas nozīmes aizsargājamo teritoriju Natura 2000 tīklā. Vētras uzplūdiem un erozijas procesiem Baltijas jūras un Rīgas līča piekrastē ir pakļauta īpaši aizsargājama dabas teritorija – dabas parks “Piejūra”. ĪADT – aizsargājams ģeoloģisks un ģeomorfoloģisks dabas piemineklis “Valmieras stāvie krasti” ir pakļauta erozijai, kuras rezultātā periodiski notiek atsegumu atjaunošanās nobrūkot atsevišķiem krasta kraujas blokiem līdz ar augošajiem kokiem. Daļa īpaši aizsargājamo dabas teritoriju ir pakļautas regulārai applūšanai un tieši applūšanas režīms

nosaka attiecīgās dabas teritorijas aizsardzības stāvokli, un ir viens no priekšnosacījumiem bioloģiskās daudzveidības eksistencei, piemēram, ĪADT – aizsargājamo ainavu apvidus “Ādaži”.

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas atsevišķās vietās Latvijā pilnībā vai daļēji atrodas plūdu draudiem pakļautās teritorijās. Lielākā daļa no šīm teritorijām ir iekļautas Eiropas nozīmes aizsargājamo teritoriju *Natura 2000* tīklā. Īpaši aizsargājama dabas teritorija – dabas liegums “Lielupes grīvas pļavas” ir pakļauta jūras vējuzplūdiem. Daļa īpaši aizsargājamo dabas teritoriju ir pakļautas regulārai applūšanai un tieši applūšanas režīms nosaka attiecīgās dabas teritorijas aizsardzības stāvokli, un ir viens no priekšnosacījumiem bioloģiskās daudzveidības eksistencei, piemēram, dabas liegums “Babītes ezers” Lielupes upju baseinu apgabalā.

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas atsevišķās vietās Latvijā pilnībā vai daļēji atrodas plūdu draudiem pakļautās teritorijās. Lielākā daļa no šīm teritorijām ir iekļautas Eiropas nozīmes aizsargājamo teritoriju *Natura 2000* tīklā. Vētras uzplūdiem un erozijas procesiem Baltijas jūras un Rīgas līča piekrastē ir pakļautas vairākas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas: dabas parks “Pape”, dabas parks “Bernāti”, dabas liegums “Ziemepe”, dabas liegums “Užava”, dabas liegums “Ovīši”, Slīteres nacionālais parks, dabas parks „Engures ezers” u.c. Vētras uzplūdiem upju grīvās un saistītos virszemes ūdensobjektos ir pakļauts dabas liegums “Liepājas ezers” un dabas parks “Užavas lejtece”. Daļa īpaši aizsargājamo dabas teritoriju ir pakļautas regulārai applūšanai un tieši applūšanas režīms nosaka attiecīgās dabas teritorijas aizsardzības stāvokli, un ir viens no priekšnosacījumiem bioloģiskās daudzveidības eksistencei.

1995. gadā, pieņemot likumu Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām, Latvija apņēmusies pildīt starptautiskās saistības globālo klimata pārmaiņu novēršanai, samazinot siltumnīcefekta gāzu emisijas atmosfērā.

Attiecībā uz ūdeņu kvalitāti klimata pārmaiņu kontekstā, Valsts pētījumu programmā KALME (Klimata maiņas ietekme uz Latvijas ūdeņu vidi), 2010. gadā veica modelēšanu par iespējamiem scenārijiem nākotnē. Pētījuma rezultāti integrēti UBA apsaimniekošanas plānos, vērtējot biogēno vielu koncentrācijas potenciālās izmaiņas, plūdu risku, un ūdens vides sugu sastāva izmaiņas.

Saskaņā ar Riska novērtēšanas un kartēšanas vadlīnijām katastrofu pārvaldībai (SEC (2010) 1626 galīgā redakcija) un apkopotās informācijas analīzes rezultātiem, Latvijā plūdu apdraudētās teritorijas pēc to izcelsmes iedalāmas četrās pamata grupās, kuras ietekmē: jūras uzplūdi, lietus plūdi, pavasara plūdi un mākslīgi – cilvēku radīti plūdi. Plūdu risku pārvaldības plānā un pasākumu programmā pētījuma prognozes ievērotas, izvērtējot nākotnes plūdu riskus un plānojot aizsardzības pasākumus.

Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam (NAP 2027)

Savstarpēji integrējams ar Plūdu riska pārvaldības plānu ir Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2021. – 2027. gadam rīcības virziena uzdevums – Klimata pārmaiņu ietekmju mazināšana, īstenojot pielāgošanās klimata pārmaiņām pasākumus un panākot materiāltehniskā un infrastruktūras nodrošinājuma uzlabojumus (katastrofu draudu, t. sk. plūdu un krasta erozijas, novēršanas un to pārvaldīšanas pasākumu īstenošanai), kā arī

tautsaimniecības nozaru pārvaldībā, un ilgspējīgā nokrišņu notekūdeņu apsaimniekošanā, ņemot vērā jaunākos zinātniskos datus un prognozes par klimatnoturīguma sasniegšanu un stiprināšanu. Viens no Plūdu riska pārvaldības plāna specifiskajiem mērķiem ir lietūs un palu izraisītu lokālu teritoriju applūšanas novēršana, sakārtojot un attīstot virszemes noteces un lietūs ūdeņu novadīšanas sistēmas.

Ņemot vērā klimata pārmaiņu ietekmi uz lietūs radīto plūdu atkārtotā biežuma palielināšanos, lauku teritorijās valstij piederošo hidrobūvju aizsargātajās un regulēto potamālo upju piegulošajās platībās, Plūdu riska pārvaldības plāna pasākumu programmā ir izstrādāti tādi plūdu riska mazināšanas pasākumi kā upes gultnes atjaunošana (pārtīrīšana), polderu aizsargdambju un sūkņu staciju pārbūve, ko veic ZMNĪ. Plūdu riska pārvaldības plāna pasākumu programmas preventīvie, gatavības un aizsardzības pasākumi nacionālās nozīmes plūdu riska teritorijās paredz izstrādāt lietūs izraisīto plūdu modeli, lietūs plūdu draudu un plūdu riska kartes, kā arī integrēt kartes Plūdu riska informācijas sistēmā. Pasākumu programma paredz izstrādāt plūdu draudu un plūdu riska kartes saistībā ar klimata pārmaiņām un integrēt Plūdu riska informācijas sistēmā.

Darbības programmas projekts 2021.–2027. gadam

Darbības programmas projekta 2021.–2027. gadam specifiskais atbalsta mērķis 2.1.3. – “Veicināt pielāgošanos klimata pārmaiņām, risku novēršanu un noturību pret katastrofām” nosaka pasākumus attiecībā uz plūdiem. Pasākumi aizsardzībai pret plūdiem ir primāri nacionālās nozīmes plūdu risku teritorijās un noteikti atbilstoši nacionālajiem plūdu riska pārvaldības dokumentiem, līdz ar to ir saistīti arī ar Plūdu riska pārvaldības plānu. Iepriekš minētais atbalsta mērķis 2.1.3. nosaka sekojošus pretplūdu pasākumus:

- daudzfunkcionālu zaļās un zilās infrastruktūras risinājumu izveide plūdu risku novēršanai un pielāgošanās tiem, ietverot dabisko vai daļēji dabisko dzīvotņu un ekosistēmu atjaunošanu (piemēram, purvu ekosistēmu vai palieņu gar upēm atjaunošana, hidromorfoloģisko šķēršļu demontāža) vai jaunu uz dabas sistēmām balstītu risinājumu ieviešana (piemēram, mākslīgās mitraines, kaskādes dīķi, biofiltri u.c.), kā arī pilsētu lietūs ūdens noteces sistēmu izveidei, paplašināšanai un pārbūvei (piemēram, caurlaidīgu segumu izbūve, zaļie jumti, u.c.);
- kombinēti infrastruktūras risinājumi vietās, kurās zaļās un zilās infrastruktūras pasākumi vien nevar nodrošināt pietiekamu aizsardzību vai hidrotehnisko būvju un pilsētu lietūs ūdens noteces infrastruktūras izveide, paplašināšana un pārbūve, vietās, kurās zaļās un zilās infrastruktūras pasākumi nav iespējami.

Iepriekš minētie pasākumi ir integrēti ar Plūdu riska pārvaldības plānu. Viens no pretplūdu mērķiem ir dabisko teritoriju (zaļās infrastruktūras) pilnīga vai daļēja atjaunošana un videi draudzīgu meliorācijas sistēmas vides elementu (“zaļo” risinājumu) izmantošana. Plūdu apdraudētajās pilsētu teritoriju daļās augstākā prioritāte tiek piešķirta “zaļo zonu” (piemēram, parki, iekškvartālu un ielu stādījumi u.c.) izveidei, savukārt plūdu apdraudētajās lauku teritorijās – meliorācijas sistēmu uzturēšanai un atjaunošanai, pārtīrot esošos grāvjus.

Ņemot vērā pretplūdu pasākumu īstenošanas nepieciešamību plūdu riska teritorijās, Plūdu riska pārvaldības plāna papildus mērķis ne vien plūdu riska samazināšanai, bet arī ekoloģiskās kvalitātes uzlabošanai, būtu normatīvo aktu projekta izstrāde, kas paredz zaļās

infrastruktūras un citu daudzfunkcionālu dabīgā ūdens aizturēšanas pasākumu ieviešanu, izmantošanu un uzturēšanu. Vienlaikus tikai augsti aizsargdambji lielākoties spēj pasargāt teritorijas un iedzīvotājus no ledus sastrēgumu izraisītajiem plūdiem, tāpēc jānodrošina esošo aizsargdambju uzturēšana atbilstošā tehniskā stāvoklī un aizsargdambju atjaunošanas (pārbūves) pasākumu īstenošana pēc nepieciešamības.

Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika posmam līdz 2030. gadam

Savstarpēji integrējams ar Plūdu riska pārvaldības plānu ir Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika posmam līdz 2030. gadam, kas apstiprināts ar Ministru kabineta 2019. gada 17. jūlija rīkojumu Nr. 380. Plānā ir apskatītas līdz šim Latvijā novērotās klimata pārmaiņas un noteikti pielāgošanās risinājumi dažādiem ar tām saistītiem riskiem un iespējām. Pasākumi ir balstīti uz pētījumiem par risku un ievainojamības novērtēšanu un pielāgošanās pasākumu identificēšanu sešās jomās: ainavu plānošana un tūrisms, bioloģiskā daudzveidība un ekosistēmu pakalpojumi, civilā aizsardzība un katastrofas pārvaldīšana, būvniecība un infrastruktūras plānošana, veselība un labklājība, lauksaimniecība un mežsaimniecība, kas tika izstrādāti Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) finanšu instrumenta 2009.-2014. gada programmas "Nacionālā klimata politika" iepriekš noteiktā projekta "Priekšlikuma izstrāde Nacionālajai klimata pārmaiņu pielāgošanās stratēģijai, identificējot zinātniskos datus un pasākumus pielāgošanās klimata pārmaiņu nodrošināšanai, kā arī veicot ietekmju un izmaksu novērtējumu" ietvaros. Izvēlētās nozares aptver visus klimata pārmaiņām visvairāk pakļautos, visjūtīgākos sektorus.

Valsts civilās aizsardzības plāna iespējamo apdraudējumu sarakstā kā hidroloģiskas dabas katastrofas minēti pali, plūdi un vējuzplūdi. Plāns nosaka preventīvos, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumus palu, plūdu un vējuzplūdu gadījumā. Viens no veicamajiem pasākumiem ir hidrometeoroloģiskā monitoringa tehnisko iekārtu un plūdu riska informācijas sistēmas (PRIS) uzturēšana. Plūdu riska pārvaldības plāna pasākumu programmas pasākumi un Valsts civilās aizsardzības plāna pasākumi ir savstarpēji integrēti, lai tiktu pārvaldīta un mazināta plūdu riska ietekme. Viens no plūdu riska pārvaldības plāna specifiskajiem mērķiem ir nodrošināt iespēju savlaicīgi novērtēt applūšanas riskus un sniegt atbildīgajām institūcijām un iedzīvotājiem nepieciešamo informāciju par applūstošo teritoriju apdraudētības pakāpi attīstot Plūdu riska informācijas sistēmu un pilnveidojot agrās plūdu brīdināšanas sistēmu.

Vietējās pašvaldības teritorijas plānojumam ir jābūt savstarpēji integrētam ar Plūdu riska pārvaldības plānu.

Saskaņā ar Aizsargjoslu likumu applūstošā teritorija ir ūdenstece ielejas vai ūdenstilpes iepakas daļa, kura palos vai plūdos pilnīgi vai daļēji applūst un kuras platums ūdenstece vai ūdenstilpes aizsardzības nolūkos tiek noteikts vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā atbilstoši Aizsargjoslu likumā noteiktajai Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu noteikšanas metodikai (Ministru kabineta noteikumi Nr.406, 03.06.2008.).

Saskaņā ar Aizsargjoslu likuma 7. panta 1. daļu, virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas nosaka ūdenstilpēm, ūdenstecēm un mākslīgiem ūdensobjektiem, lai samazinātu piesārņojuma negatīvo ietekmi uz ūdens ekosistēmām, novērstu erozijas procesu attīstību, ierobežotu

saimniecisko darbību applūstošajās teritorijās, kā arī saglabātu apvidum raksturīgo ainavu. Saskaņā ar 7. panta 2. daļu, minimālie virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu platumi tiek noteikti visas applūstošās teritorijas platumā lauku apvidos (neatkarīgi no zemes kategorijas un īpašuma) un pilsētās un ciemos — teritoriju plānojumos. Aizsargjoslu likuma 37. panta 4. daļa nosaka aizliegumu applūstošajās teritorijās veikt teritorijas uzbēršanu, būvēt ēkas, būves un aizsargdambjus, kā arī ostu applūstošajās teritorijās aizliegts veikt teritorijas uzbēršanu, būvēt ēkas un būves, izņemot hidrotehniskās būves, piestātnes, infrastruktūras, inženierkomunikācijas un citas ar ostu darbību saistītās būves.

Ministru kabineta noteikumu Nr.240 “Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi” 212. punkts nosaka, ka, izstrādājot teritorijas attīstības plānošanas dokumentus, jāņem vērā plūdu riska teritorijas. 217. punkts nosaka, ka plūdu riska teritorijās pašvaldība var noteikt īpašas prasības būvniecībai un vides infrastruktūrai, piemēram, notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas sistēmām.

Teritorijas plānojuma grafiskā daļa (funkcionālā zonējuma kartes) attēlo applūstošās teritorijas ar 10% applūšanas atzīmi, tās iespējams aktualizēt pēc Plūdu riska pārvaldības plāna informācijas un LVĢMC modelētajām Plūdu riska un draudu kartēm. Pašvaldības izstrādājot teritorijas plānojumus un teritorijas attīstības priekšnoteikumus, var ņemt vērā Plūdu plāna pasākumu programmu un mērķus. Kā arī pašvaldības, balstoties uz plūdu riska teritorijām, var noteikt aprobežojumus teritoriju izmantošanai.

Teritorijas plānojuma Vides pārskatā nosakot riska teritorijas, var balstīties uz Plūdu riska pārvaldības plānu. Analizējot vides kvalitāti, jāizvērtē arī teritorijā notiekošo dabas procesu radītie riski (plūdu riska teritorijas, vētru apdraudētās teritorijas), lai var apzināt riska vietas, kas var izraisīt negatīvu ietekmi uz cilvēka veselību, vidi, ekonomiku un kultūras mantojumu un varētu noteikt turpmāko teritorijas izmantošanu. Vēlams iepriekš minēto attēlot arī grafiskā veidā teritorijas plānojumos.

Eiropas Savienības stratēģija attiecībā uz farmaceitiskajām vielām vidē izstrādāta saskaņā ar Prioritāro vielu direktīvas (2008/105/EK, grozīta ar Direktīvu 2013/39/ES) 8.c pantu, kas nosaka, ka Eiropas Komisijai attiecībā uz ūdens piesārņojumu ar farmaceitiskām vielām jāizstrādā stratēģiska pieeja. Stratēģijas galvenie mērķi ir:

- identificēt darbības vai pētniecības virzienus, lai novērstu potenciālos riskus, ko rada farmaceitisko vielu atliekas vidē, kā arī atbalstīt ES rīcību pret antibakteriālo rezistenci;
- veicināt inovācijas, kas var palīdzēt vērsties pret riskiem un veicināt aprites ekonomiku, atvieglot ūdens, notekūdeņu dūņu un kūtsmēsļu atkārtotu izmantošanu;
- apzināt zināšanu trūkumus un piedāvāt risinājumus to samazināšanai;
- nodrošināt, ka ieviešamie pasākumi farmaceitisko vielu risku samazināšanai neapdraudētu drošu un iedarbīgu farmaceitisko vielu pieejamību.

Tajā ir iekļautas 6 darbības jomas un arī konkrētas rīcības pasākumu piemērošanai:

1. Palielināt informētību un veicināt farmaceitisko līdzekļu piesardzīgu izmantošanu;
2. Atbalstīt videi nekaitīgāku farmaceitisko līdzekļu izstrādi un veicināt “zaļāku” ražošanu;
3. Uzlabot vides risku novērtēšanu un tā pārskatīšanu;

4. Samazināt neizlietoto farmaceitisko vielu atkritumu apjomu, un uzlabot atkritumu apsaimniekošanu;
5. Paplašināt vides monitoringu;
6. Aizpildīt citus trūkumus zināšanās par farmaceitiskajām vielām vidē.

Stratēģijā ir uzsvērts, ka daudzu cilvēku un dzīvnieku slimību ārstēšana ir atkarīga no iedarbīgiem farmaceitiskiem līdzekļiem un ka zināšanās joprojām ir būtiski trūkumi, tomēr ir pietiekami daudz pierādījumu tam, ka jārīkojas, lai samazinātu risku, ko rada farmaceitiskie līdzekļi vidē. Lai to panāktu, visā dzīvesciklā jāiesaista visas attiecīgās ieinteresētās puses, arī dalībvalstu kompetentās iestādes, farmācijas nozare, medicīnas un veterinārijas speciālisti, pacienti, lauksaimnieki un ūdens saimniecība, ar kopīgu mērķi izveidot ilgtspējīgāku, resursefektīvāku un aprites ekonomiku.

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam ir hierarhiski augstākais ilgtermiņa attīstības plānošanas dokuments Latvijā, kura uzdevums ir iezīmēt valsts attīstības vadlīnijas un telpisko perspektīvu laika periodam līdz 2030. gadam. Viena no šī dokumenta prioritātēm ir "daba kā nākotnes kapitāls", respektīvi, tiek saglabāta bioloģiskā daudzveidība, inovatīvi izmantoti ekosistēmu pakalpojumi un atjaunojamie resursi. Stratēģijas ietvaros būtu jāievieš dabas kapitāla pārvaldības pieeja ekosistēmu preču un pakalpojumu vērtības, dabas un antropogēnu radīto risku un zaudējumu identificēšanai un novērtēšanai, tādējādi samazinot piesārņojuma un atkritumu plūsmas un attīstot ilgtspējīgu dabas resursu apsaimniekošanu un ekosistēmu pakalpojumus. Tāpat dokumentā ir minēts, ka ir jānodrošina "piesārņotājs maksā" principa ievērošana.

Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027. gadam ir galvenais valsts vidēja termiņa attīstības plānošanas dokuments Latvijā. Tas izstrādāts, īstenojot Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030. gadam un ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķus, lai turpmākajos gados ikviens Latvijas iedzīvotājs un sabiedrība kopumā panāktu dzīves kvalitātes uzlabošanu. NAP2027 vērsts uz Ilgtermiņa konceptuālā dokumenta "Latvijas izaugsmes modelis: cilvēks pirmajā vietā" īstenošanu. Valsts ir noteikusi arī nacionālos vides, klimata un enerģētikas politikas mērķus un pasākumus, kas ieviešami vides kvalitātes saglabāšanā un uzlabošanā, oglekļa mazietilpīgas attīstības sasniegšanā, energoefektivitātes veicināšanā un pārejā uz atjaunojamiem energoresursiem, lai mazinātu klimata un vides pārmaiņu procesus. Attiecībā uz ūdeņiem mērķis ir palielināt augstai un labai ekoloģiskai kvalitātei atbilstošu ūdensobjektu īpatsvaru.

Vides politikas pamatnostādnes 2021.-2027. gadam ir vides aizsardzības nozares vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments. Tas aizstāj Vides politikas pamatnostādnes 2014-2020. gadam. Tas izstrādāts atbilstoši Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2021.-2027. gadam (NAP2027) noteiktajām prioritātēm un Eiropas Zaļā kursa stratēģiskiem mērķiem.

Vides politikas pamatnostādņu mērķi 2021.-2027. gadam izriet no NAP2027 vadmotīviem un stratēģiskiem mērķiem un Eiropas Zaļā kursa prioritātēm. Tie ir:

- Virzīties uz klimatneitralitāti un klimatnoturīgumu;
- Veicināt ilgtspējīgu resursu izmantošanu un pāreju uz aprites ekonomiku;
- Saglabāt un atjaunot ekosistēmas un bioloģisko daudzveidību; – Samazināt piesārņojumu.

Iekšzemes ūdeņu un Baltijas jūras jomā tiek izvirzīti četri apakšmērķi – plūdu riska un erozijas samazināšana, droša ūdens resursu izmantošana, nelietderīga patēriņa samazināšana un dūņu lietderīgas izmantošanas palielināšana, kā arī piesārņojuma samazināšana virszemes ūdeņos un jūras vidē. Politikas dokumentā uzskaitīti pasākumi un rezultatīvie rādītāji minēto mērķu sasniegšanai. VPP2027 iekļauta arī vides monitoringa programma, kuras otrā sadaļa ir Ūdeņu monitoringa programma 2021-2026. gadam, kas pamatā izstrādāta saskaņā ar ŪSD prasībām.

Transporta attīstības pamatnostādņu 2021.-2027. gadam (izsludinātas Valsts sekretāru sanāksmē 04.03.2021.) mērķis ir vērsts uz ilgtspējīgu cilvēka mobilitātes vajadzību apmierināšanu, vienlaikus sniedzot ieguldījumu valsts ekonomiskajā izaugsmē. Politikas plānošanas dokumentā noteikts, ka tiks samazinātas SEG emisijas transportā un uzlabota vides kvalitāte, kas netieši ietekmē arī ūdeņu kvalitāti. Minētie attīstības virzieni jāņem vērā, izstrādājot pasākumu programmu Baltijas jūras ūdeņiem. Virzībai uz klimatneitralitātes mērķu sasniegšanu, tiks elektrificētas ostu piestātnes, rekonstruētas hidrotehniskās būves un uzlaboti navigācijas apstākļi. Viens no dokumentā minētajiem uzdevumiem ir iegādāties ar vides aizsardzības prasību ievērošanu saistītas iekārtas un peldlīdzekļus, un ostās izbūvēt attiecīgu infrastruktūru.

Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai. Stratēģija nosaka rīcību līdz 2030. gadam, kas ietver noteiktus konkrētus enerģētikas un tās apakšnozaru attīstības pasākumus, lielos enerģētikas infrastruktūras projektus un valsts mērķus palielināt energoresursu un enerģijas pašnodrošinājumu. Tā veicina sabalansētu, efektīvu, ekonomiski, tautsaimnieciski, sociāli, ekoloģiski pamatotu tālāko attīstību, lai realizētu enerģijas pietiekamību un pieejamību. Viens no stratēģijas darbības virzieniem ir palielināt atjaunojamo energoresursu īpatsvaru. Tas netieši ietekmē ūdens kvalitāti, jo samazinās punktveida piesārņotājavoti.

Latgales plānošanas reģiona Ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2015.-2030. gadam – galvenie uzdevumi vides kvalitātes saglabāšanā ir:

- veicināt zaļās enerģijas tehnoloģiju (inovāciju) attīstīšanu, kas spēj palielināt atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanu un videi draudzīgas ražošanas izveidi, nodrošinot augstas kvalitātes dzīves līmeni viensētās, saglabājot vidi un atbilstoši reģiona iedzīvotāju maksātspējai.
- sekmēt dabas ilgtspējīgu apsaimniekošanu un ilgtspējīgu dabas pakalpojumu sniegšanu, pilnveidojot dabai draudzīgu tūrismu un dabas infrastruktūru. Tas attiecas gan uz īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīklu un NATURA 2000 tīklu, gan ezeriem (ūdensobjektu un zivju resursu apsaimniekošana), gan Daugavu ar pieguļošajām teritorijām. Dabas ilgtspējīga izmantošana, komercializēšana un aizsardzība ietverta tūrisma un dabas programmā ‘‘Ezeri’’. Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2006.-2026. – Latgales teritorijas plānojums ir ilgtermiņa plānošanas dokuments (20 gadi), kura mērķis ir veicināt reģiona ilgtspējīgu un stabilu attīstību, nodrošinot kvalitatīvu dzīves un darba vidi, kā arī veicinot konkrētā reģiona sasaisti ar citiem reģioniem un konkurētspēju starptautiskā mērogā.

Teritorijas plānojumā norādītas nacionālās un reģionālās vērtības, noteiktas telpiskās attīstības tendences, aprakstīta telpiskā vīzija, tās sasniedzamie rādītāji, mērķi, uzdevumi un pamatprincipi. Plānojums veicina ne tikai reģiona attīstības projektu un pasākumu savstarpēju

sasaistīšanu un piesaisti saskaņā ar apdzīvojamību, saimniecisko darbību, vides vērtībām u.c., bet arī vides kaitējuma mazināšanu, dabas resursu un dabas mantojuma aizsardzību un izmantošanas uzlabošanu (ietver virszemes un pazemes ūdeņu resursus).

Vidzemes plānošanas reģiona Ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2015.-2030. gadam – galvenie uzdevumi vides kvalitātes saglabāšanā ir:

- veicināt dabas resursu saglabāšanu un dabas kapitāla pārvaldību, un vides ilgtspējīgu apsaimniekošanu, kā arī vietējo resursu efektīvu un atkārtotu izmantošanu. Uzsvars tiek likts uz alternatīvo energoresursu attīstību un pielietošanu, kopumā sekmējot reģiona adaptāciju klimata pārmaiņām;
- pievērst uzmanību bioloģiskās lauksaimniecības attīstībai, mežu kopšanai un atjaunošanai, tāpat arī aizsargāt un saglabāt vērtīgās dabas teritorijas, ņemot vērā gan ainavas, gan bioloģisko daudzveidību, dabas intereses saskaņojot ar ekonomikas interesēm. Attīstīt tūrismu saskaņā ar dabas aizsardzību;
- pārvaldīt iekšējo ūdeņu attīstību, kas saistīts ne tikai ar peldvietu plānošanu, bet arī ar upju palieņu plānošanu, domājot par plūdu amortizāciju.

Vidzemes plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2007.-2027. – Vidzemes plānošanas reģiona teritorijas plānojums ir ilgtermiņa teritorijas plānošanas dokuments, kas, saskaņā ar Teritorijas plānošanas likumu, nosaka plānošanas reģiona attīstības iespējas, virzienus un ierobežojumus 20 gadiem. Vidzemes plānošanas reģiona teritorijas plānojuma izstrādes mērķis ir noteikt Vidzemes attīstībai stratēģiski nozīmīgus attīstības virzienus un teritorijas, nodrošinot ilgtspējīgu un sabalansētu reģiona teritorijas attīstību, kvalitatīvu darba un dzīves vidi. Vidzemes plānošanas reģiona teritorijas plānojums kalpo kā vadlīnijas zemākā līmeņa teritorijas plānojumu izstrādei un sekmē šo plānu savstarpēju saskaņošanu.

Galvenie teritorijas plānojuma uzdevumi ir samazināt rūpnieciskos un vides riskus, saglabāt dabas un kultūras mantojumu, ainavas un bioloģisko daudzveidību, nodrošināt ilgtspējīgu resursu izmantošanu, paaugstināt pilsētvides kvalitāti, veicināt uzņēmējdarbības attīstību.

Vides jomā ir identificētas galvenās problemātiskās teritorijas, kurās nav centralizētā ūdensapgādes un kanalizācijas sistēma vai tās ir novecojušas; meža zemes, kas tiek transformētas par apbūves teritorijām; privāto īpašnieku meži, kuros ir nepietiekami efektīva apsaimniekošana, atjaunošana, kopšana un dabas aizsardzības pasākumu ievērošana; neizmantotās lauksaimniecībā neizmantotās zemes, kas aizaugot un pārpurvojoties, degradē tradicionālo lauku mozaikveida ainavu (mazinās arī dabas daudzveidība); īpaši aizsargājamās dabas teritorijās – nereti publisko un privāto interešu nesaskaņa par zemes izmantošanas veidiem; neapsaimniekotie objekti un teritorijas, piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas.

Zemgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2006.–2026. – Zemgales teritorijas plānojums ir ilgtermiņa plānošanas dokuments (20 gadi), kurā noteiktas plānošanas reģiona teritorijas attīstības iespējas un virzieni, plānojuma mērķis ir radīt plānošanas reģiona telpisko struktūru, kas nodrošinātu ilgtspēju, pieejamu, kvalitatīvu dzīves un darba vidi. Plānojumā izvērtēti reģiona esošie un perspektīvie attīstības resursi, kā arī funkcionālā sasaiste ar citiem reģioniem.

Teritorijas plānojumā norādītas nacionālās un reģionālās vērtības, noteiktas telpiskās attīstības tendences, aprakstīta telpiskā vīzija, tās sasniedzamie rādītāji, mērķi, uzdevumi un

patmatprincipi. Pamatprincipi ietver vides kaitējumu mazināšanu un dabas resursu, dabas mantojuma uzlabošanu un aizsardzību (ietver virszemes un pazemes ūdeņu resursus).

Kurzemes plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2015.-2030. gadam – galvenie uzdevumi vides kvalitātes saglabāšanā ir:

- veicināt enerģijas, ūdens, atkritumu, komunikāciju un mobilitātes tehnoloģiju (inovāciju) attīstīšanu, kas spēj nodrošināt augstas kvalitātes dzīves līmeni viensētās, saglabājot vidi un atbilstoši reģiona iedzīvotāju maksāspējai;
- sekmēt mežu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un ar to saistītās vērtības, ūdens un augsnes resursus, unikālās un jūtīgās ekosistēmas un ainavas, meža ekoloģiskās funkcijas un integritāti;
- noskalošanās riska teritorijās plānojami iespējamie lokālie piekrastes aizsardzības pasākumi, kā arī nozīmīgāko infrastruktūras objektu pārcelšana no nenovēršamās pamatkrasta erozijas riska joslām uz iekšzemi. Neplānot jaunus lielus infrastruktūras objektus;
- plānot robežupju – Vadakstes, Loša, Sventājas ieleju ainavu aizsardzību un veidošanu, dabas daudzveidības saglabāšanu, tūrisma attīstību sadarbībā ar Lietuvas pašvaldībām.

Kurzemes plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2006.-2026. – Kurzemes teritorijas plānojums ir ilgtermiņa plānošanas dokuments (20 gadi), kura mērķis ir veicināt reģiona ilgtspējīgu un stabilu attīstību, nodrošinot kvalitatīvu dzīves un darba vidi, kā arī veicinot konkrētā reģiona sasaisti ar citiem reģioniem un konkurētspēju starptautiskā mērogā.

Teritorijas plānojumā norādītas nacionālās un reģionālās vērtības, noteiktas telpiskās attīstības tendences, aprakstīta telpiskā vīzija, tās sasniedzamie rādītāji, mērķi, uzdevumi un pamatprincipi. Plānojums veicina ne tikai reģiona attīstības projektu un pasākumu savstarpēju sasaistīšanu un piesaisti saskaņā ar apdzīvojumu, saimniecisko darbību, vides vērtībām u.c., bet arī vides kaitējuma mazināšanu, dabas resursu un dabas mantojuma aizsardzību un izmantošanas uzlabošanu (ietver virszemes un pazemes ūdeņu resursus).

Rīgas plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2014.-2030. gadam – attiecībā uz vidi nosaka, ka dabas teritorijas uzlūkojamas kā integrētas dzīves telpas sastāvdaļas, kas kalpo kā dzīvošanu nodrošinoša vide un resurss, kultūrtelpas sastāvdaļa, kas balstās uz ekonomiskiem, ētiskiem un estētiskiem cilvēku rīcības motīviem. Daba tās daudzveidībā veido atšķirīgas ainavas, piešķirot vietai savu neatkārtojamo identitāti. Respektējot koncentriski radiālo Rīgas un ar to funkcionāli saistīto telpu struktūru, stratēģija akcentē Rīgas, Pierīgas un „zaļo” lauku koncentriskās telpas un lielo upju – Daugavas, Gaujas, Lielupes, kā arī Piekrastes un zaļo koridoru ainavu radiālās telpas. Rīgas zaļais centrs ir koncepts, kas ietver dabas teritorijas pilsētas centrā visā to daudzveidībā, sākot no apstādījumiem un beidzot ar parkiem un mežparkiem, pilsētas ūdeņiem, rekreācijas un atpūtas vietām, māju pagalmiem, mazdārziņiem, robežtelpām – krastmalām, velo un gājēju celiņiem. Īpaša nozīme ir Rīgas – Pierīgas zaļajiem koridoriem – teritorijām, kas veido savstarpēji saistītas neapbūvētas telpas, saglabājot dabas daudzveidību. Šādas teritorijas ir jāplāno, paredzot to sasaisti, saglabāšanu un atjaunošanu. Pierīgas telpa ietver rekreācijas potenciālu – mežus, kas aptver pilsētu, nodrošinot ekoloģisko līdzsvaru, un veido alternatīvu pilsētas dzīves un darba videi ārpus Rīgas robežām. Laukiem raksturīgs daudzveidīgs zemes lietojums, paverot iespējas agrobiznesam, mežsaimniecībai, lauku saimniecībām visā to funkcionālā daudzveidībā. Stratēģija paredz daudzveidīgas, saudzējošas, vidi respektējošas darbības, veidojot mērogam un vietas specifikai

atbilstošus vides risinājumus. Attiecībā uz ūdeņu aizsardzību noteiktas atsevišķas vadlīnijas, piemēram:

- Nodrošināt upju ainavekoloģisko funkciju saglabāšanu, neparedzot darbības, kas varētu tās apdraudēt. Paredzēt upju ieleju prioritāru izmantošanu rekreācijai un ilgtspējīga tūrisma attīstībai. Nodrošināt upju krastu pieejamību un pārvietošanās iespējas gar tiem.
- Gar upēm nepieļaut vienlaidus apdzīvojuma attīstību. Neparedzēt atsevišķu jaunu dzīvojamās apbūves parcelāciju izveidi upju ielejās, ārpus esošajiem ciemiem vai pilsētu robežām.

Radioaktīvo atkritumu glabāšanas koncepcija – mērķis ir veicināt videi un iedzīvotājiem draudzīgas radioaktīvo atkritumu glabāšanas sistēmas, kura ietver radioaktīvo atkritumu īstermiņa glabāšanu, ilgtermiņa glabāšanu un pastāvīgu glabāšanu bez mērķa tos pārvietot ārpus radioaktīvo atkritumu glabātavas, attīstību valstī. Koncepcija ietver pasākumus radioaktīvo atkritumu uzglabāšanas vietu uzlabošanai, kas ir svarīgi arī ūdens kvalitātei, jo samazinās potenciālā piesārņojuma risks.

Nacionālais gatavības plāns naftas piesārņojuma gadījumiem jūrā – Nacionālā gatavības plāna naftas piesārņojuma gadījumiem jūrā mērķis ir noteikt kārtību, kādā kompetentās valsts un pašvaldību iestādes, kuras minētas Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likumā un šajā plānā, rīkosies neparedzētas naftas noplūdes jūrā gadījumā. Plāns nosaka trauksmes izziņošanas, piesārņojuma novērtēšanas, situācijas kontroles, operatīvās vadības un avārijas seku likvidācijas pasākumu secību neparedzētas naftas izplūdes gadījumā. Plāns ir piemērojams jebkuram gadījumam jūrā, kas izraisa vai draud izraisīt piesārņojumu Latvijas jurisdikcijā esošajos ūdeņos. Noteiktas galvenās institūcijas, kuras ir atbildīgas par plāna izpildi. Negadījuma gadījumā rīkojas atbilstoši plānam. Prioritārie pasākumi naftas piesārņojuma tālākas izplatīšanās ierobežošanai ir naftas produktu mehāniskā savākšana ar naftas savācējiem vai skimmeriem, norobežojot piesārņojumu ar bonām.

Reģionālās politikas pamatnostādnes 2021-2027. gadam ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments. Īstenot administratīvi teritoriālo reformu, kuras mērķis ir izveidot ekonomiski attīstīties spējīgas administratīvās teritorijas ar vietējām pašvaldībām. Tā kā Latvija ir pielīdzināma ūdens resursiem bagātākajām valstīm pasaulē, viens no pamatnostādņu mērķiem ir novirzīt investīcijas, lai nodrošinātu ūdeņu krastos esošajiem objektiem ilgtspējīgu attīstību un daudzveidīgu tūrisma piedāvājumu. Kā arī viens no mērķiem ir saistīts ar Baltijas jūras reģiona valstu saimniecisko attīstību, kur ietilpst arī ostu attīstība un funkcionalitātes nodrošināšana.

Interreg Baltijas jūras reģiona programma 2014.-2020. gadam – mērķis ir stiprināt integrētu teritoriālo attīstību un sadarbību inovatīvākam, vieglāk pieejamam un ilgtspējīgākam Baltijas jūras reģionam. Programmā ir definētas galvenās problēmas, kuras ir saistītas ar vides aizsardzību un resursu efektīvu izmantošanu. Kā viena no problēmām ir barības vielu nepietiekama pārstrāde un barības vielu nepietiekama atdalīšana no pilsētu notekūdeņu attīrīšanas sistēmām un ražošanas avotiem; ekonomikas instrumentu trūkums, lai īstenotu HELCOM, Baltijas jūras rīcības plānu; kuģošanas negatīvā ietekme uz vidi.

Programma veicina transnacionālu sadarbību un integrāciju BJR, īstenojot projektus, kas risina reģionam kopīgus galvenos izaicinājumus un iespējas.

Viena no galvenajām programmas prioritātēm ir efektīva dabas resursu pārvaldība, kas ietver ūdenssaimniecības efektivitātes palielināšanu, energoefektivitātes uzlabošanu un resursu ilgtspējīgu izmantošanu.

Interreg Baltijas jūras reģiona programma 2021.-2027. gadam – uz 2021. gada sākumu vēl nav apstiprināta, tomēr tās galvenie darbības virzieni ir izvēlēti. Programmas prioritātes būs pieskaņotas diviem ES politikas mērķiem 2021.-2027. gadā: “gudrāka Eiropa” un “zaļāka Eiropa”. No četrām, Programmas izvirzītajām prioritātēm otrā prioritāte ir “Izglītota sabiedrība ūdeņu jomā” (*Water-smart societies*), kas ietver divas darbības jomas: “Ilgtspējīgi ūdeņi” un “Zilā ekonomika”. Programma veicinās transnacionālu sadarbību un integrāciju Baltijas jūras reģionā, īstenojot projektus, kas risina reģionam kopīgus galvenos izaicinājumus.

HELCOM Baltijas jūras rīcības plāns – Vispārīgais HELCOM mērķis ir panākt, lai Baltijas jūru neskartu eutrofikācijas problēma. Paaugstinātas slāpekļa un fosfora slodzes, ko rada sauszemes avoti, kas atrodas dalībvalstu sateces baseinā un ārpus tā, ir galvenais Baltijas jūras eutrofikācijas cēlonis. Plāns nosaka, par cik Latvijai ir jāsamazina N un P daudzumi. Plānā noteikts, ka pilsētas teritorijā kanalizācijas sistēma un notekūdeņu attīrīšanas iekārtas jāuzskata par vienu vienību, risinot piesārņojuma slodzes jautājumu, jāpildinveido kanalizācijas sistēmas un jāvērs uzmanība uz to, ka komunālie notekūdeņi ir būtisks jūras vides piesārņojuma avots. *Atjaunotā Plāna apstiprināšana paredzēta 2021. gada oktobrī.*

LIFE GOODWATER IP – 2020. gadā uzsāktais projekts “Latvijas upju baseinu apsaimniekošanas plānu ieviešana laba virszemes ūdens stāvokļa sasniegšanai”. Projekts tiek īstenots ar Eiropas Savienības vides un klimata programmas LIFE un Valsts reģionālās attīstības aģentūras finansiālu atbalstu. Projektu kā koordinējošais partneris realizē LVĢMC sadarbībā ar valsts pārvaldības institūcijām, zinātniski pētnieciskajām iestādēm, valsts īpašuma pārvaldības organizācijām, vietējā un reģionālā līmeņa institūcijām, kā arī nevalstiskajām organizācijām. Projekta darbības laikā no 2020.–2027. gadam iesaistītās organizācijas īsteno upju baseinu apsaimniekošanas plānos, tostarp arī Daugavas UBA plānā noteiktos pasākumus, ar mērķi uzlabot riska ūdensobjektu stāvokli.

3.13. Ekonomiskā analīze

Upju baseinu apsaimniekošanas plānos ekonomiskā analīze aplūko trīs galvenos jautājumus. Pirmkārt, izvērtē ūdeņu izmantošanas sociāli ekonomisko nozīmību. Otrkārt, novērtē ūdens izmantošanas tendences un ūdensobjektus ietekmējošo slodžu iespējamās izmaiņas nākotnē. Treškārt, nosaka „ūdenssaimniecības pakalpojumu” izmaksu segšanas līmeni.

Novērtējums, vai konkrēts ūdensobjekts noteiktajā termiņā sasniegs vai nesasniegs labu stāvokli, primāri tiek balstīts uz pašreizējo slodžu un ietekmju analīzi. Taču upju baseinu apgabali ir dinamiskas sistēmas, kas reaģē uz virkni faktoru – vai tās būtu klimata pārmaiņas, ekonomiskā attīstība, vai jaunas vides likumdošanas prasības. Lai varētu novērtēt iespējamās ūdens kvalitātes izmaiņas, kas var notikt apsaimniekošanas plāna aptvertajā sešu gadu periodā, tiek veikts slodzes ietekmējošo faktoru iespējamo izmaiņu nākotnē novērtējums. Šai nolūkā analizē ūdens resursu aizsardzībai plānotos projektus un pasākumus, kā arī dažādu tautsaimniecības nozaru un līdzšinējās attīstības tendences un nākotnē prognozētās izmaiņas.

Saskaņā ar Ūdeņu direktīvas prasībām, apsaimniekojot ūdens resursus un veidojot ūdens cenu politiku, ir jāievēro izmaksu segšanas princips. Tas nozīmē, ka ūdens lietotājiem pilnībā jāsedz visas ar ūdens lietošanu saistītās izmaksas, ieskaitot vides un resursu izmaksu segšanu. Vienlaikus jānodrošina, lai ūdens cenu politika sniegtu pienācīgus stimulus ūdens resursu racionālai izmantošanai. Īstenojot šīs prasības dalībvalstis var ņemt vērā ģeogrāfiskos, ģeoloģiskos un klimatiskos apstākļus, kā arī maksājumu apmēra un piemērošanas sociālās, ekoloģiskās un ekonomiskās sekas. Tāpēc ekonomiskā analīze sniedz informāciju par to, cik lielā mērā jau pašlaik ūdens lietotāji sedz šīs izmaksas un, ja nepieciešams, sniedz rekomendācijas ūdens cenu politikas izmaiņām. Ūdens izmantošanas ekonomiskās nozīmības analīzes mērķis ir sniegt nepieciešamo informāciju pārējiem ŪSD ekonomiskās analīzes elementiem, lai atbalstītu ūdens apsaimniekošanas politikas izstrādi un lēmumu pieņemšanu. Šie elementi ir:

- ekonomisko apsvērumu ievērošana ūdens izmantošanas izmaksu segšanas analīzē un ūdens maksājumu politikas izstrādē;
- ūdeņu kvalitātes uzlabošanas pasākumu ekonomisko ietekmju novērtēšana, izņēmumu pamatošana izvirzītajiem vides kvalitātes mērķiem (t.sk., SPŪO izdalīšanas pamatošana) ekonomisko apsvērumu kontekstā;
- ekonomisko ieguvumu, kurus sekmēs pasākumu īstenošanas laba ūdeņu stāvokļa sasniegšanai, novērtēšana, ar mērķi pamatot pasākumu ieviešanu un piemērot ūdens maksājumu politikas instrumentus.

Šajā nodaļā saīsinātā formā ir sniegta būtiskākā informācija no SIA “AC Konsultācijas” 2020. gadā sagatavotā Daugavas upju baseinu apgabala ekonomiskās analīzes pārskata⁶.

Viens no ekonomiskās analīzes uzdevumiem ir identificēt nozīmīgos ūdens izmantošanas veidus un lietotājus konkrētajā UBA, kā arī izvērtēt ūdens izmantošanas tendences nākamajam 6 gadu ciklam. Nozīmīgie ūdens izmantošanas veidi ir noteikti, balstoties uz slodžu būtiskuma izvērtējuma rezultātiem.

Tiek prognozēts, ka **lauksaimniecības** radīto slodžu ietekme Daugavas UBA nākamajā ciklā mēreni pieaugs. **Mežsaimniecības** nozarē rādītāji tiek prognozēti salīdzinoši konstanti, tomēr 21-70 gadus vecu mežaudžu apjoma samazinājuma rezultātā kopējās mežsaimniecības slodžu izmaiņas būs ar augšupejošu tendenci. **Enerģētiskā** rādītāji tiek prognozēti vidēji esošajā līmenī vai ar nelielām izmaiņām. **Ūdenssaimniecības** nozarē tiek prognozēts ūdens lietošanas veidu (galvenokārt novadīto notekūdeņu apjoma un ūdens izmantošanas rūpniecībā) pieaugums. Tāpat arī **akvakultūras un zvejas** nozarē sagaidāms ūdens patēriņa pieaugums.

Ostu akvatoriju platība paliks salīdzinoši konstanta. Otrajam ostu ietekmes faktoram – kravu apgrozījumam – sagaidāma pretējas tendences: lielajām ostām tas kritīsies, mazajām – pieaugs, tātad kopumā nacionālā mērogā tomēr pārliecinoši kritīsies, vienlaikus reģionālās attīstības skatījumā daļēji izlīdzinoties starp lielajām un mazajām ostām.

Slodze uz ūdens resursiem ar **rekreāciju un tūrismu** saistītajos ūdens lietošanas veidos nākotnē pieaugs. **Atkritumu saimniecībai** un **piesārņotajām / potenciāli piesārņotajām**

⁶ Ūdens izmantošanas tendenču, sociālekonomiskās nozīmības un izmaksu segšanas novērtējums Daugavas upju baseinu apgabala plānam 2022. – 2027. gadam. SIA “AC Konsultācijas”, 2020. g.

vietām netiek paredzētas būtiskas izmaiņas. Savukārt **pretplūdu aizsardzības** jomā nevar viennozīmīgi novērtēt, vai īstenojamie pasākumi atstās pozitīvu ietekmi uz ūdensobjektiem un vai nepieaugs to radītā slodze.

Ūdens resursu lietošanas jomas, kurās potenciāli varētu būt **ievērojamas nesegtas vides izmaksas**, atbilstoši izvērtējuma rezultātiem ir: N un P piesārņojums no lauksaimniecības; siltumnīcu laistīšana (izmantojot virszemes un pazemes ūdeņus); l/s dzīvnieku dzirdīšana (izmantojot virszemes un pazemes ūdeņus); kā arī dīķsaimniecības. Būtiski nesegti ūdens lietošanas veidi varētu būt ekosistēmu pakalpojumu jomā, kur sabiedrība vēlas izmantot labā stāvoklī esošus ūdens resursus, taču neveic tiešus maksājumus par šādu ūdens resursu lietošanu. Šī joma prasītu izstrādāt precīzu metodiku potenciālā labuma noteikšanai, par ko varētu piemērot noteiktu ūdens resursu lietošanas maksu.

Ekonomiskās analīzes ietvaros kā **nozīmīgi ūdens izmantošanas veidi un to lietotāji** ir noteikti:

- Lauksaimniecība
- Mežsaimniecība
- Enerģētika
- Ūdenssaimniecība
- Iekšzemes zveja un akvakultūra
- Atkritumu saimniecība
- Tūrisms un rekreācija
- Ostas
- Piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas
- Pretplūdu aizsardzība

Raksturīgie ūdens izmantošanas veidi un raksturojošie indikatori katrai no iepriekš minētajām nozarēm ir sniegti SIA "AC Konsultācijas" sagatavotajos četros pārskatos "Ūdens izmantošanas tendenču, sociālekonomiskās nozīmības un izmaksu segšanas novērtējums" Upju baseinu apgabala plāniem 2022. – 2027. gadam (2020).

Lauksaimniecība ir tautsaimniecības nozare, kura nodrošina lauksaimniecības produktu ražošanu un ar to saistīto pakalpojumu sniegšanu. Tā ir viena no nozarēm, kuras galvenais ražošanas resurss ir zeme, kura kā ražošanas resurss ir nesaraujami saistīta ar ūdens resursiem.

Identificētie ūdens lietošanas veidi lauksaimniecībā, kas ir atkarīgi no laba ūdens stāvokļa, ir sējumu laistīšana, segto platību (siltumnīcu) laistīšana, lauksaimniecības dzīvnieku dzirdīšana. Identificētie ūdens lietošanas veidi, kas rada slodzi ūdens resursiem, ir barības vielu (pārsvarā slāpekļa un fosfora) novadīšana ūdenstilpēs un ūdenstecēs caur meliorācijas sistēmām, kas veicina ūdenstilpju eitrofikāciju, augu aizsardzības līdzekļu lietošana, kas veicina nevēlamu ķīmisko savienojumu akumulāciju ūdenstilpēs, tāpat tā ir barības vielu noplūde ūdenstilpnēs no kūtsmēslu krātuvēm, kas līdzīgi kā ietekme no barības vielu noplūdes no lauksaimniecības zemēm, veicina eitrofikāciju.

Mežsaimniecība ir tautsaimniecības nozare, kas nodarbojas ar mežu kopšanu, saglabāšanu, plānveidīgu izmantošanu un atjaunošanu. Mežs kā dabiska ekosistēma labvēlīgi

ietekmē ūdens stāvokli, sevišķi tas vērojams ūdens akumulēšanā, nodrošinot dabīgu pretplūdu barjeru.

Lielākais risks ir barības vielu izskalošana no augsnes, kas var veicināt eitrofikācijas procesus. Sevišķi jutīgas teritorijas ir ūdensteču krasti un meliorētās meža platības. Barības vielu izskalošanās sevišķi aktuāla ir krasta mežos, kur dominē vienāda vecuma skujkoku audzes, kas veicina augsnes paskābināšanos un barības vielu izskalošanos. Lai samazinātu potenciālu ūdens piesārņojumu, ir svarīgi izmantot atbilstošas mežsaimnieciskās prakses – savlaicīga izcirtumu atjaunošana, dažāda vecuma un sastāva mežaudžu veidošana gar ūdenstecēm.

Enerģētika ir viena no svarīgākajām tautsaimniecības nozarēm. Enerģētikas sektors ietver energoresursu ieguvu un piegādi energoresursu lietotājam, energoresursu enerģijas pārveidi enerģijas patērētājam piemērotā enerģijas veidā – siltumenerģijā vai elektroenerģijā un siltumenerģijas un elektroenerģijas piegādi patērētājiem.

Enerģijas ražošana, izmantojot ūdens resursus, ir nozīmīgākais ūdens lietošanas veids enerģētikā. Latvijā, izmantojot ūdens resursus, ražo elektroenerģiju hidroelektrostacijās. Tās klasificē lielajās HES (ar jaudu virs 10 MW) un mazajās HES (ar jaudu zem 10 MW). Ūdens ir būtisks resurss arī enerģijas ražošanā TEC.

HES darbība tiek apskatīta no 2 aspektiem:

1. HES ir nozīmīgs ūdens izmantotājs, jo izmanto ūdeni hidroturbīnu darbināšanai;
2. HES rada slodzes uz ūdensobjektu:
 - a. Hidromorfoloģisko (piemēram, plūsmas režīma izmaiņas, kas atstāj ietekmi uz upes hidromorfoloģiskajiem raksturlielumiem);
 - b. Piesārņojuma slodzi (kvalitātes izmaiņas uzpludinātajās krātuvēs).

Dalījums mazajās HES un lielajās HES ir saistāms ar sociālekonomisko novērtējumu, kur lielo HES nozīme ir daudz būtiskāka sabiedrībai, nekā mazajām HES.

Ūdenssaimniecības nozarē ietilpst ūdensapgāde (ūdens ieguve un sagatavošana; ūdens piegāde) un kanalizācija (notekūdeņu savākšana un novadīšana; notekūdeņu attīrīšana). Ūdenssaimniecība šajā dokumentā tiek aplūkota no diviem aspektiem: kanalizācija rada piesārņojuma slodzes ūdens vidē, vienlaicīgi ūdensapgāde (ūdens ieguve) rada slodzi uz ūdeņu kvalitāti. Ūdenssaimniecība ir viens no nozīmīgākajiem ūdens izmantošanas veidiem Latvijā.

Iekšzemes zvejas un akvakultūras nozare ūdens izmantošanas kontekstā jāskata no diviem aspektiem.

Iekšzemes zvejai ūdens kvalitāte ir izšķiroša. Vienlaikus zveja rada arī slodzi ūdens ekosistēmai, jo neatbilstoši apsaimniekojot zivju resursus, var pasliktināties ūdens ekosistēmas kvalitāte. Viena no šādām situācijām ir plēsīgo zivju skaita samazināšana nozvejas rezultātā, kas savukārt izraisa izmaiņas visā barības ķēdē, kas var veicināt eitrofikāciju.

Arī akvakultūra ir gan ūdens izmantotājs, kas ir atkarīgs no laba ūdeņu stāvokļa, gan rada slodzi uz ūdensobjektiem (piesārņojuma un hidromorfoloģisko). Dīķu saimniecībās bieži novērojama prakse ir dīķu mēslošana, lai veicinātu augu augšanu, kā arī zivju piebarošana, kas veicina barības vielu uzkrāšanos. Periodiski notiek dīķu ūdens novadīšana ūdenstecēs, lai savāktu zivis, kā arī lai sakārtotu dīķi nākamajai zivju paaudzei. Tas veicina ūdensteču eitrofikācijas procesus, jo novadītais ūdens ir piesātināts ar barības vielām, kā arī var lielā daudzumā saturēt patogēnos organismus. Tāpat vērojamas situācijas, kad dīķu saimniecības

izveidošanai tiek izmantotas dabīgas ūdensteces vai ūdenstilpnes, kas rada hidromorfoloģisko slodzi, pārveidojot ūdensobjekta sākotnējo jeb dabisko stāvokli.

Atkritumu saimniecības nozarē Latvijā šobrīd darbojas 12 atkritumu apglabāšanas vietas. Mūsdienu poligonos infiltrāts nenonāk augsnē un gruntsūdeņos, bet tiek savākts infiltrāta attīrīšanas ietaisēs, attīrīts un novadīts vidē vai nogādāts uz citām notekūdeņu attīrīšanas iekārtām.

Šādi notekūdeņi tāpat kā sadzīves un ražošanas notekūdeņi rada slodzes uz ūdeņiem, jo satur plašu spektru piesārņojošo vielu (naftas produktus, hlorīdus, P, N, dažādus smagos metālus u.c.), kā arī augstas BSP un ŪSP vērtības.

Tūrisma un rekreācijas nozare UBA plānošanas kontekstā tiek aplūkota gan kā ūdens lietotājs, kas tiešā veidā ir atkarīgs no labas ūdensobjekta kvalitātes, gan kā nozare, kas atstāj arī piesārņojuma slodzi uz ūdensobjektu kvalitāti, it īpaši uz peldūdeņu kvalitāti un saldūdens biotopu kvalitāti

Ostas: Latvijā ir 10 ostas, no kurām 3 uzskata par "lielajām ostām" (Rīga, Liepāja, Ventspils) un 7 – par "mazajām". Ostas rada ievērojamas hidromorfoloģiskās slodzes uz ūdensobjektiem. Ostu darbības nodrošināšanai tiek veikti regulāri padziļināšanas darbi, kā arī ir izbūvētas ostu hidrotehniskās būves – moli un piestātnes. Tie izmaina sanešu plūsmu, veidojot atšķirīgas krastu ietekmes zonas abpus ostu moliem. Atkarībā no ostas izvietojuma, notiek sanešu uzkrāšanās – akumulācijas process pirms viena mola, bet aiz otra mola veidojas krastu noskalošanās (abrāzija). Avārijas situāciju gadījumā pastāv risks kuģu degvielas noplūdēm, kas var radīt piesārņojumu ostas akvatorijā. Ostas normāla darba režīma apstākļos nav pamata rasties ūdens piesārņojumam.

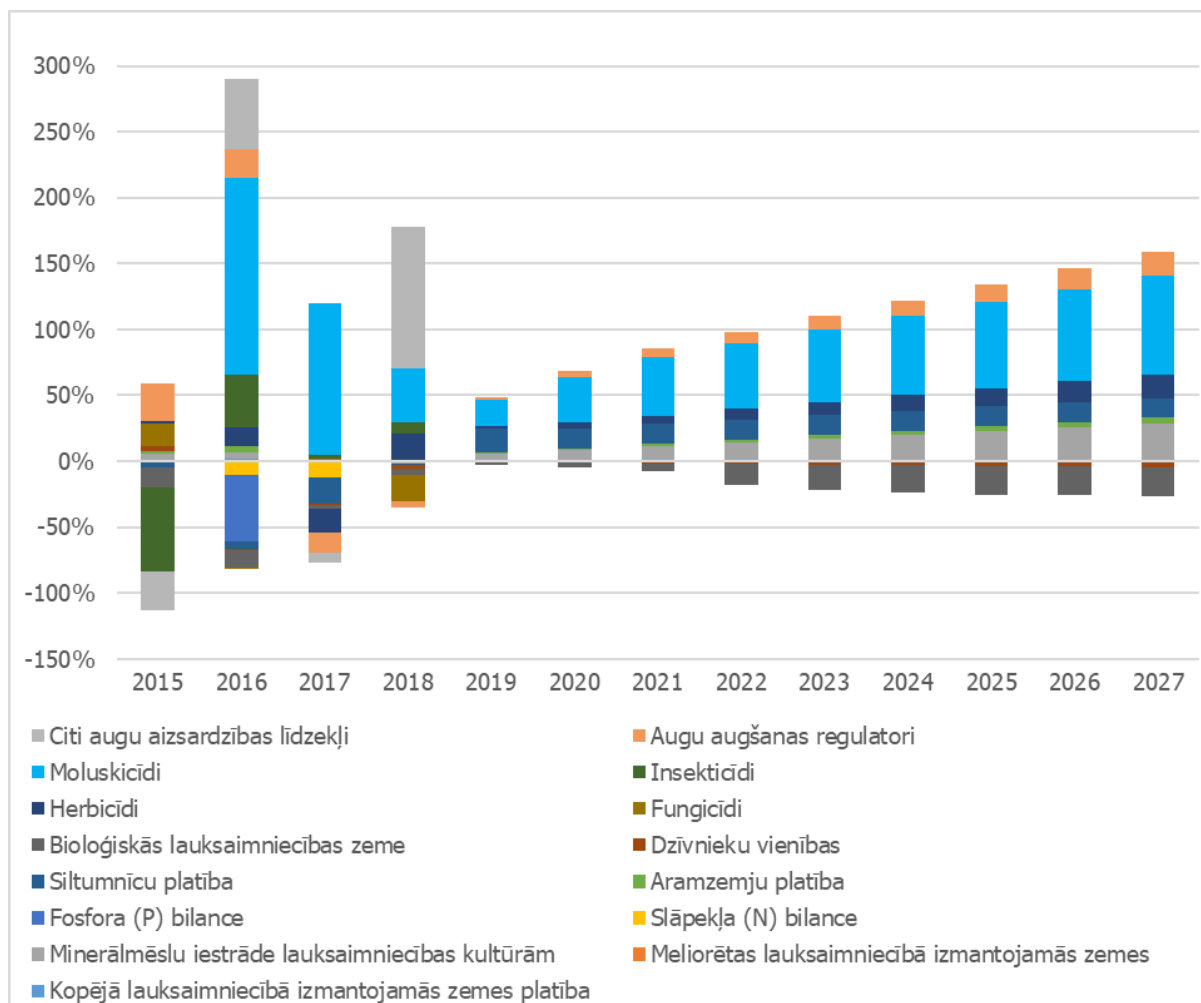
Piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas (PV un PPV) ir iekļautas Piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu reģistrā. Likuma "Par piesārņojumu" izpratnē *piesārņota vieta ir augsne, zemes dzīles, ūdens, dūņas, kā arī ēkas, ražotnes vai citi objekti, kas satur piesārņojošas vielas*. Savukārt potenciāli piesārņota vieta ir augsne, zemes dzīles, ūdens, dūņas, kā arī ēkas, ražotnes vai citi objekti, kuri, pēc nepārbaudītas informācijas, satur vai var saturēt piesārņojošas vielas. Šobrīd reģistrā ir uzskaitītas vairāk nekā 3500 vietas.

Pretplūdu aizsardzības joma: Latvijā ir vairāk nekā 2000 km² applūstošo teritoriju, kas veido 3,4% valsts teritorijas. Pretplūdu nozare rada hidromorfoloģisko slodzi uz ūdensobjektiem. Pretplūdu pasākumu nodrošināšanai, ūdens bieži vien tiek uzkrāts, taču pretplūdu aizsardzības gadījumā ūdens uzkrāšana netiek veikta ar mērķi gūt labumu no šīs darbības, bet gan, lai novērstu pārmērīgu (dabisko) ūdens daudzumu plūdu laikā.

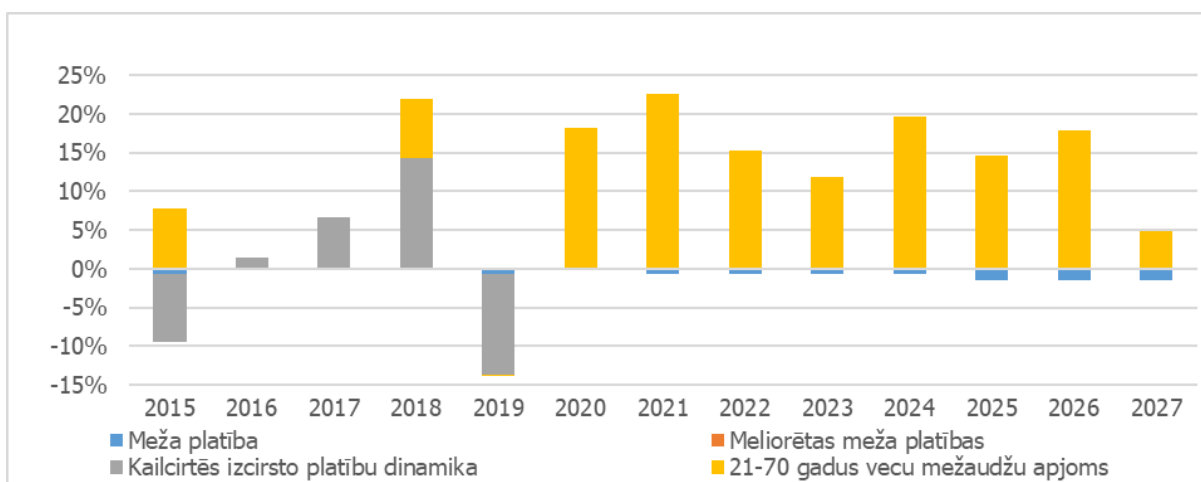
Lai novērtētu kopējo ūdens izmantošanas tendenci nākotnē, katrai nozarei ir analizēti būtiskākie, sociālekonomisko nozīmību raksturojošie indikatori, prognozējot to attīstību nākotnē salīdzinājumā ar bāzes gadu (pēdējo faktisko gadu) katrā UBA. Indikatori, kas rada papildus slodzes ūdeņiem, attēloti ar pozitīvu zīmi, un indikatori, kas rada samazinošu efektu, atspoguļoti ar negatīvu zīmi. Indikatora vērtības ir indikatora procentuālās izmaiņas salīdzinājumā ar bāzes gadu, kas prognozēm akumulētas, atspoguļojot uzkrāto slodzi, tas ir, ikgadējā ietekme tiek akumulēta, tādā veidā atspoguļot summāro ietekmi, kas skar ūdens resursus. Turpinājumā sniegts īss kopsavilkums par aplūkotajām nozarēm.

Kopumā **lauksaimniecības** radīto slodžu ietekme visos UBA mēreni pieaugs. Lauksaimniecībā pieaugošo ietekmi no segto platību apjoma un mēslošanas līdzekļu pielietojuma pieauguma daļēji kompensēs dzīvnieku kopējā skaita samazinājums, kā arī bioloģiski apsaimniekoto platību pieaugums. Šo tendenču ilustrācijai sniegta Daugavas UBA dinamika (skat. 3.13.1. attēlu): pārējos UBA tās ir līdzīgas.

Mežsaimniecības nozarē rādītāji tiek prognozēti salīdzinoši konstanti. Būtiskākās izmaiņas sagaidāmas rādītājam “21-70 gadus vecu mežaudžu apjoms”. Šā rādītāja samazinājums radīs nozīmīgāko slodzi, jo samazināsies mežaudzes, kuras intensīvi piesaista barības vielas, līdz ar to sagaidāms, ka kopējās mežsaimniecības slodžu izmaiņas būs ar augšupejošu tendenci. Šo tendenču ilustrācijai sniegta Daugavas UBA dinamika (skat. 3.13.2. attēlu): pārējos UBA tās ir līdzīgas.

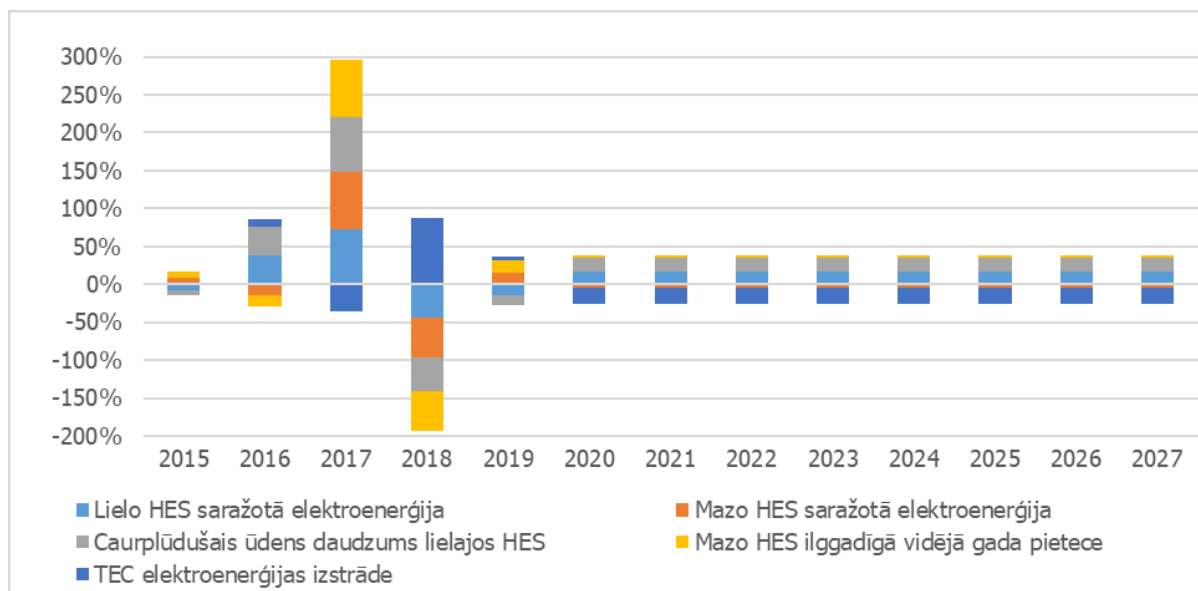

3.13.1.attēls. Ietekmes faktoru uz ūdensobjektiem kumulatīvās izmaiņas procentos lauksaimniecības nozarē Daugavas upju baseinu apgabalā

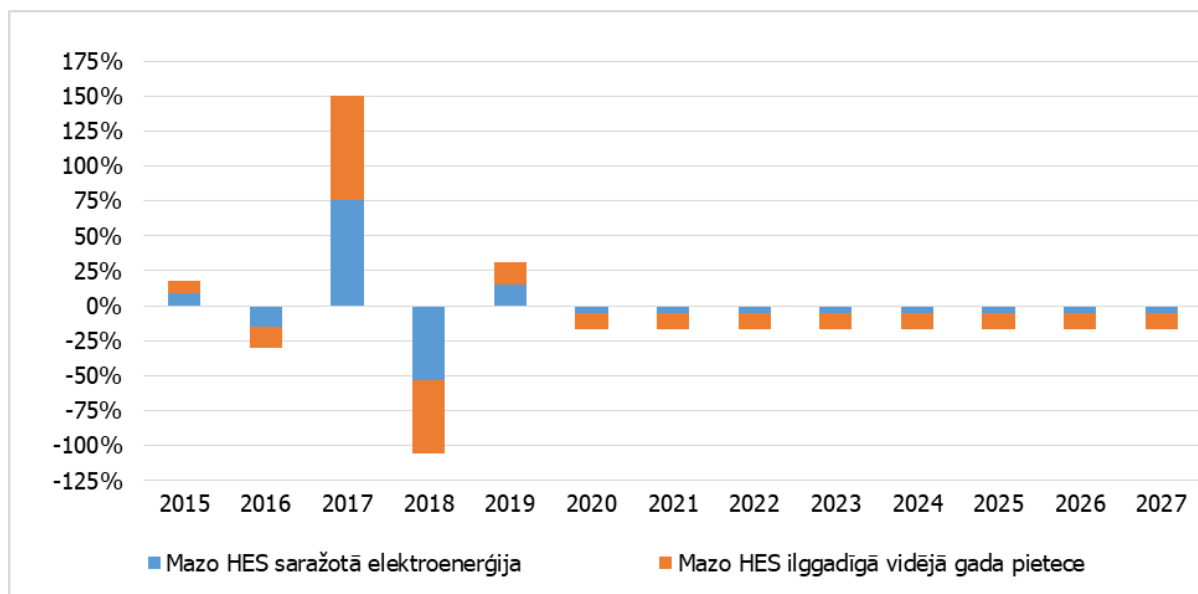

3.13.2.attēls. Ietekmes faktoru uz ūdensobjektiem kumulatīvās izmaiņas procentos mežsaimniecības nozarē Daugavas upju baseinu apgabalā

Enerģētikā rādītāji tiek prognozēti vidēji esošajā līmenī vai ar nelielām izmaiņām. Tāpat indikatori, kas palielina slodzi, un indikatori, kas samazina slodzi, būs tuvu līdzsvarā, līdz ar to enerģētikas joma neradīs būtiskas izmaiņas slodzēs ūdens resursiem. Šo tendenci ilustrācijai sniegta Daugavas UBA dinamika (skat. 3.13.3. attēlu), kura atšķiras no pārējiem UBA sakarā ar lielajām HES, un Lielupes UBA dinamika (skat. 3.13.4. attēlu), kura ir līdzīga pārējiem UBA.

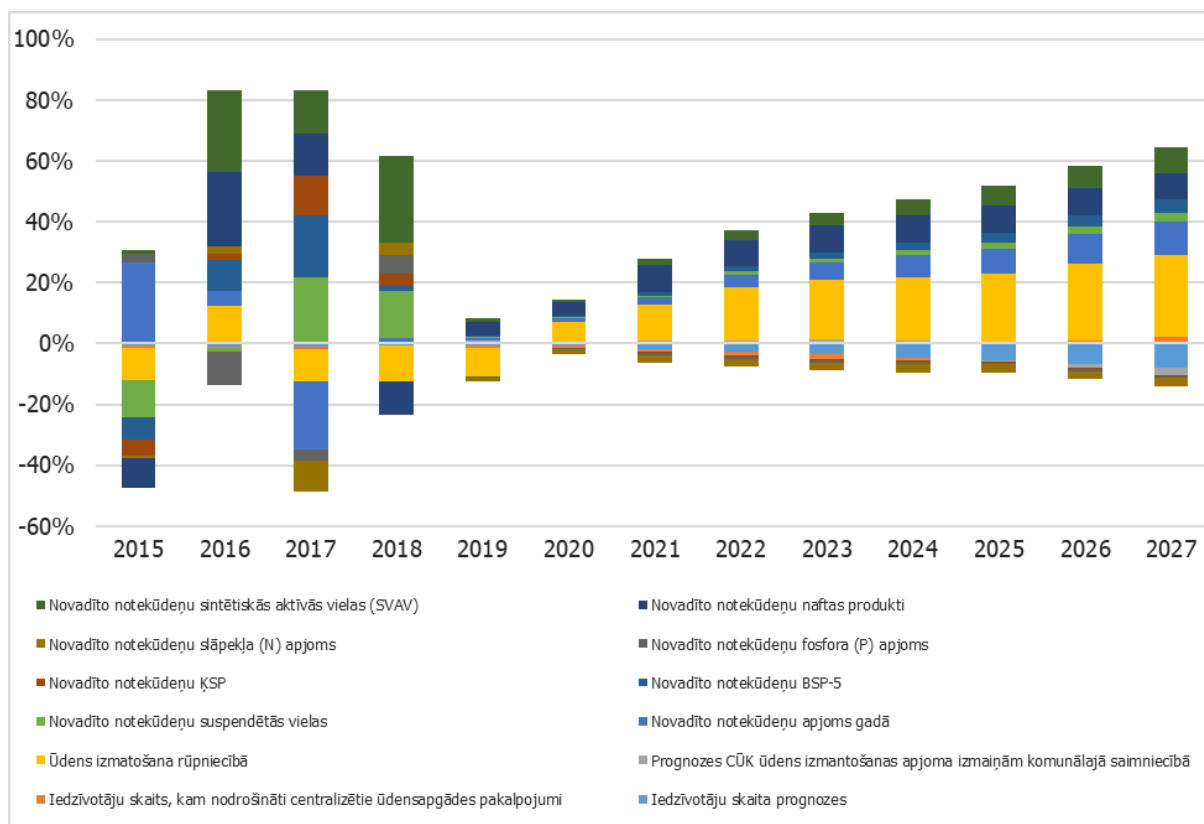
3.13.3.attēls. Ietekmes faktoru uz ūdensobjektiem kumulatīvās izmaiņas procentos enerģētikā Daugavas upju baseinu apgabalā

3.13.4.attēls. Ietekmes faktoru uz ūdensobjektiem kumulatīvās izmaiņas procentos enerģētikā Lielupes upju baseinu apgabalā

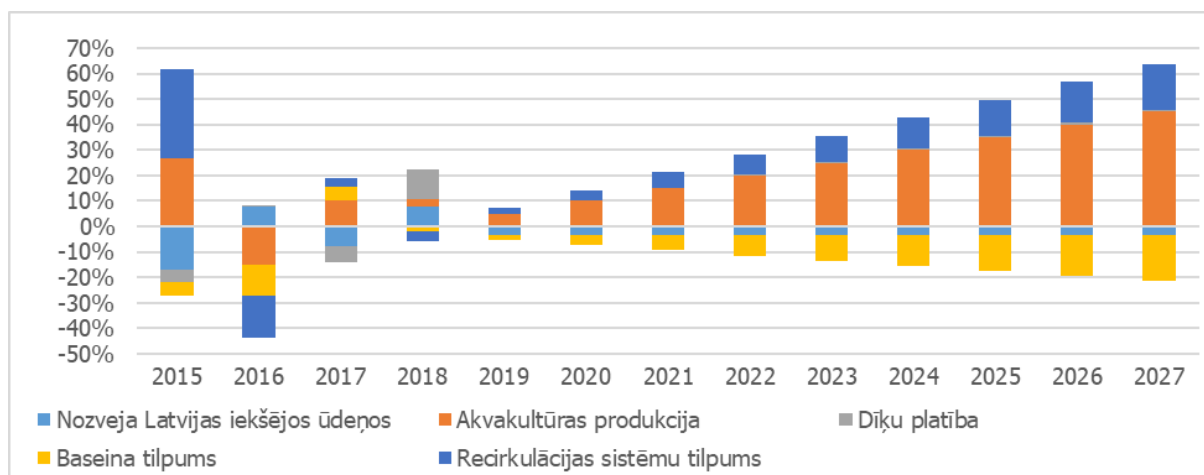
Attiecībā uz **ūdenssaimniecību** tiek prognozēts ūdens lietošanas veidu pieaugums. Galvenokārt, tas saistīts ar novadīto notekūdeņu apjoma pieaugumu un ūdens izmantošanas

rūpniecībā pieaugumu. Paredzētais investīciju apjoms ūdenssaimniecības attīstībā nespēs pilnībā kompensēt emisiju pieaugumu. Šo tendenču ilustrācijai sniegta Daugavas UBA dinamika (skat. 3.13.5. attēlu): pārējos UBA tās ir līdzīgas.

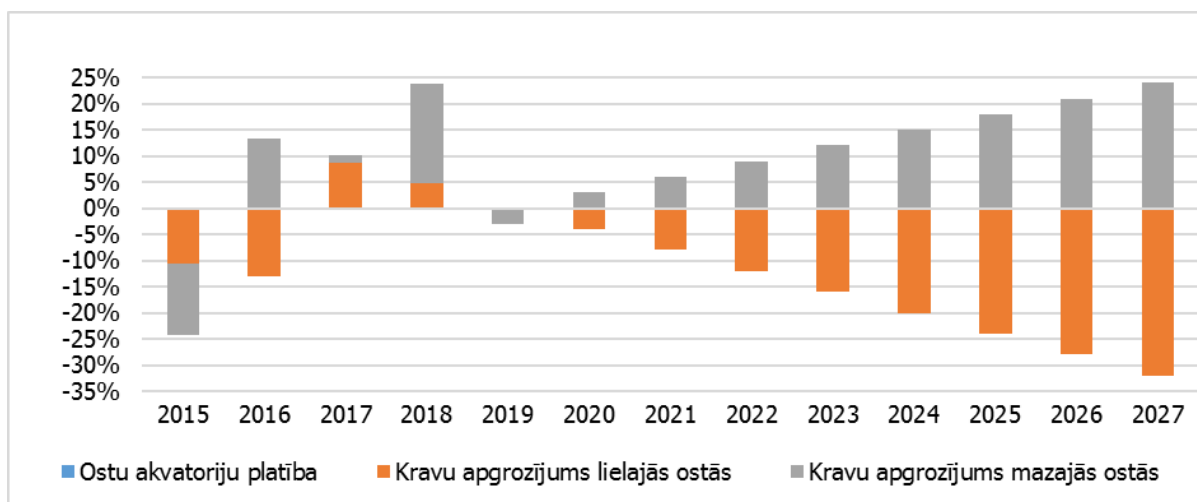
3.13.5.attēls. Ietekmes faktoru uz ūdensobjektiem kumulatīvās izmaiņas procentos ūdenssaimniecībā Daugavas upju baseinu apgabalā

Akvakultūras un zvejas nozarē viens no būtiskiem akseleratoriem ūdens lietošanai būs plānotās investīcijas recirkulācijas akvakultūras attīstības stimulēšanai, kas radīs papildus ūdens patēriņu. Sagaidāms, ka ūdens lietošana akvakultūrā tikai pieaugs. Šo tendenču ilustrācijai sniegta Daugavas UBA dinamika (skat. 3.13.6. attēlu): pārējos UBA tās ir līdzīgas.

3.13.6.attēls. Ietekmes faktoru uz ūdensobjektiem kumulatīvās izmaiņas procentos akvakultūrā un iekšzemes zvejā Daugavas upju baseinu apgabalā

Attiecībā uz **lielo ostu** darbību, sagaidāms, ka ietekmes faktors – ostu akvatoriju platība, paliks salīdzinoši konstants. Otrs ietekmes faktors – kravu apgrozījums – drīzāk būs ar lejupejošu tendenci, kas faktiski nozīmē mazāku ietekmi uz ūdens resursiem. Kopējā ostu ietekme nākotnē ir ar izteikti lejupejošu tendenci. Attiecībā uz **mazo ostu darbību**, sagaidāms, ka ietekmes faktors – ostu akvatoriju platība, paliks salīdzinoši konstants. Otrs ietekmes faktors – kravu apgrozījums – drīzāk būs ar augšupejošu tendenci, ņemot vērā līdzšinējo tendenci. Šo tendenču ilustrācijai sniegta Ventas UBA dinamika (skat. 3.13.7. attēlu), jo tajā ir pārstāvētas gan lielās, gan mazās ostas, un uzskatāmi iezīmējas abas pretējās tendences.

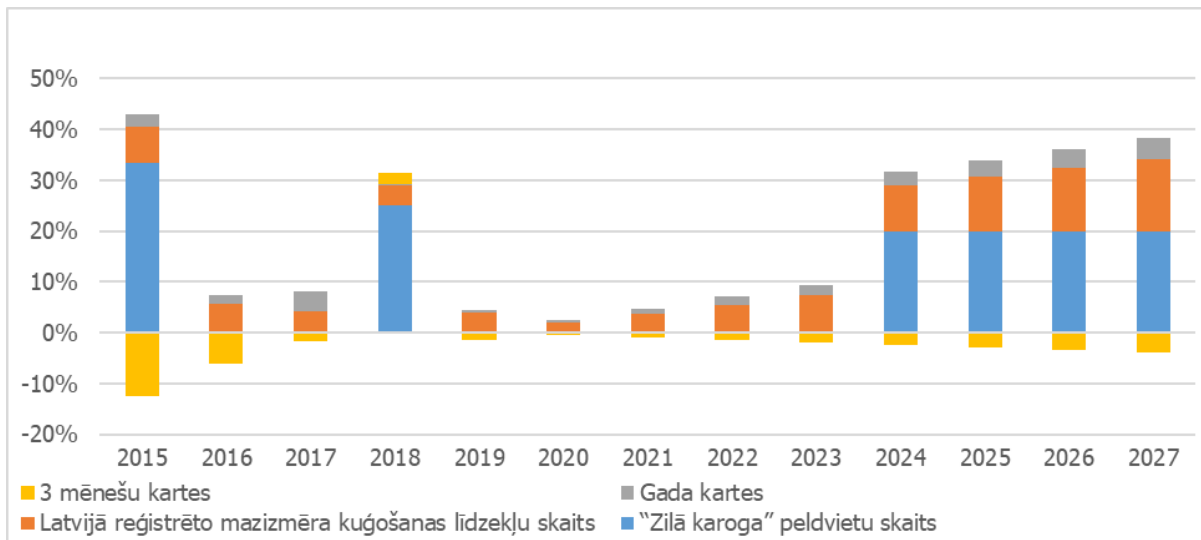

3.13.7.attēls. Ietekmes faktoru uz ūdensobjektiem kumulatīvās izmaiņas procentos ostu darbībā Ventas upju baseinu apgabalā

Tūrisma un rekreācijas pakalpojumiem nākotnē ir augšupejoša tendence. Ir sagaidāms, ka ūdens resursi rekreācijas nolūkos tiks izmantoti aizvien intensīvāk. Līdz ar to sagaidāms, ka slodze uz ūdens resursiem ar rekreāciju un tūrismu saistītajos ūdens lietošanas veidos pieaugs. Šo tendenču ilustrācijai sniegta Daugavas UBA dinamika (skat. 3.13.8. attēlu): pārējos UBA tās ir līdzīgas.

(Te gan jāpiebilst, ka SIA “AC Konsultācijas” 2020. gadā pabeigtajā Daugavas upju baseinu apgabala ekonomiskās analīzes pārskatā (kurš ir šā ekonomiskā novērtējuma avots) ir pieņemts, ka tolaik tikko sākusies COVID-19 krīze būs īslaicīgs pārejošs kavēklis tūrisma un rekreācijas attīstībai: šai ticībai gribētos pievienoties.)

Tādās ūdens izmantošanas jomās kā **atkritumu saimniecība** un **piesārņotās / potenciāli piesārņotās vietas** netiek paredzētas būtiskas izmaiņas tendencēs. Piemēram, attiecībā uz potenciāli piesārņoto un piesārņoto vietu jomu, netiek paredzēts, ka līdz 2027. gadam varētu palielināties šādu vietu skaits un radušais piesārņojums no tām.

3.13.8.attēls. Ietekmes faktoru uz ūdensobjektiem kumulatīvās izmaiņas procentos tūrisma un rekreācijas nozarē Daugavas upju baseinu apgabalā

Runājot par **pretplūdu aizsardzības** jomu, Nacionālajā attīstības plānā (NAP 2027) (apstiprināts Saeimā 02.07.2020.) uzdevumu izpildei tiek plānoti dažādi pasākumi, t.sk., klimata pielāgošanās pasākumi – zaļās un zilās infrastruktūras risinājumi saskaņā ar pašvaldību klimata stratēģijām, pasākumi aizsardzībai pret plūdiem saskaņā ar Nacionālajiem Plūdu riska pārvaldības plāniem, krasta eroziju mazinoši pasākumi. Šobrīd mērķis ir vērsts uz infrastruktūras un apbūves (ēku un būvju) klimatnoturības nodrošināšanu mainīgajos klimata apstākļos, īpaši ekstrēmās. Pārsvārā tiek plānota esošo dambju paaugstināšana un nostiprināšana, sūkņu staciju modernizēšana, sen aizaugušo plūdu ūdeņu novadgrāvju daļēja pārtīrīšana, kas vairumā gadījumu pilnībā neatjauno agrāk regulētās upes vai grāvja dziļumu un profilu. Šobrīd nav iespējams viennozīmīgi novērtēt, vai visi šie pasākumi atstās pozitīvu ietekmi uz ūdensobjektiem un vai nepieaugs to radītā slodze. Īpaši būtu jāpievērš uzmanība upju ūdensobjektiem, kuri var būt vairākus kilometrus garī un atrasties vairāku pašvaldību teritorijās. Pašvaldībām būtu jākoordinē plānotie pasākumi tā, lai tie kopumā būtu vērsti uz slodžu samazināšanu un kvalitātes uzlabošanu (t.sk., uz hidromorfoloģisko rādītāju nepasliktināšanu).

Vides un resursu izmaksas šajā kontekstā ir nodarītais **kaitējums videi** no ūdens resursu izmantošanas vai ūdens resursu stāvokļa pasliktināšanas. Šajā kontekstā tiek analizēts, vai radītais kaitējums ūdens resursiem tiek pienācīgi kompensēts. Kompensācijas mehānisms attiecībā uz ūdens resursiem nodarīto kaitējumu ir aprakstīts Dabas resursu nodokļa likumā, kas paredz precīzas situācijas, kad nodarīts kaitējums ūdens resursiem, kā arī, cik liela ir atlīdzība par kaitējumu.

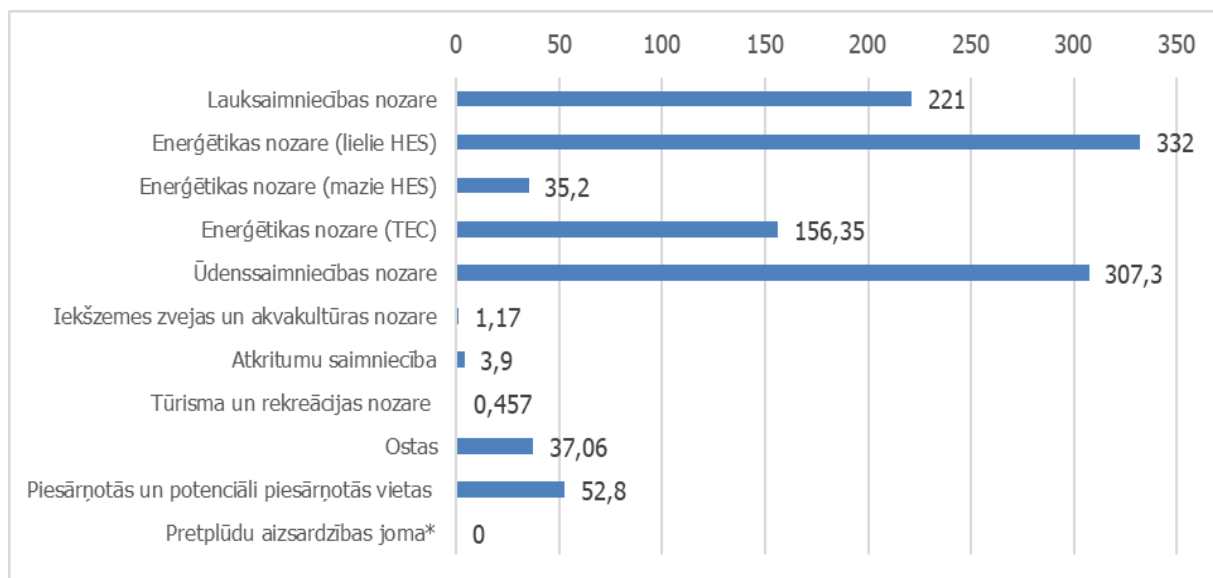
Iepriekš identificētajiem būtiskajiem ūdens lietošanas veidiem tika noteikts ūdens lietošanas izmaksu segšanas līmenis (cik liela ir ietekme, cik daudz no tā tiek nosegtas, kā arī nākotnei par to, cik tas maksās). Ūdens lietošanas izmaksu segšanā tika noteikti sekojoši principi:

- ✓ izmaksu segšanas princips, nodrošinot, ka ūdens pakalpojumu lietotāji sedz ar ūdens izmantošanu saistītās izmaksas, ieskaitot vides un resursu izmaksas;
- ✓ „piesārņotājs maksā”;
- ✓ ūdens maksājumu politika sniedz pienācīgus stimulus ūdens resursu racionālai izmantošanai.

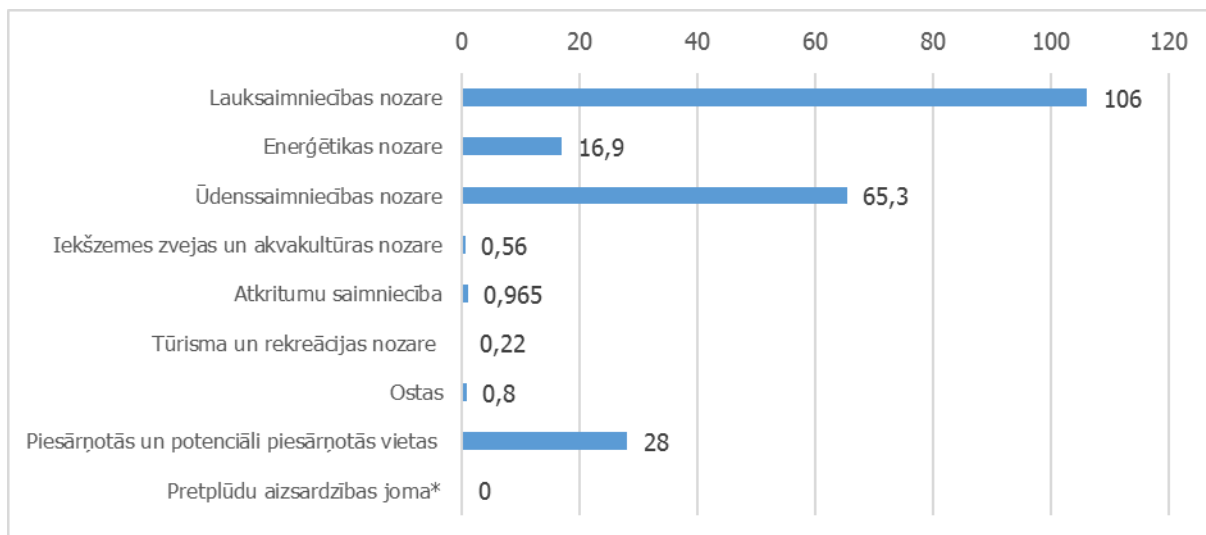
Nozīmīgs rādītājs sociālekonomiskajos aprēķinos ir nozares pievienotās vērtības kalkulācija, kas atspoguļo nozares vietu Latvijas tautsaimniecībā, kā arī raksturo ģenerēto ieņēmumu apjomu. Otra daļa ir relatīvās iespēju izmaksas situācijām, kad ir jāatsakās no konkrētām darbībām, kas rada slodzi uz ūdens resursiem. Tas atspoguļo izvēli, kas jāmaksā, lai kaitējumu ūdens resursiem novērstu.

Sociālekonomiskās izmaksas raksturo izmaksu apjomu, kas jāveic, lai novērstu konkrētu ūdens lietošanas veidu. Aprēķins atspoguļo teorētisku situāciju, kurā tiek veiktas noteiktas darbības, kas aptur konkrēto ūdens lietošanas veidu, taču rezultātā veidojas izmaksas sabiedrībai, kas jāsedz, lai ūdens lietošanu izbeigtu. Aprēķinātās sociālekonomiskās izmaksas ir kā alternatīva esošajai situācijai, kurā daļa sabiedrības gūst monetārus labumus. Jāņem vērā, ka sociālekonomiskās izmaksas ir teorētisks aprēķins, kas padziļināti neanalizē tehniskās nianšes katra ūdens lietošanas veida novēršanai. Tāpat atsevišķās nozarēs ūdens lietošanas veidu novēršanai pietiek ar vienreizējām investīcijām, savukārt citās nozarēs tās ir ikgadējas izmaksas, kas rodas, pārtraucot konkrētu ūdens lietošanas veidu.

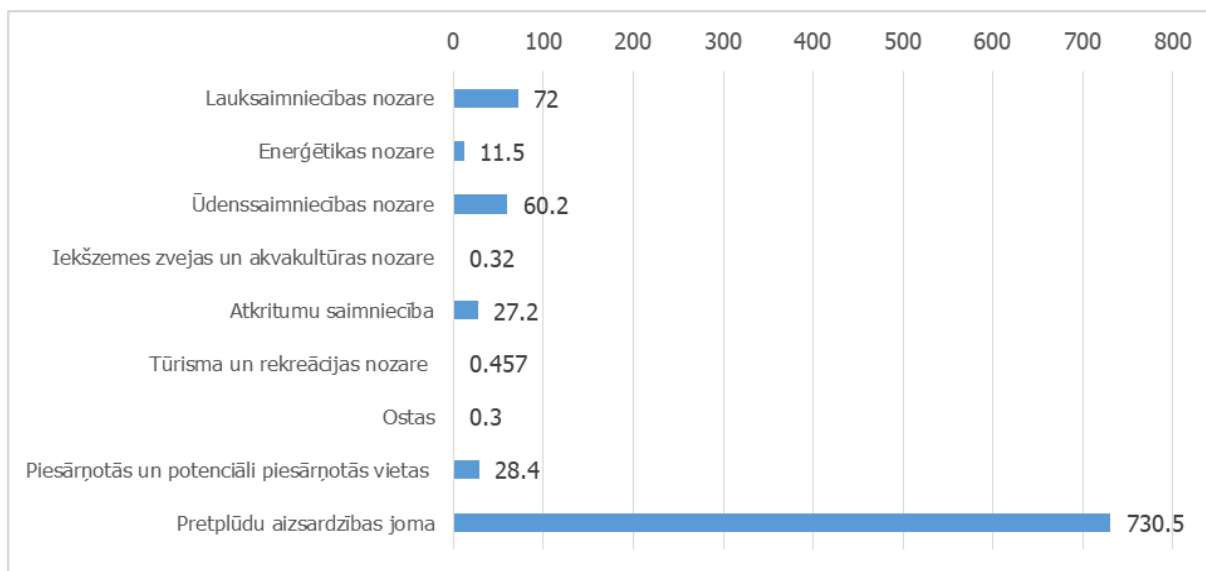
Sociālekonomisko izmaksu sadalījums pa jomām katrā UBA parādīts 3.13.9.-3.13.12. attēlā.

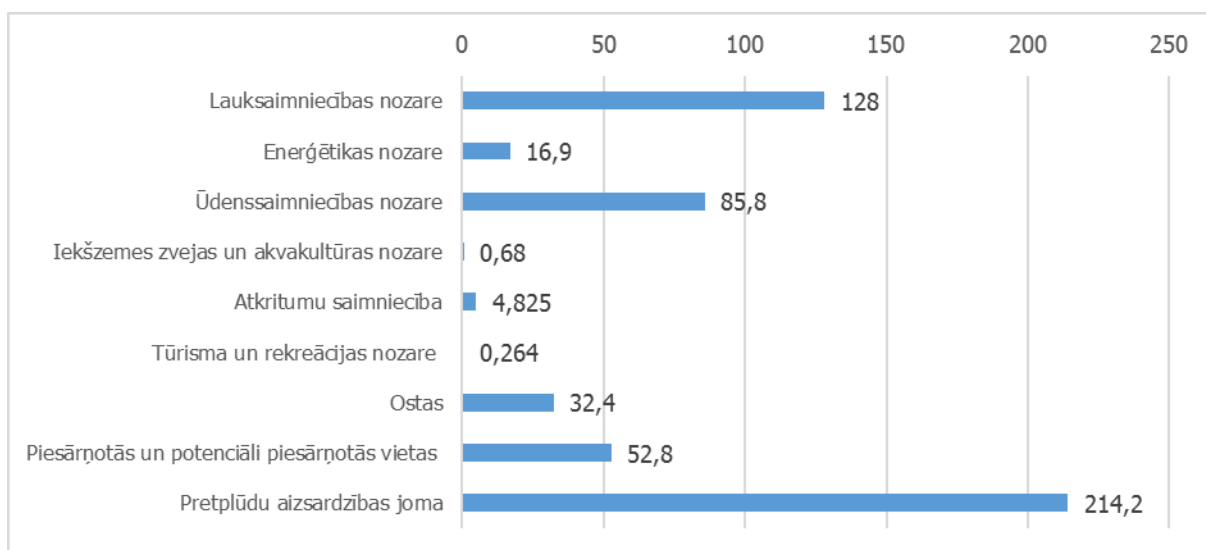
3.13.9.attēls. Sociālekonomisko izmaksu (milj. EUR) aprēķins pa nozarēm Daugavas UBA

3.13.10.attēls. Sociālekonomisko izmaksu (milj. EUR) aprēķins pa nozarēm Gaujas UBA

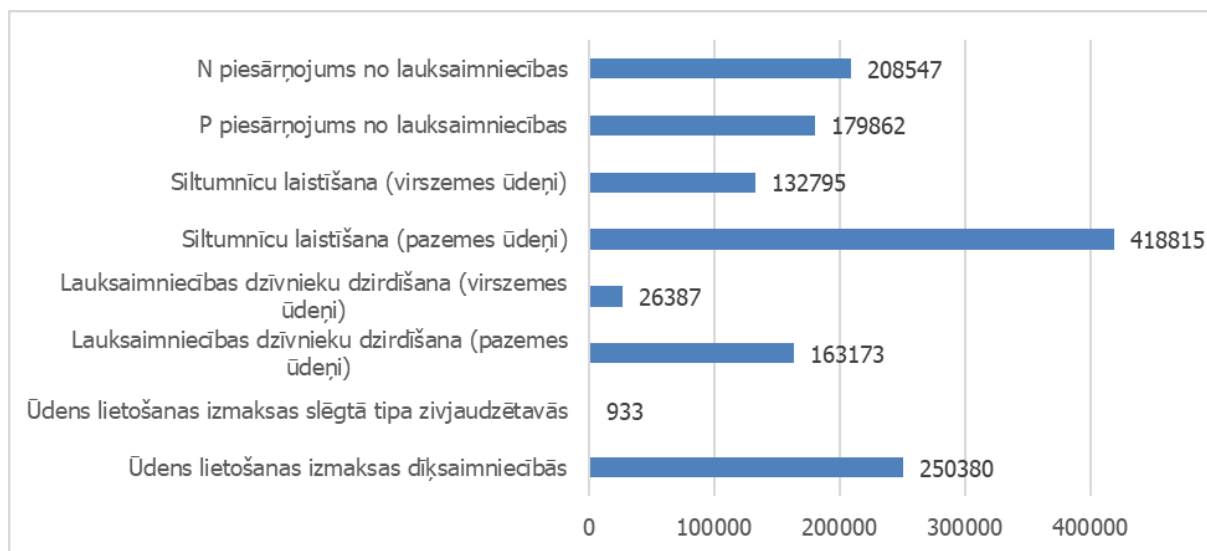

3.13.11.attēls. Sociālekonomisko izmaksu (milj. EUR) aprēķins pa nozarēm Lielupes UBA

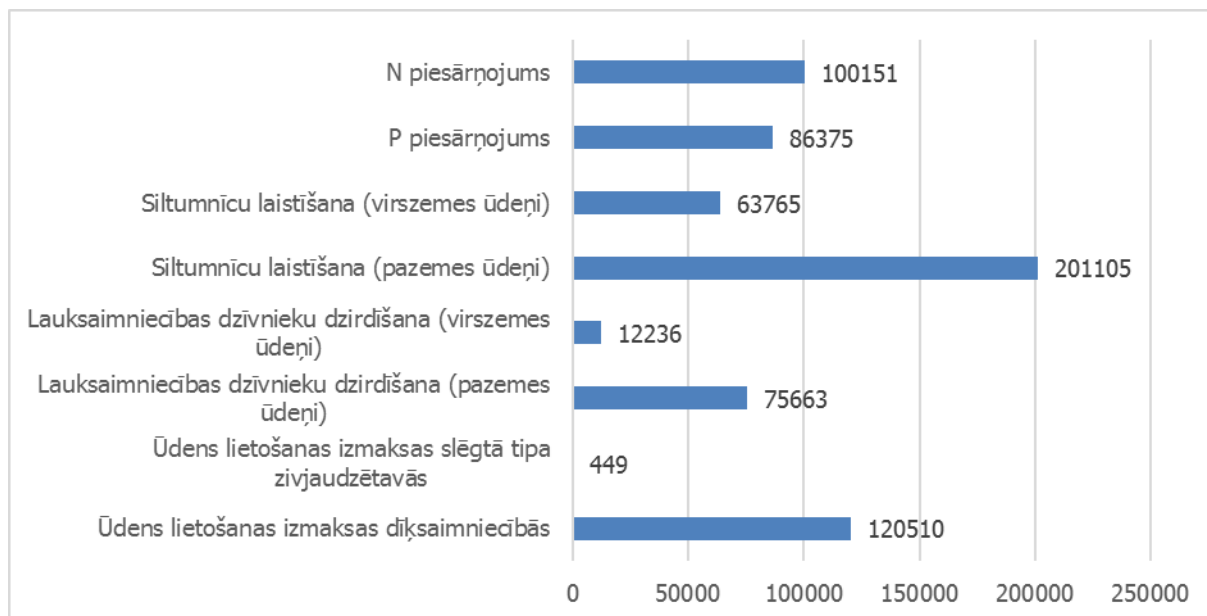

3.13.12.attēls. Sociālekonomisko izmaksu (milj. EUR) aprēķins pa nozarēm Ventas UBA

Ūdens resursu lietošanas izmaksas tiek segtas, piemērojot dabas resursu nodokli. 3.13.13.-3.13.16. attēlā ir kvantitatīvi aplēstas **potenciāli nesegtās izmaksas** pa ūdens resursu lietošanas jomām katrā UBA: šie ir pētījumā identificētie ūdens lietošanas veidi, kam netiek ievērots princips piesārņotājs/lietotājs maksā.

3.13.13.attēls. Potenciāli nesegto ūdens lietošanas veidu izmaksas (EUR) Daugavas upju baseinu apgabalā

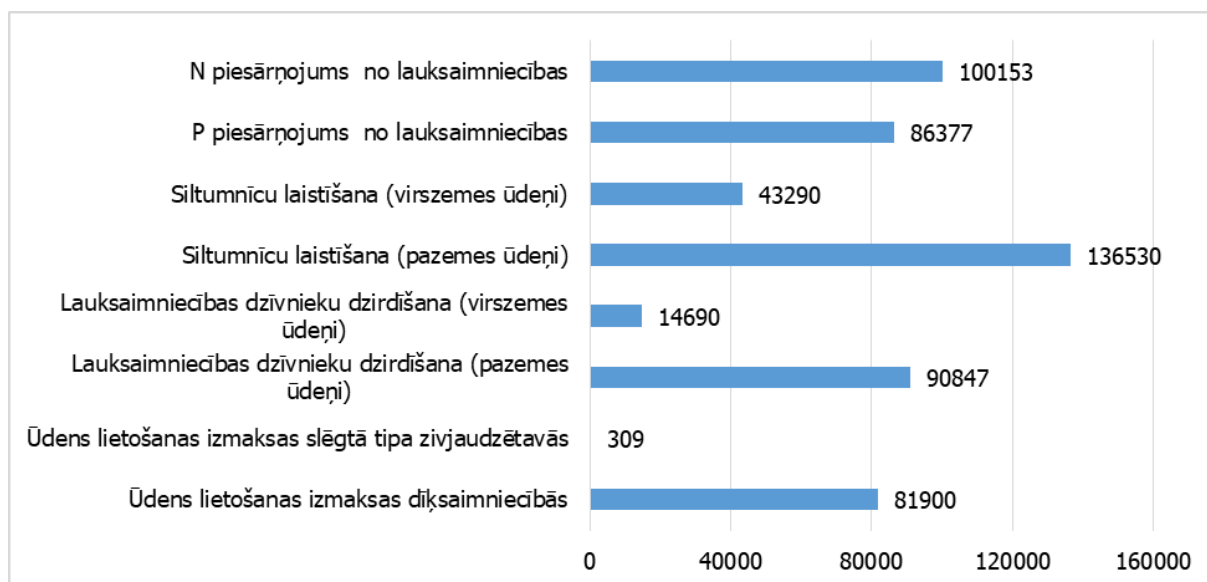

3.13.14.attēls. Potenciāli nesegto ūdens lietošanas veidu izmaksas (EUR) Gaujas upju baseinu apgabalā

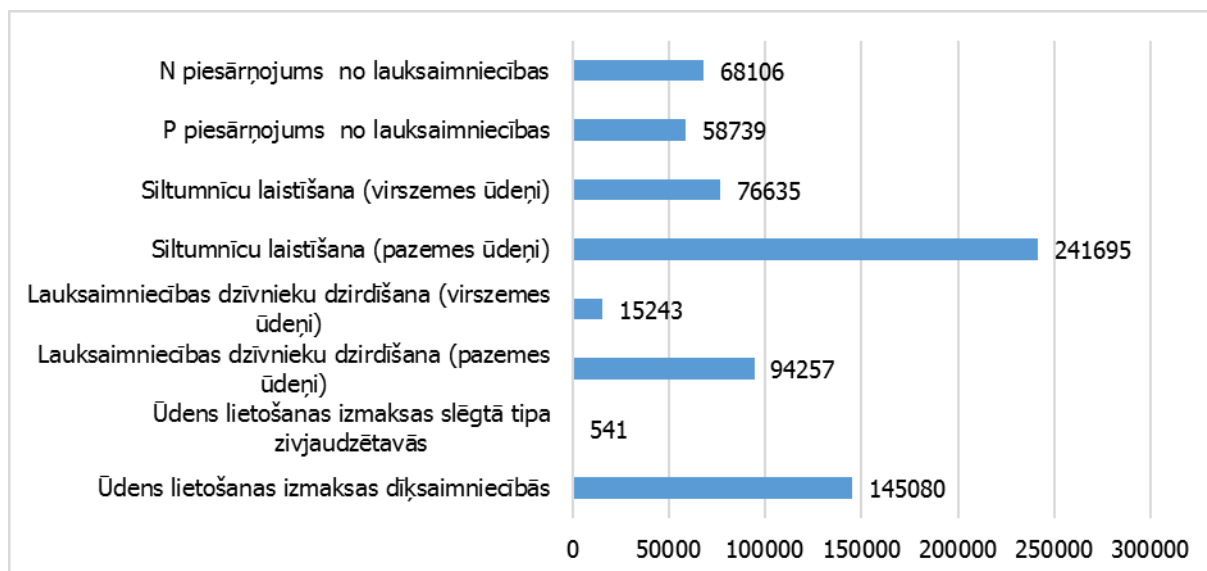
UBA plānu pasākumu programmās nepieciešams iekļaut tādus pasākumus, kas vērsti uz paaugstinātu izmaksu segšanu šādos ūdens lietošanas veidos:

- ✓ Slāpekļa (N) piesārņojums no lauksaimniecības;
- ✓ Fosfora (P) piesārņojums no lauksaimniecības;
- ✓ Siltumnīcu laistīšana (virszemes ūdeņi);

- ✓ Siltumnīcu laistīšana (pazemes ūdeņi);
- ✓ Lauksaimniecības dzīvnieku dzirdīšana (virszemes ūdeņi);
- ✓ Lauksaimniecības dzīvnieku dzirdīšana (pazemes ūdeņi);
- ✓ Ūdens lietošanas izmaksas slēgtā tipa zivjraudzētavās;
- ✓ Ūdens lietošanas izmaksas dīķsaimniecībās.

3.13.15.attēls. Potenciāli nesegto ūdens lietošanas veidu izmaksas (EUR) Lielupes upju baseinu apgabalā

3.13.16.attēls. Potenciāli nesegto ūdens lietošanas veidu izmaksas (EUR) Ventas upju baseinu apgabalā

3.14. Plūdu riska teritorijas

Plūdu riska novērtēšanā ir izmantoti sekojošie kritēriji:

- iedzīvotāju skaits applūstošajās teritorijās;
- lielas nozīmes ceļu kopgarums (km) applūstošajās teritorijās;
- HES plūdu skartajās teritorijās;
- polderu platība applūstošajās teritorijās;
- NAI, piesārņotas un potenciāli piesārņotas vietas plūdu skartajās teritorijās;
- īpaši aizsargājamas dabas teritorijas plūdu skartajās teritorijās;
- lauksaimniecības zemju platības applūstošajās teritorijās;
- ūdens ņemšanas vietas ar vidējo iegūstamo ūdens daudzumu vairāk par 100 m³/d applūstošajās teritorijās.

Risks cilvēka veselībai ir galvenais kritērijs plūdu riska noteikšanai. Lai novērtētu plūdu risku, ņemti vērā šādus rādītājus:

- plūdu riskam pakļauto apdzīvoto vietu izvietojums;
- iespējami apdraudēto iedzīvotāju aptuvenais skaits;
- sociālais risks.

Plūdu riska ekonomikai kritērijs ir saistīts ar sekojošiem saimnieciskās darbības rādītājiem:

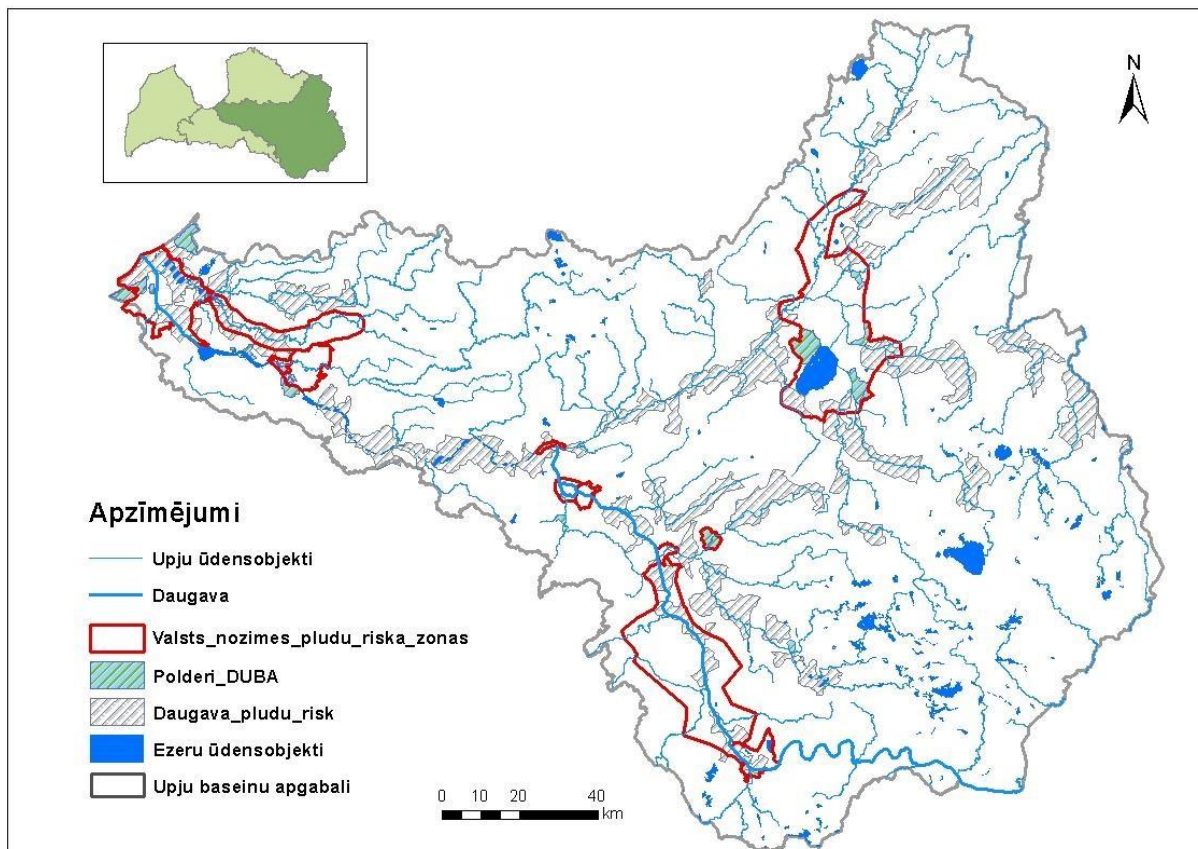
- ēkas applūstošajās teritorijās (dzīvojamās ēkas, industriālas ēkas un palīgēkas);
- apdraudētie infrastruktūras objekti (ceļi un tilti);
- apdraudētie lauksaimniecības objekti.

Lai novērtētu plūdu risku videi, jāņem vērā šādi raksturojumi:

- A kategorijas piesārņojošās darbības, kas var radīt nozīmīgu vides piesārņojumu vai atstāt būtisku nelabvēlīgu ietekmi uz iedzīvotāju veselību;
- notekūdeņu attīrīšanas iekārtas (NAI) applūstošajās teritorijās;
- ūdens ņemšanas vietas (ŪŅV) applūstošajās teritorijās;
- apdraudētas izgāztuves.

Ņemot vērā plūdu apdraudēto iedzīvotāju skaitu nacionālas nozīmes plūdu riska teritorijās, ar vislielāko pavasara plūdus apdraudēto iedzīvotāju skaitu Latvijā ir Jelgava – 16 580 iedzīvotāji, bet jūras vējuzplūdus vislielākais apdraudēto iedzīvotāju skaits Latvijā ir Rīgā – 23 692. Šīm pašām pilsētām ir arī vislielākais plūdu risks videi: Jelgavā pilsētā applūst 17 NAI, ŪŅV un izgāztuves. Vislielākais plūdu risks kultūras mantojumam ir Rīgā, kurā applūdinātas kultūras mantojuma platības ir 126,26 ha pavasara plūdus un 185,74 ha jūras vējuzplūdus.

Daugavas UBA applūstošo teritoriju (skat. 3.14.1. attēlu) kopējā platība pavasara plūdus ar vidēju varbūtību (1%) ir 690 km², no kuriem 473 km² aizņem nacionālas nozīmes plūdu riska teritorijas un gandrīz 217 km² – pārējās teritorijas. Jūras vējuzplūdu laikā appludināta Rīgas pilsētas teritorija 23 km² lielā platībā ar vidēju varbūtību.

3.14.1.attēls. Plūdu riska teritorijas Daugavas upju baseinu apgabalā

Daugavas UBA galvenās plūdu riska teritorijas ir:

- Daugavas grīva, ieskaitot Rīgu un Buļļupi, Daugava no Pļaviņām līdz Daugavpilij;
- Lielā Jugla un Mazā Jugla;
- Ogres lejtece;
- Aiviekstes izteka no Lubāna ezera līdz Lubānai, Aiviekstē ietekošo upju Pededzes, Balupes un Ičas lejteces, kā arī Lubāna līdzenums;
- Rēzekne;
- Dubnas lejtece pie Līvāniem;
- Lielā Baltezera, Juglas un Ķīšezera apkaime.

Daugavas UBA 25 upes un ezeri ir pakļauti plūdu riskam pavasara palu laikā, bet Daugavas lejtece, Ķīšezers un Babītes ezers ir pakļauti arī plūdu riskam vēja izraisītu jūras uzplūdu gadījumā. Visa apgabala teritorija ir pakļauta nokrišņu izraisītiem plūdiem.

Par mākslīgi radīto nacionālas nozīmes plūdu riska teritoriju Daugavas upju baseinu apgabalā ir atzīta HES kaskāde (Pļaviņu HES, Ķeguma HES un Rīgas HES), jo Daugavas HES kaskādes būvju iespējamā avārija radītu plūdu draudus milzīgās teritorijās, apdraudot lielu skaitu iedzīvotāju. Galvenās ar Daugavas HES kaskādi saistītās plūdu riska teritorijas ir Jēkabpils un Pļaviņu pilsētas un to tuvākā apkārtnē, jo šo teritoriju applūšanas risks daļēji ir saistīts ar HES darbību un vižņu veidošanos lejpus Pļaviņu HES ūdenskrātuves. Ar ES fondu finansējuma atbalstu 2010.-2014. gadā īstenoti Pļaviņu, Jēkabpils un Salas aizsargdambju rekonstrukcijas projekti.

Daugavas HES kaskāde rada plūdu risku arī Rīgas HES inženieraizsardzības būvēm – sūkņu stacijām, kuru iespējamā avārija ietekmētu Salaspils, Ķekavas, Ikšķiles, Ķeguma un Ogres novadus, kas nenovēršamas gruntsūdeņu celšanās rezultātā var novest pie plūdiem. Ar ES fondu finansējumu 2009.-2013. gadā tika īstenots projekts „Rīgas HES ūdenskrātuvei pieguļošo teritoriju aizsardzības būvju aizsardzības spēju palielināšana”, kura ietvaros veikta vairāku sūkņu staciju rekonstrukcija.

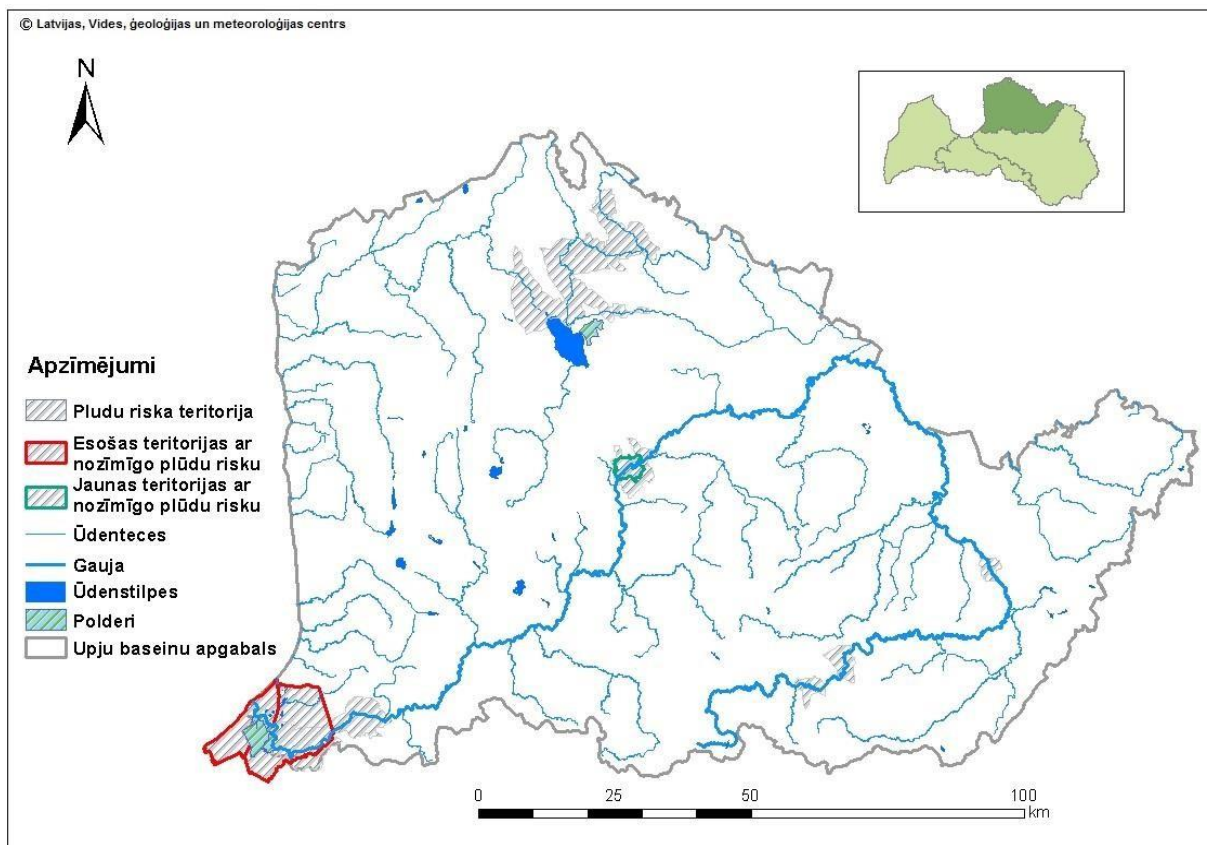
Arī mazās HES, kas izvietotas kaskādē, avārijas gadījumā var radīt plūdu draudus. Daugavas UBA atrodas 42 mazās HES uz 25 upēm, un 28 no tām atrodas kaskādē uz Ogres, Aiviekstes, Dubnas, Lielās Juglas u.c..

Jūras uzplūdi visaugstākos līmeņus sasniedz Rīgas jūras līcī. Krastu izskalošanu un plūdu draudu pieaugumu veicina arī Daugavas ostas saimnieciskā darbība, kā rezultātā būtiski mainās sanešu plūsmas dabiskais režīms.

Galvenos draudus Rīgas teritorijai rada vējuzplūdi, kas rodas, ja rietumu vēju, kas sadzen ūdeni Rīgas jūras līcī, nomaina spēcīgs ziemeļrietumu vējš (vētra). Šādi apstākļi rada jūras ūdens uzplūdus, paaugstinot ūdens līmeni Daugavas lejtecē, Baltezerā un Ķīšezerā sekmējot piekrastes teritoriju applūšanas un krasta noskalošanas draudus. Tāpat arī intensīvi un ilglaicīgi nokrišņi var izsaukt ūdens līmeņa celšanos Daugavā un Ķīšezerā, appludinot zemākās vietas, māju pagrabus, negatīvi ietekmējot kanalizācijas sūkņu staciju darbību un notekūdeņu novadīšanu uz notekūdeņu bioloģiskās attīrīšanas staciju „Daugavgrīva”. Plūdus lietusgāžu laikā galvenokārt izraisa lietus kanalizācijas kolektoru pārslogojums, kā arī to nepietiekama uzraudzīšana un uzturēšana.

Gaujas UBA applūstošo teritoriju kopējā platība pavasara plūdus ar varbūtību 1% ir 17 km², no kuriem 14 km² ir nacionālas nozīmes plūdu riska teritorijas un 3,1 km² - pārējās teritorijas. Jūras vējuzplūdu laikā tiek appludinātas Carnikavas novada un Ādažu novada teritorijas. Applūstošo teritoriju kopējā platība vējuzplūdus ar vidējo varbūtību ir 6,25 km². Savukārt Valmierā lielu skaitu iedzīvotāju apdraud Gaujas pali. Šīs trīs Gaujas UBA ir nacionālas nozīmes plūdu riska teritorijas (kopumā Latvijā tādas ir noteiktas 25).

Gaujas UBA galvenās plūdu riska teritorijas ir parādītas 3.14.2. attēlā.

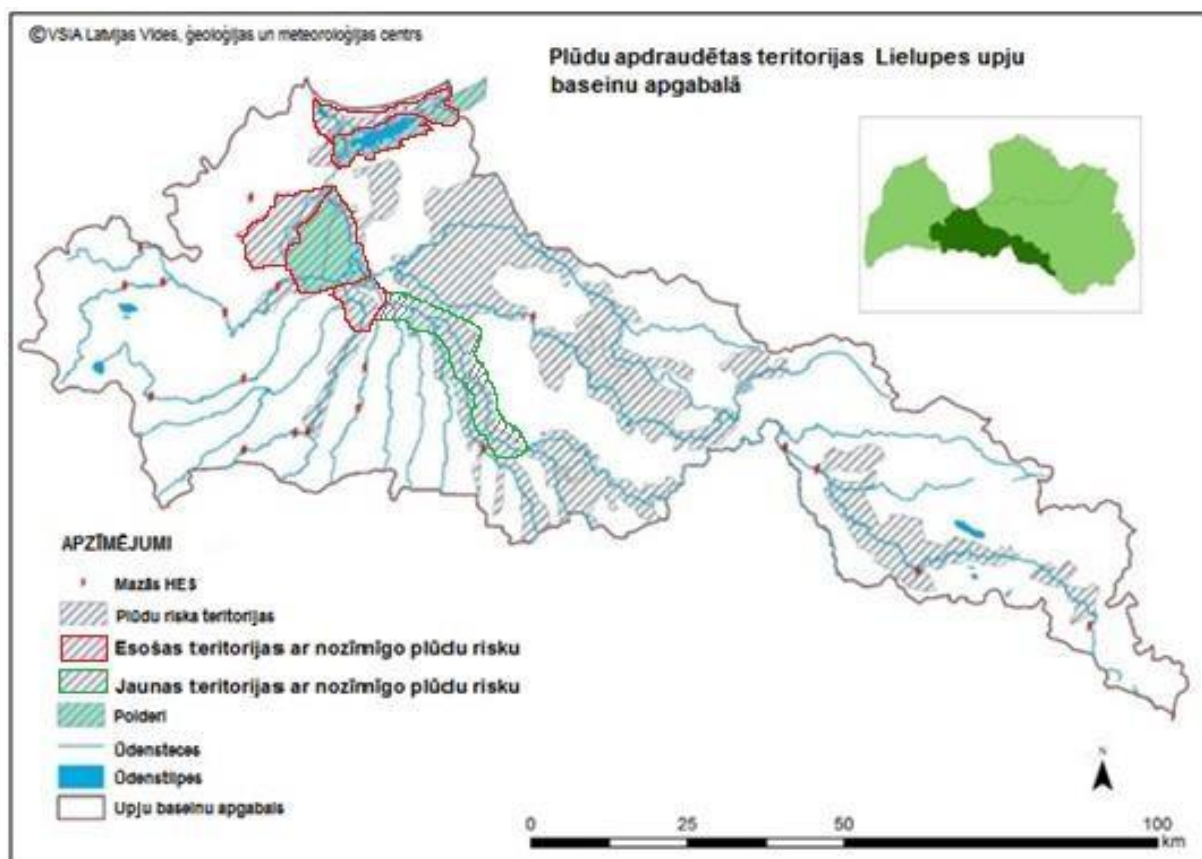

3.14.2.attēls. Plūdu riska teritorijas Gaujas upju baseinu apgabalā

Lielupes UBA applūstošo teritoriju kopējā platība pavasara plūdus ar varbūtību 1% ir 422 km², no kuras 223 km² aizņem nacionālas nozīmes plūdu riska teritorijas un 199 km² – pārējās teritorijas. Jūras vējuzplūdu laikā tiek appludinātas divas teritorijas: Jūrmalas pilsēta un Babītes ezera polderi. Applūstošo teritoriju kopējā platība vējuzplūdus ar vidēju varbūtību ir 21 km².

Lielupes UBA ir noteiktas 6 nacionālas nozīmes plūdu riska teritorijas, kas ir pakļautas plūdu riskam pavasara palos. Lielupes lejtece un Babītes ezers ir pakļauti arī plūdu riskam vēja izraisīto jūras uzplūdu gadījumos. Lielupes augštece ir iekļauta NNPRT sarakstā, ņemot vērā apdzīvoto vietu atrašanos tiešā upes tuvumā, regulāru applūšanas varbūtību pavasara palu un sniega kušanas rezultātā, kā arī klimata pārmaiņu ietekmi.

Lielupes UBA galvenās plūdu riska teritorijas ir parādītas 3.14.3. attēlā.

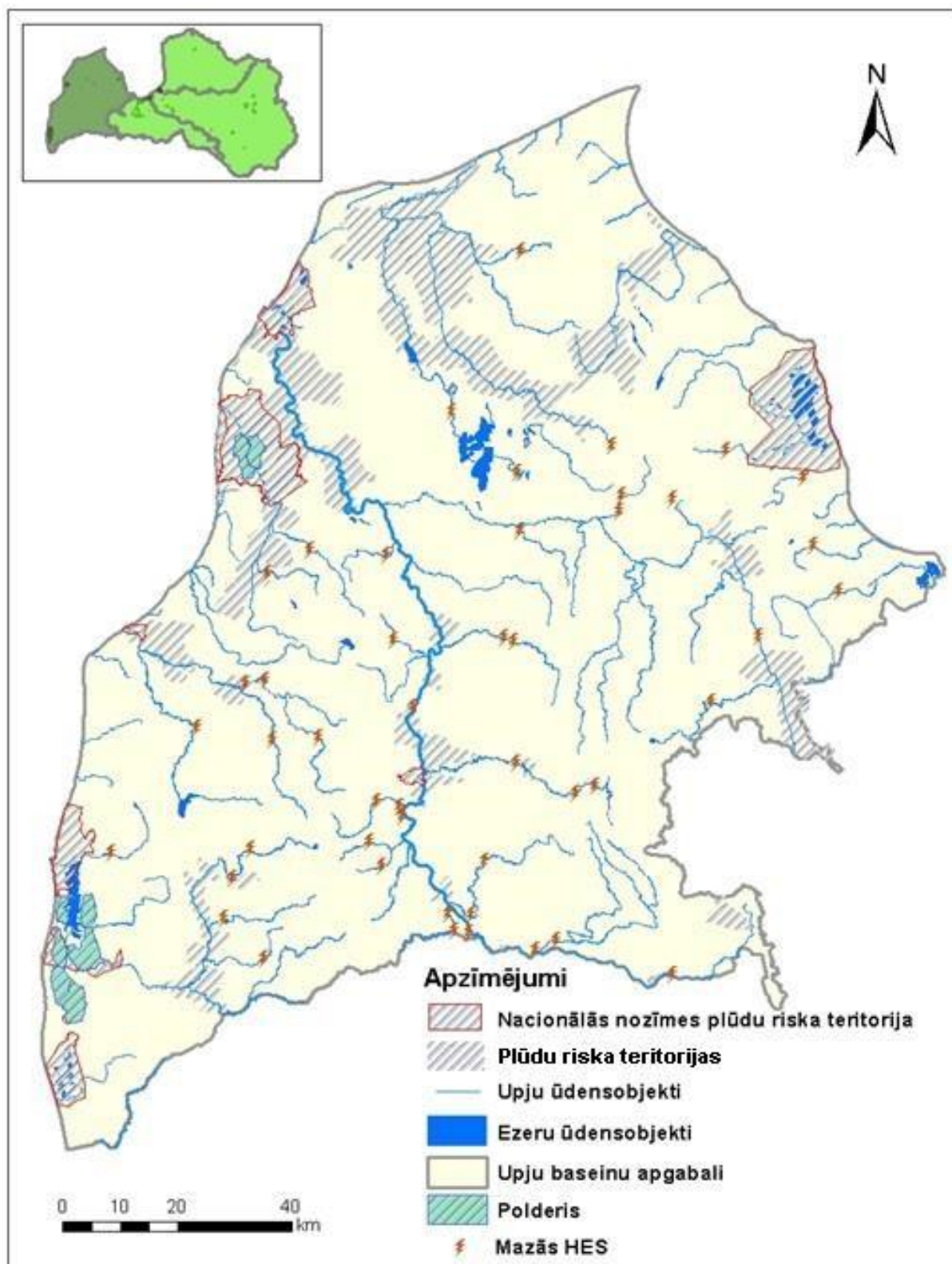
3.14.3.attēls. Plūdu riska teritorijas Lielupes upju baseinu apgabalā

Ventas UBA nacionālas nozīmes plūdu riska teritoriju kopējā applūstošā platība pavasara plūdus ar 1% varbūtību ir 64 km². Applūstošo teritoriju kopējā platība vējuzplūdus ar vidēju varbūtību ir 50 km².

Ventas UBA augstākie plūdu riski ir saistīti ar apdraudētajiem iedzīvotājiem. Ventspilī plūdu riskam pakļauto iedzīvotāju skaits pavasara plūdus ir visaugstākais (1 138 cilvēki mazas varbūtības plūdus). Jūras vējuzplūdus visvairāk apdraudēti ir Liepājas pilsētas iedzīvotāji (1 544 cilvēki mazas varbūtības plūdus. Otrajā vietā ir plūdu risks videi ar vislielāko applūstošo piesārņoto vietu skaitu (2) pavasara plūdus ar mazu varbūtību Engures ezera poldera teritorijā.

Ventas UBA ir 8 nacionālas nozīmes plūdu riska teritorijas, kas ir pakļautas plūdu riskam pavasara palos. Papes ezera polderis ir pakļauts tikai jūras uzplūdu riskam, bet Engures ezera polderis, Ventspils, Pāvilostas un Liepājas pilsētas, Užavas un Liepājas ezera polderi, kā arī Bārtas lejtece ir pakļauti gan palu, gan plūdu riskam vēja izraisīto jūras uzplūdu gadījumos. Skrunda ir iekļauta NNPRT sarakstā, ņemot vērā apdzīvoto vietu atrašanos tiešā upes tuvumā, regulāru applūšanas varbūtību pavasara palu un sniega kušanas rezultātā, kā arī klimata pārmaiņu ietekmi.

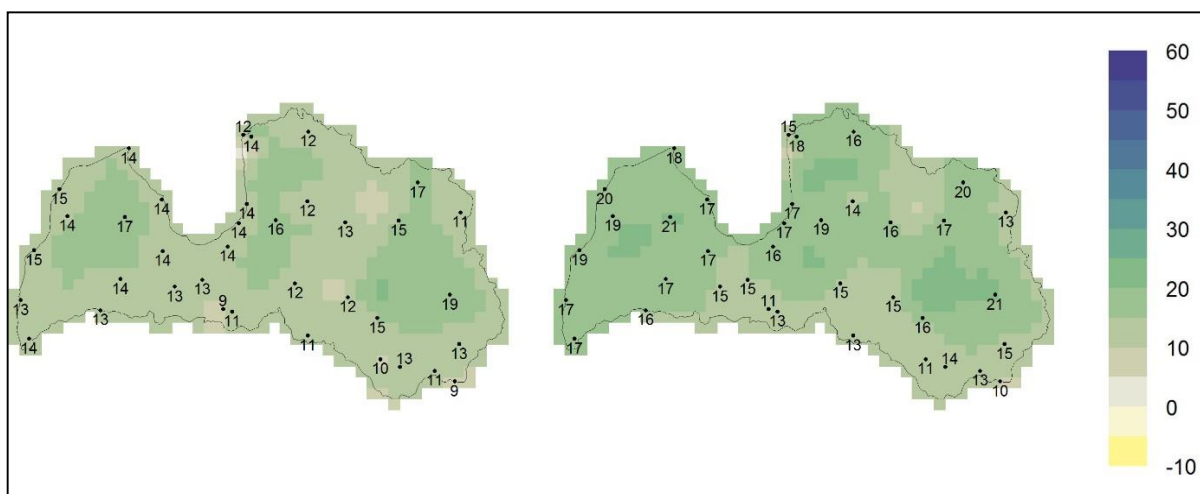
Ventas UBA galvenās plūdu riska teritorijas ir parādītas 3.14.4. attēlā.

3.14.4.attēls. Plūdu riska teritorijas Ventas upju baseinu apgalā

Pēdējo 50 gadu laikā (laika periodā no 1961. līdz 2010. gadam) Latvijā novērota vienmērīga gaisa temperatūras paaugstināšanās, kas bijusi izteikta gan gaisa temperatūras vidējās, gan arī maksimālajās un minimālajās vērtībās. Gaidāms, ka gada vidējā gaisa temperatūra līdz gadsimta beigām palielināsies par 3,5–5,5°C. Lai gan vidējās gaisa temperatūras paaugstināšanās Latvijas teritorijā būs salīdzinoši vienmērīga, izteiktākas izmaiņas gaidāmas valsts austrumu daļā. Sezonāli līdz 21. gadsimta beigām novērojamas mūsdienu klimata pārmaiņām raksturīgas tendences: viskrasāk gaisa temperatūras vērtības palielināsies ziemas un pavasara sezonās, vidējai gaisa temperatūrai ziemas sezonā esot par 3,4–7,8°C augstākai nekā 1961.–1990. gada periodā. Līdz ar to krietni samazināsies sniega krājumi un pavasara plūdu risks. Prognozēts, ka palu caurplūdumi un attiecīgi arī ūdens līmeņi līdz 2040. gadam samazināsies par 10-15%, bet līdz 2100. gadam – par 20-40%.

Kopējo nokrišņu daudzums Latvijā minētajā periodā ir palielinājies vidēji par 6% jeb par aptuveni 39 mm, turklāt palielinājies ir arī dienu skaits ar stipriem un ļoti stipriem nokrišņiem. Līdzīgi kā ar pieaugošo vidējo gaisa temperatūru, arī nokrišņu daudzums visvairāk ir pieaudzis ziemas sezonā, bet pieaugums ir novērojams arī pavasara un vasaras sezonās. Vēsturiski upēs gada kopējās noteces lielākais apjoms veidojās pavasara sezonā ar lielāko caurplūdumu aprīlī, savukārt pēdējās desmitgades iezīmējās ar sezonālām izmaiņām upju kopējā notecē: ir konstatēta izteikta tendence notecēi palielināties janvārī un februārī, bet samazināties aprīlī un maijā. Līdz 21. gadsimta beigām tiek prognozēts gada kopējā nokrišņu daudzuma palielinājums par 13-16% jeb aptuveni 80-100 mm (skat. 3.14.5. attēlu).

3.14.5.attēls. Globālo klimata modeļu ansambļa prognozētās gada kopējā atmosfēras nokrišņu daudzuma izmaiņas (izmaiņas %, 2071. - 2100.g. attiecībā pret 1961. - 1990. g. vērtībām) Latvijas teritorijā pēc RCP 4.5 (pa kreisi) un RCP 8.5 (pa labi) klimata pārmaiņu scenārijiem

Sezonālā griezumā vislielākais nokrišņu daudzuma palielinājums gaidāms ziemā un pavasarī. Mērenu klimata pārmaiņu scenārija apstākļos ziemas sezonā nokrišņu daudzums palielināsies par 24-38%, bet nozīmīgu klimata pārmaiņu scenārijā – pat par 3551%. Pieaugs vienas diennakts maksimālais nokrišņu daudzums par 3-6 mm, vietām pat par 10-12 mm. Piecu diennakšu maksimālais nokrišņu daudzums palielināsies par 9-12 mm, vietām pat par 19 mm. Līdz ar to lietus plūdu risks ievērojami palielināsies sezonās, kad iztvaikošana nav intensīva.

Tuvākajā nākotnē paaugstināsies arī ledus plūdu risks ziemas sezonā, jo atkušņi kopā ar nokrišņiem sniega veidā veicinās vižņu un ledus sastrēgumu gadījumu skaitu palielināšanos.

Nozīmīgs faktors, kas ietekmē ne tikai vēja ātrumu, bet arī tā radītās ietekmes, ir vēja virziens. Apkopotie meteoroloģiskie dati un veiktā ilggadīgo izmaiņu tendenču analīze par 45 gadu periodu (no 1966. līdz 2010. gadam) rāda, ka pieaug ne vien dominējoša rietumu vēja biežums, bet arī to gadījumu skaits, kad šā virziena vējš bijis saistīts ar diennakts maksimālo vēja ātrumu. Turklāt novērotās rietumu vēja īpatsvara palielināšanās tendences ir saskaņā arī ar līdz šim konstatētajām izmaiņām citos klimatiskajos parametros, piemēram, atmosfēras nokrišņu un gaisa temperatūras ilggadīgo izmaiņu tendencēs. Palielināta rietumu vēju dominance Latvijā ir raksturīga ziemas periodam, kad teritoriju sasniedz cikloni no Atlantijas okeāna. Šādos apstākļos bieži pūš rietumu vēji, kas sev līdzī nes siltāka un mitrāka gaisa masas. Līdz ar to novērotās gaisa temperatūras paaugstināšanās, pieaugošo atmosfēras nokrišņu daudzuma un rietumu puses vēju īpatsvara palielināšanās varētu norādīt uz izmaiņām arī ciklonu aktivitātē virs mūsu reģiona. Šādas izmaiņas var palielināt erozijas un jūras uzplūdu risku Latvijas jūras piekrastē.

Saskaņā ar Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) finanšu instrumenta 2009.-2014.gada programmas “Nacionālā klimata politika” projekta “Priekšlikuma izstrāde Nacionālās klimata pārmaiņu pielāgošanās stratēģijai, identificējot zinātniskos datus un pasākumus pielāgošanās klimata pārmaiņām nodrošināšanai, kā arī veicot ietekmju un izmaksu novērtējumu” ietvaros veiktajiem pētījumiem, līdzšinējie plūdu nodarītie materiālie zaudējumi ir samērā lieli un, kā rāda aprēķinu aplēses, nākotnē riska zaudējumu apjoms pieaugs, lai arī tiek prognozēta iedzīvotāju skaita un plūdos skarto cilvēku skaita samazināšanās. Piemēram, lietus un sniega kušanas radīto plūdu pieauguma klimata pārmaiņu ietekmē apdraudējums var izpausties divos atšķirīgos veidos: pārplūstot upēm vai lietus kanalizācijas sistēmai nespējot uzņemt visu pilsētvidē nonākušo nokrišņu daudzumu. Praksē šie ietekmes veidi mēdz būt savstarpēji saistīti.

3.15. Pasākumu programmas un to realizācija

Upju baseinu apgabalu *Pasākumu programmā* apkopota informācija par pasākumiem, kuri ir izvirzīti ar mērķi saglabāt vai sasniegt vismaz labu ūdeņu kvalitāti tajos ūdensobjektos, kuros tā ir vidēja vai zemāka par vidēju. Pasākumu programmā pasākumi pēc to veida iedalās pamata un papildu pasākumos, savukārt papildu pasākumi iedalās nacionāla mēroga papildu pasākumos un papildu pasākumos ūdensobjekta mērogā. Šie pasākumi atbilstoši savai kompetences jomai būs jāievieš gan slodžu radītājiem (dažādām tautsaimniecības nozarēm), gan ūdeņu apsaimniekotājiem (atbildīgajām institūcijām), gan jebkuram ūdens resursu lietotājam.

Lai īstenotu integrētu ūdens apsaimniekošanu upju sateces baseinu robežās, kura jārealizē, neņemot vērā administratīvās robežas, Latvijas normatīvajos aktos pārņemtas vairāku ES Direktīvu prasības ūdeņu apsaimniekošanas un aizsardzības jomā. Tās īstenojot, tiek un tiks nodrošināta ūdeņu, sugu un biotopu aizsardzība, piesārņojuma samazināšana un kontrole. Normatīvajos aktos pārņemtās prasības attiecībā uz ūdens apsaimniekošanu un aizsardzību upju baseinu apsaimniekošanas plānos iekļautas kā pamata pasākumi, kas strukturēti **rīcības virzienos:**

- 1) nodrošināt peldūdeņu kvalitāti atbilstoši normatīvo aktu prasībām, paaugstinot iedzīvotāju dzīves kvalitāti un nodrošinot ilgtspējīgu dabas resursu izmantošanu;
- 2) nodrošināt kvalitatīva dzeramā ūdens apgādi atbilstoši normatīvo aktu prasībām, paaugstinot iedzīvotāju dzīves kvalitāti un nodrošinot ilgtspējīgu dabas resursu izmantošanu;
- 3) nodrošināt notekūdeņu dūņu izmantošanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām;
- 4) nodrošināt notekūdeņu attīrīšanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām, samazinot ūdeņos nonākošo piesārņojuma slodzi;
- 5) nodrošināt ietekmes uz vidi novērtējuma veikšanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām;
- 6) nodrošināt lauksaimnieciskās darbības rezultātā radītā nitrātu piesārņojuma samazināšanu vai novēršanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām;
- 7) nodrošināt virszemes un pazemes ūdeņu aizsardzību pret augu aizsardzības līdzekļu radīto piesārņojumu/ kaitējumu atbilstoši normatīvo aktu prasībām;
- 8) nodrošināt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanos, aizsargājot un apsaimniekojot dabiskās dzīvotnes, savvaļas floru un faunu atbilstoši normatīvo aktu prasībām;
- 9) nodrošināt savvaļas putnu aizsardzību, pārzināšanu un uzraudzību;
- 10) nodrošināt jūras ūdeņu aizsardzību atbilstoši normatīvo aktu prasībām;
- 11) nodrošināt piesārņojuma un lielu ar bīstamām vielām saistītu avāriju riska novēršanu un kontroli atbilstoši normatīvo aktu prasībām;
- 12) nodrošināt ūdens aizsardzību atbilstoši normatīvo aktu prasībām, paaugstinot iedzīvotāju dzīves kvalitāti un nodrošinot ilgtspējīgu dabas resursu izmantošanu;
- 13) saglabāt 1990. g. līmenī noturīgo organisko piesārņotāju un smago metālu atmosfēras pārrobežu pārnesei;
- 14) samazināt prioritāro un bīstamo vielu izmantošanu ražošanā;
- 15) veikt darbības klimata pārmaiņu ietekmes mazināšanai, tostarp svešzemju invazīvo sugu, kaitēkļu un patogēno organismu izplatības ierobežošanai.

Tuvāko divu gadu laikā (prognozējams, ka līdz 2022. gada beigām) nacionālajos normatīvajos aktos tiks iestrādātas jaunās Dzeramā ūdens direktīvas 2020/2184/ES (2020. gada 16. decembris) prasības, kas paredz jaunus parametrus, jaunas rīcības un procesus, lai nodrošinātu dzeramā ūdens nekaitīgumu un kvalitāti, patērētāju piekļuvi dzeramajam ūdenim, kā arī patērētāju informēšanu par ūdens kvalitāti. Jaunajā direktīvā ieviestas šādas jaunas papildu prasības:

- 1) uzdevumu valstīm nodrošināt dzeramā ūdens pieejamību;
- 2) noteiktas prasības materiāliem kontaktā ar dzeramo ūdeni;
- 3) noteikti jauni, kā arī stingrāki kvalitātes un nekaitīguma rādītāji;
- 4) visaptverošas riska novērtēšanas pieejas ieviešana no ūdens ieguves vietas līdz patērētājam, lai noteiktu un novērstu iespējamus riskus tām ūdens ieguves vietām, kuras jau tiek izmantotas ūdensapgādei;
- 5) sabiedrības informēšana, nodrošinot, ka dzeramā ūdens kvalitāte un ūdensapgāde patērētājiem kļūtu vēl pārredzamāka, un palīdzot samazināt plastmasas pudeļu lietošanu, jo cilvēki vairāk uzticētos ūdensvada ūdens kvalitātei; 6) ūdens zudumu uzraudzība.

Tas ir ņemts vērā, sagatavojot “bāzes scenāriju” un pamata pasākumu īstenošanu. Lai turpinātu nodrošināt kvalitatīvus ūdensapgādes jomas pakalpojumus, *Ūdensapgādes investīciju plānā 2021.2027. gadam* ir noteikti atbalsta virzieni: ūdensapgādes tīklu paplašināšana, ūdensapgādes tīklu rekonstrukcija, dzeramā ūdens ieguve un sagatavošana, dzeramā ūdens uzglabāšana un padeve, energoefektivitātes pasākumi ūdensapgādes sistēmā.

Padomes Direktīvas 86/278/EEK (1986. gada 12. jūnijs) *par vides, jo īpaši augšnes, aizsardzību, lauksaimniecībā izmantojot notekūdeņu dūņas* prasības ir integrētas Latvijas normatīvajos aktos un paredz atbilstošu notekūdeņu dūņu apstrādi un tālāku izmantošanu, lai tās neapdraudētu apkārtējo vidi un cilvēku veselību. MK noteikumi nr. 362 (02.05.2006.) nosaka notekūdeņu dūņu un to komposta izmantošanu, monitoringu un kontroli. Dūņas pēc smago metālu masas koncentrācijas sauskā tiek sadalītas 5 klasēs. Notekūdeņu dūņas novadīt vidē vai virszemes ūdeņos ir aizliegts visā Latvijas teritorijā. Pirms notekūdeņu dūņu vai komposta izmantošanas lauksaimniecības platībās, kas atrodas īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, nepieciešams darbību saskaņot ar VVD. Notekūdeņu dūņu apsaimniekošana kā investīciju aktivitāte ir iekļauta pie komunālo notekūdeņu attīrīšanas jautājumiem.

Padomes Direktīvas 91/271/EK (1991. gada 21. maijs) *par komunālo notekūdeņu attīrīšanu* prasības ir integrētas Latvijas normatīvajos aktos, un attiecībā uz šo prasību ieviešanu Latvijā ir bijis izstrādāts ieviešanas plāns līdz 2015. gada beigām: bija jāīsteno ūdenssaimniecības uzlabošanas pasākumi apdzīvotās vietās ar CE lielāku par 2000.

Lai nodrošinātu normatīvo aktu izpildi notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas jomā, *Notekūdeņu apsaimniekošanas investīciju plānā 2021.-2027.gadam* ir noteikti atbalsta virzieni:

- kanalizācijas tīklu attīstība esošo aglomerāciju robežās,
- kanalizācijas tīklu attīstība ārpus esošo aglomerāciju robežām,
- kanalizācijas tīklu pārbūve un atjaunošana,
- investīcijas notekūdeņu attīrīšanas kvalitātes uzlabošanai,
- dūņu apsaimniekošana,
- energoefektivitātes pasākumi kanalizācijas sistēmā,
- decentralizēto kanalizācijas sistēmu apsaimniekošana.

Nākamajā UBA apsaimniekošanas periodā ir paredzēts paplašināt bīstamo vielu sarakstu nacionālajā likumdošanā, kā arī veikt grozījumus nacionālajā likumdošanā, nosakot Piesārņojošās darbības atļauju pārskatīšanu, lai operatori praksē ieviestu sajakšanās zonu noteikšanu.

Padomes Direktīva 91/676/EEK (1991. gada 12. decembris) *attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskās izcelsmes nitrāti* prasa samazināt lauksaimnieciskās darbības rezultātā radušos nitrātu piesārņojumu – gan no zemkopības, gan lopkopības.

Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas Nr. 1107/2009 (2009. gada 21.oktobris) *par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū* prasa lietot tikai tos augu aizsardzības līdzekļus, kuru lietošana neatstāj nevēlamu ietekmi uz vidi, t. sk. uz virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti.

Stokholmas Konvencija par noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem nosaka prioritāro vielu ierobežošana ražošanā un izmantošanā tādām vielām kā aldrīns, dieldrīns, endrīns, izodrīns, heptahloro, heksahlorbenzols, polihlorētie bifenili (ar dažiem izņēmumiem).

Parīzes nolīgums ir viens no ANO vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām nolīgumiem, kas nosaka regulas, lai samazinātu oglekļa dioksīda nokļūšanu atmosfērā sākot ar 2020. gadu (parakstīts 2016. gada 22. aprīlī). Kopš iepriekšējā plānošanas perioda pamata pasākumos ir veikti papildinājumi atbilstoši izmaiņām normatīvajos aktos. Tā, piemēram, 2018. gadā tika veikti grozījumi MK noteikumos Nr. 834 (23.12.2014.) “Prasības ūdens, augšņu un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma”, kuros noteica:

- a) aizliegumu izmantot amonija karbonāta mēslošanas līdzekļus, lai ierobežotu amonjaka emisijas;
- b) kultūraugu mēslošanas plāna kopsavilkuma iesniegšanu Valsts augu aizsardzības dienestā par kārtējā gada faktisko ražu;
- c) nosacījumus separētu fermentācijas atlieku iestrādei;
- d) iespēju operatoram ņemt augšņu paraugus mēslošanas plāna sagatavošanai.

Detalizētu pamata pasākumu sarakstu ar atsaucēm uz LR normatīvajiem aktiem, kas tos nosaka, skat. 1. pielikumā.

Ja pamata pasākumi neļauj sasniegt vajadzīgo ūdens stāvokļa uzlabojumu, tad saskaņā ar Ūdens Struktūrdirektīvas prasībām ir nepieciešams ieviest papildu pasākumus mērķa sasniegšanai. Tie skar visus sektorus, kas rada būtiskas slodzes ūdensobjektos. Vairāku veidu pasākumi jāievieš nacionālā mērogā, piemēram, dažādi komunikāciju pasākumi labākas izpratnes par ūdens apsaimniekošanu veicināšanai.

Papildus pasākumus, Daugavas UBA plānots:

- samazināt N un P noteci no lauksaimniecības zemēm;
- samazināt N un P noteci no mežsaimniecības zemēm (kailcirtēm);
- atjaunot vai izbūvēt jaunas NAI;
- atjaunot dabiskos apstākļus pārveidotos upju posmos;
- veikt dažādu vielu monitoringu un ieviest pasākumus to samazināšanai;
- izbūvēt zivju ceļus, ieviest ekoloģisko caurplūdumu HES un veikt citus pasākumus dažādu slodžu mazināšanai.

Līdz ar to visos iepriekš minētajos ūdensobjektos tika piemēroti papildu pasākumi notekūdeņu slodzes mazināšanai.

Lai piesārņotās vietas neapdraudētu vidi, ir jāveic to sanācija jeb attīrīšana un atveseļošana.

Veicot piesārņoto vietu radīto slodžu būtiskuma novērtējumu 3. cikla UBA plāna izstrādes ietvaros, tika secināts, ka piesārņoto vietu ietekme Daugavas UBA ir būtiska sešos ūdensobjektos. Pasākumi piesārņoto vietu ietekmes mazināšanai tiek izvērtēti pasākumu programmas pazemes ūdeņiem izstrādes ietvaros.

Vēl papildu pasākumi ir ieviesti lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, piesārņojuma ar prioritārajām un bīstamajām vielām mazināšanai, hidromorfoloģiskās ietekmes mazināšanai,

Oficiālo peldvietu ūdens kvalitāte Daugavas UBA ir novērtēta kā izcila vai laba, līdz ar to papildu pasākumi šim AT veidam nav nepieciešami.

Daugavas UBA nav konstatēti *nitrātu jutīgajām teritorijām* noteikto normatīvu pārsniegumi, tādēļ nav prasības iekļaut papildu pasākumus to specifisko vides mērķu

sasniegšanai. Tomēr atzīmējams tas, ka upju un ezeru ūdensobjektiem tiek izvirzīti arī ekoloģiskās kvalitātes mērķi attiecībā uz kopējo slāpekli, kas ir stingrāki nekā Nitrātu direktīvā noteiktie, tādēļ ir sagaidāms, ka arī turpmāku atbilstību NJT prasībām uzlabos tie paši (pamata un papildu) pasākumi, kas vērsti uz difūzās biogēnu slodzes samazināšanu.

Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (ES nozīmes aizsargājamo saldūdeņu biotopu) stāvokļa vērtējums ūdensobjektu līmenī tiek precizēts 2021. gadā, un atbilstoši izvērtējuma rezultātiem var tikt piemēroti papildu pasākumi stāvokļa uzlabošanai.

Visi plānotie pamata un papildu pasākumi, kā arī pretplūdu pasākumi visos UBA ir apkopoti 1.- 4. pielikumā, kur sniegts arī to ietekmes uz vidi novērtējums.

4. Ar Upju plāniem saistītās ilgtspējīgas attīstības problēmas

Formāli atbilstoši MK noteikumiem Nr.157 šīs nodaļas nosaukumam jābūt „Ar plānošanas dokumentu saistītās vides problēmas”. Tomēr atjaunotie UBA plāni pēc būtības ir vides politikas dokumenti ūdens aizsardzības un apsaimniekošanas jomā, kuros visi ietvertie pasākumi ir vērsti vides uzlabošanas virzienā, nevis attīstības plānošanas dokuments, kuram pastiprināti būtu jāizvērtē ietekme uz vidi. Pēc būtības visi atjaunotajā Lielupes apsaimniekošanas plānā paredzētie pasākumi vispirmkārt ir vides aizsardzības pasākumi, kuru efektivitāte būs tieši atkarīga no tautsaimniecības attīstības un sociālajām problēmām pašvaldībās. Bez saimnieciskās attīstības nebūs Latvijas līdzfinansējuma ES Struktūrfondu finansētajiem projektiem, savukārt bez pārtikušām un maksāspējīgām mājsaimniecībām ūdenssaimniecības tarifi nespēs uzturēt izveidoto ūdensapgādes un kanalizācijas infrastruktūru un šos pakalpojumus sniedzošo uzņēmumu darbību. Nedaudz atšķirīga ir vienīgi situācija ar plūdu riska novēršanas un samazināšanas pasākumiem – tajos arī turpmāk nāksies meklēt grūtus kompromisus starp iedzīvotāju un materiālo vērtību aizsardzību un dabas aizsardzības interesēm. Tāpēc dziļākai analīzei izdalīti vairāki ar plānošanas dokumentu saistīti administratīvi un sociāli-ekonomiski riski, aplūkojot to iespējamo ietekmi gan uz visu valsti, gan uz Lielupes apgabalu. Šādi riski ir:

- 1) ūdeņu pārvaldība;
- 2) tautsaimniecības attīstība;
- 3) demogrāfijas dinamika un tās ietekme uz komunālajiem pakalpojumiem;
- 4) pārrobežu risku iespējamās ietekmes.

4.1. Ūdeņu pārvaldība

ES līmenī Ūdeņu direktīva raksturo garo ceļu no samērā vienkāršām prasībām komunālo notekūdeņu savākšanai un attīrīšanai vai nitrātu piesārņojuma samazināšanai lauksaimniecībā pirms daudzām desmitgadēm līdz mērķiem nodrošināt ūdeņu ekosistēmu funkcionēšanu un visu ūdeņu labu kvalitāti un pietiekamu kvantitāti. Kā izrietēja no Eiropas Komisijas 2012. gadā publicētā konceptuālā plāna kā aizsargāt Eiropas ūdens resursus (*„Blueprint to Safeguard European Waters”*), pašreizējās dzeramā ūdens izmaksas, pārtikas preču cenas, ūdens transporta izmaksas vai dzesēšanas izmaksas siltuma un enerģijas ražošanas uzņēmumos vēl ne tuvu nenodrošina šo ūdens lietošanas veidu ietekmēto ekosistēmu pakalpojumu atjaunošanu. Tāpēc attiecīgo sabiedrisko pakalpojumu cenām būtu jāpieaug, lai nodrošinātu līdzekļus labas ūdens kvalitātes sasniegšanai visā Eiropā. Tajā pat laikā daudzās dalībvalstīs lielāko upju baseini ir ļoti blīvi apdzīvoti. Tajos samazinās zaļās teritorijas, kas nodrošina dabīgu nokrišņu infiltrāciju, un palielinās notece no cieta seguma, tādējādi palielinot plūdu riskus. Daudzviet rodas nepieciešamība izšķirties starp iedzīvotāju un tautsaimniecības objektu aizsardzību no plūdiem vai dabas saglabāšu un aizsardzību. Līdzīgi jāizšķiras arī par Kopīgās lauksaimniecības politikas (KLP) un Kopīgās Zivsaimniecības politikas prioritātēm,

kuras ir dziļi subsidētas ES politikas jomas, kas atstāj ne tikai ietekmi uz vidi, bet arī uz valstu attīstības rādītājiem.

Latvijas apstākļos laba ūdeņu pārvaldība ir visai nosacīta, jo dažos līmeņos pastāv ne tikai darbības apgrūtinājumi, bet arī lielas, vai pat kardinālas atšķirības izpratnē un pamatnostādņēs. Vēsturiski lielākie un svarīgākie ūdens objekti ir noteikti 1937. gada Civillikumā kā publiskie ūdeņi, bet tikai ar Zemes pārvaldības likuma stāšanos spēkā no 2015. gada 1. janvāra ir skaidrs mehānisms, kā pašvaldības var apsaimniekot savā teritorijā esošos publiskos ūdeņus. Tomēr joprojām nav pietiekamu instrumentu, lai nodrošinātu privātpašumā esošo ūdens objektu apsaimniekošanu atbilstoši vienotiem principiem. No vairāk nekā 12 tūkstošiem strautu un mazo upju, daļa atrodas aizsargājamajās teritorijās, kas ir VARAM Dabas aizsardzības pārvaldes pārziņā, vēl vairāk atrodas Latvijas Valsts mežos, kas ir Zemkopības ministrijas pārziņā, bet daži ietilpst ostu teritorijās, kas ir Satiksmes ministrijas pārziņā. Lielākā tiesa no visām upēm ir regulētas vismaz to augštecēs un ietilpst meliorācijas kadastrā. Savukārt no daudzos no 3000 ezeriem ir vai nu izveidotas regulēšanas būves, vai arī no tām iztekošo upju gultnes ir kādreiz padziļinātas. Kaut arī meliorācijas kadastra pabeigšana dos pilnīgāku priekšstatu par ūdens noteci dažādās administratīvajās teritorijās, vislielākās neskaidrības rada Rīgas un Jūrmalas lietus ūdeņu novadīšanas sistēma, kas vēsturiski veidojusies kā Pierīgas lauku un mežu meliorācijas sistēma. Domstarpības rada arī Satiksmes ministrijai piederošās transporta infrastruktūras nosusināšana, jo valsts nozīmes autoceļa nosusināšanas grāvis nebeidzas pie ceļa, tam uztvertie ūdeņi jānogādā upē vai jūrā pat tad, ja grāvis iet cauri īpaši aizsargājamai dabas teritorijai. Diemžēl šādos gadījumos vispirms jāpanāk kopīga izpratne par situāciju, tikai tad var gaidīt saprātīgu risinājumu. Vislielākās problēmas parasti saistītas ar polderiem un regulētajiem upju posmiem.

Fragmentāra ir arī likumdošana, jo uz Ūdeņu direktīvas un citu ūdens jomas normatīvo aktu pārņemšanas laiku Latvijā jau bija likvidētas agrākās ūdenssaimniecības pārvaldes formas, kā arī atcelts Ūdeņu kodekss. VARAM izcēla tikai vides aizsardzības un ūdens kvalitātes jautājumus. Tikai 2015. gadā Saeima pieņēma Ūdenssaimniecības pakalpojumu likumu, nosakot atbildību un kompetences sadalījumu tādās jomās kā dzeramā ūdens apgāde un kanalizācijas pakalpojumi. Tomēr joprojām paliek liels neseigts sektors starp apsaimniekošanas plāniem Ūdens apsaimniekošanas likuma izpratnē un ūdens novadīšanu caur kādu nosusināšanas sistēmu vai dabīgu noteku Meliorācijas likuma izpratnē. Jau minēts, ka šīs neskaidrības vistiešāk var attiecināt uz lielo pilsētu mitruma regulēšanas problēmām, kā arī uz jaunajām Rīgas priekšpilsētām, kuras tagad izveidojušās agrākajās lauksaimniecības zemēs, piemēram, Mārupes polderos. Pēc šo lauksaimniecībai projektēto un dzīvojamajai apbūvei ļoti nosacīti piemēroto polderu nodošanas pašvaldībām, valdība pēc pašvaldību lūguma tajos regulāri iegulda lielus līdzekļus pretplūdu aizsardzības nodrošināšanai.

Atbilstoši Ūdens apsaimniekošanas likuma deleģējumiem UBA apsaimniekošanas plānus apstiprina vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs. Ministru kabineta apstiprināts apsaimniekošanas plāns varētu šķist stabilāks tajā paredzēto pasākumu izpildes garants. Diemžēl Latvijā valsts budžets tik garam periodam kā 6 gadi netiek veidots, tāpēc arī šāds risinājums nebūtu daudz labāks. Bez tam galvenais līdzekļu avots plānā paredzētajiem pasākumiem ir un paliek ES Struktūrfondi 2014.-2020. gadam.

4.2. Tautsaimniecības attīstība upju baseinu apgabalos

Kopējais Daugavas UBA pastāvīgo iedzīvotāju skaits ir 1.14 milj. (2019. g. sākums), kas ir aptuveni 59% no visiem Latvijas iedzīvotājiem. Iedzīvotāju izvietojums UBA teritorijā ir ļoti nevienmērīgs (skat. 3.2. nodaļā 3.2.2. attēlu). Lielākā daļa – 64.89% visu tā iedzīvotāju dzīvo Rīgas reģionā un Pierīgas reģionā. Kopumā pilsētās dzīvo 77% no visiem apgabala iedzīvotājiem. Bez Rīgas, lauku un pilsētu iedzīvotāju proporcija ir samērā līdzīga – attiecīgi 48% un 52%. Vidējais upju baseinu apgabala iedzīvotāju blīvums ir augsts – 42.1 cilv./km², bet bez Rīgas reģiona tas ir tikai 19.4 cilv./km² (vidēji Latvijā – 29,75 cilv./km²). Lielākās aglomerācijas ir Rīga, Daugavpils, Rēzekne, Ogre, Mārupe, Jēkabpils, Salaspils, Ķekava un Krāslava.

Daugavas upju baseinu apgabals nodrošina nozīmīgu daļu valsts iekšzemes kopproduktā (turpmāk – IKP) – ap 42% no valsts IKP, sastādot 11,2 mljrd. EUR 2017. gadā. Šo situāciju ievērojami ietekmē Rīga, kas ir ekonomisko aktivitāšu centrs un kura nodrošina nedaudz vairāk nekā pusi no kopējā valsts IKP un ap 75% kopējā Daugavas upju baseinu apgabala IKP.

Ekonomiskā situācija apgabala teritorijā ir ļoti neviendabīga. Pēc saražotā IKP uz vienu iedzīvotāju Daugavas upju baseinu apgabalā īpaši izceļas Rīgas reģions (22 458 EUR), kamēr pārējā tā teritorijā tas ir stipri zemāks nekā vidēji Latvijā (Latgales reģionā 7 164 EUR) – attiecīgi vidēji Daugavas upju baseinu apgabalā IKP uz vienu iedzīvotāju ir 11 702 EUR, kamēr vidēji Latvijā tas ir 13 805 EUR.

Par ekonomiskās situācijas neviendabīgumu liecina nodarbinātības un iedzīvotāju ienākumu rādītāji. Rīgai un Pierīgas reģioniem ir raksturīgi augsti iedzīvotāju ienākumi un salīdzinoši zems bezdarba līmenis, savukārt pārējā apgabala teritorijā vērojami zemāki iedzīvotāju ienākumi un augstāks bezdarba līmenis. Vidējie ienākumi uz vienu mājsaimniecības locekli pēc 2018. gada datiem Daugavas UBA bija 569 EUR/mēnesī.

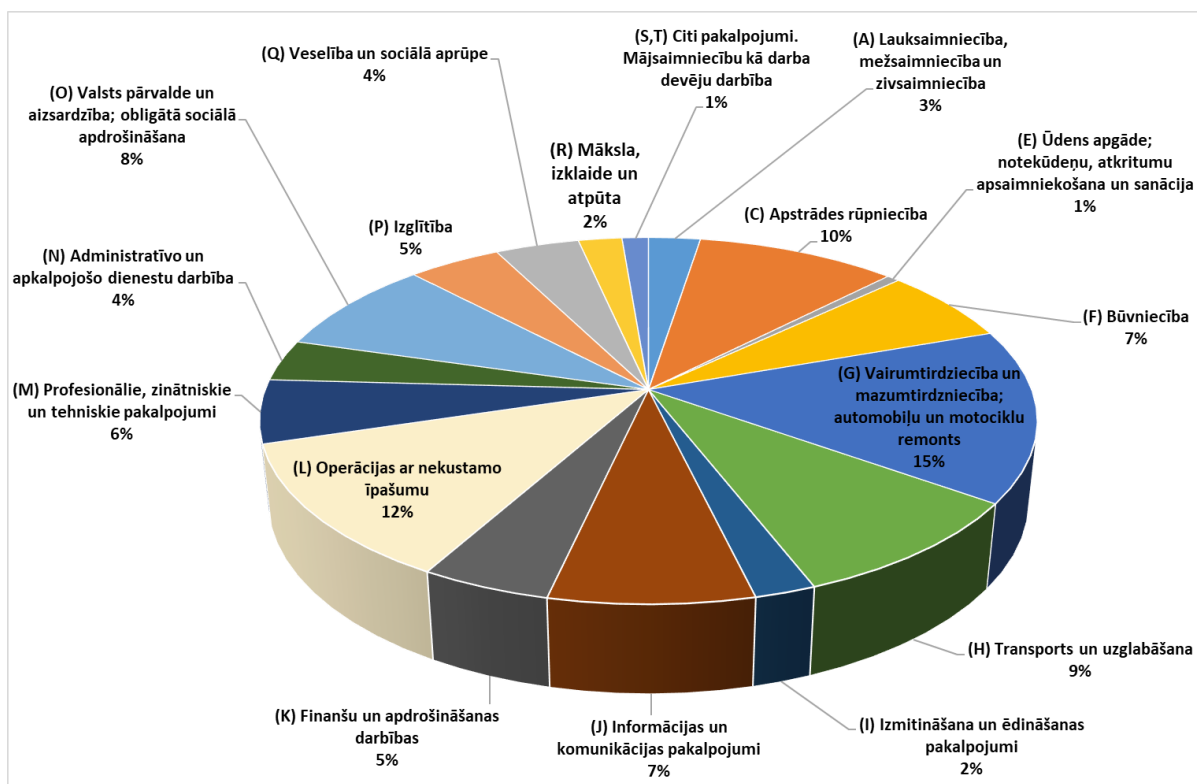
Vidēji, bezdarba līmenis 2019. gadā Daugavas upju baseinu apgabalā bija 7% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita, kas atbilst vidējam bezdarba līmenim Latvijā (7%). Izslēdzot Rīgu, apgabala vidējais bezdarba līmenis ir augstāks nekā vidēji valstī (8,5%), bet iedzīvotāju ienākumu līmenis – zemāks (449 EUR/mēnesī).

Vidējā bruto mēneša samaksa 2019. gadā Latvijā bija 1076 EUR/mēnesī. Rīgā tā bija 1206 EUR/mēnesī, bet Latgales reģionā – 751 EUR/mēnesī, vidēji Daugavas upju baseinu apgabalā vidējā bruto samaksa bija 1120 EUR/mēnesī.

Daugavas upju baseinu apgabalā 2018. gadā darbojās aptuveni 73 tūkst. vai 64% no visām Latvijas ekonomiski aktīvajām tirgus sektora vienībām (2006. gadā tās bija 74 tūkst., 2013. gadā – 99 tūkst. tirgus sektora vienības tirgus sektora vienības). No tām gandrīz 2/3 darbojas Rīgā – ap 72 tūkstošiem tirgus sektora vienību. Jāatzīmē, ka Daugavas upju baseinu apgabalā (bez Rīgas) būtisku daļu veido ar lauksaimniecisko darbību saistītās tirgus vienības – kopā ar mezsaimniecību un medniecību ap 29% no visām tirgus sektora vienībām. Samērā lielu īpatsvaru Daugavas upju baseinu apgabalā veido arī ar komercpakalpojumiem un tirdzniecību saistītās tirgus vienības – 29% un 17% (bez Rīgas 7% un 5%). Rūpniecībā Daugavas UBA darbojas ap 6% tirgus vienību.

Lielu pievienotās vērtības daļu Daugavas upju baseinu apgabalā veido tirdzniecības un transporta pakalpojumu nozares – kopā ap 24%, valsts pārvaldes joma (valsts pārvalde, aizsardzība, izglītība un veselība) – kopā ap 17% un apstrādes rūpniecība – 10% (skat. 4.2.1. attēlu).

Kopējais Gaujas UBA pastāvīgo iedzīvotāju skaits ir ap 243.4 tūkst. cilvēku (2019. g.), kas ir gandrīz 13% no visiem Latvijas iedzīvotājiem. Iedzīvotāju izvietojums apgabala teritorijā ir nevienmērīgs. 55% no visiem apgabala iedzīvotājiem dzīvo laukos, pilsētu iedzīvotāji veido ap 45%. Vidējais iedzīvotāju blīvums ir samērā zems – aptuveni 18.7 cilv./km² (vidēji Latvijā – 29,75 cilv./km²). Lielākās apgabala aglomerācijas ir Valmiera, Cēsis, Limbaži, Ādaži, Sigulda, Alūksne, Smiltene (skat. 3.2. nodaļā 3.2.3. attēlu).

4.2.1.attēls. Pievienotās vērtības struktūra pa nozarēm Daugavas upju baseinu apgabalā, 2018. g. Avots: CSP reģionu datu pārrēķins pēc proporcijas

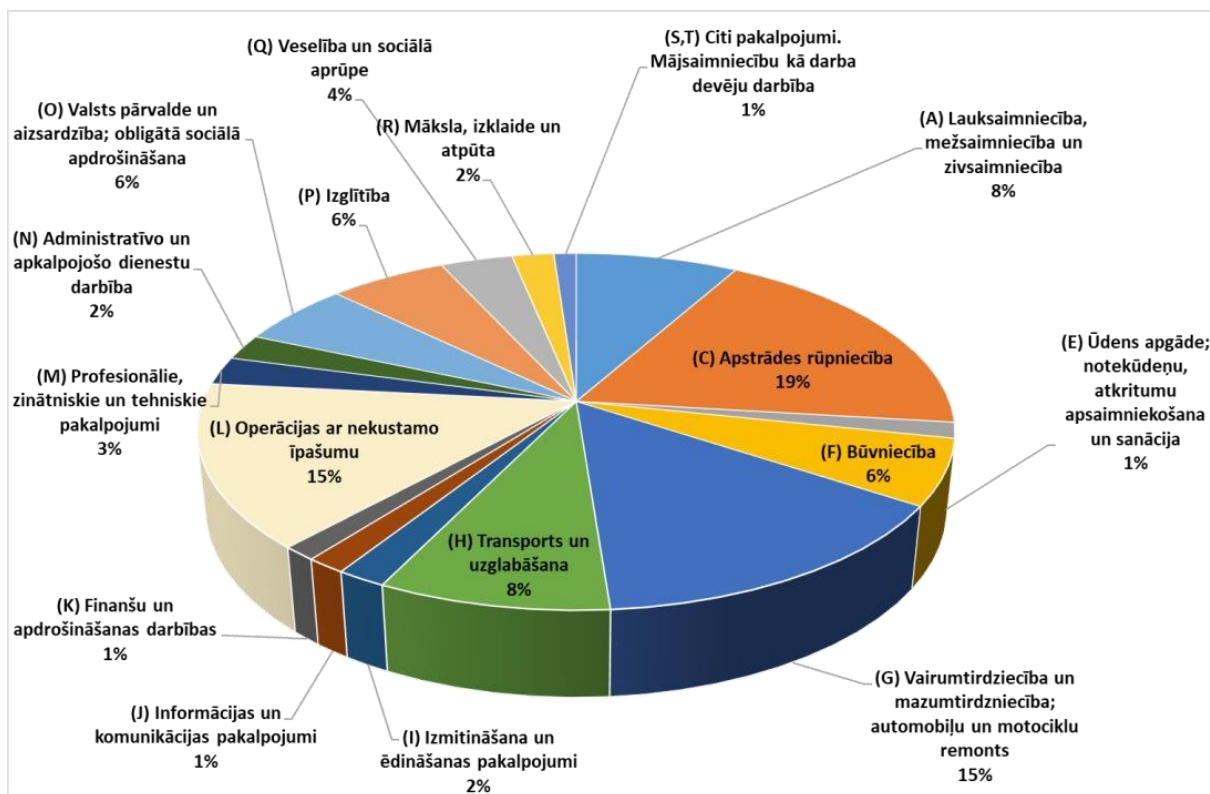
Gaujas upju baseinu apgabals nodrošina nelielu ieguldījumu valsts iekšzemes kopproduktā (IKP) – aptuveni 20% no valsts IKP, sastādot 5,3 mljrd. EUR 2017. gadā. Tomēr šo situāciju būtiski ietekmē Pierīgas reģions, kurā saražo ap 57% no Gaujas upju baseinu apgabala IKP.

Ekonomiskā situācija apgabala teritorijā ir ļoti nevienmērīga. Gaujas upju baseinu apgabalā saražotā IKP uz vienu iedzīvotāju apjoms ir 10 301 EUR, turklāt Pierīgas reģionā saražotā IKP apjoms uz vienu iedzīvotāju ir augstāks nekā Vidzemes reģionā (attiecīgi 11 756 EUR un 8 845 EUR), kas ir ievērojami zemāk nekā vidēji Latvijā (13 805 EUR uz vienu iedzīvotāju).

Vidējie ienākumi uz vienu mājsaimniecības locekli pēc 2018. gada datiem Gaujas UBA bija 514 EUR/mēnesī, kas ir tikai nedaudz vairāk nekā vidēji Latvijā (506 EUR/mēnesī). Vidējais bezdarba līmenis 2019. gadā Gaujas upju baseinu apgabalā bija 6% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita, kas ir zemāks nekā vidējais bezdarba līmenis Latvijā (7%). Vidējā bruto mēneša samaksa 2019. gadā Latvijā bija 1076 EUR/mēnesī, savukārt Gaujas UBA tā bija 956 EUR/mēnesī.

Gaujas upju baseinu apgabalā 2018. gadā darbojās aptuveni 12% vai aptuveni 21 tūkst. no visām Latvijas ekonomiski aktīvajām tirgus sektora vienībām (pašnodarbinātās personas, individuālie komersanti, komercsabiedrības, zemnieku un zvejnieku saimniecības), salīdzinājumam – 2006. gadā tās bija 14 tūkst., 2013. gadā – 18 tūkst. tirgus sektora vienības. Jāatzīmē, ka būtisku daļu no tām veido ar lauksaimniecisko darbību (kopā ar mežsaimniecību un medniecību) un komercpakalpojumiem saistītās tirgus vienības, attiecīgi 23% un 24% no visām apgabalā esošajām tirgus vienībām. Samērā lielu īpatsvaru – 12% veido arī ar tirdzniecību saistītās tirgus vienības. Rūpniecībā darbojas 7,4% apgabala tirgus vienību.

Liela pievienotās vērtības daļu Gaujas upju baseinu apgabalā veido tirdzniecības un transporta pakalpojumu nozares – kopā ap 23% (skat. 4.2.2. attēlu), kā arī apstrādes rūpniecība – apmēram 19% un valsts pārvaldes joma (valsts pārvalde un aizsardzība, izglītība, veselība) – 16%.

4.2.2.attēls. Pievienotās vērtības struktūra pa nozarēm Gaujas upju baseinu apgabalā, 2018. g. Avots: CSP reģionu datu pārrēķins pēc proporcijas

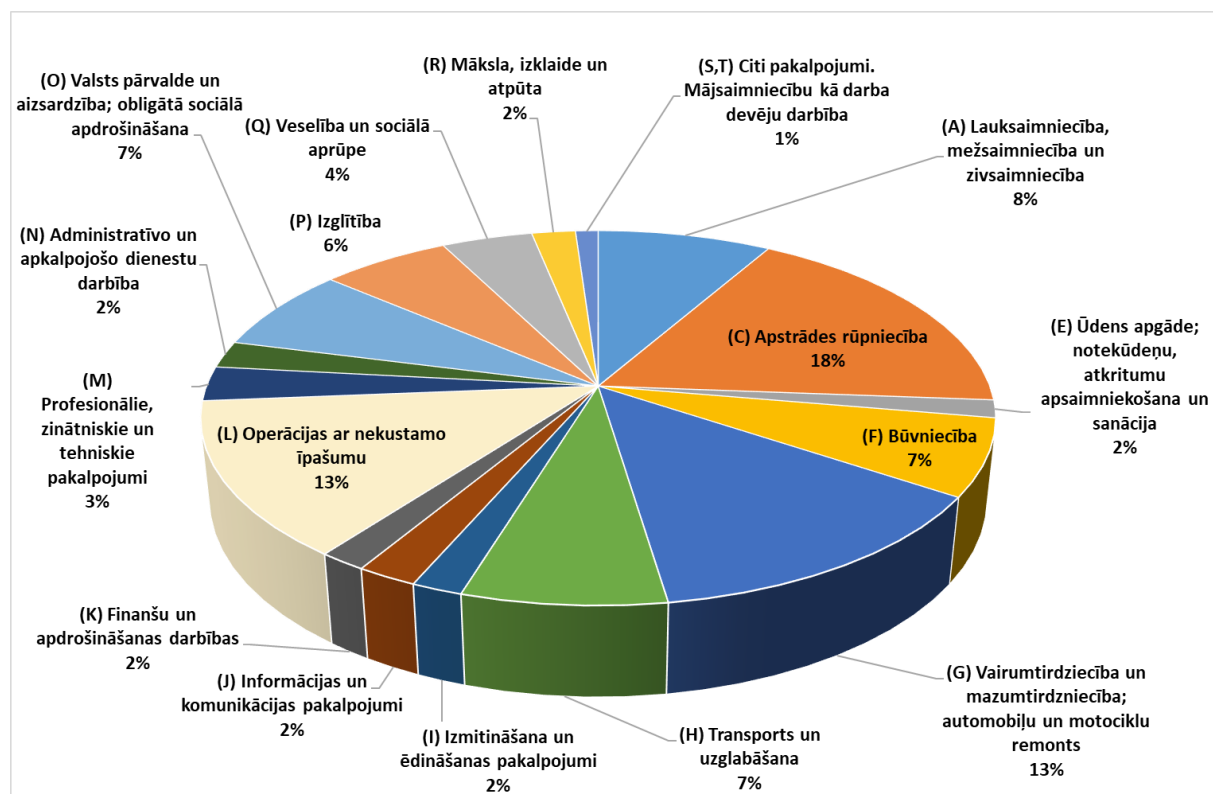
Kopējais Lielupes UBA pastāvīgo iedzīvotāju skaits ir ap 222 tūkst. cilvēku (2019. g. sākums), kas ir aptuveni 11.6% no visiem Latvijas iedzīvotājiem. Iedzīvotāju izvietojums apgabalā nav vienmērīgs. Pilsētu iedzīvotāji veido ap 55% no visiem apgabala iedzīvotājiem, savukārt lauku iedzīvotāji – 45%. Vidējais iedzīvotāju blīvums sastāda 25.17 cilv./km² (vidēji Latvijā – 29,75 cilv./km²). Lielākās apgabala aglomerācijas ir Jelgava, Jūrmala, Olaine, Dobele, Bauska (skat. 3.2. nodaļā 3.2.4. attēlu).

Lielupes upju baseinu apgabals nodrošina nelielu ieguldījumu valsts iekšzemes kopproduktā (IKP) – 14% no valsts IKP, vai 3,6 mljrd. EUR (2017. g.).

Ekonomiskā situācija apgabala teritorijā ir ļoti nevienmērīga. Saražotā IKP apjoms uz vienu iedzīvotāju

Rīgas un Pierīgas reģionā ir ievērojami augstāks nekā Zemgales reģionā (2017. gadā attiecīgi 22 385 EUR, 11 756 EUR un 8435 EUR). Vidēji Lielupes UBA saražotā IKP apjoms uz vienu iedzīvotāju ir 11 975 EUR, kas ir zemāks nekā vidēji Latvijā (13 805 EUR uz vienu iedzīvotāju).

Vidējie ienākumi uz vienu mājsaimniecības locekli pēc 2018. gada datiem Lielupes UBA bija 529 EUR/mēnesī, kas ir vairāk nekā vidēji Latvijā (506 EUR/mēnesī). Vidējais bezdarba līmenis 2019. gadā bija 6,3% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita, kas ir zemāks nekā vidējais bezdarba līmenis Latvijā (7%). Vidējā bruto mēneša samaksa 2019. gadā Latvijā bija 1076 EUR/mēnesī, savukārt Lielupes upju baseinu apgabalā tā bija 978 EUR/mēnesī.

4.2.3.attēls. Pievienotās vērtības struktūra pa nozarēm Lielupes upju baseinu apgabalā, 2018. g. Avots: CSP reģionu datu pārrēķins pēc proporcijas

Lielupes upju baseinu apgabalā darbojas aptuveni 10% no visām Latvijas ekonomiski aktīvajām tirgus sektora vienībām (pašnodarbinātās personas, individuālie komersanti, komercsabiedrības, zemnieku un zvejnieku saimniecības), kas bija ap 16,7 tūkst. 2018. gadā (2006. gadā – 12 tūkst., 2013. gadā – 15 tūkst. tirgus sektora vienības). Jāatzīmē, ka būtisku daļu no tām veido ar lauksaimniecisko darbību (t.sk. mežsaimniecība un medniecība) un komercpakalpojumiem saistītās tirgus vienības – attiecīgi 22% un 20% no visām apgabalā esošajām tirgus vienībām. Samērā lielu īpatsvaru – ap 23% veido arī ar tirdzniecību saistītās tirgus vienības. Rūpniecībā darbojas 7,6% apgabala tirgus vienības.

Lielu pievienotās vērtības daļu Lielupes upju baseinu apgabalā veido tirdzniecības un transporta pakalpojumu nozares – kopā ap 20%, kā arī apstrādes rūpniecība – 18% un valsts pārvaldes joma (valsts pārvalde un aizsardzība, izglītība, veselība) – kopā ap 17%. Samērā būtisku ieguldījumu veido arī lauksaimniecības sektors – 8% (skat. 4.2.3. attēlu).

Kopējais Ventas UBA pastāvīgo iedzīvotāju skaits ir ap 313.6 tūkst. cilvēku (2019. g.), kas ir aptuveni 16% no visiem Latvijas iedzīvotājiem. Iedzīvotāju izvietojums apgabala teritorijā ir nevienmērīgs. 61% no visiem apgabala iedzīvotājiem dzīvo pilsētās, bet laukos ap 39%. Vidējais iedzīvotāju blīvums ir salīdzinoši zems – aptuveni 20.8 cilv./km² (vidēji Latvijā – 29,75 cilv./km²). Lielākās apgabala aglomerācijas ir Liepāja, Tukums, Ventspils, Talsi, Saldus un Kuldīga (skat. 3.2. nodaļā 3.2.5. attēlu).

Ventas upju baseinu apgabals nodrošina nelielu ieguldījumu valsts iekšzemes kopproduktā (IKP) – 24% no valsts IKP, sastādot 6,4 mljrd. EUR 2017. gadā.

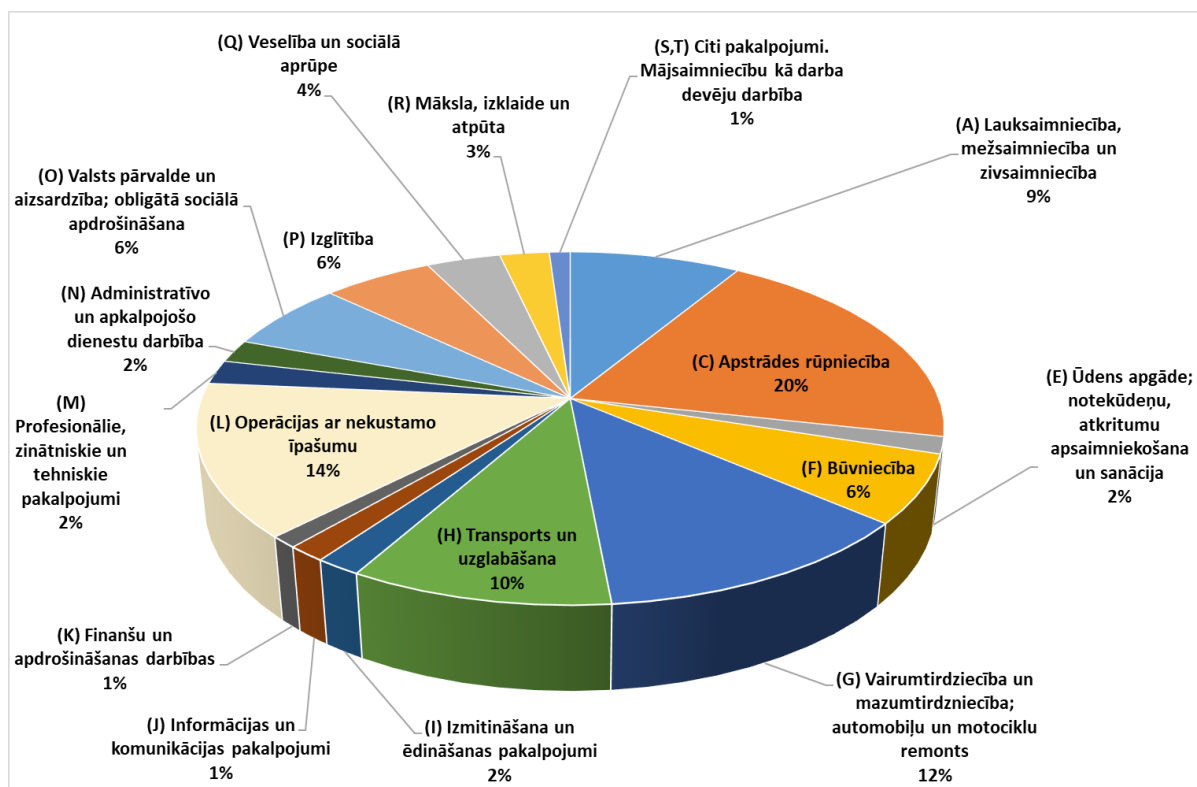
Ventas upju baseinu apgabalā saražotā IKP uz vienu iedzīvotāju apjoms ir 10 133 EUR, kas ir ievērojami zemāk nekā vidēji Latvijā (13 805 EUR uz vienu iedzīvotāju).

Vidējie ienākumi uz vienu mājsaimniecības locekli pēc 2018. gada datiem Ventas UBA bija 495 EUR/mēnesī, kas ir mazliet mazāk nekā vidēji Latvijā (506 EUR/mēnesī). Vidējais bezdarba līmenis 2019. gadā Ventas upju baseinu apgabalā bija 5,7% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita, kas ir zemāks nekā vidējais bezdarba līmenis Latvijā (7%). Vidējā bruto mēneša samaksa 2019. gadā Latvijā bija 1076 EUR/mēnesī, savukārt Ventas upju baseinu apgabalā tā bija 949 EUR/mēnesī.

Ventas upju baseinu apgabalā 2018. gadā darbojas aptuveni 15% (26 tūkst.) no visām Latvijas ekonomiski aktīvajām tirgus sektora vienībām: pašnodarbinātās personas, individuālie komersanti, komercsabiedrības, zemnieku un zvejnieku saimniecības (2006. gadā tās bija 18 tūkst., 2013. gadā – 22,8 tūkst. tirgus sektora vienības). Jāatzīmē, ka būtisku daļu no tiem veido ar lauksaimniecisko darbību (kopā ar mežsaimniecību un medniecību) un pakalpojumiem saistītās tirgus vienības, sastādot attiecīgi 23% un 24% no visām apgabalā esošajām tirgus vienībām. Samērā lielu īpatsvaru – 12% veido arī ar tirdzniecību saistītās tirgus vienības. Rūpniecībā darbojas tikai 7% apgabala tirgus vienību.

Lielu pievienotās vērtības daļu Ventas upju baseinu apgabalā veido tirdzniecības un transporta pakalpojumu nozares – kopā ap 22% (skat. 4.2.4. attēlu), kā arī apstrādes rūpniecība – 20%, un valsts pārvaldes joma (valsts pārvalde un aizsardzība, izglītība, veselība) – kopā ap

16%. Samērā būtisku ieguldījumu veido arī būvniecība (6%) un lauksaimniecība kopā ar mežsaimniecību (9%).

4.2.4.attēls. Pievienotās vērtības struktūra pa nozarēm Ventas upju baseinu apgabalā, 2018. g. Avots: CSP reģionu datu pārrēķins pēc proporcijas

4.3. Demogrāfijas dinamika un tās ietekme uz komunālajiem pakalpojumiem

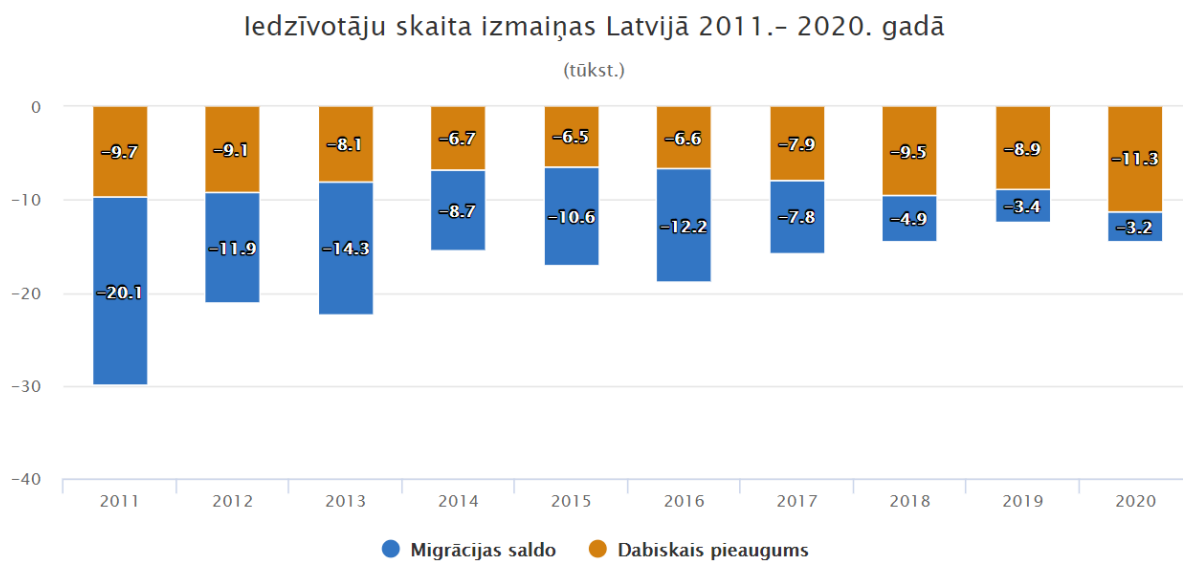
Globālā mērogā demogrāfiskās tendences ir būtisks dabas kapitālu ietekmējošs faktors. Vispārējā sakarība liecina, ka palielinoties iedzīvotāju skaitam, palielinās arī slodze uz dabas kapitālu. Arī nodarbinātība ir indikators, pēc kura var spriest par ietekmes uz vidi pieaugumu vai samazināšanos, jo augošs bezdarbs norāda uz tautsaimniecības kritumu vai stagnāciju, kā arī uz daļas iedzīvotāju līdz minimumam samazināto patēriņu, pastiprinot nelegālas meža ciršanas, malumedniecības u.tml. riskus.

Izvērtējot demogrāfiskās tendences pasaulē secināts, ka augsti attīstītajās valstīs (pie tām tiek pieskaitīta arī Latvija) tuvāko desmitgažu laikā nav gaidāms iedzīvotāju skaita pieaugums. Tieši pretēji – iedzīvotāju skaits Latvijā samazinās: to veicina gan dabiskās mirstības pārsvars pār dzimstību, gan arī simtiem tūkstošu darba meklētāju, kas dodas uz ārzemēm, pārsvarā – uz citām ES dalībvalstīm, bet arī ne-ES Lielbritāniju u.c. Kaut arī valdība ir uzsākusi pasākumus, lai veicinātu viesstrādnieku atgriešanos Latvijā, un pēdējos gados masveida aizbraukšana ir samazinājusies, iedzīvotāju skaits pirmā Lielupes apsaimniekošanas

plāna aptvertajos sešos gados ir samazinājies gan Latvijā kopumā, gan Lielupes apgabalā. Savukārt Pierīgā ir bijis vērojams un arī nākotnē sagaidāms iedzīvotāju skaita pieaugums.

2021. gada sākumā Latvijā dzīvoja 1,893 miljoni iedzīvotāju: par 14 500 mazāk nekā pirms gada, liecina Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) tautas skaitīšanas dati.

Iedzīvotāju skaits pērn saruka straujāk: par 0,76% salīdzinājumā ar 0,64% gadu iepriekš, tajā skaitā negatīva dabiskā pieauguma ietekmē tas samazinājās par 0,59% un migrācijas dēļ – par 0,17%. Pēdējos četros gados negatīvais dabiskais pieaugums būtiski pārsniedzis negatīvo migrācijas plūsmu starpību. Kopš iepriekšējās tautas skaitīšanas 2011. gadā, kad iedzīvotāji tika apsekoti savās dzīvesvietās, to skaits samazinājies par 177 000 (skat. 4.3.1. attēlu).

4.3.1.attēls. Iedzīvotāju skaita izmaiņas Latvijā 2011.-2020. gadā. Avots: Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) tautas skaitīšanas dati

Īpaši satraucoši ir dzimstības rādītāji. 2020. gadā Latvijā piedzima 17 600 bērnu – par 1234 jeb 6,6% mazāk nekā 2019. gadā, kas ir zemākais rādītājs pēdējo simt gadu laikā, bet nomira 28 900 cilvēku – par 1135 jeb 4,1% vairāk; salīdzinot ar pēdējiem gadiem, mirstība strauji pieauga 2020. gada novembrī un decembrī, ko ietekmēja COVID-19 pandēmija: 2020. gadā nomira par 11 300 vairāk nekā piedzima (2019. gadā – par 8900) (skat. 4.3.2. attēlu), un tas ir lielākais negatīva dabiskā pieauguma rādītājs kopš 2005. gada.

Savukārt starptautiskās ilgtermiņa migrācijas rezultātā iedzīvotāju skaits samazinājās tikai par 3200, kas ir zemākais rādītājs kopš 1989. gada. Tomēr arī to varētu būt ietekmējuši COVID-19 pandēmijas radītie pārvietošanās ierobežojumi.

Latvijas demogrāfiskās attīstības rādītāji 2018.–2020. gadā

	2018	2019	2020	2019. gadā pret 2018. gadu, %	2020. gadā pret 2019. gadu, %	uz 1 000 iedzīvotāju	
						2018	2019
Iedzīvotāju skaits, gada beigās	1 919 968	1 907 675	1 893 223	-0,6	-0,8	x	x
Noslēgtas laulības	13 058	12 861	10 702	-1,5	-16,8	6,7	5,6
Šķirtas laulības	5 967	5 971	5 206	+0,4	-12,8	3,1	2,7
Dzimuši	19 314	18 786	17 552	-2,7	-6,6	9,8	9,2
Miruši	28 820	27 719	28 854	-3,8	+4,1	14,5	15,2
Imigrēja	10 909	11 223	8 840	+2,9	-21,2	5,8	4,6
Emigrēja	15 814	14 583	11 990	-7,8	-17,8	7,6	6,3

4.3.2.attēls. Latvijas demogrāfiskās attīstības rādītāji 2018.-2020. gadā. Avots: Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) tautas skaitīšanas dati

Iedzīvotāju skaita sarukums samazina kopējo enerģijas un ūdens patēriņu, samazinot kopējo slodzi uz vidi. Tomēr tas nelabvēlīgi ietekmē sabiedrisko pakalpojumu tarifus. Problēmas rada arī pārmērīga resursu taupīšana, piemēram, daļu māsaimniecību atkritumu neiesaistot pašvaldību atkritumu apsaimniekošanas plūsmās. Starpība starp ūdens patēriņu uz vienu iedzīvotāju Pierīgas reģionā un Lietuvas pierobežā vai Sēlijā var būt pat divas reizes liela. Pierīgā un Jūrmalā jāņem vērā arī tas, ka palielinās vienas māsaimniecības lielums un pieaug tādu māsaimniecību skaits, kurās ir viens cilvēks (gan dzīves modeļu maiņas, gan mūža garuma palielināšanās dēļ). Vienlaikus ar dzīves apstākļu uzlabošanu šī tendence palielina vidējo resursu patēriņu uz vienu iedzīvotāju. Lielupes apgabalā šī tendence apgrūtina arī ūdenssaimniecības un atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu tālāku uzlabošanu. Piemēram, vairāk nekā 100 000 iedzīvotāju no Rīgas pārcēlušies uz mazām apdzīvotām vietām piepilsētā, tāpēc ūdensapgādes un kanalizācijas attīstībai ņemtos banku kredītus nākas atmaksāt atlikušajiem iedzīvotājiem ar augstāku ūdenssaimniecības pakalpojumu tarifu starpniecību. Savukārt iedzīvotāju migrācija no valsts nomalēm un mazajām apdzīvotajām vietām ievērojami sadārdzina minēto pakalpojumu paplašināšanu attālākajos reģionos.

4.4. Pārrobežu riski

Tā kā liela daļa upju sateces baseinu atrodas ārpus Latvijas, pārrobežu ietekme uz ūdeņu stāvokli ir būtiska.

No Daugavas sateces baseina divas trešdaļas atrodas valstīs (Baltkrievija un Krievija), kurām nav saistoša ES likumdošana un kuras ar Latviju nesaista līgumattiecības par pārrobežu ūdensteču un starptautisko ezeru izmantošanu un aizsardzību, tāpēc varam tikai cerēt, ka šīs

valstis ievēros galvenos starptautiskos ūdenssaimniecības principus un neizdarīs ievērojamas izmaiņas upju notecē savās teritorijās, nesaskaņojot šādu rīcību ar Latviju.

Baltkrievijas Republikā uz Daugavas jau tiek būvēta HES kaskāde: Polockas HES pie Lučno sādžas un Vitebskas HES pie Bukatino ciema. Vēl plānots izbūvēt Bešenkovičas HES un Verhņedvinskas HES, no kuriem pēdējā atradīsies tikai 25 km attālumā no Latvijas robežas. Ja sākotnēji kaskādes kopjauca tika plānota vismaz 137 MW apjomā, tad reālā kopjauca varētu tikai nedaudz pārsniegt 100 MW, jo jāievēro arī vides aizsardzības prasības, piemēram, jānodrošina sanitārā caurtece un zivju migrācijas ceļi. Baltkrievijas puse joprojām uztur arī diskusiju par iespējamu Daugavas-Dņepras ūdensceļa izveidi, savienojot ar kanālu abu upju augštecēs. Šāds savienojums varētu zināmā mērā izmainīt arī Daugavas noteces apjomu un sadalījumu. Saistībā ar Daugavas ūdensceļa iespējamo izveidi, Baltkrievijas un Latvijas ūdensceļa būvniecības ideju atbalstošās kompānijas piemin arī Daugavpils un Jēkabpils HES projektus Latvijā, kas palielinātu VAS „Latvenergo” HES kaskādes jaudu par 130 MW. Līdz šim šīs idejas Latvijā nav guvušas plašu atbalstu, kaut arī šāda projekta realizācijai izveidotas divas NVO, kurās pārstāvēti arī daži nozīmīgi Latvijas politiķi. Latvijas-Baltkrievijas zinātnes, ekonomikas un satiksmes pastāvīgās starpvalstu komisijas darba kārtībā regulāri tiek iekļauts jautājums par pārrobežu kuģniecību Daugavā. 2015. gadā gan tas tika izskatīts kā priekšlikums sagatavot un noslēgt līgumu par pārrobežu tūrisma kuģiem un laivām.

No Gaujas sateces baseina tikai 10% atrodas ārpus Latvijas: Igaunijā, kur turklāt ir mežainas platības ar niecīgu iedzīvotāju blīvumu vai purvi un neatrodas neviens vērā ņemams uzņēmums.

No Lielupes sateces baseina ārpus Latvijas – Lietuvā – atrodas puse, un pārrobežu ietekme uz ūdeņu stāvokli ir būtiska. Šo risku mazina fakts, ka Lietuvas Republika ir ES dalībvalsts un tai ir saistoši ES tiesību akti, kā arī samērā laba pārrobežu informācijas apmaiņa. Lielupes apgabalā galvenos pārrobežu riskus rada tā teritoriju šķērsojošie naftas un dīzeļdegvielas transporta cauruļvadi, kā arī intensīvā lauksaimniecība Lietuvā. Tāpēc ir aktuāli turpināt attīstīt abu valstu sadarbību gan ūdeņu apsaimniekošanas plānošanā, gan kopīgu pasākumu īstenošanā.

No Ventas baseina Lietuvā atrodas trešā daļa, tomēr Ventas sateces baseina upju augštecēs lauksaimniecības intensitāte nav tik liela, tāpēc pārrobežu piesārņojuma izraisīta eitrofikācija nav tik izteikta. Lietuvas pusē robežas tuvumā atrodas Akmenes cementa rūpnīca un Mažeikū naftas pārstrādes rūpnīca, kuru naftas un dīzeļdegvielas transporta cauruļvadi savieno gan ar Baltkrieviju, gan Būtiņģes ostu. Tas rada ūdens pārrobežu piesārņojuma risku Ventas pietekās, kā arī piesārņojuma noplūdes draudus pašā Ventā. Jau ilgstoši liels Lietuvas atpūtnieku spiediens uz Baltijas jūras piekrasti Liepājas apkārtnē, bet arī pie Ventspils, Kolkas un pat Rīgas jūras līča piekrastē, saasina atsevišķas vides aizsardzības un teritoriju apsaimniekošanas problēmas.

Latvijas piekrastes ūdeņus var apdraudēt piesārņojums no Būtiņģes peldošā naftas termināļa, kas atrodas jūrā pie pašas Latvijas robežas. Tomēr kopš termināļa ekspluatācijas uzsākšanas avāriju vai naftas noplūžu skaits ir samazinājies. Kaut arī Klaipēdas pilsēta un osta atrodas gandrīz 100 km attālumā no Liepājas, valdošie vēji un jūras straumes virza piesārņojumu no Lietuvas gar Latvijas robežu uz ziemeļiem.

Gar Latvijas jūras robežu tiek pārvests vairāk nekā 50% visu jūras kravu. Krievijas-Eiropas maršrutā tās galvenokārt ir naftas produkti un degvielas, dabiskā un sašķīdinātā gāze, bīstamās ķīmiskās vielas, kokmateriāli un papīrmalka, iekārtas un mašīnas. Riskus tomēr samazina taisnais un labi pārskatāmais jūras krasts un lielizmēra kuģu apkalpju augstā sagatavotība. Ar kuģniecību saistītie riski analizēti HELCOM BRISK projektā, kura gaitā izveidoti arī adekvāti reaģēšanas plāni ar attiecīgiem resursiem.

LVGMC veiktā virszemes ūdeņu kvalitātes monitoringa dati 2016.-2019. gadā liecina sekojošo.

Daugavas UBA veidoja 48 % kopējās Latvijas upju nestās N_{kop} slodzes un 65 % P_{kop} slodzes uz Rīgas līci. No Baltkrievijas un Krievijas nākušo piesārņojuma slodzi ir iespējams novērtēt, izmantojot novērojumu stacijā Daugava pie Piedrujas veiktos mērījumus. Ārpus mūsu valsts robežām radusies N_{kop} slodze veido aptuveni 50 % Daugavas nestās slāpekļa slodzes uz Rīgas līci, bet P_{kop} slodzes īpatsvars sasniedz 68 % no Daugavas nestās fosfora slodzes. No Lietuvas un Igaunijas nākušās piesārņojuma slodzes ir salīdzinoši nelielas.

Gaujas UBA veidoja 10 % kopējās Latvijas upju nestās N_{kop} slodzes un 15 % P_{kop} slodzes uz Rīgas līci. Pārrobežu slodzes īpatsvars Gaujas UBA ir niecīgs.

Lielupes UBA veidoja 39 % kopējās Latvijas upju nestās N_{kop} slodzes un 16 % P_{kop} slodzes uz Rīgas līci, no tās gandrīz 40 % N_{kop} un slodzes īpatsvars sasniedz 23 % P_{kop} radusies Lietuvā.

Ventas UBA veidoja tikai 3 % kopējās Latvijas upju nestās N_{kop} slodzes un 4 % P_{kop} slodzes uz Rīgas līci (ar Irbes un Rīgas līča Kurzemes daļas mazo upju ūdeņiem), bet 89 % N_{kop} un 81 % P_{kop} no Ventas UBA nonāca Baltijas jūras atklātajā daļā: ārpus Latvijas teritorijas veidojusies līdz trešdaļa N_{kop} un ~15 % P_{kop} slodzes.

5. Upju plānu un to iespējamo alternatīvu īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi novērtējums. Īss iespējamo alternatīvu izvēles pamatojums

Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni pēc savas būtības ir vides aizsardzības politikas plānošanas dokumenti, tāpēc negatīvu ietekmi radīt tiem pēc definīcijas nevajadzētu: negatīva ietekme varētu būt tieši to neīstenošanai, nevis īstenošanai, kā arī nepareizai īstenošanai, savukārt to īstenošanai negatīva ietekme varētu būt tikai tad, ja pašā plānā pieļauta kļūda.

Plūdu apdraudētās teritorijas pēc to izcelsmes iedalītas divās pamata grupās:

1) teritorijas, kuras applūst dabas apstākļu ietekmes rezultātā (palu ūdeņu vai jūras uzplūdu dēļ), un

2) teritorijas, kuru applūšanu var izraisīt cilvēku darbība.

Pie dabiskajām plūdu apdraudētajām teritorijām pieskaita palieņu teritorijas, kas applūst palu vai plūdu gadījumā, un jūras uzplūdu apdraudētās teritorijas, kurās stipru vēju laikā jūras ūdeņi ieplūst upju ietekās un piejūras ezeros. Cilvēku darbības izraisīto plūdu apdraudētās teritorijas saistītas ar ūdeņu dabiskā režīma mērķīgām izmaiņām, pakļaujot appludināšanai vai gruntsūdens līmeņa paaugstināšanai iepriekš ūdens neapdraudētas teritorijas. Šādu plūdu cēloņu bīstamība vērtējama divos aspektos. Pirmkārt, kā dažādas blakus parādības, kas rodas, ierīkojot ūdenskrātuves un citas hidrotehniskas būves. Otrkārt, kā plūdi, kas var rasties hidrotehnisko būvju avārijas rezultātā. Tāpēc svarīgs plūdu riska pārvaldības pasākums ir hidrotehnisko būvju pareiza uzraudzība, uzturēšana tehniskā kārtībā, kā arī to ekspluatācijas režīma stingra ievērošana.

Upju plānos pie apdraudētām nav pieskaitītas dabisko mitrāju teritorijas, kurās regulāri plūdi nav bīstami, bet ir pat nepieciešamība dabisko biotopu pastāvēšanai. Tādēļ īpaši aizsargājamo teritoriju sarakstā iekļautās applūstošās platības netiek pieskaitītas pie plūdu riska teritorijām. Šādu teritoriju Latvijā ir ļoti daudz un to skaits ar katru gadu palielinās.

Latvijā sastopamo plūdu veidi raksturoti 5.1. tabulā.

Plūdu risku pārvaldības plāni ir vērsti pirmām kārtām uz cilvēka aizsardzību no plūdu radītajām neērtībām, tāpēc tajos potenciāli iespējams arī kompromiss: plūdu risks dabiskos apstākļos pats par sevi nav kaitīgs un draudīgs dabai (tas tāds ir tikai tad, ja plūdi var piesārņot vidi cilvēka radītu apstākļu dēļ), savukārt cilvēka pasargāšanas pasākumi no plūdiem var būt dabai nelabvēlīgāki, nekā dabiski neierobežoti plūdi.

Lai pārbaudītu šo teorētisko apsvērumu attiecināmību tieši uz konkrētajiem šajā stratēģiskajā ietekmes uz vidi novērtējumā vērtējamajiem Upju baseinu apsaimniekošanas un plūdu risku pārvaldības plāniem 2022.-2027. gadam, ir veikts ietekmju novērtējums pilnīgi visiem visos plānos plānotajiem pasākumiem katram atsevišķi, un šis novērtējums pievienots 1.- 4. pielikumā. Tā kā šis Vides pārskats ir izstrādāts vienlaikus visiem četriem Upju plāniem kā vienotam nacionālā līmeņa attīstības plānošanas dokumentam, lai nesarežģītu pielikumu struktūru ar šajā novērtējumā nevajadzīgu informāciju, no visiem Upju plāniem apkopotie pasākumi ir grupēti pa rīcības virzieniem mērķa sasniegšanai, bet nav šķiroti pēc piederības tam vai citam Upju plānam.

5.1. tabula. Plūdu veidi Latvijā

Plūdu veids	Apraksts
<i>Dabiskie plūdi</i>	
Pavasara sniega kušanas (lietus un sniega kušanas) pali	Pali, kurus izraisa gaisa temperatūras paaugstināšanās un apmēru nosaka sniega daudzums.
Ledus sastrēgumu un/vai ledus iešanas plūdi	Plūdi, kas raksturīgi ledus kušanas un iešanas periodam. Var būt katastrofāli, ja pēkšņi uznāk siltums un ledus nepaspēj izkust, kad ceļas līmenis un atrauj ledu no krastiem.
Vasaras – rudens lietavu radīti plūdi	Plūdi parasti ir lokāli, un postījumi ir ģeogrāfiski relatīvi ierobežoti. Parasti straujāk ūdens līmenis ceļas mazās upēs, kur jebkurš piesārņojums (zari, dūņas u.c.) var radīt aizdambējumu un tam sekojošu pārrāvumu. Plūdus izraisa ar lietusgāzēm (nokrišņu daudzums – 100 mm un vairāk).
Ilgstošu lietavu radīti plūdi	Plūdu veids, kad zeme pakāpeniski piesātinās ar ūdeni, līdz beidzot nespēj to akumulēt. Lietum turpinoties, iespējams ļoti straujš ūdens plūsmas pieaugums. Parasti ir apdraudēti plašāki apgabali ap upēm, ir prognozējami.
Jūras vētru uzplūdi teritorijās gar jūras krastu un lielāko upju grīvās	Plūdi, kurus rada vējš ar ātrumu 20 metri sekundē un vairāk un raksturīgs arī zems atmosfēras spiediens virs Baltijas jūras.
<i>Antropogēnas darbības izraisītie plūdi</i>	
Hidrotehnisko būvju avārijas plūdi	Plūdi, kas var rasties aizsprosta iekšējās erozijas vai slūžu avārijas dēļ. Pastiprināt to ietekmi var aizdambējumi pie tiltiem u.c. sašaurinājumos.

Lai vajadzības gadījumā atvieglotu 1.- 4. pielikuma informācijas uztveramību arī UBA griezumā, te sniegti sekojoši papildu paskaidrojumi. Pamata pasākumi (skat. 1. pielikumu) visi ir nacionāla mēroga un visi vienādi visos Upju plānos. Ar nacionāla mēroga papildu pasākumiem (skat. 2.pielikumu) lielākoties ir analogiski, bet no tiem, kuri, kaut nacionāli nozīmīgi, ir specifiski katram atsevišķam upju plānam, katra attiecināmību var izsecināt pēc to satura: piemēram, rīcības apakšvirzienā A6.7. “pārrobežu sadarbība pazemes ūdeņu apsaimniekošanas jomā” ir trīs apakšapakšvirzieni – sadarbība attiecīgi ar Lietuvu, Igauniju un Baltkrieviju un Krieviju –, un ir skaidrs, uz kuru UBA attiecas un kuru neattiecas sadarbība ar kuru valsti. Papildu pasākumi ūdensobjektu mērogā (skat. 3. pielikumu) ir piesaistīti konkrētiem ŪO, no kā arī izriet to piederība konkrētam UBA. Tāpat arī pielikumos nav šķiroti

pasākumi virszemes un pazemes ūdensojektu aizsardzībai: arī tas ir izsecināms no to nosaukumiem. No plūdu apdraudēto teritoriju aizsardzības pasākumiem (skat. 4. pielikumu) daļa ir nacionāla mēroga, kas ir saprotams no to nosaukumiem bez piesaistes konkrētam UBA vai ŪO, bet pārējie ir piesaistīti konkrētam UBA vai ŪO ar savu raksturojumu un/vai atbildīgo institūciju/pašvaldību.

Visos Upju plānos plānoto pasākumu ietekmju uz vidi novērtējuma rezultātu skaitliskais apkopojums pa pasākumu veidiem sniegts 5.2. tabulā.

5.2. tabula. Visu pasākumu ietekmes uz vidi vērtējumi pa pasākumu veidiem

Pasākumu veids	Kopā	Tieša pozitīva ietekme	Netieša pozitīva ietekme	Nav patstāvīgas ietekmes	Negatīva ietekme
Pamata (nacionālā mērogā)	111	61	33	17	0
Papildu nacionālā mērogā	40	4	14	22	0
Papildu ŪO mērogā	66	29	10	27	0
Pretplūdu	128	92	4	32	0
Visi kopā	345	186	61	98	0

Par tiešām uzskatītas tādu pasākumu ietekmes, kuru īstenošana tieši izraisa fiziskas sekas vidē.

Par netiešām uzskatītas tādu pasākumu ietekmes, kuru īstenošana tieši neizraisa fiziskas sekas vidē, bet ir nesaraunami saistīti ar vai tieši kalpo par priekšnoteikumu no tiem uzreiz izrietošiem tālākiem pasākumiem, kas šādas sekas izraisa. Piemēram, pamata pasākums A1.2. uzturēt brīvi pieejamu peldūdeņu un peldvietu reģistru, kontrolējot peldūdeņu un rekreācijas ūdeņu kvalitātes kritēriju atbilstību kvalitātes prasībām: pašai par sevi kontrolei un reģistram nav seku dabā, bet šis pasākums paredzēts nevis teorētiskai faktu uzkrāšanai, bet gan atbilstoši (tostarp tūlītējai) rīcībai, konstatējot neatbilstību kvalitātes prasībām. Piemēram, pamata pasākums A2.1. saņemt ūdens resursu lietošanas atļauju, ja ūdens ieguve var radīt būtisku ietekmi uz vidi: pašai par sevi atļaujai kā dokumentam nekādas izpausmes vidē nav, tomēr ir uzskatīts, ka šā pasākuma mērķis ir ar atļaujas izsniegšanas procedūru nepieļaut nepareizu ūdens resursu ieguvi ar kaitējumu videi, tāpēc tās ietekme vērtēta kā netieši pozitīva.

Par pasākumiem bez patstāvīgas ietekmes uz vidi uzskatīti, pirmkārt, tādi pasākumi, kuri paredzēti tikai cilvēku ērtībām un labklājībai. Piemēram, plūdu apdraudētā teritorijā pasākums 3.8. "gājēju vanšu tilta izbūve pār Daugavas atteku Saku": tas vidi nemaina, tikai palielina cilvēku ērtības brīžos, kad vide ir cilvēkam nelabvēlīga (plūdu situācijā). Piemēram, pamata pasākums A2.3. "veikt dzeramā ūdens attīrīšanu, nepasliktinot dzeramā ūdens kvalitāti": tāpat kā iepriekšminētajam, šim pasākumam ir fiziska izpausme, tomēr tā nav vidē, bet gan skar tikai cilvēku viņa sadzīvē. Piemēram, pamata pasākums A2.9. "informēt iedzīvotājus par dzeramā ūdens nekaitīgumu un kvalitāti un sniegt konsultācijas par veicamajiem pasākumiem kvalitātes nodrošināšanā un uzlabošanā": pašam par sevi šim pasākumam rezultāta dabā nav un no tā arī neizriet imperatīvs noteikti kādus pasākumus kvalitātes uzlabošanai nekavējoties veikt, tikai iespēja/prasme tādus veikt labāk, ja kāds tos tomēr nolemj veikt. Robeža starp netiešu ietekmi un ietekmes neesamību ir visai izplūdusi, daļā

pasākumu ar šādiem vērtējumiem par to varētu diskutēt, bet šajā gadījumā tam nav nozīmes turpinājumā izklāstīto konstatējumu dēļ.

Pasākumu negatīvas ietekmes vērtējums nav sīkāk detalizēts tāpat turpinājumā pamatota iemesla dēļ: šādu pasākumu nav.

Skaitļiem 5.2. tabulā ir nosacīts raksturs: tos nevar summēt, lai matemātiski salīdzinātu dažādu pasākumu veidu pozitīvo ietekmju lielumu, jo gan pasākumu un ūdensobjektu mērogi un nozīmīgumi ir visdažādākie, gan arī pasākumu skaits ir lielā mērā atkarīgs no tā, kā dažādi pasākumi ir kvalificēti un grupēti, apvienoti vienā pasākumā vai dalīti kā vairāki pasākumi. Šie skaitļi tikai parāda izšķirošu secinājumu, ka nenoliedzamam vairumam pasākumu (ja tos pareizi īsteno, kā tiek uzskatīts plānošanas dokumenta novērtējumā) ir pozitīva ietekme uz vidi (kam tie arī paredzēti), ievērojamai daļai pasākumu nav patstāvīgas ietekmes uz vidi fiziski dabā, bet novērtējumā nav identificēts neviens(!) plānotais pasākums, kura sagaidāmā ietekme uz vidi (kā dabas vērtībām, tā cilvēkvidi) būtu negatīva: katra atsevišķa pasākuma ietekme uz vidi ir vai nu tieši pozitīva, vai netieši pozitīva, vai nekāda/neesoša, bet ne negatīva.

Līdz ar to šis novērtējums nav tālāk detalizēts pa šādiem kritērijiem:

- ietekmes intensitāte (būtiskāka vai nebūtiskāka),
- ietekmes veids (tieša/netieša, ilgtermiņa/īstermiņa, primāra/sekundāra, atgriezeniska/neatgriezeniska).

Šāds detalizēts izvērtējums ir nepieciešams gadījumos, kad kādas paredzētās darbības vai plānošanas dokumenta ietekmes ir pretējas (gan pozitīvas, gan negatīvas) un ir tās kvantitatīvi jāsamēro, lai novērtētu, vai kopējā ietekme ir pozitīva vai negatīva un kādi ir iespējamie pasākumi negatīvo ietekmju mazināšanai/novēršanai: situācijā, kad negatīvu ietekmju nav, ir tikai vairāk vai mazāk tieši vai netieši pozitīvas, secinājumam par plānošanas dokumenta neapšaubāmi pozitīvo ietekmi pietiek ar to. Tāpat arī nav atsevišķi vērtēta pasākumu kumulatīvā ietekme, jo katra pasākuma ietekme ir pozitīva vai nenegatīva, daudzi pasākumi ir savstarpēji nesaistīti un tiem nav pozitīvas kumulācijas efekta (pozitīvās ietekmes tikai mehāniski summējas), savukārt daudzi citi pasākumi ir savstarpēji saistīti un cits no cita izrietoši vienotā sistēmā, un šajā sistēmā pozitīva kumulatīva ietekme kā sistēmas daļām ir arī tiem pasākumiem, kuru ietekme atsevišķi, atrauti no citiem pasākumiem, vērtēta kā neesoša. Līdz ar to pozitīvas kumulatīvās ietekmes efekts ir konstatēts, bet metodiski ļoti sarežģītais šādas ietekmes apjoma kvantitatīvs novērtējums plānošanas dokumenta pozitīvās ietekmes apstiprināšanai šajā gadījumā nav nepieciešams.

Atbilstoši jau iepriekš konstatētajam par apsaimniekošanas plāna un plūdu riska plāna atšķirīgajām attiecībām ar vides/dabas aizsardzību, ūdens apsaimniekošanas pasākumiem pēc definīcijas bija jābūt sagaidāmai pozitīvai ietekme uz vidi, kamēr tieši plūdu riska regulējumā varēja būt pretējas ietekmes. Tomēr ir arī saprotams, kāpēc konkrētajā gadījumā šādas ietekmes nav identificējamās. No dabas vides nelabvēlīga ietekme var būt, piemēram, mākslīgai applūstošo teritoriju samazināšanai cilvēka, bet ne dabas interesēs. Tomēr šādas darbības aizliedz Aizsargjoslu likums (37. panta 4. daļa), tāpēc šādas darbības Upju plānu plūdu risku pārvaldības daļā nav paredzētas: pasākumi fiziskai aizsardzībai pret plūdiem ar dambjiem u.c. ir paredzēti tikai jau esošu dambju un aizsprostu uzturēšanai, nodrošinot to funkcionalitāti un novēršot avāriju bīstamību, un citi pasākumi esošo būvju aizsardzībai, ko Aizsargjoslu likums neaizliedz un kuru ietekme novērtēta kā pozitīva. Tāpat arī ir paredzēti pasākumi plašu

lauksaimniecisko zemju applūšanas ierobežošanai, kuru ietekme arī vērtēta kā pozitīva, jo lauksaimniecisko zemju applūšana rada nozīmīgu ūdenstilpju eutrofikācijas un piesārņošanas risku, kura novēršanai ir labvēlīga ietekme uz ūdeņu kvalitāti.

Te jāuzsver, ka plānošanas dokumenta stratēģiskajā novērtējumā netiek vērtēts un nav iespējams vērtēt konkrētu projektu tehnisko izpildījumu: šajā novērtējumā tiek uzskatīts, ka visi pasākumi tiek izpildīti atbilstoši to mērķiem. Neatbilstošas izpildes gadījumā pasākumiem negatīva ietekme būt var. Piemēram, pamata pasākums A12.14.: veikt krastu nostiprināšanas darbus Pļaviņu, Ķeguma un Rīgas HES. Krastu noturības uzlabošanas ietekme uz vidi ir nenoliedzami pozitīva. Savukārt, ja projektēšanā un būvdarbos pieļauj būtiskas kļūdas, rezultāts var būt nevis nostiprināšana, bet nobrukums ar vides piesārņojumu un sekojošiem seku likvidācijas darbiem. Būtībā ikviens no tieši fiziski dabā īstenojamajiem pasākumiem ietver risku nepieļaujami nepareiza izpildījuma dēļ nodarīt videi kaitējumu tieši pretēji tā iecerētajam mērķim vai kā citādi. Tāpat šāds riska potenciāls piemīt arī pasākumiem ar netiešu pozitīvu ietekmi. Piemēram, pamata pasākums A6.2.: veikt kultūraugu mēslošanas plānošanu. Pareizai šādai plānošanai ir pozitīva ietekme uz eutrofikācijas mazināšanu un kaitīgu vielu izplatības ierobežošanu ūdeņos. Savukārt teorētiski var iedomāties situāciju, ka šāda plānošana tiek veikta pilnīgi nepareizi un noved pie pretējā. Līdz ar to vienmēr pastāv risks, ka plānošanas dokumenta, kura iecerētās ietekmes uz vidi ir caurcaurēm pozitīvas, nepareizas īstenošanas dēļ var parādīties arī negatīvas ietekmes. Šāda riska apjomu stratēģiskajā ietekmes uz vidi novērtējumā novērtēt nav iespējams, var tikai lieku reizi atgādināt, ka šāds risks pastāv un par pasākumu izpildi atbildīgajām institūcijām atbildīgs darbs ar pozitīva plāna apstiprināšanu tikai sākas.

Ņemot vērā Latvijas kā ES dalībvalsts saistības, tai nav citas alternatīvas, kā īstenot Ūdeņu direktīvu, savlaicīgi sagatavojot visu UBA plānus. Tomēr ir iespējami vismaz trīs scenāriji to turpmākajā īstenošanā:

- 1) atjaunotie Upju plāni tiek īstenoti pilnā mērā un savlaicīgi: vides mērķi (kaitējuma videi novēršana/mazināšana) tiek sasniegti;
- 2) atjaunotie Upju plāni tiek īstenoti daļēji un ar novēlošanos: vides mērķi (kaitējuma videi novēršana/mazināšana) tiek sasniegti daļēji;
- 3) atjaunotie Upju plāni netiek īstenoti un/vai pasākumi tiek īstenoti nekvalitatīvi: vides mērķi (kaitējuma videi novēršana/mazināšana) netiek sasniegti, ietekme ir negatīva, jo neierobežota saimnieciskā darbība un/vai nepareizi īstenoti pasākumi kaitē videi.

Šo alternatīvu pozitīvās ietekmes mazinās virzienā no pirmās uz trešo, un tajā pašā virzienā pieaug alternatīvu negatīvās ietekmes (kādas pirmajā alternatīvā nav sagaidāmas vispār).

6. Vides stāvokļa iespējamās izmaiņas, ja Upju plāni netiktu īstenoti

Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni un plūdu riska pārvaldības plāni nav skatāmi atrauti no pārējās valsts vides politikas. Tas ir tieši saistīts ar Latvijas nacionālās attīstības plānu (NAP 2027) un plānošanas dokumentiem, kas nosaka ES fondu apguvi. Tādējādi šie plāni ir Latvijas vides politikas un ES fondu plānošanas perioda 2021.-2027. gadam īstenošanas nosacījumu projekcija upju baseinu apgabalu griezumā, tuvinot šo vispārīgo politiku konkrētos ūdensobjektos veicamajiem pasākumiem. Tie nav attīstības plānošanas dokumenti, kas var radīt tiešus draudus vides kvalitātei un pasliktināt ūdens kvalitāti upju baseinu apgabalos vai radīt problēmas to izmantošanā.

Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzība, komunālo notekūdeņu un sadzīves atkritumu apsaimniekošana norisinātos arī bez to plānošanas upju baseinu apgabalu mērogā. Tomēr neplānojot rīcības atbilstoši katram ūdensobjektam noteiktajiem mērķiem, to kvalitāte netiks uzlabota, bet gan drīzāk nekontrolēti pasliktināsies. Bez plāniem nav iespējama vienota izpratne par ūdens kvalitātes un plūdu pārvaldības mērķu saistību un to sasniegšanas līdzekļiem. Arī sadarbība starp valsts un pašvaldību iestādēm un nevalstiskajām organizācijām ūdeņu stāvokļa uzlabošanas jomā un sabiedrības iesaiste atbilstošos pasākumos būtu mazāk aktīva bez šiem plāniem.

Upju plānu neīstenošana ir jau novērtēta iepriekšējā daļā kā trešā no alternatīvām Upju plānu īstenošanai, ņemot vērā Upju plānu īstenošanas sagaidāmo pozitīvo ietekmi uz Latvijas ūdeņu un vides ap tām kvalitāti un attiecīgi šo pozitīvo pasākumu neīstenošanas vai nepareizas īstenošanas netieši radīto attiecīgās kvalitātes nekontrolētu samazināšanos, kas ir tieši tas, ko novērst ir Upju plānu pamatmērķis.

7. Risinājumi, lai novērstu vai samazinātu Upju plānu neīstenošanas vai nepareizas īstenošanas riskus

Ņemot vērā Latvijas kā ES dalībvalsts saistības, tai nav citas alternatīvas kā īstenot Ūdeņu direktīvu un Plūdu direktīvu, savlaicīgi sagatavojot atjaunos UBA plānus un Plūdu risku pārvaldības plānus (šajā gadījumā otros iekļaujot pirmajos) un īstenojot tajos iekļautos pasākumus. Vides pārskata 5. daļā jau minēti trīs iespējamie scenāriji:

- 4) atjaunotie Upju plāni tiek īstenoti pilnā mērā un savlaicīgi: vides mērķi (kaitējuma videi novēršana) tiek sasniegti;
- 5) atjaunotie Upju plāni tiek īstenoti daļēji un ar novēlošanos: vides mērķi (kaitējuma videi novēršana) tiek sasniegti daļēji;
- 6) atjaunotie Upju plāni netiek īstenoti: vides mērķi (kaitējuma videi novēršana) netiek sasniegti, ietekme ir negatīva, jo saimnieciskā darbība kaitē videi.

Upju baseinu apgabalos var izdalīt vismaz četrus galvenos problēmjautājumus.

Vispirms Latvijas apstākļos jādomā par vides un ūdeņu pārvaldības efektivitātes uzlabojumiem. Daudzās citās ES dalībvalstīs upju baseinu apsaimniekošana tiek koordinēta centrālo valdību vai reģionālo valdību tiešā vadībā un parlamentu regulārā pārraudzībā. Tomēr visas šādas valstis ir vai nu ar daudz blīvāku apdzīvotību, vai attīstītāku tautsaimniecību (piemēram, Nīderlande). Citās valstīs, kurās dzeramā ūdens ieguvei tradicionāli izmantoti ar upju ielejām saistīti ūdens horizonti, ir izveidojušies milzīgi ūdenssaimniecības uzņēmumi, kas savu darbību koordinē visa lielbaseina robežās (piemēram, „Temzas ūdens” Apvienotajā karalistē, „Luāras ūdens” un „Sēnas ūdens” Francijā). Latvijā galvenais ūdens pārvaldības sistēmas koordinācijas instruments ir upju baseinu apgabalu konsultatīvās padomes. Darbojoties kopš 2003. gada, visas konsultatīvās padomes ir ieguvušas lielu darbības pieredzi un devušas ievērojamu iepriekšējo periodu UBA apsaimniekošanas plānu un Plūdu risku pārvaldības plānu īstenošanā. Tomēr nav izvērtēts, vai tikai šāds konsultatīvais instruments plānu īstenošanai atbildīgā līmenī ir pietiekams.

Nozīmīgs finanšu avots UBA apsaimniekošanas plānu īstenošanai iepriekšējos plānošanas posmos bija Latvijai pieejamais ES fondu programmu finansējums, un tāds tas paliks arī Upju plānu plāna īstenošanas periodā. Latvijas pašvaldības ļoti nopietni īsteno ieguldījumus ūdenssaimniecības infrastruktūrā, izmantojot visus pieejamos finanšu instrumentus, ieskaitot valsts budžeta finansējumu, pašvaldību budžetu, dažādus fondus un banku aizņēmumus. Tāpēc par riskiem uzskatāmi ES finanšu instrumentu izmantošanas nosacījumu apstiprināšanas aizkavēšanās, kā arī sarežģījumi ar projektu sagatavošanu un vadību.

Sabiedrības sekmīga iesaistīšana vides jautājumu risināšanā, tai skaitā ūdeņu apsaimniekošanas pasākumos, ir viens no priekšnosacījumiem izvīzīto mērķu sasniegšanai. 2015.gadā pieņemtais Ūdenssaimniecības pakalpojumu likums un turpinājumā normatīvie akti ūdenssaimniecības pakalpojumu jomā liek cerēt, ka Latvijas apdzīvoto vietu iedzīvotāji beidzot tiks atbildīgi orientēti ierīkot pieslēgumus centralizētajiem ūdensapgādes un kanalizācijas tīkliem. Pretējā gadījumā apdzīvoto vietu nomalēs izbūvētās centralizētās ūdenssaimniecības sistēmas būs uzskatāmas par mazefektīviem ieguldījumiem. Izvērtējot iepriekšējo UBA apsaimniekošanas plānu īstenošanu, jāatzīst, ka tika iedzīvināti daudzi projekti pārrobežu

baseinos, kā arī projekti starp vairākām pašvaldībām vienā sateces baseinā. Kopumā visās aktivitātēs iesaistījās tūkstošiem sabiedrības locekļu daudzās pašvaldībās. Tomēr jāapzinās, ka tas joprojām ir nepietiekami, lai sasniegtu labu stāvokli visos ūdensobjektos, ūdens aizsardzības pasākumus veiktu visās pašvaldībās un iesaistītu tajos uzņēmējus un plašu sabiedrību.

8. Iespējamie kompensēšanas pasākumi

Atjaunotie Upju plāni ir vides politikas plānošanas dokumenti ūdens aizsardzības un apsaimniekošanas jomā. Kā tādiem tiem nav paredzama negatīva ietekme uz vidi kopumā, tai skaitā uz ĪADT vai Eiropas nozīmes biotopiem, un tas arī apstiprinās šajā stratēģiskajā novērtējumā, novērtējot ietekmi uz vidi katram atsevišķam plānotajam pasākumam. Tāpēc Upju plānos nav nepieciešami un nav paredzēti kompensācijas pasākumi visa apgabala vai ūdensobjektu mērogā. Visi atjaunoto UBA apsaimniekošanas plānu pasākumi ir vērsti uz ūdens kvalitātes uzlabošanu katrā atsevišķā upē vai ezerā, upju baseinu apgabalos kopumā un – gala rezultātā – visā Latvijā, kā arī Rīgas jūras līcī un Baltijas jūrā.

Arī Upju plānos ietvertie Plūdu riska pārvaldības plāni ir vides politikas plānošanas dokumenti ūdens ūdeņu apsaimniekošanas jomā, kuros ietvertie plūda risku samazināšanas pasākumi iedzīvotāju aizsardzībai un iespējamo saimniecisko zaudējumu samazināšanai nav pretrunā arī ar dabas aizsardzības prasībām, kas arī tas arī apstiprinās šajā stratēģiskajā novērtējumā, novērtējot ietekmi uz vidi katram atsevišķam plānotajam plūdu riska mazināšanas pasākumam. Ne valsts, ne pašvaldības nedrīkst pieļaut iedzīvotāju bojā eju un materiālo vērtību vai kultūras mantojuma zudumu. Bez tam plūdi negatīvi ietekmē ūdenssaimniecības nozari, bojā notekūdeņu attīrīšanas būves, ieskalo ūdeņos notekūdeņu dūņas un dažādu piesārņojumu no applūdušajām teritorijām, tostarp eutrofikāciju izraisošas vielas no lauksaimniecības platībām, tādējādi nodarot ilgstošu un apjomā ievērojamu kaitējumu. Tāpēc, izvērtējot pretplūdu pasākumus, jāņem vērā plūdu ietekmēto teritoriju urbanizācijas pakāpe un mitruma regulēšanas sistēmu reālās iespējas tajā. Detalizēts ietekmes un ieguvumu izvērtējums veicams katra konkrēta projekta ietekmes uz vidi izvērtējuma gaitā.

Jāapzinās, ka Upju plānu darbības laikā tiek sagaidīta arī NAP 2027 definēto attīstības mērķu izpilde. Bez ekonomiskās izaugsmes nebūs arī investīciju vides sakārtošanā, bet iedzīvotāji no problēmu reģioniem turpinās doties darba meklējumos uz citām ES dalībvalstīm. Tomēr, vērtējot attīstības iniciatīvas rūpniecības, lauksaimniecības, zivsaimniecības, transporta un enerģētikas jomā, jāņem vērā jau esošās slodzes konkrētos ūdens objektos un visos upju baseinu apgabalos, lai nepalielinātu pretrunas starp esošo ūdens kvalitāti un 2027. gada mērķiem.

9. Upju plānu īstenošanas iespējamās būtiskās pārrobežu ietekmes novērtējums

Latvijas virszemes ūdeņu ietekme uz citām valstīm ir ļoti maza: tikai valsts ziemeļaustrumos vairāku upju baseini no apmēram 2000 km² lielas platības savus ūdeņus aizvada uz Veļikajas upes baseinu Krievijas Federācijā. Vairāk nekā 50% Latvijas noteces veidojas ārpus Latvijas teritorijas, tāpēc pārrobežu piesārņojums pārsniedz Latvijas teritorijā emitētā punktveida piesārņojuma apjomu.

Virszemes un pazemes ūdeņu aizsardzības un apsaimniekošanas jomā eksistē divi starptautiski instrumenti. ANO formātā galvenais starpvalstu sadarbības instruments ir Konvencija par pārrobežu ūdensteču un starptautisko ezeru izmantošanu un aizsardzību. Tās dalībvalstis ir pilnīgi visas Baltijas jūras baseina valstis. Šī konvencija nosaka pamatprincipus starptautisku līgumu slēgšanai par pārrobežu ūdeņu apsaimniekošanas un aizsardzības jautājumiem. Otrs mehānisms ir Ūdeņu direktīva, kas prasa sadarboties un izstrādāt vienotus upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānus visām valstīm, kam ir kopīgu upju sateces baseini. Starp Latvijas un Lietuvas institūcijām, kas atbild par vides aizsardzību un upju baseinu apsaimniekošanu, ir noslēgtas vienošanās par sadarbību. 2016.gada sākumā ir sagatavots dokuments, kas raksturo ūdeņu stāvokli abu valstu pierobežā. Upju plānos ir paredzēti pasākumi šādas informācijas apmaiņas izvēršanai (skat. 1. pielikumu).

10. Upju plānu īstenošanas monitorings

Politikas plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringa nepieciešamību nosaka MK noteikumi Nr.157. Monitoringu veic, lai konstatētu dokumentā paredzēto rīcību tiešo vai netiešo ietekmi uz vidi un lai noteiktu, vai nepieciešams izstrādāt plānošanas dokumenta grozījumus. MK noteikumi prasa monitoringam izmantot valsts statistikas datus, informāciju, kas iegūta, veicot vides monitoringu, kā arī citu Vides pārskata izstrādātajam pieejamo informāciju. Savukārt izstrādātājs sastāda monitoringa ziņojumu un atzinumā par vides pārskatu noteiktajā termiņā iesniedz to VPVB. Monitoringa ziņojumā apkopo pieejamo informāciju un ietver vismaz ar plānošanas dokumenta īstenošanu saistīto vides stāvokļa izmaiņu un to tendenču raksturojumu. Savukārt VPVB reizi gadā apkopo iesniegtos monitoringa ziņojumus un iesniedz valsts SIA LVĢMC.

Vides pārskatā jau norādīts, ka ziņojumu par upju baseinu apsaimniekošanas plānu un plūdu riska pārvaldības plānu izstrādi un īstenošanu iesniegšana Eiropas Komisijai ir Latvijas kā ES dalībvalsts pienākums. LVĢMC ir arī šādu ziņojumu sagatavotājs, tādēļ šobrīd atbilstoši normatīvajiem aktiem tiek prasīts dubults Upju plānu īstenošanas monitorings Tomēr formāli LVĢMC ir jāiesniedz monitoringa ziņojums VPVB par UBA plānu īstenošanu. Nākamais termiņš īstenošanas UBA plānu monitoringa ziņojumam ir 2022. gada sākums, jo Upju plāni būs jāapstiprina 2021. gada beigās, un tie jau ietver izvērtējumu par otrā perioda plānu īstenošanas rezultātiem: šis ziņojums būs par iepriekšējā termiņa UBA plānu īstenošanu, savukārt Upju plānu īstenošana vēl būs tik tikko uzsākta. 2026. gadā būs jāsniedz jauns monitoringa ziņojums jau par Upju plānu īstenošanu, kurai ritēs jau piektais gads.

11. Vides pārskata īss kopsavilkums

Saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likumu, kurā ir pārņemtas Ūdeņu direktīvas prasības, Latvijā izdalīti četri – Daugavas, Lielupes, Gaujas un Ventas – upju baseinu apgabali. Katram no tiem ir jāizstrādā savs apsaimniekošanas plāns. Pirmie apsaimniekošanas plāni upju baseinu apgabaliem tika izstrādāti 2009.-2015.gadam, otrā perioda plāni – 2016.-2021.gadam, bet šie trešā perioda Upju plāni – 2022.-2027.gadam, un katrā no tiem ir integrēts arī otrā cikla Plūdu riska pārvaldības plāns.

Šis vienotais SIVN visiem četriem Upju plāniem, kas nosedz visu Latviju, pēc būtības atbilst nacionālā līmeņa attīstības plānošanas dokumenta novērtējumam.

Trešā apsaimniekošanas cikla Upju plānos papildināts upju un ezeru ūdensobjektu tīkls un palielināts ŪO, precizētas sateces baseina daļu robežas, precizēti ūdensobjektu tipi, noteikti stipri pārveidotie un mākslīgie ūdensobjekti, veikta pazemes ūdensobjektu (PŪO) robežu pārskatīšana un nacionālas nozīmes riska PŪO robežu pārdalīšana, sadarbībā ar kaimiņvalstīm ir noteikti pārrobežu PŪO ar Lietuvu un Igauniju. Ir veikti būtiski uzlabojumi upju un ezeru ŪO kvalitātes novērtējuma metodikās un metodikā punktveida un izkliedētā piesārņojuma slodžu būtiskuma novērtēšanai PŪO līmenī, noteiktas fona vērtības un robežvērtības visiem Latvijas PŪO. Ir pārskatīta un precizēta upju un ezeru ŪO grupēšana, uzsākta novērojumu staciju atrašanās vietu precizēšana dabā, veikta “pseido ūdensobjektu” izdalīšana Latvijas teritoriālajos ūdeņos, papildinātas un uzlabotas slodžu būtiskuma novērtējuma metodikas upju un ezeru ŪO attiecībā uz punktveida un izkliedētā piesārņojuma avotu, ūdeņu ieguves slodzēm, kā arī par hidromorfoloģisko pārveidojumu radītajām ietekmēm.

Vides pārskatā ir detalizēti izvērtēta Upju plānu saistība ar iepriekšējā perioda plāniem Upju baseinu apsaimniekošanas un Plūdu risku pārvaldības plāniem, šo plānošanas dokumentu īstenošanas monitorings, sniegta analīze par būtiskām izmaiņām visos aspektos: esošā situācija, UBA slodžu izvērtējums, īpaši aizsargājamās teritorijas virszemē un pazemes ūdensobjektos, virszemes un pazemes dzeramā ūdens ieguves vietas, prioritārie zivju ūdeņi, peldvietas, nitrātu jutīgās teritorijas, monitoringa raksturojums un rezultāti, vides kvalitātes mērķi, integrācija ar citiem plānošanas dokumentiem, ekonomiskā analīze, plūdu riska teritorijas, pasākumu programmas un to realizācija, ar Upju plāniem saistītās ilgtspējīgas attīstības problēmas, ūdeņu pārvaldība, tautsaimniecības attīstība upju baseinu apgabalos, demogrāfijas dinamika un tās ietekme uz komunālajiem pakalpojumiem, pārrobežu riski u.c..

Tā visa rezultātā ir veikts Upju plānu un to iespējamo alternatīvu īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi novērtējums un iespējamo alternatīvu izvēles pamatojums, kā arī novērtētas vides stāvokļa iespējamās izmaiņas, ja Upju plāni netiktu īstenoti.

Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni pēc savas būtības ir vides aizsardzības politikas plānošanas dokumenti, tāpēc negatīvu ietekmi radīt tiem pēc definīcijas nevajadzētu: negatīva ietekme varētu būt tieši to neīstenošanai, nevis īstenošanai, kā arī nepareizai īstenošanai.

Plūdu risku pārvaldības plāni ir vērsti pirmām kārtām uz cilvēka aizsardzību no plūdu radītajām neērtībām, tāpēc tajos potenciāli iespējams arī kompromiss: plūdu risks dabiskos

apstākļos pats par sevi nav kaitīgs un draudīgs dabai, savukārt cilvēka pasargāšanas pasākumi no plūdiem var būt dabai nelabvēlīgāki, nekā dabiski neierobežoti plūdi.

Lai pārbaudītu šo teorētisko apsvērumu attiecināmību tieši uz konkrētajiem šajā stratēģiskajā ietekmes uz vidi novērtējumā vērtējamajiem Upju baseinu apsaimniekošanas un plūdu risku pārvaldības plāniem 2022.-2027. gadam, ir veikts ietekmju novērtējums pilnīgi visiem visos plānos plānotajiem pasākumiem katram atsevišķi.

Visos Upju plānos plānoto pasākumu ietekmju uz vidi novērtējuma rezultātu skaitlisks apkopojums pa pasākumu veidiem sniegts 5.2. tabulā.

5.2.⁷ tabula. Visu pasākumu ietekmes uz vidi vērtējumi pa pasākumu

Pasākumu veids	Kopā	Tieša pozitīva ietekme	Netieša pozitīva ietekme	Nav patstāvīgas ietekmes	Negatīva ietekme
Pamata (nacionālā mērogā)	111	61	33	17	0
Papildu nacionālā mērogā	40	4	14	22	0
Papildu ŪO mērogā	66	29	10	27	0
Pretplūdu	128	92	4	32	0
Visi kopā	345	186	61	98	0

Šie skaitļi parāda izšķirošu secinājumu, ka nenoliedzamam vairumam pasākumu (ja tos pareizi īsteno, kā tiek uzskatīts plānošanas dokumenta novērtējumā) ir pozitīva ietekme uz vidi (kam tie arī paredzēti), ievērojamai daļai pasākumu nav patstāvīgas ietekmes uz vidi fiziski dabā, bet novērtējumā nav identificēts neviens(!) plānotais pasākums, kura sagaidāmā ietekme uz vidi (kā dabas vērtībām, tā cilvēkvidi) būtu negatīva.

Te jāuzsver, ka plānošanas dokumenta stratēģiskajā novērtējumā netiek vērtēts un nav iespējams vērtēt konkrētu projektu tehnisko izpildījumu: šajā novērtējumā tiek uzskatīts, ka visi pasākumi tiek izpildīti atbilstoši to mērķiem. Neatbilstošas izpildes gadījumā pasākumiem negatīva ietekme būt var. Piemēram, pamata pasākums A12.14.: veikt krastu nostiprināšanas darbus Pļaviņu, Ķeguma un Rīgas HES. Krastu noturības uzlabošanas ietekme uz vidi ir nenoliedzami pozitīva. Savukārt, ja projektēšanā un būvdarbos pieļauj būtiskas kļūdas, rezultāts var būt nevis nostiprināšana, bet nobrukums ar vides piesārņojumu un sekojošiem seku likvidācijas darbiem. Būtībā ikviens no tieši fiziski dabā īstenojamajiem pasākumiem ietver risku nepieļaujami nepareiza izpildījuma dēļ nodarīt videi kaitējumu tieši pretēji tā iecerētajam mērķim vai kā citādi. Tāpat šāds riska potenciāls piemīt arī pasākumiem ar netiešu pozitīvu ietekmi. Piemēram, pamata pasākums A6.2.: veikt kultūraugu mēslošanas plānošanu. Pareizai šādai plānošanai ir pozitīva ietekme uz eutrofikācijas mazināšanu un kaitīgu vielu izplatības ierobežošanu ūdeņos. Savukārt teorētiski var iedomāties situāciju, ka šāda plānošana tiek veikta pilnīgi nepareizi un noved pie pretējā. Līdz ar to vienmēr pastāv risks, ka plānošanas dokumenta, kura iecerētās ietekmes uz vidi ir caurcaurēm pozitīvas, nepareizas īstenošanas dēļ var parādīties arī negatīvas ietekmes. Šāda riska apjomu stratēģiskajā ietekmes uz vidi novērtējumā novērtēt nav iespējams, var tikai lieku reizi atgādināt, ka šāds risks pastāv un par

⁷ Kopsavilkumā atkārtots tabulas oriģinālais numurs no Vides pārskata pamatteksta 5. daļas.

pasākumu izpildi atbildīgajām institūcijām atbildīgs darbs ar pozitīva plāna apstiprināšanu tikai sākas.

Ņemot vērā Latvijas kā ES dalībvalsts saistības, tai nav citas alternatīvas, kā īstenot Ūdeņu direktīvu, savlaicīgi sagatavojot visu UBA plānus. Tomēr ir iespējami vismaz trīs scenāriji to turpmākajā īstenošanā:

- 7) atjaunotie Upju plāni tiek īstenoti pilnā mērā un savlaicīgi: vides mērķi (kaitējuma videi novēršana/mazināšana) tiek sasniegti;
- 8) atjaunotie Upju plāni tiek īstenoti daļēji un ar novēlošanos: vides mērķi (kaitējuma videi novēršana/mazināšana) tiek sasniegti daļēji;
- 9) atjaunotie Upju plāni netiek īstenoti un/vai pasākumi tiek īstenoti nekvalitatīvi: vides mērķi (kaitējuma videi novēršana/mazināšana) netiek sasniegti, ietekme ir negatīva, jo neierobežota saimnieciskā darbība un/vai nepareizi īstenoti pasākumi kaitē videi.

Šo alternatīvu pozitīvās ietekmes mazinās virzienā no pirmās uz trešo, un tajā pašā virzienā pieaug alternatīvu negatīvās ietekmes (kādas pirmajā alternatīvā nav sagaidāmas vispār).